

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 20

23—24 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 23 maj

	Sid.
Svar på fråga av herr Persson i Appuna ang. rätt för enskilda medborgare att i vissa fall förtöja roddbåt vid strand av kronan tillhörig sjö	6
Svar på interpellation av herr Christenson i Malmö ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden	8
Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara AB	15
Bankaktiebolags kassareserv, m. m.	29
Förvärv av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, m. m.	32
Ändring i valutalagen, m. m.	36
Lag om jordfästning, m. m.	38
Ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.	62
Ersättning för barns läkarvård och resor till läkare	66
Ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.	67
Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen .	70

Fredagen den 24 maj fm.

Svar på fråga av herr Lothigius ang. överförmyndares rätt till arvode	84
Svar på interpellationer av:	
herr Löfgren om utredningen rörande skydd för modeller och mönster	86
herr Svenning om förslag till hyreslagstiftning enligt hyresregleringskommitténs betänkande	88
Svar på fråga av herr Löfroth ang. inkallande av provinsialläkare till militär tjänstgöring vid länslasarett	90
Svar på interpellationer av:	
herr Hedin ang. de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd	90
herr Håstad ang. Stockholms stadsarkivs lokaler	92

	Sid.
herr Nilsson i Bästekille ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import	93
herr Lindström ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.	103
Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.	107
Fortsättningskurs för hemkonsulenter m. fl.	124
Anslag till de tekniska högskolorna m. m.	124
Naturastipendier åt studerande	127

Fredagen den 24 maj em.

Lag om prästval, m. m.	133
Beredskapslagring av olja	138
Lag om fiskearrenden m. m.	146
Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar ...	157
Ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.	163

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 23 maj

Val av fullmäktige och suppleanter i riksbanken och riksgäldskontoret samt ledamöter och suppleanter i riksdagsbiblioteksstyrelsen	5
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 112, ang. inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.	15
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 20, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.	29
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 28, med förslag till luftfartslag m. m.	31
— nr 29, rörande ratifikation av konvention ang. vissa till civilprocessen hörande ämnen	31
— nr 30, ang. ändrad lydelse av 18 § lagen om polisväsendet i riket, m. m.	31
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 24, ang. försäljning av kronoegendomen Ekeby 4 ¹ i Uppsala län m. fl. fastigheter	31
— nr 25, rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande, dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande	31
— nr 26, ang. fortsatta särskilda stödåtgärder för hästaveln	31
— nr 28, ang. rörelsemedel för domänverket	31
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m.	31
— nr 15, rörande proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning	31
— memorial nr 18, ang. ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppgiftens fullgörande	31
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 114, om anslag till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott	31

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 115, ang. förvärv av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, m. m.	31
— nr 116, ang. tjänster vid kommunikationsverken	35
— nr 117, ang. ytterligare anslag å tilläggsstat II till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	35
— nr 118, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	35
— nr 119, ang. ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m.	35
— nr 120, om pension eller understöd åt vissa personer	35
— memorial nr 121, med anmälan att proposition om anslag till utbyggnad av storflygplats icke kommer att avlåtas under vårsessionen	35
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 21, om ändring i valutalagen	36
— memorial nr 23, ang. användande av riksbankens vinst för år 1956	38
— nr 24, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	38
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. lag om jordfästning m. m. .	38
— nr 32, om ändring i strafflagen, m. m.	62
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 31, om ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.	62
— nr 32, om utbetalning av ersättning för barns läkarvård och resor till läkare	66
— nr 33, om ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.	67
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen	70

Fredagen den 24 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 122, ang. de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.	107
— nr 123, ang. fortsättningskurs för hemkonsulenter m. m.	124
— nr 124, ang. vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.	124
— nr 125, om naturastipendier åt studerande	127
— nr 126, rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola	132
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. dekorering av första kammarens plenisal	132
— nr 26, ang. pension åt Helga Hall	132
— nr 27, om pension för Brita Olivia Johansson	132

Fredagen den 24 maj em.

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. lag om prästval, m. m.	133
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 34, rörande beredskapslagring av olja	138
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 45, rörande beredskapslagring av olja	146
<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 35, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	146
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. lag om fiskearrenden m. m.	146
— nr 22, ang. ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar	157
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.	163

Torsdagen den 23 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollen för den 17 innevarande maj.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Länslasarettet, Östhammar

Östhammar den 20/5 57

Det intygas härmed att Eskil Eriksson, född 26/7 1900, är intagen å härvarande lasarett dags dato för behandling av blodpropp i benet och hjärtundersökning.

Vistelsen må antagas att dröja åtminstone 14 dagar.

Bj. Richelsen,
t. f. 2:a läk.

Herr Eriksson i Sandby beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 20 maj tills vidare.

Herr talmannen meddelade, att herr Olsson i Gävle, som vid kammarens sammanträde den 2 april med läkarintyg styrkt sig från och med den 25 mars tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1957 den 23 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1957—1960 efter herrar R. V. Persson och P. V. Åsbrink, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter, dels en fullmäktig i riksbanken

för återstående delen av valperioden 1956—1959 efter herr O. Andersson, som från och med den 23 maj 1957 erhållit entledigande från sitt uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, jämte en suppleant; och befunnos efter valens slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1957—1960:

herr Persson, Ragnar
Valdemar, ledamot av
första kammaren .. med 44 röster;
herr Åsbrink, Per
Valfrid, riksbanks-
chef .. med 44 röster;

från och med den 23 maj 1957 för återstående delen av valperioden 1956—1959:

herr Ahlkvist, Karl
Emil, ledamot av
första kammaren .. med 42 röster;
suppleant för herr Persson, R. V.:
herr Thapper, Gustaf
Fridolf, ledamot av
andra kammaren .. med 44 röster;
suppleant för herr Åsbrink, P. V.:
herr Westling, Otto
Jakob, ombudsman .. med 44 röster;
suppleant för herr Ahlkvist, K. E.:
herr Bengtsson, Gösta
Tore Edvin, ledamot
av andra kammaren med 42 röster.

Edgar Sjödahl Gustaf Elofsson
O. Malmborg Birger Gezelius

År 1957 den 23 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1957—1960 efter herrar A. W. Strand och S. P. Svensson, vilka

Svar på fråga ang. rätt för enskilda medborgare att i vissa fall förtöja roddbåt vid strand av kronan tillhörig sjö

voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1957—1960:

herr Strand, Axel
Wilhelm, ledamot av
första kammaren .. med 38 röster;
herr Svensson, Sven
Patrik, ledamot av
andra kammaren .. med 38 röster;

suppleant för herr Strand, A. W.:

herr Gillström, Anselm Konrad, ledamot av första kammaren .. med 38 röster;

suppleant för herr Svensson, S. P.:

herr Netzen, Klas
Gösta, ledamot av
andra kammaren .. med 38 röster.

Edgar Sjödahl Gustaf Elofsson
O. Malmborg Birger Gezelius

År 1957 den 23 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivet val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1961 försiggått; och utsågos därvid till

ledamöter:

herr Ohlon, Sven Johan
Emanuel, ledamot av
första kammaren med 37 röster;
herr Sundström, Nils
Walter, ledamot av
andra kammaren med 37 röster;

suppleant för herr Ohlon, S. J. E.:

herr Wolgast, Tor Herman, ledamot av första kammaren med 37 röster;

suppleant för herr Sundström, N. W.:
herr Munktell, Axel

Henrik, ledamot av
andra kammaren med 37 röster.

Edgar Sjödahl Gustaf Elofsson
O. Malmborg Birger Gezelius

Protokollen lades till handlingarna, och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 4

Justerades protokollsutdrag angående de i § 3 omnämnda valen.

§ 5

Svar på fråga ang. rätt för enskilda medborgare att i vissa fall förtöja roddbåt vid strand av kronan tillhörig sjö

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NÄSGÅRD, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Persson i Appuna frågat mig huruvida det enligt min mening är riktigt att domänstyrelsen förbjuder enskild medborgare att förtöja roddbåt vid strand av kronan tillhörig sjö, för vilken fiskerätt är tilldelad annan enskild person.

Som svar får jag anföra följande.

I lagen om rätt till fiske finns vissa lagbestämmelser om rätt att nyttja annans strand för bl. a. förtöjning av båt. I 27 § första stycket stadgas sålunda, att fiskande må, när det erfordras för fiskets utövande, beträda annans strand och nyttja den för tillfällig fastgöring eller uppdragning av redskap eller båt, om det kan ske utan förfång för den som innehar stranden. Den som vid annans strand yrkesmässigt utövar fiske som må bedrivas utan stöd av enskild

Svar på fråga ang. rätt för enskilda medborgare att i vissa fall förtöja roddbåt vid strand av kronan tillhörig sjö

fiskerätt, äger enligt andra stycket, även om förfång uppkommer, mot ersättning för skada och intrång beträda stranden och nyttja den på sätt som angives i första stycket.

För det fall att den som vill förtöja båt icke innehar fiskerätt i sjön finnes däremot inga lagregler. Av allmänna principer torde emellertid följa, att man under vissa omständigheter kan få förtöja båt vid annans strand. Är det fråga om mera varaktigt utnyttjande av stranden torde emellertid, i likhet med vad som gäller vid t. ex. tältning, sådant intrång ofta föreligga att strandägaren är berättigad att motsätta sig åtgärden. Bedömandet härav måste ske från fall till fall.

Anledningen till att herr Persson nu tagit upp denna fråga synes vara, att domänstyrelsen den 24 oktober 1955 fattat beslut, varigenom viss person icke medgivits rätt att varaktigt ha en roddbåt förtöjd vid kronans strand i Skärsjön på kronoparken Ycke i Linköpings revir.

Denna sjö, som blott omfattar omkring 20 hektar, innehaves till en del av kronan och till en del av enskild person. Fisket disponeras dels av den enskilde, dels — vad angår kronans del — av vederbörande revirförvaltare och kronojägare. Sökanden arrenderar en sommarstuga, belägen på ecklesiastik mark och på ett avstånd av cirka 2 kilometer från sjön. Ägaren av denna stuga äger icke fiskerätt i sjön, ej heller strand vid densamma. Sökanden hade — utan att begära tillstånd — placerat en roddbåt i sjön samt enligt egen uppgift bedrivit fiske med spö.

Domänstyrelsen har upplyst, att den givetvis icke förbjuder någon att tillfälligt förtöja båt vid kronans strand. I förevarande fall har domänstyrelsen tolkat sökandens ansökning så att densamma åsyftade stadigvarande förtöjning under sommarhalvåret. Efter hörande av vederbörande jägmästare och

överjägmästare samt domänfiskalen fann domänstyrelsen i sitt nyss nämnda beslut — med hänsyn till omständigheterna i ärendet — att skäl ej förelåg för ett bifall till ansökningen.

I anslutning till den nu lämnade redogörelsen får jag påpeka, att om sökanden icke velat åtnöja sig med domänstyrelsens beslut, det stått honom fritt att i vanlig ordning överklaga det samma. Någon prövning av domänverkets beslut kan jag i förevarande ordning däremot icke verkställa.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Perssons fråga.

Härefter anförde:

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på denna fråga, vilket kom ganska snabbt. Däremot måste jag tillstå att jag inte kan känna mig tillfreds med innehållet. Om man skall tolka det riktigt, måste det innebära, att en medborgare i folkhemmet kan avstängas från möjligheten att använda roddbåt på samhällets eget vatten, och detta genom beslut av ett statligt organ, som har egna tjänstemän, vilka har personligt intresse i saken, eftersom det är de som har fått fiskerätten i samma vatten.

Det kan väl finnas anledning att här, liksom det har gjorts tidigare under denna riksdag, återge vad därvarande jordbruksministern Sträng år 1950 anförde, när kammaren diskuterade lagen om gräns mot allmänt vatten. Herr Sträng anförde vid det tillfället: »Det är fritt för vem som helst att ge sig ut på de enskilda vattnen, om han finner nöje i det. Om han vill ro eller åka motorbåt eller göra vad som helst på sådant enskilt vatten, så kan ingen makt i världen hindra honom från att göra detta.»

Jag kan, herr talman, inte tänka mig att statsrådet Sträng menade, att den,

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

som ville utnyttja enskilt vatten, skulle bära sin båt från sommarbostaden till sjön varje gång han ville ta en roddtur. Naturligtvis måste detta uttalande också avse rätten att förtöja båten vid stranden.

Detta gällde förhållandena vid de enskilda vattnen, men det vore ganska egendomligt, om den nuvarande jordbruksministern skulle ha en strängare tolkning av bestämmelserna när det gäller de allmänna vattnen. Det är säkert flera än jag som är något förvånade över det svar, som här har lämnats på denna fråga.

Låt mig säga ett par ord om anledningen till att jag tagit upp frågan. Det är riktigt som jordbruksministern säger, att det gäller en sjö inom Linköpings revir, vilken till en del tillhör kronan och till en del enskild person. Den enskilde personen äger ungefär 100 meter strand, medan kronan äger resten. Ett par personer ville ha fiskekort, men det meddelades, att detta inte kunde komma i fråga, eftersom fisket var utarrenderat. De begärde då att få ha båt i sjön, men revirförvaltningen meddelade, att de inte fick detta, eftersom man inte med hundraprocentig säkerhet kunde garantera att vederbörande ej skulle utöva tjuvfiske. Vederbörande gjorde en ansökan till domänstyrelsen, och domänstyrelsen anförde i sitt avslag, att den med hänsyn till vad överjägmästaren hade anfört inte var benägen att gå med på att sökandena skulle få ha sin båt i sjön.

Nu har statsrådet sagt att han icke vill pröva det aktuella fallet, och det förstår jag väl. Tiden för överklagande har gått ut, men vederbörande får väl inkomma med en ny ansökan, så får frågan föras vidare. Jag skulle dock vilja vädja till jordbruksministern att något studera en del tvivelaktiga fall som har förekommit inom domänverket.

Låt mig till slut, herr talman, rätta till ett litet misstag. Av rubriken för detta ärende på föredragningslistan sy-

nes det framgå att det är jag själv som äger en sjö och icke tillåter mig själv att förtöja båten vid stranden. Så är det givetvis inte, utan det är ett misstag som jag ej medverkat till.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NÄSGÅRD:

Herr talman! Jag förstår inte alls herr Perssons i Appuna yttrande, att jag skulle ha intagit en viss ståndpunkt. Om herr Persson studerar mitt svar måste han väl finna, att jag inte har intagit någon ståndpunkt — hur skulle jag kunna göra det i anslutning till en enkel fråga, som framställs utan angivande av motivering? Jag har bara relaterat omständigheterna och vad som anses följa av allmänna rättsregler. Jag kan väl inte pröva själva ärendet i anledning av herr Perssons enkla fråga. Ordna så att vederbörande överklagar hos Kungl. Maj:t, så kommer väl min åsikt också fram så småningom!

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Det jag förvånade mig över var just att statsrådet icke hade givit till känna någon uppfattning. Jag kan dock försäkra statsrådet, att han skall få tillfälle att pröva sakfrågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.**

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Christensons i Malmö interpellation angående en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammararens ledamöter, och herr statsrådet Hedlund lämnade nu en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Christenson i Malmö, har i en till statsministern riktad interpellation frågat om statsministern är i tillfälle att — så långt naturliga sekretesskäl inte hindrar — lämna riksdagen en redogörelse för de senare årens spionavslöjanden i vårt land och vilka säkerhetsåtgärder, som statsmakterna vidtagit på ett tidigt stadium för att förhindra fortsatt spioneri. Då den framställda frågan till övervägande del berör inrikesdepartementet torde jag enligt överenskommelse med statsministern få besvara interpellationen.

Inledningsvis vill jag därvid framhålla att det av sekretessskäl icke är möjligt att i detta sammanhang lämna en fullständig redogörelse vare sig för gjorda spionavslöjanden eller för vidtagna åtgärder i syfte att förhindra spioneri. Det ligger i sakens natur att stor återhållsamhet måste iakttagas.

Härefter skall jag till en början rekapitulera de spionavslöjanden som gjorts i Sverige sedan 1951. De avser 16 olika personer, av vilka tre var utländska medborgare.

1. Svenske medborgaren flaggmaskinisten *Ernst Hilding Andersson* dömdes den 14 november 1951 av Stockholms rådhusrätt för grovt spioneri och olovlig underrättelseverksamhet till straffarbete på livstid. Spioneriet bestod i att Andersson från hösten 1949 till hösten 1951 obehörigen anskaffat och till det sovjetryska underrättelseväsendet överlämnat uppgifter rörande bl. a. dispositionen av fartyg ingående i flottan, militära anläggningar och beredskapen vid Stockholms och Karlskrona örlogsbaser samt befästningsanläggningar m. m. längs den norrländska kusten. Den olovliga underrättelseverksamheten avsåg införskaffande för sovjetrysk räkning av vissa uppgifter om brittiska örlogsfartyg, som vid tiden i fråga besökte Karlskrona.

Den 31 juli 1952 meddelade Stockholms rådhusrätt dom mot följande sex personer tillhörande den s. k. *Enboms-ligan* (2. A—F).

2 A. Svenske medborgaren, journalisten *Johan Fritiof Enbom* dömdes för bl. a. grovt spioneri och förberedelse till krigsförräderi till straffarbete på livstid. Enbom hade under åren 1941—1951 haft förbindelser med ett flertal representanter för det sovjetryska underrättelseväsendet och till dem överlämnat uppgifter angående den tyska transitotrafiken. Vidare hade han införskaffat och till sina uppdragsgivare utlämnat uppgifter angående svenska militära förhållanden, bland annat rörande Bodens fästning och andra militära befästningsanläggningar i Norrland.

2 B. Svenske medborgaren, smörjaren *Anders Hugo Gjerswold* dömdes för grovt spioneri och spioneri till straffarbete på livstid. Gjerswold hade till Fritiof Enbom lämnat fortlöpande informationer om bl. a. ammunitionsförråd i Bodens fästning och olika försvarsanordningar inom Bodenområdet, varom han vunnit ingående kännedom under anställning vid försvarsmakten.

2 C. Svenske medborgaren trädgårdsmästaren *Joel Martin Enbom* (broder till Fritiof Enbom) dömdes för spioneri till straffarbete i 7 år. Martin Enbom hade till sin bror Fritiof Enbom lämnat uppgifter om svenska militära förhållanden, vilka Martin Enbom blivit insatt i under tjänstgöring som furir vid I 19 i Boden. Dessa uppgifter, som framför allt avsåg befästningsanläggningar i Norrbotten, vidarebefordrade Fritiof Enbom till sina ryska uppdragsgivare.

2 D. Svenske medborgaren, bokförsäljaren *Johan Artur Karlsson* dömdes för spioneri och delaktighet i spioneri till straffarbete i 1 år 8 månader, vilket straff Högsta domstolen genom dom den 24 mars 1954 höjde till straffarbete i 3 år. Karlsson hade i syfte att gå

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

främmande makt tillhanda uppdragit åt Fritiof Enbom att insamla uppgifter om den tyska transitotrafiken genom Sverige och sammanfört Enbom med representanter för det sovjetryska underrättelseväsendet.

2 E. Svenske medborgaren, banbiträdet *Leon Fingal Larsson* dömdes för spioneri till straffarbete i 5 år, vilket straff Högsta domstolen — sedan Svea hovrätt frikänt Larsson — nedsatte till straffarbete i 2 år. Larsson hade till Fritiof Enbom lämnat uppgifter om svenska militära förhållanden, bl. a. om militärvägar och befästningar i Norrbotten.

2 F. Svenska medborgaren, kontoristen *Lilian Robertina Ceder* dömdes för förberedelse och medhjälp till spioneri till straffarbete i 8 månader. Lilian Ceder hade på anmodan av Fritiof Enbom åtagit sig att lära sig radiotelegrafi med insikt om att Enbom avsett att förr eller senare använda henne som radiotelegrafist i sin illegala verksamhet. Vidare hade hon med vetskap om att Enbom ämnade sammanträffa med representant för det sovjetryska underrättelseväsendet vid två tillfällen utfäst sig att tillhandahålla Enbom pengar för resa till nämnde representant.

En ny grupp spionaffärer, där personal vid tjeckoslovakiska beskickningen var inblandad, prövades av domstolarna 1955. Fyra personer (3 A—D) dömdes till frihetsstraff.

3 A. Svenske medborgaren, direktören *Artur Nils Otto Johan Örtenblad* dömdes den 29 mars 1955 av Stockholms rådhusrätt för grovt spioneri till straffarbete i 7 år. I mars 1955 hade Örtenblad till dåvarande tjeckiske militärattachén i Stockholm överlämnat fem militära instruktionsböcker och reglementen, som Örtenblad utfått i egenskap av reservofficer.

3 B. Tjeckiske medborgaren, musikern *Antonin Olsovsky* dömdes den 22 april 1955 av Stockholms rådhusrätt för förberedelse till spioneri till straff-

arbete i 1 år, varjämte han förvisades ur riket. Olsovsky mottog någon gång under sommaren 1953 av dåvarande biträdande tjeckiske militärattachén i Stockholm ett penningbelopp för att införskaffa upplysningar om ämbetsmän och affärsmän i framskjuten ställning, som kunde vara lämpliga att utnyttja för spioneriverksamhet.

3 C. Svenske medborgaren, motormannen *Rolf Gunnar Adolf Steen* dömdes den 6 maj 1955 av Stockholms rådhusrätt för av oaktsamhet lämnad medverkan till spioneri till 8 månaders fängelse villkorlig dom. Någon dag i juli 1954 hade Steen och dåvarande biträdande tjeckiske militärattachén i Stockholm på förslag av Steen företagit en segeltur i Göteborgs skärgård inom skyddsområdet för Älvsborgs fästning.

3 D. Danska (förutvarande tjeckiska) medborgaren *Edita Jonason* dömdes den 13 maj 1955 av Stockholms rådhusrätt för spioneri till straffarbete i 2 år, varjämte hon förvisades ur riket. Edita Jonason hade vid olika tillfällen under 1954 till dåvarande tjeckiske militärattachén i Stockholm överlämnat fem militära instruktionsböcker, vilka hennes make utfått i egenskap av värnpliktig officer.

4. Svenske medborgaren, instrumentmakaren *Anatole Eriksson* dömdes den 5 oktober 1956 av Stockholms rådhusrätt för grovt spioneri och olovlig underrättelseverksamhet till straffarbete i 12 år. Spioneriet bestod i att Eriksson vid upprepade tillfällen från och med oktober 1954 till i början av 1956 på sin arbetsplats vid Telefon AB. L.M. Ericsson anskaffat uppgifter angående radarkonstruktioner, vilka uppgifter han överlämnat till representanter för det sovjetryska underrättelseväsendet. Den olovliga underrättelseverksamheten bedrevs från början av 1953 till och med den 17 januari 1956 och utgjordes av s. k. flyktingspioneri för sovjetrysk räkning. Sälunda lämnade Eriksson uppgifter om 18 personer av utländsk

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

härkomst rörande deras namn, sysselsättning och politiska inställning.

5. Turkiske medborgaren, ingenjören *Bedros Zartaryan* dömdes den 12 mars 1957 av Stockholms rådhusrätt för grovt spioneri till straffarbete i 10 år, varjämte han förvisades ur riket. Zartaryan hade enligt domen till representanter för det sovjetryska underrättelseväsendet utlämnat hemliga ritningar angående svenska försvarsanläggningar, vilka ritningar Zartaryan kommit över på sin arbetsplats. Zartaryan har vid rådhusrätten bestritt att han gjort sig skyldig till spioneri och har överklagat domen hos Svea hovrätt.

6. Svenske medborgaren, ingenjören *Georg Valdemar Englund* dömdes den 6 april 1957 av Göteborgs rådhusrätt för spioneri och förberedelse till spioneri till straffarbete i 2 år och 4 månader. Enligt domen hade Englund för sovjetrisk räkning dels under åren 1941—1942 inhämtat upplysningar angående den tyska permittenttrafiken från Norge och uppgifter om lossning och lastning av fartyg i Göteborgs hamn, dels under åren 1950—1956 tjänstgjort som mellanhand för befördrag av olovliga uppgifter, bl. a. om Götaverkens utformning av en speciell typ av dieselmotor, om viss planerad försvarstillverkning inom Volvo samt om vissa på Englunds arbetsplats förekommande konstruktions- och anbudsberäkningar rörande byggnadsprojekt för försvaret. Englund har överklagat rådhusrättens dom.

7 A—B. Svenska medborgarna, förre tjänstemannen *Gösta Arnold Jakobsson* och jur. kand. *Robert Folke Damstedt* dömdes den 24 april 1957 av Stockholms rådhusrätt för grovt spioneri till straffarbete, Jakobsson i 5 år och Damstedt i 4½ år. Enligt domen, som överklagats av Jakobsson men beträffande Damstedt vunnit laga kraft, hade Jakobsson och Damstedt i samråd beslutat anskaffa hemliga ritningar från Jakobssons arbetsplats vid marinförvaltningen för att sälja dessa till främman-

de makt, varefter Jakobsson i juli 1956 från sin arbetsplats medfört och till Damstedt överlämnat tre ritningskopior avseende svenska ubåtskonstruktioner. Någon försäljning av ritningarna synes dock inte ha kommit till stånd och ej heller eljest synes ritningarna enligt vad hittills är känt ha utlämnats till främmande makt.

I detta sammanhang vill jag påpeka följande förhållande rörande Damstedt. Damstedt hade för en kusin, som uppges arbeta som privatdetektiv, berättat, att han skulle ha avyttrat vissa atomhemligheter. Berättelsen upptogs på band av kusinen. Vid första polisförhöret med Damstedt berättade denne utan vidare att han sagt till sin kusin, att han avyttrat atomhemligheter. Men Damstedt förklarade samtidigt att uppgiften var osann och att han lämnat den för att driva med kusinen-privatdetektiven. Något som helst stöd för att så icke skulle ha varit förhållandet kunde icke vinnas under utredningen. Åklagaren fann därför att åtal icke kunde väckas på denna punkt. Det må tilläggas att utredningen pågick under en månads tid.

På något håll i pressen har man försökt misstänkliggöra polis och åklagare för att på grund av obehöriga inflytelser ha avstått från att fullfölja utredningen i denna del. Det finns all anledning att starkt reagera mot försöken att smutskasta en personal, som med nit och oväld fullgör en ofta svår och besvärlig uppgift i samhället.

I anslutning till den nu lämnade redogörelsen för spionavslöjanden må nämnas, att det sedan 1951 även förekommit ett par fall av olovlig underrättelseverksamhet, som icke avsett svenska förhållanden.

En genomgång av spionerifallen visar att det med några få undantag varit svenska medborgare, som anskaffat och utlämnat de hemliga uppgifterna. Det är självfallet betydligt svårare för ut-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

länningar än för svenskar att få del av sådana uppgifter. Ett visst skydd mot utländska spioner utgör otvivelaktigt den prövning avseende uppehålls- och arbetstillstånd som enligt utlänningslagstiftningen skall ske för utlänningar från flertalet länder. Utlänningslagen innehåller också en bestämmelse om att Kungl. Maj:t, då det av hänsyn till rikets säkerhet finnes påkallat, äger förordna om en skärpt prövning av frågan om utlännings anställning här i riket varefter utlänning icke utan tillstånd av Kungl. Maj:t eller den centrala utlänningsmyndigheten må anställas i visst företag eller i företag av viss art. Som jag anförde den 12 februari 1957 i ett svar på en enkel fråga av ledamoten av första kammaren, herr Sundin, har Kungl. Maj:t inte ansett sig böra med stöd av denna bestämmelse införa ytterligare generella föreskrifter om tillståndsprövning. Vid bestämmelsens tillkomst uttalade föredragande departementschefen — utan erinran av riksdagen — att det låg i sakens natur, att stadgandet borde komma till användning endast i mycket begränsad omfattning. Först då det utrikespolitiska läget påkallar det har det ansetts böra komma i fråga att tillämpa stadgandet. De fåtal fall där utlänning i svensk tjänst gjort sig skyldig till spioneri har hittills inte ansetts motivera att dylik skärpt tillståndsprövning införes. Som jag också upplyste i svaret till herr Sundin har emellertid — såsom en beredskapsåtgärd — inom inrikesdepartementet utarbetats förslag till kungörelse i ämnet. Enligt denna kungörelse må utlänning icke utan tillstånd av statens utlänningskommission anställas vid statligt, kommunalt eller enskilt företag av särskild betydelse för försvaret eller folkförsörjningen. Frågan om läget påkallar att bestämmelser av denna innebörd redan nu utfärdas prövas f. n. av 1957 års industriskyddskommitté.

Särskilda föreskrifter har dock meddelats för att förhindra att utlänning

anställes vid försvaret i andra fall än då synnerliga skäl föreligger därtill. Vidare gäller speciella villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt för utlännings tillträde till etablissement vid försvarsväsendet m. m.

Framför allt i början av den period, som de här redovisade spionerifallen omfattar, har emellertid de till främmande makt utlämnade uppgifterna ej sällan anskaffats av svenska medborgare, som var eller varit i försvarets tjänst. Det är ur säkerhetssynpunkt av grundläggande betydelse att opålitliga personer så långt det är möjligt hindras från att vinna anställning vid försvaret eller att eljest inneha betydelsefulla befattningar där. Åtgärder har också vidtagits i detta syfte, en del redan före avslöjandet av Anderssons marin-spionage. Detta spionerifall föranledde skärpning beträffande vissa av åtgärderna samt utfärdande av nya strängare bestämmelser.

Men även i andra hänseenden har åtgärder vidtagits för att förbättra den militära säkerhetstjänsten varvid de erfarenheter utnyttjats, som erhållits i samband med inträffade fall av spioneri.

Redan 1948 genomfördes inom försvarsmakten en organisation med säkerhetschefer vid varje större enhet. Säkerhetschefen skall vid den militära enhet han tillhör svara för säkerhetstjänsten och därvid samarbeta med polismyndigheterna samt bedriva upplysnings- och utbildningsverksamhet på området. Utbildningskurser för säkerhetschefer har sedan 1952 anordnats varje år. Under de senaste sex åren har ungefär 700 säkerhetschefer vid försvarsväsendet utbildats. I övrigt har utbildningsverksamheten främst inriktats på att göra krigsmaktens personal medveten om den landsskadliga verksamhet som man har att räkna med samt om spioneriets och sabotagets mål och ar-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

betsmetoder. Planer föreligger också på att utbilda personal tillhörande försvarets leverantörer och entreprenörer i säkerhetstjänst.

Bevakningen vid kaserner och andra militära etablissemang har förbättrats genom att ett system med fasta vaktchefer införts vid armén och en flotttiljpo-
lisorganisation tillskapats vid flygvapnet.

Centralt bedrivs en omfattande inspektionsverksamhet avseende den militära säkerhetstjänsten. Kontrollen har i icke oväsentlig utsträckning avsett sekretessbestämmelsernas efterlevnad, och rådgivning m. m. i detta hänseende har beretts förhållandevis stort utrymme. Med ledning av de erfarenheter som vunnits har riktlinjer meddelats för regional och lokal kontrollverksamhet. Möjligheterna att utöva inspektions- och kontrollverksamhet inom försvarsväsendet är emellertid i väsentlig grad en fråga om tillgång till personal som är specialutbildad för ändamålet. Frågan om förstärkning av sådan personal är föremål för utredning inom försvarsstaben.

Behovet att utnyttja civila resurser för forskning, försök och produktion beträffande militär materiel har medfört, att hemliga uppgifter i stor omfattning måst delges personer utanför försvarsväsendet. De härmed förenade nackdelarna i säkerhetshänseende har också kommit i bjärt belysning genom de spionavslöjanden som gjorts på senare tid. Det är tydligt, att ytterligare åtgärder måste vidtas för att tillgodose sekretesskyddet på ifrågavarande område. Försvarsstaben har föreslagit inrättandet av en industriskyddsorganisation. I januari i år har chefen för försvarsdepartementet efter samråd med mig tillsatt en kommitté, 1957 års industriskyddskommitté, för översyn av sekretesskyddet vid vissa industrier m. m. Kommittén skall granska nu gällande säkerhetsbestämmelser för industrier, byggnadsföretag m. fl., som är

sysselsatta med arbeten för det militära försvaret eller andra grenar av totalförsvaret, och i samråd med fackmyndigheterna framlägga förslag till nya eller ändrade bestämmelser. Kommittén har vidare att avge förslag till erforderlig organisation för kontroll av bestämmelsernas efterlevnad. Det ankommer på kommittén att pröva försvarstabens förenämnda förslag och kommittén kommer också att ta upp andra hithörande frågor. Kommitténs arbete skall bedrivas med största skyndsamhet.

Den organisation inom polisväsendet som sysslar med de landsskadliga brottens bekämpande har successivt förstärkts såväl personellt som materiellt. Jag anser det inte lämpligt att närmare redogöra för dessa förstärkningar men något torde i detta hänseende kunna utläsas av det förhållandet att det statliga anslaget till denna verksamhet sedan 1951 höjts från 3 816 000 kronor till 7 219 000 kronor. I huvudsak har härvid den ansvariga myndighetens anslagsäskanden tillgodosetts. Flertalet spionavslöjanden som gjorts under senare år är frukten av det systematiska och målmedvetna arbete, som bedrivs inom denna organisation.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

När jag den 6 februari i en interpellation till statsministern anhöll om en redovisning inför riksdagen om de aktuella och uppseendeväckande spionerifällningarna, hade jag väntat mig ett relativt snabbt svar. Dröjsmålet med svaret har å andra sidan medfört att frågan blivit ännu mer högaktuell. Under tiden har nämligen nya spioner ertappats. Spion- och säkerhetsproblemet har på

Svar på interpellation ang. en redogörelse för senare årens spioneriavslöjanden, m. m.

olika sätt uppmärksammats i riksdagen. Efter påskferierna har två riksdagsledamöter larmat regeringen med frågor som rör spionverksamhet.

Under valrörelsen riktades frågor från olika medborgare på valmöten och i tidningsspaltarna angående de aktuella spionfallen i Stockholm och Göteborg. Ingen visste då — i september — att ytterligare en spion satt hemligt häktad. I detta spionfall visade det sig hur lättvindigt en utländsk medborgare erhåller förnyat uppehållstillstånd. Turken Zartaryan uppger endast att han av politiska skäl inte vill återvända till Turkiet. Hur undersöks det verkliga förhållandet, när politiska skäl uppges? Det förefaller som om turkens papper inte var i ordning, och han borde inte ha fått stanna kvar i landet.

Vad som tilldrar sig den största uppmärksamheten i detta spionfall är att häktningen hemlighölls i fem månader. Ett sådant hemlighållande är högst egenomligt i fredstid.

En kommitté skall, som omnämnts i interpellationssvaret, utreda industri-sekretesskyddet och komma med förslag till nya bestämmelser. Men varför kom inte denna kommitté till stånd 1953 eller 1955?

En undersökning, som gjordes 1951 av statens utlänningskommission visade, att utlänningar var anställda vid en mångfald statliga verk, vid kommunala inrättningar och i stor omfattning också vid flera industrier av betydelse för försvaret och folkförsörjningen. Förhållandet påtalades 1953 i en skrivelse från överbefälhavaren till regeringen, i vilken han fäste uppmärksamheten på att illegal verksamhet kan åstadkomma allvarliga skador inte enbart när den riktar sig mot rent militära mål utan också när det gäller för riksförsvaret så betydelsefulla områden som kommunikationer, signalförbindelser, kraftförsörjning och forskning. Överbefälhavaren erinrade också om att denna uppfattning delades av 1949 års utlänningskommitté,

men överbefälhavaren ansåg saken så betydelsefull, att man inte kunde avvakta en ny utlänningslagstiftning utan omedelbart borde utfärda nya bestämmelser. Förslag till en dylik kungörelse ingick i överbefälhavarens skrivelse.

1955 ansåg sig chefen för försvarsstaben i en skrivelse till inrikesdepartementet böra framhålla, att en presumtiv motståndares underrättelseverksamhet inte påbörjas i samband med ett skärpt läge. Tvärtom inhämtas redan före krigsutbrottet grundläggande underrättelser för den kommande krigföringen. Inte minst då det gäller att vidta förberedelser för kommande sabotage torde den underrättelseverksamhet, som bedrivs i fred, vara av största betydelse. Den agentvärning som erfordras för detta spionage kan ske bland såväl svenska medborgare som utlänningar, framhölls det i skrivelsen.

Inrikesministern meddelar, att sedan 1951 har 16 personer dömts för spionbrott. Av dessa personer är 13 svenska medborgare och 3 utlänningar. I denna bild får man också räkna med många spionaffärer som aldrig blir avslöjade. Storspionen Enbom bedrev som bekant sin landsskadliga verksamhet under ett helt årtionde. Han avslöjades inte av polismyndigheterna utan av filosofie studeranden Jan Lodin. Vad som är anmärkningsvärt är, att av de redovisade 16 spionbrotten har 10 dömda bedrivit spionage för sovjetryska underrättelseväsendets räkning. I fyra fall har personalen vid tjeckoslovakiska beskickningen varit inblandad. I två fall redovisas inte den främmande makten. Detta gäller spionskandalen vid marinförvaltningen.

Med anledning av vad som skett vid de svenska spionprocesserna förväntar opinionen att kraftiga diplomatiska aktioner företas mot vederbörande länder. En information borde i detta sammanhang ha lämnats riksdagen om vad som gjorts från den svenska regeringens sida.

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

Det är en angelägenhet av ytterligt betydande storleksordning att sådana bestämmelser som krävts av de ansvariga myndigheterna verkligen utfärdas och att resurserna ställs till säkerhetstjänstens förfogande så att den effektivt kan fullgöra sitt samhällsskyddande arbete. Av de på senare tid offentliggjorda utredningarna framgår klart, att den svenska säkerhetstjänsten har möjligheter att uträtta ett gott arbete, men det har också vitsordats att dess personella resurser är för snålt tilltagna för den vakthållning kring vårt lands säkerhet, som av alla tecken att döma är så ofrånkomlig och betydelsefull.

Jag undrade i min interpellation om säkerhetspolisen har tillräckliga resurser till sitt förfogande. Det är då ett beklagligt faktum att nödgas konstatera, att kriminalassistenterna, av vilka en stor del utför arbete i säkerhetstjänsten för uppdagande av spioneri- och sabotageverksamhet, har blivit nedklassade i den nya löneplanen. Under sådana förhållanden räknar man med vakanser och med att skickligt folk söker sig från säkerhetstjänsten. Jag anser detta lönespörsmål vara så allvarligt att jag inte velat underlåta att påtala det i denna interpellationsdebatt. Med en sådan löneordning kan vi knappast få en fulländad secret-service-tjänst.

Herr talman! I den demokratiska staten, där det mesta redovisas offentligt, är det lättare att organisera spionverksamhet, att skaffa upplysningar till främmande makter, än i en diktaturstat. Men sådana svaghetsdrag i en demokratisk samhällsordning bör i det nuvarande läget elimineras och kraftåtgärder vidtagas. De västerländska staterna har, trots sin vaksamhet och trots att de offrat mycket för att bekämpa spionverksamhet, varit utsatta för omfattande spionage, inte minst när det gällt vissa atomhemligheter. Det är ett ostridigt faktum att stormakterna aldrig någonsin i historien offrat så myc-

ket på sitt underrättelseväsende som under och efter det andra världskriget. Detta spionspel fortsätter med oförminskad kraft under det kalla krigets dagar. Vårt land bör därför med alla till buds stående medel värja sig mot den mot oss riktade skadegörelsen och förebygga nya spionolyckor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 113, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1957, föreslagit riksdagen att a) godkänna en i enlighet med vid propositionen fogat förslag träffad överenskommelse mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund (TGO); b) till Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 165 000 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två vid riksdagens början väckta, likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 299) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 367), i vilka hemställts, 1) att riksdagen måtte besluta att de stamaktier i LKAB, som staten förvärvat från TGO och som likviderades under budgetåret 1957/58, skulle försälas på öppna marknaden till ett försäljningsvärde av 165 miljoner kronor, räntan oräknad, 2) att aktierna skulle uppdelas i valörer om nominellt 25

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

kronor och deras röstvärde reduceras till $\frac{1}{10}$ samt försäljningen ske på sådant sätt att största möjliga aktiespridning uppnåddes.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

a) godkänna en i enlighet med vid statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1957 fogat förslag träffad överenskommelse mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund;

b) till Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 165 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 299 och II: 367 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Dorverstorp, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367,

a) besluta att de stamaktier i LKAB, som staten förvärvat från TGO och som likviderades under budgetåret 1957/58, skulle försälgas på öppna marknaden till ett försäljningsvärde av 165 milj. kronor, räntan oräknad;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anför.

2) av herrar *Sundelin*, *Axel Andersson* och *Anders Johansson*, fröken *Elmén*, herrar *Löfroth* och *Nelander* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 299 och II: 367, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det i motionerna framförda förslaget måtte bli föremål för prövning av 1953 års utredning angående de statliga företagsformerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Om man skall kunna

övertyga en person om att det är fördelaktigt och naturligt att avsätta en del av arbetsförtjänsterna till sparande, räcker det inte med ett allmänt understrykande av sparandets stora betydelse. Det måste ofta vara möjligt att direkt kunna peka på ett speciellt ändamål, för vilket det är angeläget att just den man talar med lägger undan pengar.

Ett av de stora problemen i varje sparfrämjande politik är alltså att konkretisera sparmålen för människorna. Detta är särskilt nödvändigt i ett samhälle, där människorna inte längre tycker sig behöva spara för att ha en reserv att falla tillbaka på vid katastrof-tillbud. Det är med andra ord särskilt nödvändigt i ett samhälle där den sociala tryggheten är garanterad. Man måste där med alldeles speciellt eftertryck kunna visa upp för människorna att ett omfattande sparande ligger i deras eget intresse, gynnar var och en av dem personligen.

Viljan att själv äga någonting är ursprunglig och stark hos de flesta av oss. En säker och okränkbar personlig äganderätt har därför ett gensvar, rent mänskligt sett, som det är oklokt att bortse ifrån. Det är inte politikens sak att bestämma, vilka uttryck medborgarnas vilja till ägande skall ta sig, men det är politikens sak att i möjligaste mån avlägsna hindren för och att underlätta en spridning av äganderätten. Detta bör ske genom att man gör det frivilliga sparandet mera lönande, genom skattereformer, som gör ett långsiktigt målsparende möjligt och lockande för de stora grupperna av medborgare, och genom att man låter en positiv inställning till äganderätten genom-syra politiken.

En stark koncentration av äganderätten är inte önskvärd. Den är inte heller i linje med den allmänna utvecklingen i den demokratiska världen. En koncentration till enskilda förmögenhetsinnehavare är inte lycklig men inte heller en ansamling av resurserna hos staten.

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

Tvärtom! All erfarenhet visar att en statsapparat, som har för stort inflytande, inte går att kontrollera eller att sköta rationellt. Apparaten snurrar likom av sig själv. Man får inget grepp över utvecklingen och inga möjligheter att öppet redovisa vad som sker eller vad som kommer att ske. Det är inte bara företag, som kan bli för stora och för mäktiga, utan också och framför allt statsapparater. Slutsatsen härav kan bara bli en: Vi måste oavbrutet hålla tanken på en decentralisering och spridning av statens ekonomiska resurser levande. Det gäller alltså både att ta principiell ställning och att prestera konkreta förslag, som kan demokratisera äganderätten och göra den mer personlig.

Vi i högerpartiet motsatte oss bestämt förslaget att staten skulle inköpa stamaktierna i malmbolaget. Vi kunde inte finna att en sådan affär var nödvändig eller ekonomiskt motiverad. Det hette emellertid att svenska folket skulle självt bli ägare till ett företag, som byggde på en stor svensk naturtillgång.

Betyder överförandet av malmbolagets aktier till finansdepartementet en ekonomisk demokratisering? Från socialistiska utgångspunkter kan man kanske teoretiskt hävda att så är fallet. Den tysta förutsättningen är då, att vad staten äger, det äger medborgarna. Denna uppfattning är en konstruktion utan verklighetsunderlag. Den betyder att man tömmer begreppet äganderätt på allt levande och personligt innehåll. Vad som i själva verket har inträffat är två saker. Ytterligare resurser och ytterligare makt har samlats ihop till en redan makttyngd statsapparat. På de ledande poster i företaget som hunnit besättas har placerats personer med politisk anknytning och meritering. Jag förnekar inte att dessa personer kan vara lämpliga för sin uppgift, men jag förnekar att urvalsprincipen är lämplig. Att mot denna bakgrund hävda, att medborgarnas bestämmanderätt skulle

ha stärkts, är att föra ett rent metafysisk resonemang.

Vi har från början intagit den ståndpunkten, att äganderätten till de av svenska folket inköpta aktierna inte skall stanna kvar hos staten utan föras vidare just till svenska folket. Detta är en demokratisering och inte en byråkratisering. Det är ett sätt att i detta speciella fall göra äganderätten på en gång allmän och personlig. Vilka skulle följderna av vår ståndpunkt bli? Riskerna för en fortsatt utveckling mot statlig övermakt på det ekonomiska området skulle i detta avsnitt brytas. I stället för maktkoncentration skulle vi få en decentralisering av bestämmanderätten. Vi skulle på ett för alla begripligt sätt markera att aktieägandet inte är någonting, som bara berör ett fåtal medborgare, utan att aktier — beviset för delägarskap i ett företag — är ett naturligt mål för de många spararnas ansträngningar. Vi skulle ge vårt bidrag för att rensa bort en rad gamla vanföreställningar om vilka som kan och bör placera sina reserver i aktier. Vi skulle göra aktieägandet naturligt för de många.

Det är uppenbart att sparmedlens under de senaste tio åren ständigt sjunkande värde har gjort framför allt småspararna misstänksamma och tveksamma. Den som sparar en krona vill ha tillbaka en krona och inte det som inflationen lämnat kvar av kronan. Om man alltså vill stärka benägenheten hos människorna att sätta undan en växande del av sina arbetsförtjänster för framtiden, måste man ge dem möjligheter att placera dessa medel på ett sådant sätt att de kan tro på sina sparslantars bestående värde. Den stora möjligheten härtill är att över huvud taget vidga utrymmet för produktiva placeringar även av smärre belopp. En försäljning på bred bas av delägarbevis i de väldiga malmförekomsterna längst upp i norr skulle i detta avseende betyda åtskilligt

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

både i sig själv och som signal för liknande placeringar på andra håll.

Det finns två alternativ i det läge, som regeringen och regeringsmajoriteten nu har skapat. Antingen belastar utgifterna för likviderna av LKAB-aktierna kapitalbudgeten, eller också försäljes aktierna. Ingen lär väl, mot bakgrunden av vad vi i dag vet om statens möjligheter att låna pengar och inför risken att denna upplåning måste placeras i riksbanken, kunna driva den satsen att statliga kapitalutgifter är att föredraga. Det måste tvärtom vara utomordentligt angeläget att få ner statsutgifterna också på kapitalsidan och att på så sätt minska nödvändigheten för staten att låna pengar. Om man inte har någonting att köpa för, bör man inte köpa. Särskilt bör man inte göra det, när ingen människa vill låna en pengar att köpa för.

Nu sägs det, att om man säljer LKAB-aktierna, så kommer dessa att till slut samlas på några få enskilda händer. Jag tror inte ett ögonblick på denna beskrivning av vad som kommer att hända. Vi har visat att man kan bygga upp en bolagsordning på ett sådant sätt att man skapar garantier mot ensidiga gruppintressen och förankrar inflytandet brett ute bland människorna. Valordningar med sådana garantier tillämpas i t. ex. de svenska folkförsäkringsbolagen. Man experimenterar i Amerika med liknande åtgärder i mycket stora enskilda företag, och de erfarenheter man vunnit både här hemma och utomlands är positiva.

Det finns en tendens, som på något sätt ligger i själva tiden, till åtgärder för att demokratisera äganderätten. Den gamla föreställningen att antingen få måste äga mycket eller staten allt förlorar undan för undan mark. Runt om i världen experimenterar man nu på detta område. För nästan varje dag dyker nya förslag upp, alla sammanhållna av samma demokratiseringssträvanden. I Amerika arbetar inte bara politiker

utan också företagsledare med problemet. De har redan nått icke obetydliga resultat, och nya kommer för varje dag.

I Västtyskland är problemet i högsta grad aktuellt. Där kommer inom den närmaste framtiden att framläggas förslag till en avsocialisering och en demokratisering av äganderätten till mycket stora företag. I Schweiz har människorna själva tagit saken i egna händer.

Inte minst intressanta är erfarenheterna från Österrike. Där intog socialdemokraterna i varje fall tidigare en negativ hållning till förslaget att sälja aktier i vissa statsägda företag till en bred allmänhet. Den sortens affärer går inte att genomföra, påstod man. Människorna vill inte ha aktier, sades det. Vi kan nu överblicka de första resultaten. Aktier till ett värde av 300 miljoner schilling bjöds ut av regeringen. Efter en vecka var varenda aktie slutsåld. När hela den tid gått till ända, som stod småspararna till buds, hade dessa tecknat sig för 540 miljoner schilling. Aktierna måste ransoneras, och detta genomfördes på det viset att så många som möjligt fick köpa. Över 80 000 personer, som icke tidigare ägt aktier, fick på detta sätt en möjlighet som de snabbt utnyttjade.

Det kanske mest intressanta i hela bilden är, att alla tecken tyder på att man på detta sätt lyckats få till stånd ett verkligt nysparande och även ett målsparande. Aktierna säljes nämligen mot årliga inbetalningar. Det tycks inte vara så att människorna har tagit ut pengar på sina sparkasseräkningar för att kunna betala. De har i stället ökat sitt sparande. Den österrikiske finansministern har också förklarat att han i åtgärder av detta slag ser någonting, som kommer att spela en stor roll för österrikisk kapitalmarknad och för landets finansiella stabilitet.

För oss i högerpartiet är faktiskt inte frågeställningen om vi i vårt land skall gå den väg, som leder till en demo-

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

kratiserad och säker personlig äganderätt, utan när det första steget skall tagas. Det bör enligt vår uppfattning tagas nu, när alla ansträngningar måste göras för att öka det personliga sparandet och de många människornas vilja att engagera sig själva i arbetet för ett stabilt ekonomiskt framtidskridande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande avgivna reservationen av herr Birke m. fl.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille, Magnusson i Borås, Staxäng, Heckscher, Ahlberg, Hedin, Håstad, Svenungsson, Stiernstedt, Lothergus och von Seth, fröken Wetterström, herrar Svensson i Krokstorp, Darlin, Magnusson i Tumbult, Wachmeister och Nilsson i Göingegården, fröken Wallerius, herrar Bengtsson i Göteborg, Nyhage, Cassel, Edlund, Gezelius, Fröding, Östlund och Agerberg, fru Boman, herrar Eliasson i Moholm och Gerhard Nilsson i Gävle samt fröken Karlsson (samtliga h).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Hjalmarson började sitt anförande med att peka på nödvändigheten av ett ökat sparande, och i det avseendet har jag ingen avvikande mening. Han fortsatte med att utveckla sina synpunkter på äganderätten, men i det avseendet tror jag att vi däremot har diametralt motsatta uppfattningar. Jag förstår så väl att herr Hjalmarson inte kan känna sig som delägare i av samhället ägd egendom. Efter alla de uttalanden herr Hjalmarson har gjort, inte minst i denna kammare, är det klart för var och en, att för herr Hjalmarson framstår samhället i alla hänseenden som den stora busen.

Herr Hjalmarson säger vidare, att det är farligt med en stark maktkoncentration. Jag vill fråga herr Hjalmarson: Har inte herr Hjalmarson upptäckt den faran förrän just nu? Vad

vill herr Hjalmarson göra för att minska faran av den maktkoncentration som finns samlad exempelvis i Enskilda banken?

Man måste demokratisera inflytandet, säger herr Hjalmarson vidare. Vilka förslag har herr Hjalmarson för en demokratisering av inflytandet i de stora privatägda företagen, där det oftast är en enda person som bestämmer?

Den fråga det nu gäller, herr talman, är ju, huruvida de av staten förvärvade aktierna i LKAB skall behållas av staten, alltså av hela det svenska folket, eller om de skall försälgas till enskilda personer. Jag vill erinra om att ett av huvudmotiven för statens förvärv av grängesbergsdelen i LKAB, var, att det här rör sig om en till tiden mycket begränsad naturtillgång, och när den är slut, kommer det att uppstå ekonomiska och sociala problem, som samhället då under alla förhållanden kommer att få ta ansvaret för. Om så inte varit fallet, hade det kanske över huvud taget inte funnits någon anledning för staten att bråka med frågan om en inlösning.

Nu menar motionärerna och reservanterna, att man genom en försäljning av dessa aktier till enskilda personer skulle öka det enskilda sparandet. Som jag sade förut, är det väl ingen som har något emot att försöka åstadkomma en ökning av det enskilda sparandet, inte heller om det skulle kunna ske i nya former. Men man skulle ju då kunna börja med att sprida aktierna i de enskilda företagen där, som jag sade, man verkligen kan tala om ett fåtalsvälde. LKAB-aktierna ägs av det svenska folket. Alla är delägare i dem — de är alla samhällsmedborgares gemensamma egendom.

Det må förlåtas mig, herr talman, om jag inte tror på högerns vackra tal om att det är intresset för de små spararna som skulle vara motivet för denna framstöt. Det har även av flera av de remissuttalanden, som finns fogade till

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

detta utlåtande, framgått att man på många håll hyser starka tvivel om att någon sparfrämjande effekt skall uppnås genom en sådan här försäljning. Jag vill också peka på att resultaten av de senaste årens olika försök i detta syfte ju inte heller är av den arten, att man kan göra sig några större förhoppningar om att få till stånd ett ökat nysparande. Följden skulle, om man alltså inte kan få ett större nysparande, bli att det sker en överflyttning från andra sparformer till köp av aktier i LKAB. Och vad har man uppnått med det? Jo, om en överflyttning sker av pengar, som är placerade i bankerna, åstadkommes inte någon lättnad på kapitalmarknaden, utan det kan bli tvärtom. Följden av en dylik försäljning under de förutsättningar jag här varit inne på skulle endast bli att staten på kapitalägande kategorier i samhället överlåter viss del av kronans realtillgångar, och det kan enligt de utgångspunkter, som jag har i denna fråga, inte vara rimligt.

Det heter i motionerna och reservationen, att det är omsorgen om statens ekonomi som gör att man nu vill försöka skaffa staten pengar för betalningen av dessa aktier genom att sälja dem till enskilda. Man menar, att inlösen-summan annars måste skaffas genom upplåning och att denna på grund av den knappa kapitaltillgången kan befaras komma att ske helt i riksbanken. På det sättet skulle nya pengar släppas ut i marknaden, vilket i sin tur skulle motverka kreditrestriktionernas syfte.

Jag tror, som jag sade, inte på möjligheten att på detta sätt åstadkomma ett nysparande, utan jag menar, att det endast sker en överflyttning från andra kapitalplaceringar. Därigenom ökas endast den nuvarande besvärande kapitalknappheten, vilken inte minst näringslivet och då kanske främst den mindre företagsamheten klagat över. Det heter i statskontorets remissutlåtande, att det är ur alla synpunkter

bättre — även ur kapitalmarknadens synpunkt — och ger en likvärdig effekt om inlösen-summan upplånas, liksom att även den sparstimulerande verkan blir densamma som försäljningen förutsatts ha.

Jag kan inte befria mig från intrycket att denna motion är något av ett hafsverk. Man föreslår att dessa aktier skall åsättas ett värde av 25 kronor. Man har med andra ord inte tagit reda på att detta strider mot aktiebolagslagens bestämmelser, ty man föreslår inte att den skall ändras i något avseende. Det är tydligen först vid författandet av reservationen och sedan remissyttrandena inkommit, som man på högerhåll har upptäckt den saken.

I motionen föreslås också att dessa aktier skulle åsättas ett inskränkt röstvärde; detta skulle reduceras till endast en tiondel. Det är tydligt att också detta yrkande tillkommit på samma sätt, ty i reservationen har man frångått detsamma och anser att ägare av dessa aktier skall ha samma rösträtt som andra aktieägare. Man tycks i varje fall inte ha lagt ned någon större omsorg vid avfattandet av motionsyrkandena.

Beträffande den till utlåtandet fogade andra reservationen, som påyrkar en utredning, vill jag, herr talman, inskränka mig till att göra kammararens ärade ledamöter uppmärksamma på att statsutskottet i ett utlåtande i fjol, även detta tillkommet med anledning av likartade motionsyrkanden, framhåller att frågan om en försäljning till enskilda av aktier i statliga bolag hör hemma under 1953 års utredning om de statliga företagsformerna. Det saknas därför enligt mitt förmenande anledning att på nytt föreslå någon prövning av denna fråga, då den redan är hänskjuten till den av mig nämnda utredningen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Jag har mitt namn med på reservation nr 2) till detta utskottsutlåtande, men jag vill ändå personligen deklarerat att jag är emot ett utsläppande av stamaktierna i LKAB på fria händer. Detta deklarerade jag även när LKAB-frågan i fjol debatterades här i riksdagen. Jag anser inte att vi bör tillåta detta. Jag har emellertid velat gå med på att hänskjuta frågan till 1953 års utredning och därför har jag anslutit mig till denna reservation. Blir den utslagen i den förberedande voteeringen kommer jag att rösta för utskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2).

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm fäste uppmärksamheten på att i reservation nr 1) har gjorts ett par mindre jämkningar i förhållande till motionen. Detta är riktigt. Vi har nämligen tagit hänsyn till några kritiska synpunkter som framförts i några av remissyttrandena. Det är kanske något som i viss mån skiljer herr Gustafsson i Stockholm från oss i högerpartiet, att vi tycker det är naturligt att så långt möjligt ta hänsyn till vad som kommer fram vid en remisskritik; vi utgår inte från att en ståndpunkt behöver i detalj vara fixerad redan från början.

Vad det ekonomiska värdet av aktierna beträffar ligger saken till på följande sätt. Staten inlöste 55 000 aktier à 1 000 kronor för 930 miljoner kronor plus ränta, minskat med 100 miljoner, som TGO behåller jämte motsvarande andel aktier. 830 miljoner kronor för cirka 55 000 aktier innebär att man betalat omkring 15 000 kronor per aktie plus ränta, eller 15 gånger det nominella värdet. Vid statsövertagandet ökas aktiekapitalet från 110 miljoner till 500 miljoner kronor, vilket betyder att överkursen skall reduceras med 4,5. Det re-

ella värdet blir då cirka 3 500 kronor per aktie eller 3,5 gånger nominella värdet. 3,5 gånger 25 kronor, Herr Gustafsson i Stockholm, blir 87:50. Vi har beräknat värdet på aktierna till ungefär 85 kronor.

Att räkna fram det absolut exakta värdet är tyvärr inte möjligt med de uppgifter som står till förfogande, men efter att ha redovisat dessa siffror föreställer jag mig att även herr Gustafsson i Stockholm får medge, att det ligger ett genomtänkt resonemang bakom vad som i motionen har uttalats på denna punkt. Jag skall i övrigt, herr talman, inte närmare gå in på vad herr Gustafsson i Stockholm anförde om bakgrunden till köpet av aktierna i malmbolaget. Låt mig bara erinra om att statens intressen i detta sammanhang mycket väl hade kunnat tillgodoses inom ramen för det gamla avtalet med vissa mindre justeringar, som man ju även från TGO:s sida var beredd att gå med på.

Vad var motiveringen för detta aktieköp? Var det så att man sade, att företaget skulle bli bättre skött? Nej, det sade man inte. Man hoppades att det skulle bli lika bra skött som förut. Trodde man att de anställda skulle få det bättre? Nej, det trodde man inte. Gruvindustriarbetarförbundet uttalade en förhoppning om att det i det hänseendet skulle bli lika bra ställt som tidigare. Vad man åsyftade var att främja en utveckling, som man brukar sammanfatta under rubriken ekonomisk demokrati. Jag kan, herr talman, med bästa vilja i världen inte se att denna s. k. ekonomiska demokrati i realiteten innehåller något annat än följande fyra ting. För det första att finansministern ensam får utse någon representant, jag förmodar sin statssekreterare, att företräda svenska folket vid bolagsstämman. Det blir alltså med andra ord denne statssekreterare, som i sig skall symbolisera hela svenska folket. För det andra har man tagit dåvarande kabinettsekreteraren ifrån kungl. utrikesdepartementet och

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

placerat honom som verkställande direktör i företaget. För det tredje har regeringen placerat sin främste förtroendeman i riksbanken som ordförande i företagets styrelse. För det fjärde har man placerat den förutvarande chefredaktören i Aftontidningen som chef för företagets public relations. Vad är det som härutöver har gjorts? Jo, man har i viss mån dubblat den tjänstemannastab som tidigare fanns uppbyggd för LKAB och TGO gemensamt. Reellt sett är det ju ingenting annat som inträffat. Detta är inte enligt vår uppfattning i högerpartiet en form av ekonomisk demokrati, utan det är i realiteten inte någonting annat än en ökad maktkoncentration hos den statliga apparaten.

Herr Gustafsson i Stockholm frågade, om inte undertecknad förrän nu hade upptäckt denna statliga maktkoncentration. Jo, herr talman, vi har faktiskt gjort det sedan ganska många år tillbaka. En huvudlinje i hela vår politik är just att söka komma till rätta med den olyckliga maktkoncentrationen hos staten.

Herr Gustafsson i Stockholm undrade på vilka vägar vi syftar till att på ett bredare fält möjliggöra den demokratisering av äganderätten och det ekonomiska inflytande som vi strävar efter. Det skulle ju vara oriktigt, herr talman, att i detta sammanhang ta upp en hel ekonomisk debatt. Jag vill bara i korthet svara herr Gustafsson följande: När vi arbetar för marknadshushållning, när vi hårt satsar på konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer, inte minst mellan statliga och enskilda företag, när vi vill ha en annan kreditpolitik, där säkerhet och lönsamhet och ingenting annat skall vara utslagsgivande för kreditmedlens fördelning, när vi arbetar för allmän skattesänkning och för speciella skattelättnader för att uppmuntra enskilt sparande, när vi i olika former vill slå vakt om rättssäkerheten i fråga om det enskilda ägandet, så är

allt detta inte någonting annat än olika exempel på samma politik, som syftar till att underlätta och främja en demokratisering av det personliga ägandet. I denna politik ingår även som ett led olika åtgärder för att underlätta spridning av aktierna i de enskilda företagen. Kammarkens har under detta och föregående år behandlat två förslag från vårt håll i den riktningen, och jag är mycket ledsen över att dessa förslag inte har vunnit kammarens bifall. Även herr Gustafsson i Stockholm har röstat emot dem. Vi skall emellertid självfallet inte förtröttnas.

Vad vi här arbetar för och som för en så kunnig och sympatisk företrädare för svensk socialdemokrati som herr Gustafsson i Stockholm framstår som ytterligt egendomligt, är ju i själva verket någonting alldeles naturligt och självklart i en rad andra länder, i Schweiz, Västtyskland och England för att inte tala om Förenta staterna. Det är ju just den av oss förordade politiken, som representerar ett bärande drag i hela den ekonomiska och politiska utvecklingen i dessa länder. För min del är jag ganska övertygad om, inte minst mot bakgrunden av de resultat som man har nått på andra håll och som jag endast helt flyktigt hade tillfälle att beröra i mitt inledningsanförande, att en politik av det slaget även så småningom kommer att få resonans hemma i vårt land.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjalmarson kallar de förändringar, som företagets i reservationen i förhållande till motionsyrkandet, för mindre ändringar. Jag fick ändå den uppfattningen när jag läste motionen, att just frågan om det reducerade röstvärdet var en av de stora frågorna i motionen. Man motiverade det med att man genom att reducera röstvärdet till en tiondel av röstvärdet på övriga aktier skulle undvika risken

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

för att andra ägargrupper skulle få ett för stort inflytande. Det är möjligt att jag har missuppfattat saken, men för mig framstår ändå detta som en av de stora frågorna i motionen.

Sedan säger herr Hjalmarson i frågan om inlösen från statens sida av TGO-delen av LKAB-aktierna, att det hade man kunnat undvika genom att göra smärre ändringar i avtalet. Men herr Hjalmarson, det var ju det som inte var möjligt att göra! Det gick inte att få till stånd de ändringar som skulle tillförsäkra staten det inflytande, som staten måste ha för att kunna fullgöra de åtaganden staten i en framtid kommer att bli tvingad att göra i detta avseende.

Herr Hjalmarson har tydligen missförstått mig, ty han svarar på något helt annat än vad jag har frågat om. Herr Hjalmarson säger att jag har frågat hur han och högern ville lösa frågan om den ökade maktkoncentrationen i statens hand. Det har jag aldrig frågat om. Jag frågade herr Hjalmarson hur han ville lösa frågan om den stora maktkoncentrationen i enskilda händer inom det svenska näringslivet.

Tiden tillåter mig inte att ta upp så mycket mer av vad herr Hjalmarson sade, men om jag har någon sekund kvar vill jag bara säga, att herr Hjalmarson sedan som högerns åtgärder i detta avseende presenterar den vanliga tabellen. Det är den vanliga uppräkningsav åtgärder som han har föreslagit, och den kräver knappast från min sida någon annan kommentar än att dessa åtgärder syftar nog inte till att öka äganderätten hos de mindre i samhället. Syftemålet är nog ändå något helt annat, det framgår ju inte minst av de förslag, som högern och herr Hjalmarson har presenterat i skattefrågan.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Syftet med det i motionen framförda förslaget om en viss re-

ducering av röstvärdet var helt enkelt att förhindra att enskilda gruppintressen skulle utöva ett alltför dominerande inflytande inom företagets ledning. Det visade sig under arbetet med denna fråga, att det syftet skulle kunna tillgodoses bättre genom att man byggde upp en valordning av den typ, som jag här inledningsvis har pekat på. Det är en valordning som man har praktisk erfarenhet av i stora svenska företag, en valordning, som dessutom har auktoriserats av den nuvarande regeringen, herr Gustafsson i Stockholm, såsom ett uttryck för sann demokrati. Då tycker jag att allan rättfärdighet skulle vara uppfylld, och det ter sig mot den bakgrunden något egendomligt att få höra herr Gustafssons kritik på denna punkt.

Herr talman! Vi skall väl inte så här i slutet av riksdagen ta upp en diskussion om köpet av TGO-aktierna. Jag vill bara i korthet säga till herr Gustafsson, att jag betvivlar att det är möjligt för herr Gustafsson att peka på något sådant konkret åtagande som staten skulle behöva ha gjort och som det inte varit möjligt att tillgodose inom ramen för det gamla avtalet med vissa smärre jämkningar.

Vårt förslag om sänkning av det allmänna skattetrycket i vårt land skulle enligt herr Gustafsson i Stockholm avse att tillgodose ett fåtals intressen. Herr talman! Om herr Gustafsson i Stockholm haft rätt på den punkten så tror jag inte att det hade varit möjligt för högerpartiet att få en ökad resonans ute i valmanskåren för sina strävanden, såsom ändå har skett under senare år.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett enda ord till herr Hjalmarson. Han säger att jag har påstått att högerns förslag skulle syfta till att tillfredsställa bara ett fåtals intressen. Det har inte jag sagt. Det kan herr Hjalmarson sedan kontrollera i

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

utskriften. Jag har sagt att jag tror inte att högerns förslag syftar till att ge någonting åt de breda massorna i samhället, de sämst ställda. Det kanske är litet skillnad i detta.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Utan tvekan är det ett mycket stort samhällsproblem att äganderätten i samhället är så ojämnt fördelad. På den punkten skulle jag mycket gärna kunna instämma med herr Hjalmarson. Men börjar man sedan undersöka om de förslag, som föreligger från högerhåll, är ägnade att på ett rättvist sätt lösa detta problem, då blir man litet betänksam.

Det talas ofta om angelägenheten av att popularisera aktieägandet. »Folkaktier i folkhemmet» löd en rubrik i en högertidning härom dagen. Och varför skulle inte människorna skaffa sig goda och billiga aktier? Jag tror inte att någon har någonting emot det. Men jag har i min valkrets i Norrbotten kommit till den uppfattningen, att det finns alldeles påtagliga hinder för t. ex. skogsarbetarna och småbrukarna att bli ägare av aktier i sådan utsträckning att det skulle ha någon större betydelse. Därför är dessa grupper allttjämt i första hand arbetande och i mindre utsträckning aktieägande människor. Det är realiteternas lag som har gjort dem till det.

Vad skulle det nu innebära, om man fördelade LKAB-aktierna på svenska folket? Efter fem år, sedan hela inlösensbeloppet spritts ut till drygt 7 miljoner människor — jag förmodar, att det här är fråga om att genomföra den ekonomiska demokratin ifrån vaggan till graven — skulle det ge varje svensk medborgare ungefär 125 kronor. Jag tror inte, att man löser äganderättens problem enbart genom den i och för sig mycket intressanta operation, som här föreslagits, men om varje svensk medborgare skulle få aktier för låt oss säga 10 000 kronor, skulle man kunna

börja tala om att äganderätten var demokratiserad.

Svenska bankföreningen har tillstyrkt den föreliggande motionen, och av detta förhållande drar jag den slutsatsen, att man kanske inom bankvärlden och inom den privata sektorn i övrigt anser frågan om spridandet av äganderätten så angelägen, att man går vidare på den vägen. Om det svenska aktiekapitalet skulle kunna spridas någorlunda likartat över hela folket, har jag för min del ingenting emot att även LKAB:s aktier sprids på det sättet. Jag tror emellertid, att om riksdagen nu skulle fatta beslut om att LKAB-aktierna skall utdelas till svenska folket, komme Enskilda banken och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund inte att följa med. Det är nog klokt, att staten ställer sig i efterhand och ser hur de andra gör.

I detta spørsmål finns det emellertid också stoff till vissa andra reflexioner. Man kan ifrån detta frågekomplex faktiskt finna en utväg, genom vilken svenska folket kan göras till ett aktieägande folk i större utsträckning än tidigare. Jag erinrar om att TGO på sin tid placerade 20 miljoner kronor i de norrländska malmfälten. Dessa 20 miljoner är i dag för TGO värda i runt tal en miljard kronor, och ändå har under årens lopp väldiga vinstsummor kommit TGO:s aktieägare till godo. Om vi nu för enkelhetens skull antar, att TGO:s intressen i de norrländska malmfälten inte är värda mer än 1 000 miljoner kronor och att bolaget har fått dessa värden genom en kapitalinsats av 20 miljoner kronor, skulle det kunna sägas, att om det enskilda näringslivet — exempelvis TGO och Enskilda banken — vill överlåta en 100-kronorsaktie för 2 kronor, har vi faktiskt nått en gångbar väg. Kommer man inte in på något liknande, kommer det avgörande hindret för att sprida aktieägandet allttjämt att vara av ekonomisk natur för en mycket stor del av svenska folket.

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

Med detta har jag väl ägnat tillbörlig uppmärksamhet åt de underhållande momenten i den föreliggande motionen. Jag vill emellertid som talesman för den nordliga landsändan, där malmfyndigheterna finns, peka på ett par andra saker. Vi skall komma ihåg, att LKAB är ett mycket givande företag. Enbart under bokföringsåret 1954/55 gav det staten och TGO inte mindre än 390 miljoner kronor i bruttovinst, och därtill kom extra frakttillägg på ungefär 100 miljoner kronor. Malmfyndigheterna gav alltså staten och TGO i runt tal en halv miljard kronor under ett år. Samtidigt råder betydande sociala olägenheter där uppe i Norrbotten. Gårdagens riksdagsdebatt var ju en påminnelse därom. Jag erinrar om att en högerman tidigare under detta års riksdag ville ha klarhet om hur man skulle lösa återstoden av de olösta norrlandsfrågorna. Det föll honom inte in att interpellera företrädarna för det enskilda näringslivet, ty det finns ju inte något forum, varifrån man kan rikta interpellationer till denna sektor. Den svarar inte på interpellationer, som framställs i pressen eller på annat lämpligt sätt. Det är i stället staten som av sociala skäl i många fall har fått rycka in, när det gällt att rädda befolkningen exempelvis från en förödande arbetslöshet.

De kommuner i Norrbotten, som till väsentlig grad har uppfostrat gruvarbetarna, har inte haft någon valuta för denna utomordentligt betydelsefulla uppgift på den norrbottniska arbetsmarknaden. Dessa skogskommuner och Tornedalskommuner lever ekonomiskt under synnerligen bekymmersamma förhållanden. Utgifterna för skolor och undervisning uppgår i många kommuner till mellan 50 och 60 procent av kommunens totala budget. Dessutom är befolkningsutvecklingen sådan att om inte energiska åtgärder sättes in för att öka sysselsättningen, kan man förutse något av en social katastrof inom en inte alltför avlägsen framtid.

Vi har resonerat som så, att det vore motiverat att staten avsatte en del av sina inkomster från de norrbottniska malmfälten för en utbyggnad av landsändans näringsliv. Det pågår ju också en utredning, som bl. a. skall syssla med detta problem. Men det skulle vara litet svårt att genomföra dessa sociala uppgifter, om man nu avhände staten aktierna i LKAB och placerade dem på enskilda händer. Vi anser att staten, som ju tidigare av sociala skäl fått lov att överta bankrutterade företag — detta har ju måst ske med hänsyn till statens ansvar för sina medborgares försörjningsmöjligheter — också bör kunna handha ett företag som LKAB, vilket säkerligen även i fortsättningen kommer att vara en minst lika lysande affär som hittills.

Med förhoppning om att även de sociala aspekterna för Norrbottens vidkommande skall mera än hittills beaktas i samband med frågan om LKAB:s verksamhet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det finns ingen anledning att här diskutera statens inlösningsav LKAB. I likhet med många andra av denna kammare hade jag den uppfattningen, att det var lindrigt sagt onödigt att företa en sådan operation, men nu är den ju redan gjord.

Jag är för min del intresserad av att det sker en ökad spridning av aktieäggande, och inom den meningsriktning, som jag tillhör, har man också motiverat om åtgärder för att främja en sådan utveckling. Men det är en sak. En annan sak är att nu börja sälja statens aktier i LKAB.

Herr Hjalmarson säger att det absolut rätta värdet av dessa aktier inte kan fastställas, och jag har ingenting emot

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

att instämma däri. Det skulle nog fattas rätt mycket i det absoluta värdet. Över huvud taget är det en mycket svår sak att fastställa värdet på aktier av detta slag. Framför allt gäller detta det värde som aktierna kan ha i den enskilde medborgarens hand. Staten är ju inte bara den stora delägaren i företaget, utan även lagstiftaren, som på en mängd sätt kan manövrera utvecklingen, så att den enskilde aktieägaren egentligen inte har några större möjligheter att bedöma vilket värde aktierna skulle kunna ha. Det är t. ex. inte klarlagt hur statens vinst på malmbolaget i fortsättningen skall disponeras. Frågan är bland annat, hurudan avvägningen mellan malmbanan och gruvbolaget skall vara. Man kan lägga höga frakter på malmen och man kan lägga lägre frakter på den. Och så småningom möter frågan: Hur mycket av vinsten skall sättas in i själva samhällsutvecklingen? Meningen är ju att en del av bolagets vinst skall användas för att främja näringslivets utveckling och forskningen.

Det finns alltså många möjligheter för staten att träffa olika dispositioner, som de enskilda aktieägarna inte kan göra någonting åt, och därför blir värderingen av aktierna en svår sak. Över huvud taget kan inte aktier i ett statligt bolag av detta slag, som inte arbetar i fri konkurrens med annan likartad verksamhet, jämföras med aktier i allmänhet. Jag förmodar att om allmänheten skulle få köpa LKAB:s aktier, måste det skapas en räntegaranti, d. v. s. fastställas en viss minsta utdelning på aktierna. Man har anledning misstänka att denna garanterade minsta utdelning på aktierna också kommer att bli den högsta — det lär inte vara så svårt för staten att ordna den saken. Vidare måste det väl finnas hembuds rätt på aktierna, såvida inte meningen är att Grängesbergsbolaget eller något annat stort bolag skall köpa upp alltsammans. Men det är väl inte detta som herr

Hjalmarson syftar på när han talar om att sprida aktieägandet ut bland den svenska allmänheten.

Om dessa möjligheter förverkligas blir resultatet inte aktier i vanlig mening utan någon speciell form av obligationer, som kan säljas till ett bestämt pris på grund av den garanterade räntan. Nog måste man säga, när man läser remissyttrandena och vad som annars har förekommit, att denna sak i varje fall tål att utredas och övervägas ytterligare. Ekonomisk politik kan väl inte få vara någonting hur lösligt som helst.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2, som ju syftar till att denna sak vid sidan av andra, som också skulle kunna främja ökat aktieäggande hos den breda allmänheten, får vidare utredas.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag fäste mig vid den mycket pessimistiska uppfattning, som herr Gustafsson i Stockholm lade i dagen beträffande möjligheterna att över huvud taget få fram nysparande i vårt land. Visserligen är det väl sant att den ekonomiska politik som förts grundligt har skadat viljan att spara här i landet, men de som sysslar med dessa frågor har ändå uppfattningen, att kan man konkretisera mål för sådant sparande, kan man också få de enskilda att inskränka sin konsumtion till förmån för sparande.

Just i det förslag som vi här har lagt fram ser vi ett utmärkt exempel på ett sådant målsparande. Nu har visserligen herr Svensson i Ljungskile anfört en hel del pessimistiska synpunkter på vilket värde dessa aktier skulle ha i dag, vilken utdelning man skulle kunna räkna med och vilket intresse aktierna alltså skulle kunna väcka, men man får väl förutsätta att om staten på detta sätt får med andra intressenter som aktieägare i företaget, skall staten också

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

uppträda som företagsledningarna i allmänhet gör och se till, att aktieägarna får rimlig utdelning av vinsten.

Möjligheterna att över huvud taget få fram en vinst är naturligtvis alltid ett osäkerhetsmoment. Men personer med kännedom om förhållandena där uppe har framhållit att Luossavaara-Kiirunavaara representerar ett sakvärde, som under rimlig tid framåt kan beräknas ge avsevärda vinster. Detta var ju också en av anledningarna till att staten ville begagna sig av sin lösningsrätt.

Herr Gustafsson botaniserade litet grand bland remissvaren. Som rimligt är förde han fram det som stödde hans negativa inställning till frågan, men man kan också peka på remissinstanser som varit åtskilligt mera positiva. Det är fallet med t. ex. Kooperativa förbundet, som på punkt efter punkt tillstyrker motionens förslag. Förbundet instämmer i motionens syftemål att öka sparandet genom att på detta sätt bjuda medborgarna ett intressant sparmål och minska statens upplåningsbehov genom att inte tynga den statliga budgeten med denna utgift.

Sådana instämmanden kommer nog efter hand att bli flera. Herr Hjalmarson har säkert fullständigt rätt när han säger att frågan inte är ett »om» utan ett »när».

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag vill bara göra ett par erinringar kring denna fråga. Om jag tar förmögenhetsstatistiken från 1954, visar denna, att 3 procent av det svenska folket äger hälften av alla taxerade förmögenheter, 27 procent av det svenska folket äger den andra hälften 70 procent av folket saknar taxerad, förmögenhet! Denna relation är ungefär oförändrad sedan mer än 40 år tillbaka. Under denna tid har det suttit högerregeringar och — om vi använder dagens term — folkpartiregeringar. Under lång tid har det även suttit social-

demokratiska eller av socialdemokrater ledda regeringar. Det har talats mycket om demokratisering av egendomen under denna tid men, som sagt, statistikens siffror talar sitt eget språk. Dessa siffror visar — trots skiftande regeringar, trots mer eller mindre intensifierad propaganda och många vackra bekännelser att ingenting har skett i fråga om spridning av egendomen — att den stora massan av vårt lands befolkning fortfarande är egendomslös.

Även på ett annat området förtjänar ganska nya undersökningar att bringas i erinran. Det visar sig att i våra aktiebolag äger 11 000 personer två tredjedelar av samtliga aktier. Här kan man inte längre tala om någon procent av befolkningen — det går knappast att tala om promilledelar, så oerhörd är koncentrationen av ägandet i detta fall. När man går litet längre tillbaka i tiden visar det sig också att inte heller på detta området har någon verklig förändring ägt rum under de senaste 40 åren. Men vi har, som sagt, haft olika regeringar och det har förts tal och framlagts vackra deklarationer till förmån för idén om egendomens spridning.

Nu har högern hittat på någonting genialt. Man skall kursa ut dessa malmaktier på ett stort antal aktieägare. Det blir säkert inte så många aktieägare som rent nominellt skulle vara möjligt. Erfarenheten när det gäller utbudandet av aktier och obligationer här i landet visar nämligen, att intresset är mycket minimalt från den stora allmänhetens sida. Nå, detta har sina randiga skäl och rutiga orsaker. Det är ju av ekonomiska skäl som folk i allmänhet inte kan intressera sig för sådana former av demokratiserat ägande här i vårt land. Jag undrar om det finns någon som ett ögonblick tror, att detta förslag skulle leda till en allmän kapplöpning från det svenska folkets sida att bli aktieägare. Däremot tror jag mycket väl att de nuvarande privata intressenterna i TGO — och kanske också andra som

Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag

har gott om möjligheter — skulle kunna använda en sådan här väg för att återerövra de positioner som man nu är i färd med att förlora. Högern menar då att detta skall vi nog sätta på för, ty det finns ju kanske möjligheter att förhindra en ny koncentration av ägandet härvidlag. Kapitalisterna hittar emellertid alltid på nya möjligheter. Även om man skulle ha gott uppsåt tror jag att det hela kommer att stöta på de hårda realiteternas mur.

När vi för vår del har biträtt och även nu biträder förslaget om att samhället skall bli ägare — i detta fall staten, men vi skulle gärna också se kommunerna som ägare — av lapp-landsgruvorna, då har detta djupast ett samband med det förhållandet, att detta är en naturrikedom som borde vara i samhällets ägo. Denna naturrikedom borde inte vara föremål för privat schackrande. Det borde inte vara möjligt att denna naturrikedom, som skulle vara hela folkets egendom, skall kunna bjudas ut på börsen eller bli exploateringsobjekt för ett litet fåtal människor som hittills varit fallet. Det är den allmänna synpunkt vi lägger på detta problem.

Vi föreslog ju redan 1937 att statsmakterna skulle utnyttja den passus som fanns i malmavtalet för en inlösen av gruvorna redan då och efter dåvarande grunder. Detta hade kostat ungefär 140 miljoner kronor. Vi fick inte resonans för denna mening, men vi har sedan dess inte ändrat oss hur dyrt det än blivit. Det är okristligt dyrt, ja oerhört, att behöva betala 1 000 miljoner kronor till dessa som tagit hem profiter mellan en halv och en miljard kronor under dessa år för en ursprunglig insats av — såsom vad herr Lassinantti erinrade — 20 miljoner kronor. Hur orimligt dyr denna affär nu än är och hur stötande för rättskänslan denna transaktion än ter sig, så anser vi i alla fall att man får ta det onda med

det goda, när nu äntligen denna naturrikedom skall övergå i samhällets ägo.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Birke m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Sundelin m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den med 2:o) betecknade hava flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde herr Löfroth dock votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 112 antager det förslag, som innefattas i den av herr Birke m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen av herr Sundelin m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Löfroth begärde

emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 70 ja och 61 nej, varjämte 78 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Birke m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 52 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestäm-

Bankaktiebolags kassareserv, m. m.

melser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 107, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, och

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 466 av herr *Danmans* och nr 483 av herrar *Hagberg* och *Birke* samt inom andra kammaren nr 585 av herr *Antby* (likalydande med I: 466) och nr 593 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (likalydande med I: 483).

I de likalydande motionerna I: 466 och II: 585 hade hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen nr 107 måtte

»1) med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställas till 25, samt

2) avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.»

I de likalydande motionerna I: 483 och II: 593 hade motionärerna hemställt att riksdagen måtte

1) antaga ett i motionerna intaget

Bankaktiebolags kassareserv, m. m.

förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, samt

2) avslå i Kungl. Maj:ts proposition nr 107 framlagt förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om räntereglering m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 466 och I: 483 samt II: 585 och II: 593, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Danmans, Mannerskantz, Schmidt, Regnéll* och *Boija*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 466 och I: 483 samt II: 585 och II: 593,

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna,

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags inneliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst tjugofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *BOIJA* (fp):

Herr talman! Frågan om bankaktiebolags kassareserv och ränteregleringslagen har tidigare i olika sammanhang debatterats i denna kammare. Med anledning därav och med anledning av att vi om några dagar skall föra en debatt om den ekonomiska politiken vill jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen av herr *Ewerlöf* m. fl., vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen samt en maximering av kassareservskvoten till 25 procent.

Herr *Schmidt* (fp) instämde i detta yttrande.

Herr *SKÖLDIN* (s):

Herr talman! Med samma motivering som föregående talare angående mängden av föreliggande ärenden skall jag begränsa mig till att yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Boija* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Boija yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 90 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart efter annat

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till luftfartslag m. m.,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention angående vissa till civilprocessen hörande ämnen, och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Ekeby 4ⁱ i Uppsala län m. fl. fastigheter,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemstäl-

Bankaktiebolags kassareserv, m. m.

lan rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnena väckta motioner,

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta särskilda stödåtgärder för hästaveln jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket jämte i ämnet väckta motioner;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m., även som i ämnet väckta motioner,

nr 15, i anledning av motion om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser rörande proceduren i riksdagen vid begäran om folkomröstning, och

nr 18, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmanuuppsdragets fullgörande; samt

statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott, Bidrag till folkpensioner m. m. samt Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 10

Förvärv av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag,

Förvärv av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag

dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 105, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 8 mars 1957, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 miljoner kronor, dels ock bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att förberedande av ytterligare rörelsekapital åt statens järnvägar, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, tillhandahålla en från 100 till 150 miljoner kronor ökad rörlig kredit.

Punkten 1**Förvärv av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag**

Förutom Kungl. Maj:ts förslag i detta ämne hade utskottet i detta sammanhang till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth m. fl.* (II: 568), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå dels förslaget att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den föreliggande överenskommelsen om statsförvärv av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock Kungl. Maj:ts förslag att under statens affärsverksfonder för budgetåret 1957/58 till förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 568,

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag;

II. till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Domö, Skoglund* i Doverstorp, *Gerhard Nilsson* i Gävle och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 451 och II: 568,

I. avslå förslaget att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av järnvägsstyrelsen träffad överenskommelse om förvärv för svenska statens räkning av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag;

II. avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Förvärv av aktierna i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag för budgetåret 1957/58 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Denna proposition återgår på ett gammalt riksdagsbeslut om förstatligande av de enskilda järnvägarna över huvud. Beträffande takten i detta besluts genomförande har statsmakterna emellertid icke bundit sig. Inte heller har man avstått från tanken att kunna medge enstaka undantag från kravet på förstatligande av enskilda järnvägar.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit ett förstatligande av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, och motivet förefaller,

Förvärv av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag

både i propositionen och utskottsutlåtandet, huvudsakligen vara att man vill fullfölja det tidigare fattade riksdagsbeslutet. Det ifrågasatta förstatligandet innebär emellertid en investering på 7 miljoner kronor, ett belopp som med nuvarande investeringsbegränsning och knapphet på medel ändå får anses inte vara helt betydelselöst. Ur saklig synpunkt kan det dessutom anmärkas, att det än så länge är mycket oklart i vilken utsträckning området utmed Stockholm—Nynäs järnväg kommer att exploateras för ytterligare bebyggelse och att de investeringsbehov, som föreligger beträffande detta område, därför för närvarande inte alls är klarlagda. Även om den fastställda köpeskillingen kanske inte i och för sig förefaller orimlig, har man sålunda för närvarande inte någon möjlighet att överblicka vilka krav på ytterligare medel för investeringar som kommer att ställas på statsmakterna, om detta förstatligande genomföres.

Därtill kommer att ett sådant förstatligande, som det nu är fråga om, med rådande investeringsbegränsning helt enkelt innebär att man på ett särskilt sätt gynnar den som säljer denna egendom till staten. Det betyder i verkligheten att ett enskilt företag, i detta fall Johnson-koncernen, som eljest skulle få konkurrera på den allmänna marknaden med kreditrestriktioner och allt vad därmed sammanhänger för att få medel till sitt förfogande, plötsligt kommer i en gynnsammare ställning än andra företag genom att staten beslutar inköpa denna järnväg och därmed ställer 7 miljoner kronor till företagets förfogande. Under nuvarande förhållanden förefaller det inte vara rimligt att förfara på det sättet. Alldeles oavsett att detta företag i och för sig utför en samhällsnyttig verksamhet, tycker jag att man mycket väl skulle kunna vänta med att företaga denna statliga investering och därmed också frigöra medel för ett enskilt företags

investeringar tills det över huvud taget inträtt en lättnad på kapitalmarknaden.

Det har inte heller gjorts gällande i vare sig propositionen eller utskottsutlåtandet, att det här skulle föreligga någon särskild brådska, att man kan riskera att köpeskillingen skulle bli väsentligt större om man dröjde eller att det skulle uppstå några verkligt allvarliga svårigheter i fråga om samtrafiken mellan Stockholm—Nynäs järnväg och SJ. Var och en som på sommaren eller eljest reser på Nynäsbanan kan konstatera, att persontrafiken och även godstrafiken för närvarande löper på ett tillfredsställande sätt.

På den grunden, herr talman, har vi fyra reservanter i utskottet hemställt, att riksdagen måtte avslå förslaget om förstatligande av Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HEDQVIST (s):

Herr talman! Jag tillåter mig att för några ögonblick ta kammarens tid i anspråk.

I en motion vid 1956 års riksdag hemställde jag om åtgärder i syfte att införliva Nynäsbanan med statsbanenätet. Som skäl härför anförde jag den ökade trafikbelastningen på järnvägen. Det hade varit en avsevärd ökning av såväl person- som godstrafiken, och det ökade trafikbehovet kunde enligt min mening, som delades av trafikanterna, inte tillgodoses på ett tillfredsställande sätt på grund av det skick vari banan befann sig. Den var då och är fortfarande i ett mycket dåligt skick både vad det gäller banan och materielen.

Det har under senare år gjorts upprepade framställningar till järnvägsförvaltningen om trafikförbättringar, förbättringar både av trafikens omfattning och framför allt av vagnmaterielens beskaffenhet. Vid alla dessa tillfällen har järnvägsledningen sagt, att

Förvärv av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag

inte heller den skulle önska någonting högre än att kunna investera mera kapital för en upprustning av denna bandel. Järnvägsledningen har emellertid inte velat göra några investeringar, den vill inte — som man själv uttryckt det — inför förstatligandehotet riskera något eget kapital. Trafikanterna har alltså fått den uppfattningen, att någon upprustning av Nynäsbanan till trafikanternas förmån inte kan åstadkommas förrän järnvägen blivit förstatligad.

Under senare tid har tillkommit ytterligare argument, som jag anförde i motionen nr 367 i denna kammare vid fjolårets riksdag, för till förstatligande ledande åtgärder. Herr Heckscher anförde att man inte visste hurudan utvecklingen skulle bli i de kommuner som trafikerar Nynäsbanan. Jag har en mycket bestämd känsla av att den utveckling som påbörjats, som alltså pågår och som kommer att fortsätta under avsevärd tid framöver, kommer att medföra ytterligare belastning i trafikhänseende för Nynäsbanan, vilket gör det för varje dag allt mera angeläget att banan blir föremål för upprustning. Jag kan som exempel bara nämna utbyggnaden av den del av Södertörn som tillhör Stockholms stad — jag tänker närmast på Farstaområdet, där utbyggnaden sker i blixtempo. Nynäsbanan tillgodoser trafiken för den yttersta utposten av Stockholms stad, och när det området är utbyggt kommer väl de bostadssökande i Stockholm att till stor del förses med bostäder på Södertörnslandet, alltså utanför den södra huvudstadsgränsen. Vidare planerar Huddinge strax söderut ett bostadsområde för 7 000 människor. Inom Österhaninge pågår en kraftig utbyggnad liksom i Västerhaninge, där kommunen bygger kanske framför allt för marinen behov av bostäder. Till detta kommer den expansion som försiggår vid denna banans slutpunkt, Nynäshamn.

De anspråk, som undan för undan

kommer att ställas på Nynäsbanan och som dess nuvarande ledning inte vill eller kan ta vederbörlig hänsyn till, gör det enligt min mening angeläget, att då Kungl. Maj:t nu tagit upp detta ärende fatta beslut om Nynäsbanans införlivande med statsbanenätet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag har givetvis ingen som helst anledning att tvivla på herr Hedqvists faktiska uppgifter, men jag vill ändå göra några små kommentarer till vad han anförde.

För det första visar herr Hedqvists yttrande just att kraven på statliga investeringar i Nynäsbanan ingalunda är fyllda i och med att köpeskillingen på 7 miljoner kronor erlägges, utan det kommer att ställas ytterligare krav på investeringar, med belopp som över huvud taget inte är redovisade. Man känner därför inte till omfattningen av den affär, som staten här ger sig in på.

För det andra är det riktigt, som herr Hedqvist sade, att exploateringen fortsätter, men i vilken takt detta sker och hur långt utefter Nynäsbanan den kommer att gå, är just en av de oklara frågorna i sammanhanget. Och det är delvis där problemet ligger, om man skall tillgodose trafikanternas behov med järnväg eller i vilken utsträckning det behovet skall tillgodoses med bussar. Det är sålunda fråga om vilka investeringar som i fortsättningen skall behöva göras, och på den punkten råder oklarhet. Man vet inte hurudan utvecklingen kommer att bli.

Vad sedan gäller vederbörandes i Nynäsbanan egen inställning, så vill företaget — som herr Hedqvist sade — inte göra några ytterligare investeringar, så länge man har förstatligandehotet hängande över sig. Detta torde innebära, och det tror jag att herr Hedqvist också menade, att man på företa-

Förvärv av aktiemajoriteten i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag

get hade kunnat utfästa sig att göra investeringar, om överenskommelse hade kunnat träffas om att under viss tid banan inte skulle förstatligas. Slutligen bör vi komma ihåg, att hur viktig persontrafiken på Nynäsbanan än är, så utgör ändå godstrafiken den största belastningen, och den är i huvudsak ekonomiskt bunden till den koncern som äger Nynäsbanan.

Här föreliggande förslag innebär därför kort och gott, att högst avsevärda statliga investeringar blir nödvändiga utöver de 7 miljoner kronorna, och därutöver frigör man stora belopp för enskilda investeringar. Ur synpunkten av en allmän investeringsbegränsning tycker jag fortfarande att det är ett ståndpunktstagande som är ägnat att inge bekymmer.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 163 ja och 43 nej, varjämte 5 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken,

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.,

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 120, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Kammaran biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarans förhandlingar.

§ 12

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 121, med anmälan att proposition om anslag för

Ändring i valutalagen, m. m.

budgetåret 1957/58 till utbyggnad av storflygplats icke kommer att avlätas under vårsessionen.

§ 13**Ändring i valutalagen, m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 142, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

I propositionen föreslogs dels förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958, dels en ändring av nuvarande administrativa ordning för handläggning av valutaregleringsärenden, innebärande att de befogenheter, som hittills utövats av valutakontoret, från och med den 1 juli 1957 överflyttades till en nyinrättad valutastyrelse inom riksbanken, vars beslut skulle kunna överklagas hos bankofullmäktige.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nr 629 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* samt nr 641 av herr *Stenberg m. fl.*

I motionen II: 629 hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i proposition nr 142 framförda förslag att valutakontorets befattning med valutaregleringsärenden skulle överflyttas till riksbanken för handläggning av en särskild valutastyrelse.

Motionen II: 641 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte avslå proposition nr 142 till den del den innefattade förslag till ändring av den nuvarande administrativa ordningen för handläggning av valutaregleringsärenden.

Utskottet hemställde, att riksdagen — med avslag å motionerna II: 629 och II: 641 — måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ewerlöf, De Geer, Mannerskantz, Schmidt, Regnéll* och *Boija*, vilka ansett att utskottet bort hemställa:

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avsåge förlängning av valutalagen till och med den 30 juni 1958;

B) att riksdagen med bifall till motionerna II: 629 och II: 641 måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad avsåge förslag om ändring i valutalagen.

2) av herr *Werner*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en reservation av höger- och folkpartirepresentanterna i utskottet. Vår tankegång är, att det inte finns någon anledning att för närvarande gå in på en administrativ förändring av valutakontoret. Däremot har vi ingenting att erinra mot ett års förlängning av valutastiftningen som sådan. Orsakerna till att vi inte kan vara med på att nu ändra den administrativa formen för handläggning av valutaärendena är att man inte vet, vilken utformning själva lagen kommer att få. Det sitter sakkunniga som utreder denna fråga, och de har ännu inte lagt fram sitt förslag. I det läget vore det, menar vi, mindre välbetänkt att komma med förslag till

Ändring i valutalagen, m. m.

organisation av en verksamhet, vars innebörd man inte känner.

Detta är ett skäl, som ständigt accepteras här i riksdagen. Jag har under de dagar som gått, sedan utskottet hade detta ärende uppe, gång på gång kunnat konstatera, huru just detta skäl förts fram. Statsministern sade t. ex. förra onsdagen, när han diskuterade med herrar Håstad och Heckscher: »Jag kan försäkra herr Håstad och herr Heckscher att ni, om ni kommer i Kungl. Maj:ts kansli någon gång, skall få erfara, att man kan inte komma förbi denna metod att arbeta, att man vill ha konkreta förslag utformade så att man vet vad det är man tar ställning till.» Vi har alltså statsministerns ord på att han anser detta vara självklart, en given arbetsordning i Kungl. Maj:ts kansli. Då undrar man, varför det i detta fall skulle göras ett avsteg från den arbetsordningen.

Man kan också peka på statsutskottets utlåtande nr 102, där det sägs, med instämmande i proposition nr 100, att man inte bör gå in på någon omorganisation av bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, förrän man definitivt slutfört utredningen om den statliga bostadslånegivningen, som nu är under översyn. Och handelsministern sade igår, att det skulle vara synnerligen olämpligt, att Radiotjänst skulle för kommersiell TV-reklam bygga upp en organisation utan att ens veta, om den skall bli permanent.

I bara några få axplock från en vecas debatt finner vi alltså gång på gång detta argument, att när man inte vet, vilka ärenden som kommer att handläggas, och när man inte känner till den materiella innebörden i lagstiftningen, är det orimligt att lägga om den administrativa ordningen.

Frånsett denna praktiska synpunkt har vi också pekat på att ett flertal sakkunniga instanser har framhållit, att den omläggning från det nuvarande valutakontoret till en särskild avdel-

ning inom riksbanken, som man räknar med för valutaärendenas del, skulle ur rättssäkerhetssynpunkt vara mindre tillfredsställande. Lagrådet har sagt så och besvärssakkunniga har sagt så. Jag föreställer mig, att hade i något fall uppmärksamheten här i riksdagen riktats på att en nu bestående ordning ur rättssäkerhetssynpunkt vore mindre tillfredsställande, så skulle man med intresse ha undersökt möjligheterna att rätta till saken. Men nu tycks man med öppna ögon vara beredd till en nyordning dithän, att rättssäkerheten blir mindre tillfredsställande.

De synpunkter som förts fram i reservationen går som sagt ut på att valutalagstiftningen som sådan skall förlängas men att man inte skall vidta någon ändring av de administrativa formerna. Ett motförslag mot utskottets skulle då lyda:

Lag

om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939.

Härigenom förordnas att valutalagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lagen den 27 april 1956 gäller till och med den 30 juni 1957, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1958.

Till detta förslag ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar Boija (fp), Stenberg (fp), Magnusson i Borås (h), Schmidt (fp) och Heckscher (h).

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Detta förslag till ändring av de nuvarande förhållandena innebär att valutaärendena skall överflyttas till riksbanken och där handläggas av en särskild styrelse, bestående av sju personer, av vilka Kungl. Maj:t skall utse fyra. I föreskriften anges vilka intressegrupper som skall vara företrädade. Skälet till denna anordning är presenterat i utskottets utlåtande, och jag vill bara tillägga att vi i utskottet fun-

Lag om jordfästning m. m.

nit, att den åtgärd som är föreslagen i propositionen är välbetänkt, varför vi givit vår anslutning till densamma.

Vad beträffar klagorätten hos den föreslagna valutastyrelsen inom riksbanken, så kommer prövningen av överklagningsärendena att hänskjutas till bankofullmäktige. Härvidlag råder det delade meningar mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. De förra anser att detta inte skulle vara tillfredsställande. Den som med noggrannhet läser utlåtandet finner, att inte heller utskottets majoritet är så tillfredsställd med denna anordning. Å andra sidan är det inte möjligt att skapa någon besvärinstans, som skulle ha större förutsättningar än bankofullmäktige att pröva överklaganden på detta område. Tidigare har dessa gått till Kungl. Maj:t, vilket visat sig vara besvärligt.

Om någon klagar för att han inte erhåller den valuta han vill ha för en viss affär, blir det självklart alltid fråga om en avvägning. Det är tillgången på valuta som är avgörande för huruvida den överklagandes framställning skall bifallas eller ej. De som har de största förutsättningarna att kunna bedöma den saken ur just denna synpunkt måste vara bankofullmäktige, och av den anledningen har utskottet, som sagt, stannat för att hemställa om bifall till vad i propositionen föreslagits även i detta stycke.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Regnéll under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Regnéll under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 91 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart för sig bankoutskottets memorial:

nr 23, angående användande av riksbankens vinst för år 1956; och

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 15**Lag om jordfästning m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordfästning m. m.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 171, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under

Lag om jordfästning m. m.

åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om jordfästning m. m.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande fem i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 515 av herr *Mannerskantz* och II: 658 av herr *Staxäng m. fl.*;

de likalydande motionerna I: 524 av herr *Arrhén m. fl.* och II: 668 av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.*; samt

motionen II: 659, av herr *Kilsmo*.

I lagförslaget var 2 § av följande lydelse:

Avliden må gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats. Efter eldbegängelse må dock med askan förfaras på sätt Konungen bestämmer.

Frågan om möjlighet att utspida avlidens aska hade upptagits i motionerna I: 524 och II: 668, i vilka hemställes »att riksdagen vid antagandet av Kungl. Maj:ts förslag till lag om jordfästning m. m. måtte utsluta 2 §, andra punkten: 'Efter eldbegängelse må — — på sätt Konungen bestämmer'».

Utskottet hemställde

A) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 524 och II: 668 samt II: 659 ävensom med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 10 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

B) att motionerna I: 515 och II: 658 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fru *Boman* och fru *Lidman-Frostenson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — med avslag å motionen II: 659 samt med bifall till motionerna I: 524 och II: 668 ävensom med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — för sin del måtte antaga nämnda förslag med de ändringarna att 2 och 10 §§ erhöles i reservationen angiven lydelse. I fråga om sistnämnda paragraf överensstämde reservanternas förslag med utskottets, och beträffande 2 § föreslogs följande lydelse:

Avliden må gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats.

B) att motionerna — — — (= utskottet) — — — föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; därvid anförde:

Fru **BOMAN** (h):

Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende, proposition nr 171 om jordfästningslag, tänker jag avstå från att beröra andra delar av förslaget än 2 §. Jag förutsätter att utskottets ordförande kommer att svara för övriga delar av lagförslaget.

Vid behandlingen av 2 § har fru Lidman-Frostenson och jag anmält avvikande mening och presenterat den i en reservation. Vi accepterar inte den tankegång som ligger bakom Kungl. Maj:ts förslag här, och vi har redovisat skälen för vår uppfattning. »Det uppgående i allt, som det nya begravnings-skicket symbolspråk antyder, står», säger vi, »i bestämd motsats till den kristna uppståndelsetron». Det är vår mening om detta.

Det är visserligen riktigt, när man ser på detta som symbolisk handling, att man med styrka kan göra gällande, att det inte spelar någon roll vad man gör härvidlag — vad som kommer att ske inträffar ändå oavsett vad männi-

Lag om jordfästning m. m.

skor företar sig. Uppståndelschoppet och uppståndelsekraften går inte förlopad genom att man använder detta förfaringssätt, och det spelar nog ingen roll, ur vilken förintelse människan en dag skall hämtas upp. Vår tanke delas i alla fall av många och är så starkt förankrad hos vårt folk, att vi inte anser, att det är riktigt att bryta med denna tanke.

Man har i detta sammanhang full rätt att hänvisa till religionsfriheten, som nu är genomförd och tillämpas i vårt land. Andra människor, som inte delar vår kristna syn på dessa saker, har rätt att ha en annan mening och har rätt att förfäktas den. Men jag tillbakavisar kravet på att denna lag skall bli gällande, med tanke på att vi inte har resurser för att kunna genomföra lagens bestämmelser på det sätt lagen kräver.

Jag vill emellertid först framhålla en sak, innan jag går närmare in på det spörsmålet. Utskottet säger att det »föreligger fullt tillräckliga skäl för en reform, då enligt vad remissbehandlingen givit vid handen det nya begravnings-skicket synes företrädas av åtskilliga medborgare». Jag tycker inte att det säger så förfärligt mycket, och det ger inte i och för sig tillgoda skäl för att denna lag nu skulle stiftas och sättas i kraft. »Åtskilliga medborgare», säger utskottet. Jag vill då påminna om att de som har sysslat med utredningen av dessa frågor har helt lämnat detta åsido, ty de har funnit, att dessa tankegångar inte har tillräckligt stöd i den allmänna opinionen, då däremot de gamla kristna tankegångarna är djupt rotade.

Som jag nyss sade saknar vi resurser för att vi skulle kunna genomföra förslaget så som man har tänkt sig. Femte paragrafen stadgar: »Vid jordfästning och gravsättning må intet förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick.» Där står alltså att ing-

enting skall strida mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

När vi har gjort oss underrättade om vilka möjligheter det finns att tillgoda-se detta krav, har jag kommit till den uppfattningen, att det klart framgår, att vi borde avstå från denna lagstiftning. Vi kan inte sprida aska i nuvarande stund. De som har sysslat med spörsmålet, beskriver det så, att vad som återstår efter stoftets kremering är inte aska utan benpartiklar. Det har sagts att det skulle vara ett bra sätt för jordfästning, därför att man skulle vinna, att askan snabbt förenades med jord eller vatten. Vetenskapsmännen redovisar emellertid, att kremerade ben aldrig förenas med jord. Här finns undersökta fall, som är över 2 000 år gamla och som visar att benen icke förenas med jord sedan de blivit kremerade, utan benresterna förblir så oförändrade, att man till och med kan fastställa den avlidnes ålder vid dödstillfället och kön. Man kan även påvisa att den s. k. askan, som man har haft att undersöka efter kremerade fall, bestått både av den döde det skulle gälla, och av bendelar av annan död, som har kommit med i den sikt, genom vilken stoftet passerar i krematoriet.

Den vetenskapsman, som har presenterat detta arbete, är antikvarien vid statens historiska museum, doktor Gejvall. Han har i tio år sysslat med denna fråga, och han har också redovisat vilka möjligheter vi har vid krematorierna att åstadkomma det stoft eller den aska, som vore tänkbar att strö över jord eller vatten. Han har mycket svårt att förstå att man över huvud taget någon gång kan strö askan över jord, ty den förenas sig aldrig med jorden. Det skulle på sin höjd vara möjligt över vatten, i så fall stora vatten, långt ifrån bebyggelse. Även i det lugnaste väder, säger han, kommer den som strör ut detta stoft att inandas det, han får det över sina kläder, eller det

Lag om jordfästning m. m.

drivs med vinden in över land att inandas av andra människor.

Men innan man kommer dithän måste det bli ett ganska omständligt förfarande. Redan nu existerar vid våra krematorier ett slags benkvarnar, som stoftet passerar. Men det är där inte möjligt att få det fina stoft, som är en förutsättning för att man skall kunna strö ut det. Ytterligare apparatur skulle få byggas upp eller förskaffas från utlandet för att man skulle kunna få detta stoft. Det man här får veta om vad som redan nu sker och vad som ytterligare måste ske för att man skulle genomföra detta förfarande, tycker jag strider i allra högsta grad mot 5 §, där det sägs, att ingenting skall förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd. Jag tycker inte det finns något av helgd i det förfarande som här måste förutsättas. Det strider mot min tanke i allra högsta grad, och jag tror att denna syn delas av flertalet människor som sätter sig in i vad detta egentligen gäller.

Man kan ju ha andra tankar i det här fallet. Men vi saknar nödvändiga förutsättningar att på ett pietetsfullt och riktigt sätt kunna genomföra en sådan lagstiftning. Dessa tankegångar företräds av en minoritet i vårt land. Det är väl svårt att säga hur stor eller liten den är, men dessa tankegångar genomsyrar inte flertalet människor, och då tycker jag, såsom vi sagt i reservationen, att den delen av lagförslaget borde utgå.

Herr talman! Jag skall tills vidare avstå från att göra annat yrkande än att vid den punkt som gäller 2 § yrka bifall till den av fru Lidman-Frostenson och mig avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Håstad* (h), *Nelander* (fp), *Rubbestad* (bf) och *Nilsson* i Bästekille (h), fröken *Wallerius* (h) och herr *Swedberg* (fp).

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Justitieministerns förslag till ny jordfästningslag måste jag för min del betrakta såsom i stort sett mycket tillfredsställande. Det genomandas helt av tolerans och humanitet. Särskilt rörande måste man nog säga att justitieministern blir, när han riktar en vädjan om generositet till det svårbearbetade människomaterial, som heter dogmatiskt bunda prästmän, ty det är väl så gott som självklart att justitieministern måste förstå, att en sådan vädjan kommer att gå förbi detta mindretal av kyrkans tjänare.

Det är bara på en enda punkt i detta lagförslag, som jag skulle vilja göra några invändningar och framställa några synpunkter, nämligen i fråga om 10 § som gäller kyrkans upplåtande för jordfästning i annan ordning än den som tillämpas inom den lutherska kyrkan. På den punkten har också — såsom framgår av remissuttalandena — stark oenighet varit rådande. När man studerat utskottets utlåtande vill man ju applådera utskottet till att det åstadkommit en något bättre formulering än den som justitieministern har givit förslaget. Detta har skett på ett mycket enkelt sätt, nämligen på det viset att man har haft djärvheten att stryka ett enda ord i denna 10 §, men den strykningen är en framgång för toleransens och generositetens idé. Det ursprungliga förslaget var formulerat så, att kyrkorum som invigts för gudstjänst i svenska kyrkans ordning må kunna upplåtas, om särskilda skäl därtill finnes. Utskottet föreslår, att ordet »kunna» skall strykas och att det skall heta »må upplåtas». Det skall i fortsättningen bli mycket intressant att se, om de som har hand om kyrkans upplåtande kommer att uppfatta denna nyans i lagtexten. Det vore enligt mitt förmenande en stor framgång.

Problemet om huruvida kyrkan skall kunna upplåtas till förrättningar efter en annan ritual än den som tillämpas

Lag om jordfästning m. m.

av svenska kyrkan är mycket gammalt. Först i går fick jag i min hand församlingsstyrelsekommitténs nya betänkande, där man ägnar nära ett tiotal sidor åt den praxis, som har tillämpats under tiderna i fråga om vem som skall vara berättigad att ställa kyrkan till förfogande. Man säger sig inte alls bygga på några bestämda lagparagrafer. Det uttalades visserligen i upplandslagen något om hur församlingens representanter överlämnade kyrkan till prästen och att denne sedan skulle ha ansvar för dess skötsel, men därefter har det inte funnits någon lagstiftning på detta område, som givit otvetydigt besked om vem som skall ha hand om kyrkans upplåtande. Man har emellertid gått ut ifrån att pastorn i församlingen skulle ha denna rätt att upplåta kyrkan för andra förrättningar än dem, som följer med den kyrkliga verksamheten. Med pastor förstod man ursprungligen kyrkoherden i församlingen. Sedan har man utan någon som helst lagstiftningsåtgärd överfört denna rätt att bestämma över kyrkan till andra kyrkans tjänare, så att komministrar m. fl. har tagit sig sådan. Detta är också en mycket naturlig utveckling, måste man säga, om man betänker hur prästerskapet inom svenska kyrkan betraktar själva kyrkobyggnaden, nämligen inte som deras personliga tillhörighet utan som den kristna församlingens i ideell mening tillhörighet. Eftersom prästen i församlingen är satt att handha dennas verksamhet, tänker man sig, att de svenska kyrkobyggnaderna är speciellt lutherdomens egendom. Det är de lutherska kristendomstolkarna och de med dem — som det heter på ett ställe hos Homeros — som äger denna kyrka. Följaktligen har de känt det ansvaret, att de skall bestämma om huruvida kyrkan skall upplåtas eller icke. Men kyrkan som materiell företeelse, alltså kyrkobyggnaden, är ju hela svenska folkets egendom och inte den lutherska kristenhetens. Om man i stället för

svenska folkets egendom vill säga sockenförsamlingens egendom, är det såvitt jag förstår lika rätt. Men socknen består även av andra än lutheranerna bland dess invånare.

När det gäller kyrkans upplåtande sker det emellertid ett avståndstagande från den tanken, att alla medborgare i detta land, vilka i själva verket äger kyrkan, skall ha samma tillträde till den då de behöver anlita kyrkan. Motivet härför är den inställning som gett anledning till utformningen av 5 §. Man menar att en jordfästning i annan ordning än den svenska kyrkans skulle kunna ohelga kyrkan eller på något sätt profanera den och dra ned dess religiösa betydelse. Både justitieministern och första lagutskottet har sagt, att det icke i kyrkan får förekomma något som skulle kunna verka degraderande på förrättningsrummets helgd. Man menar tydligen att det skall vara möjligt att i förväg avgöra huruvida något stötande skall förekomma eller icke vid en sådan jordfästning. Såvitt jag har kunnat läsa lagtexten rätt och har förstått något litet av den, föreslår man här ett tillämpningsförfarande, som icke förekommer på något annat område inom svenskt rättsväsende. En polis kan inte häkta eller ta i förvar en person, om vilken han *tror* att vederbörande skall komma att begå en stöld, utan han får vänta till dess stölden har begåtts. Om jag misstänker att en jordfästning skall på något sätt vanhelga kyrkan, kan inte detta vara ett motiv för att jag skall förhindra kyrkans upplåtande för denna jordfästning. Gången måste vara att man ingriper sedan det verkligen konstaterats att jordfästningen verkat störande. Den enskilde församlingsmedlemmen — han må vara präst eller icke — är icke kompetent att i förväg bedöma vad som skall inträffa vid kyrkans upplåtande.

Låt mig nu säga, att ur frikyrklig synpunkt är i själva verket frågan om kyrkans upplåtande för jordfästningar

Lag om jordfästning m. m.

och vigslar ett *litet* praktiskt problem, ty i de flesta fall äger frikyrkoförsamlingarna egna kyrkor som kan användas för ändamålet. Man kan också säga, att det är ett litet praktiskt problem för de koncessionslösa, men jag tycker inte att deras problem skall nonchaleras i detta sammanhang. De konfessionslösa har också rätt att bli behandlade efter samma grunder som alla andra människor, även om deras sätt att ta avsked av den döde skiljer sig från den kyrkliga ordningen. Att få tillträde till kyrkan för något sådant, är inte ett privilegium som man skall äga, därför att man, såsom jag och många med mig, har en viss religiös tro.

Detta är enligt min mening ett principiellt problem av stor omfattning, för vars lösande det är av avgörande betydelse att visa tolerans mot olikföreläggande. När man ser, hur i praktiken striden mellan tolerans och intolerans i detta hänseende utvecklats sig, fördjupas allvaret i problemet. Även vid föregående tillfälle, då riksdagen beslutade om ändring av jordfästningslagen, alltså år 1951, sades det i propositionen, att man skulle visa generositet mot dem som önskade få kyrkan upplåten för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans. Man angav också — sorgligt nog, får jag säga — ett bestämt motiv för sådan upplåtelse, nämligen att väderleken skulle vara otjänlig för jordfästning i det fria. Väderleken har sedan spelat många ett stort spratt och åstadkommit en mängd tvistigheter och stridigheter som inte bort förekomma.

Jag har ett ganska rikhaltigt material som visar det sätt, på vilket man skött dessa saker. Det har sagts, att det skulle finnas en viss garanti därigenom, att man skulle kunna klaga hos biskopen om pastorn i församlingen vägrar att upplåta kyrkan. Under dessa år har praxis emellertid visat, att en sådan vädjan inte förbättrat saken. Det visar sig att biskopen inte är ett dugg mera tolerant än prästerna själva. Det kons-

tiga är faktiskt, att på de håll där man väntat sig att möta intolerans, t. ex. hos vissa biskopar, där har man mött stor förståelse. Där man väntat sig möta stor tolerans har man i stället mött stor intolerans.

Jag skulle tro att den som läst boken »Grunden» av biskop Bo Giertz i Göteborg samt den tidningspolemik som följde skulle komma till den uppfattningen, att biskopen var mycket intolerant. För en tid sedan vägrade en av hans präster en anhörig till en medlem i svenska kyrkan att upplåta kyrkan för en jordfästning efter frikyrklig ritual. Man vände sig till biskop Bo Giertz och var lika säker på ett blankt nej därifrån som att två gånger två är fyra — om man nu kan vara säker på detta. Men biskopen sade ja! Visst skulle man ordna det så, att kyrkan fick användas.

I Botkyrka var det ett motsatt förhållande. Envar av oss är fullt övertygad om att förre biskopen i Stockholm är en mycket tolerant och en djupt humanistiskt bildad person. Man begärde att kyrkan där skulle öppnas för en jordfästning efter frikyrklig ritual. Prästen vägrade och man vände sig till biskop Björkquist. Biskopen sade nej.

Ingen trodde någonting annat än att man skulle få ett nej av biskop Anders Nygren i Skåne, och man fick även ett nej därifrån. Det finns således ingen säkerhet alls för att få en sådan fråga mera generöst behandlad av biskoparna än av prästerna.

Man har sagt att en upplåtelse skulle medföra, att icke-kristna ritualer tillämpas i kyrkan. Jag känner för min del inte till några kristna ritualer. En ritual kan vara lämplig eller olämplig, den kan vara vacker eller fränstötande, men den är inte kristen eller okristen i och för sig. Ritualen är en form för ett innehåll som man måste gjuta in, och detta innehåll kan givetvis vara okristet eller kristet. Man har ingen som helst säkerhet för att en jordfäst-

Lag om jordfästning m. m.

ning med en ritual efter svenska kyrkans ordning skall ge ett rikare innehåll än en jordfästning med en annan ritual. Jag tycker att det är att diskriminera den döde när man vägrar honom tillträde till kyrkan vid den minnestund för de anhöriga, som jordfästningen är avsedd att vara. Detta måste så mycket mer väcka min förundran som man inte vägrar dem medlemskap i svenska kyrkan av några som helst moraliska skäl. Man får bryta mot alla Guds bud och ändå vara medlem i svenska kyrkan — vilket många också anser vara riktigt. Det är inte det vi diskuterar. Men om någon har uttalat att han önskar en annan ritual vid det tillfälle då de anhöriga skall ta avsked av honom, då vågar man inte upplåta kyrkan utan befarar att detta avsked blir stötande.

Jag har väckt en motion om just denna paragraf i lagförslaget. Jag skall icke yrka bifall till den, ty jag tycker att utskottet kommit med ett bra förslag och ämnar yrka bifall till det. I min motion har jag sagt, att kyrkan bör öppnas för jordfästning oavsett om man tänker tillämpa statskyrklig, frikyrklig eller borgerlig jordfästningsritual.

Man har här återopat väderleken. Om detta är en samvetsfråga — som det egentligen bör vara om det är en kristen fråga — så kan man fråga sig hur detta samvete kan suspenderas om det regnar. Då är man nämligen villig att upplåta kyrkan. När solen skiner blir man hård och kall till sinnet och säger nej. Det är en konstig religion. Jag tycker att väderleken är det sämsta av alla motiv. Om man ändå hade vänt på det och sagt, att solens ljusa strålar gör sinnet glatt, öppet och generöst, men det säger man inte.

Jag tycker sålunda, att det bör vara en oförytterlig rättighet för varje svensk medborgare att uttala en bestämd önskan, att han skall få jordfästas i kyrkan, eller att de anhöriga skall få en

sådan önskan beviljad. Jag hoppas att denna nya formulering åtminstone skall kunna vidgas något när det gäller generositet och tillmötesgående. Detta motstånd som i själva verket reses från en mycket liten grupp av intoleranta präster är en black om foten för kyrkans verksamhet. Jag är inte alls någon profet, men jag kan göra ett undantag och säga, att om man skulle släppa in denna intoleranta anda i kyrkans ledning, så kommer detta att bli till stor skada för svenska kyrkans gagnande verksamhet i framtiden. Om man däremot generellt tillämpar den öppna dörrens politik, så kommer det att bli till stor välsignelse för samma kyrkas verksamhet.

Häri instämde herr *Königson* (fp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Först vill jag erkänna, att den lagtext som propositionen föreslår är elegantare än den som presenterades i sakkunnigförslaget, men den är kanske inte så klar på alla punkter som sakkunnigförslaget var. Det är riktigt att i första paragrafen ta upp den fråga, som det rädde skilda meningar om och som religionsfrihetslagen aktualiserade, nämligen huruvida den avlidnes önskan om under vilka former han vill ha sin begravning ordnad skall gå före kyrkotillhörighet och andra ting som möjligen kan inverka i det sammanhanget.

Den formulering som lagen fick 1951 var otillfredsställande. Det tyckte man redan då, och önskemål om revidering uttrycktes redan vid riksdagsbehandlingen och kom ännu tydligare fram vid kyrkomötet på hösten samma år. Man reagerade mot att den, som tillhörde statskyrkan, enligt den tolkning man gav lagen, i testamente eller på annat skriftligt sätt skulle behöva tala om, att han ville jordfästas i svenska kyrkans ordning. Detta hade inte varit meningen med den formulering som lagen hade.

En sak som jag vid behandlingen i

Lag om jordfästning m. m.

riksdagen och på kyrkomötet efteråt anförde som ett önskemål var, att den som icke tillhörde kyrkan men kommit till kyrkans uppfattning, vid sitt frånfälle borde få jordfästas i svenska kyrkans ordning om han så önskat. Detta har nu kommit klart fram i lagtexten, vilket är en fördel.

Vad jag fäster stor vikt vid är bestämmelsen om att barn, som avlider innan de fyllt 15 år, skall jordfästas på det sätt som föräldrarna önskar. Det är väsentligt att familjesamhörigheten respekteras vid tillfällen sådana som dessa. Om barn till föräldrar, som utträtt men inte begagnat den möjlighet de har genom religionsfrihetslagen att ta sina barn med sig ut ur kyrkan, avlider före 15 års ålder, bör det vara naturligt att de utträdde föräldrarna skall få ta avsked av sina barn på ett sätt, som stämmer överens med familjens uppfattning. Det är också riktigt, att frikyrkliga föräldrar skall få ordna frikyrklig begravning för sina barn om dessa dör när de är under 15 år, även om barnen inte utträtt ur kyrkan. Det är alltså en fördel att det klart angives, att föräldrarna, familjen, bestämmer i denna sak och att icke de olika kyrkorna och deras företrädare har någon förhandsrätt att bestämma hur begravningen skall gå till.

Den nu föreslagna lagen om jordfästning har delats upp i allmänna bestämmelser och i specialbestämmelser för jordfästning inom svenska kyrkan. I det senare avsnittet delar man upp dem som önskar jordfästning i svenska kyrkans ordning i sådana som tillhör svenska kyrkan och i sådana som lämnat svenska kyrkan. Det står inte klart utsagt, att vårdnadshavare i allmänhet bestämmer över barnens begravning. Det står bara att vårdnadshavare bestämmer därom då barnet tillhör kyrkan, men om barnet utträtt torde väl lagens mening vara att föräldrarna också har denna rätt gentemot exempelvis en frireligiös söndagskollärare som kunde tänkas göra an-

språk på att få bestämma hur barnet skall jordfästas. Detta om vårdnadshavarens rätt måste väl vidare gälla både när föräldrarna tillhör svenska kyrkan och när de inte gör det.

Man kan naturligtvis göra vissa invändningar mot de formuleringar som föreslås. I de sakkunnigas förslag stod det, att gravsättning endast fick ske på begravningsplats som blivit anordnad, men i propositionen har man lagt till »och invigd». Jag undrar, om man har lagt någon mening i detta?

Likaså förefaller det onödigt att påpeka, att den avlidne får ligga på kyrkogård, oavsett vilken jordfästning som föregått. Inte ens i den gamla lagen stod annat än att avliden skulle begravas på kyrkogård. I revisionen 1951 lades det till, att den avlidne fick ligga på kyrkogård, även om han inte tillhört kyrkan, och nu anses det att man bör lägga till, att detta gäller även om han inte är jordfäst i den svenska kyrkans ordning. Jag tycker att tillägget är onödigt och förstår inte riktigt att man skall behöva påpeka dessa medgivanden. Kan man inte låta en ateist ligga på en kyrkogård ändå? Har det någon mening, herr justitieminister?

Som jag sade är jag tacksam för, att den som har utträtt ur svenska kyrkan men vars sinne lag vid frånfället varit sådant, att han egentligen skulle ha velat tillhöra kyrkan, nu kan få jordfästning i svenska kyrkans ordning, och att detsamma gäller utträdde barn, där vårdnadshavaren vill ge barnet en kyrklig begravning. Detta har uttryckts i 8 §. Det väckte stort uppseende, när religionsfrihetslagen behandlades vid kyrkomötet 1951 och kyrkans företrädare nästan mangrant instämde i den meningen att kyrkan borde jordfästa även icke kyrkomedlemmar om dessa så önskade.

Jag tycker dock, att utskottet litet snävt har tolkat meningen i 8 §. Utskottet påpekar, att det inte är en förpliktelse för den svenska kyrkans präster att jord-

Lag om jordfästning m. m.

fästa icke kyrkan tillhöriga församlingsbor utan bara en lagenlig möjlighet, men det måste innebära någonting därutöver. *Möjligheterna* har funnits tidigare utan att det har stått i lagen. Det har ansetts naturligt, att en svensk statskyrkopräst har fått i svenska kyrkans ordning jordfästa exempelvis en död människa, som drivit i land och som har tillhört en helt annan religion. Tillägget i 8 § måste betyda *en rekommendation*, och det verkar som om utskottet inte riktigt har observerat, att det är någonting positivt som har kommit till.

Likaså innebär 6 § rätt för den, som har tillhört en borgerlig församling men inte varit kyrkomedlem, att efter begäran av den, som ombesörjer begravningen, få frånfället tillkännagivet vid högmässan utan att man som villkor härför ställer att begravningen sker enligt viss ritual.

Enligt 11 § skall klockringning på begäran anordnas, oavsett i vilken ordning jordfästningen sker, men det står ingenting om kyrkotillhörigheten. De sakkunniga, som inte gjorde en uppdelning av bestämmelserna i sådana som skulle gälla för alla och sådana som skulle gälla endast för medlemmar i den svenska kyrkan, förutsatte att rätt till klockringning gällde inte bara dem, som tillhörde svenska kyrkan, utan även dem, som hade utträtt. Jag förmodar, att man inte har lagt in någon annan mening i den lagtext, som i dag föreslås.

De frågor, som jag hittills har berört, gäller en del trosmoment, men i 9 och 10 §§ beröres rent praktiska angelägenheter, som man borde kunna se litet mera fördomsfritt på.

Herr Kilsmo har i ett anförande fullt av effekter klarlagt sin ståndpunkt, att svenska kyrkor bör kunna upplåtas åt alla, som behöver lokal för en jordfästning. Det finns tre skäl, vilka skulle kunna anföras för vägran att upplåta kyrkan till jordfästning av den, som inte tillhör församlingen. Det första skä-

let är, att den som utträtt inte har betalat hela kyrkoskatten utan bara 60 procent. Jag tycker dock, att det skulle kunna ordnas, om det bara hänger på detta. Den som betalat 60 procent har ju till någon del betalat de merkostnader, som eventuellt skulle uppkomma. Det bör inte vara omöjligt att ordna den saken.

Det andra skälet är att de, som har utträtt, inte kan sägas äga kyrkorna. Emellertid finns det ju ingen som nu är i vuxen ålder, som inte varit med om att äga kyrkorna tidigare, varför detta inte är något skäl att vägra en upplåtelse av lokalerna.

Det tredje skälet som diskussionen mest rört sig om är att de, som icke har kyrkans tro, bör hindras från att komma in i en kyrka. I vanliga fall hindrar man dem inte, men de borde hindras när de är avlidna, eftersom någon möjligen i samband med deras jordfästning kommer att ge uttryck för en från kyrkan skiljaktig tro.

Jag vet inte hur många av kammarens ledamöter som har varit närvarande vid en ateistisk jordfästning, säkerligen få, och antalet av dem, som själva har förrättat en sådan, begränsar sig kanske till någon eller några. Det måste alltså för de flesta vara fördomar, som bestämmer inställningen till frågan, om kyrkan skall upplåtas till en begravning, där man inte följer någon fastställd ceremoni. Jag kan försäkra ledamöterna att det aldrig blir tal om att diskutera sin uppfattning om kristendomen vid en bår och ingen må föreställa sig att man prisar den som avlidit för någon antikristlig inställning.

Domkapitlet i Linköping har sagt, att icke kristen begravning kränker kyrkorummet. Hur kan en frireligiös eller en irreligiös begravningsceremoni kränka en kyrkolokal? I sakkunnigkretsen liksom under den tidigare förda debatten om denna fråga har jag verkligen behärskat mig och godtagit det resone-mang som ligger bakom formuleringen

Lag om jordfästning m. m.

»om särskilda skäl äro» för kyrkans upplåtelse, detta bl. a. av det skälet, att det enligt min mening ingalunda är särskilt önskvärt för en irreligiös människa att få sin jordfästning förlagd till en kristen kultplats. Där man har krematorier eller begravningskapell på kyrkogården blir det inget behov av kyrkoupplåtelse, om inte särskilda skäl finns såsom lång väg, för liten lokal etc., d. v. s. sådana skäl som jag tycker borde ha redovisats i lagen men som utskottet och tydligen även justitieministern anser skulle tynga lagtexten. Somliga har rent av tyckt att uppräkningsen innebär en begränsning av generositeten.

Om religionsfrihetens anda verkliga hade genomsyrat samhället, skulle man ha fullföljt beslutet om en religionsfrihetslag på så sätt, att lokaler inrättades även för icke kyrkliga ceremonier. Samhället håller begravningsförrättare, musik, blommor och allt, som ger decorum åt de kyrkliga ceremonierna, men gör ingenting för den som inte vill jordfästas i svenska kyrkans ordning.

De som är utan tro eller har en annan tro och förenar detta med ärlighet, så att de inte ytligt godtar den ceremoniservice som finns inom svenska kyrkan, har bokstavligt talat ingenstans att vila sitt huvud på vägen till mulden. Skaran är inte stor, men vad den skrämmar!

Kremationen löser lokalproblemet, och den icke troende sanningsälskaren får vara tacksam att man inte i denna version av jordfästningslagen har lyckats sätta vare sig kyrkotillhörighet eller viss jordfästningsceremoni som villkor för vilorum innanför kyrkogårdsmuren.

De frireligiösa har ju i allmänhet en egen lokal, men jag förstår inte att det skall vara så svårt att när så önskas upplåta de hårt stängda kyrkoportarna för bröder i samma evangeliska tro. —

Det finns andra som kanske kan tala mer om den saken.

Uppriktigheten är den springande punkten. Uppriktigheten försonar man sig inte med på kyrkans håll. Man biter sig fast vid det man uppfattar som sina rättigheter och stelnar till i oförsönlighet. Det är dock klart för alla, att obenägenheten att ta de minimala riskerna med att få in någon enstaka frikyrklig jordfästning i kyrkorna eller någon ännu sällsyntare begravning utan religiös akt inte i huvudsak bottnar i alltför sublima tänkesätt. Därunder ligger mycken småaktighet, prestige hunger och trångsinne maskerat i kristna ordslöjor.

Man ifrågasätter helt enkelt ärligheten hos de frireligiösa och menar, att de vill förgylla sina ceremonier med storartade kyrkorum. Man misstänker också, att de irreligiösa skall på något sätt uppträda ojust och skaffa sig en förmån på de kyrkligas bekostnad. Man inbillar sig på något sätt, att en ateist har en fortlöpande debatt med kyrkan och i varje stund måste ha en uppgörelse med dem, som har en religiös tro.

Jag vill försäkra särskilt herr Staxäng, som kommer efter mig, att sinnesstämmningarna vid sådana tillfällen som begravningar skiljer sig mycket litet hos dem som kallar sig religiösa, hos dem som endast är kyrkomedlemmar och hos dem som har utträtt ur kyrkan. Förtvivlan, sorg och intensiv vilja att hålla kvar den som har gått bort behärskar alla. Kan inte en kyrkolokal famna mänsklig förtvivlan, som inte ens kan hänga upp sin sorg på den spik som tron utgör?

Statskyrkan inbillar sig tydligen att man genom att mota bort begravningar utan religiös ceremoni slipper ifrån att inom sina murar hysa folk som inte har evighetstron. Det tänkesättet avslöjar en ängslans torka innanför statskyrkans bark.

Kyrkan har en enda makt kvar gentemot den som har utträtt: hon dispo-

Lag om jordfästning m. m.

nerar det rum i vilket man kan ta avsked av en avliden, och den makten håller hon på. I framtiden måste utvecklingen gå dithän, att man får lokaler även för irreligiösa begravningsakter. — Att jag i sakkunnigkretsen inte hårdare har hävdats kravet på att kyrkolokaler för begravningar skall upplåtas åt andra, än kyrkan själv önskar, beror på att jag inte anser det vara något värde med en upplåtelse, som skulle ske med lagtvång eller under protester.

Först när statskyrkan själv blir medveten om sin egen och andras skröplighet kan den vara i stånd att visa vad man enligt Linköpings stifts yttrande ibland skall ådagalägga, nämligen kristlig barmhärtighet, i den utsträckning att kyrkans portar öppnas för gästerna vid en profan begravning. För egen del tror jag att uttrycket kristlig barmhärtighet i själva verket innebär en omöjlighet. Ordet barmhärtig kan icke föregås av ordet kristlig utan att bli begränsat till sin omfattning. Tron tynger för mycket på ordet barmhärtighet för att det skall kunna få sin fulla betydelse.

Denna lag kommer att innebära att det som herr Kilsmo sade liksom hittills endast finns religionsfrihet under sommartiden, då jordfästning av en icke kyrkoansluten kan ske utomhus. Vidare för dem som har en så god ekonomi att de under alla förhållanden kan komma till ett krematorium, och till slut för dem, som endast följs till graven av en så liten krets, att samling därför kan ske i ett begravningskapell på kyrkogården.

Biskopen i Västerås, som satt med bland de sakkunniga, var övertygad om kyrkans vidsyn. Jag tror på hans vidsyn, men han tänkte för stort om alla sina kolleger bland biskoparna, om det nu var biskoparna själva som avgav yttrandena över förslaget, eller om domkapitel och domprostar och andra utövat inflytande på biskoparnas ytt-

randen. Det visade sig att dessa icke var lika generösa, och många av dem har till och med ansett, att redan den nu föreslagna lagen går för långt i sin generositet, som det heter, i fråga om upplåtelse av kyrkorum för begravning i annan ordning än den svenska kyrkans.

Jag påyrkar sålunda inte någon ändring i det nu framlagda lagförslaget, ty man måste invänta en utveckling på frivillig väg. Man måste nå fram till en generösare syn på frågan om en ändring av bestämmelserna om upplåtelsen av kyrkorum skall vara av något värde. Till dess en sådan ändring i tänkesättet inträtt får vi försöka klara oss utan denna slags »barmhärtighet».

Den till utskottsutlåtandet fogade reservationen har min sympati, fastän jag naturligtvis inte kan sympatisera med motiveringen. På mig verkar förslaget, att den avlidnes aska skulle få spridas för vinden eller strös ut över havet, stötande. Detsamma gäller den i England tillämpade sed, som motionärerna åberopade och tydligen skulle vilja införa även här i Sverige. Enligt en i eldbegängelseföreningarnas tidskrift *Ignis* lämnad skildring har man på de engelska kyrkogårdarna inhägnat gräsmattklädda områden, över vilka avlidnas aska kan strös ut. Platsen är inte ett personligt vilorum utan en allmänning. I nämnda beskrivning redovisades emellertid också hur en sådan allmänning måste skötas, med bevattning under heta dagar för att askan skall hållas kvar o. s. v., och jag finner det hela ganska stötande.

Av rent praktiska skäl och alltså utan någon religiös motivering anser jag, att det vore olyckligt om vi ginge längre på den inslagna vägen än man tydligen avsett att göra enligt det nu föreliggande förslaget. Generositeten beträffande möjligheten att sprida den avlidnes aska måste väl bero på att man inte väntar sig, att så många skall använda sig av denna möjlighet. Man förmenar väl att

Lag om jordfästning m. m.

det blir bara några extrema människor, som varit vana att väcka uppseende under sin livstid och som också vill sluta sitt liv uppseendeväckande, och måhända en del andra original. Kungl. Maj:t skall f. ö. se till att det ifrågasätta förfarandet icke tillämpas på ett stötande sätt, d. v. s. att det bl. a. sker i begränsad omfattning. Det är nog av detta skäl man vågar komma fram med förslaget. Om det däremot, som reservanterna befarar, skulle visa sig att det bleve en modesak att anordna begravingar på här angivna sätt, tror jag att de flesta i denna jordbundna kammare skulle reagera mot en utvidgning av möjligheterna att placera aska efter kreation. Då jag emellertid anser att det vore bättre att denna möjlighet över huvud taget icke funnes, vill jag — mera i snygghetens intresse — yrka bifall till reservationen men utan instämmande i dess motivering.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! I anledning av en del uttalanden i de föregående anförandena i denna debatt, där kyrkans ställning rätt ingående berörts — en talare gjorde sig ganska stor möda att liksom penetrera kyrkans ställning och dess ståndpunkt i olika avseenden — skulle jag redan nu vilja i all stillhet vädja: Låt den svenska kyrkan vara vad den är. År 1951, när den nya religionslagen antogs av riksdagen, erkände vi ju i viss mån vad kyrkan är. Justitieministern gjorde då om den svenska kyrkan ett uttalande, som också accepterades av riksdagen. Det var av följande lydelse: »Kyrkan är en andlig gemenskap, ett trossamfund som leder sitt ursprung från de äldsta kristna församlingarna och vars karaktär och verksamhet bestämmes av dess bekännelse.» Detta har ju riksdagen accepterat. I detta ligger också, att kyrkan har vissa åsikter. Är det dem man vill komma åt? I så fall får man väl ta upp frågan på ett annat

4 — Andra kammarens protokoll 1957. Nr 20

sätt; men då blir väl frågan, om det skall existera en kyrka i vårt land med sådana band till staten som vi nu har. Gör alltså dessa framstötter på ett fullt ärligt och öppet sätt; då tror jag att vi skall kunna komma till rätta med varandra!

I denna debatt har använts ett ord som alltid brukas mycket rikligt, när man diskuterar frågan om kyrkans upplåtelse, nämligen ordet »tolerans». Ibland användes ordet i den meningen, att den som omfattar alla åsikter är tolerant. Men det finns även en annan tolerans, nämligen den som tar sig uttryck i att man öppet och ärligt försöker sätta sig in i och lyssna till motpartens åsikter och till de skäl som han anför för sitt ställningstagande. Det tycker jag, herr talman, är en betydligt finare tolerans än den jag först talade om.

Sedan skall jag gå direkt in på den punkt, som föranledde mig att begära ordet i denna debatt, nämligen frågan om 10 § i förslaget till jordfästningslag. Detta är en mycket ömtålig och känslig fråga. Beträffande den frågan stod vid ett tillfälle den svenska riksdagen och det svenska kyrkomötet i en skarp konfliktställning gentemot varandra. Det var 1925. Frågan gick från riksdagen med ett uttalande till kyrkomötet, kyrkomötet vägrade att acceptera förslaget och lät den gå tillbaka. Frågan återkom senare till kyrkomötet, och då kunde ett samförstånd uppnås. Det var alltså för 30 år sedan.

Frågan togs sedan på allvar upp i samband med utredningen angående religionsfrihetstiftningen, varom riksdagen fattade beslut år 1951. I samband härmed gjordes en liten förändring i denna paragraf i så måtto, att paragrafen i stället för den tidigare rent negativa formuleringen nu fick en positiv formulering. Samtidigt uttalades emellertid, att detta inte skulle innebära någon skillnad i sak.

I samband med riksdagens behandling av förslaget om religionsfrihetslag

Lag om jordfästning m. m.

förelåg en motion, som innehöll samma yrkande som utskottet nu har, nämligen att ordet »kunna» skulle strykas. Herr Mosesson yrkade bifall till motionen, men då han ansåg att frågan var så känslig, att det kunde bli en konflikt mellan riksdagen och kyrkomötet, återtog han detta yrkande i det särskilda utskottet. Utskottet blev alltså enigt i sak. Jag tror jag vågar säga, att detta hedrade herr Mosesson i mycket hög grad. Den gången förelåg det alltså en motion på denna punkt, något som nu inte är fallet.

Vid nämnda tillfälle diskuterades även jordfästningslagen i hela dess vidd. Härvid var det en punkt, där man icke kunde uppnå full enighet, nämligen — för att ta det kortfattat — när det gällde att tillförsäkra medlem av svenska kyrkan rätt att bli jordfäst i svenska kyrkans ordning. Här förelåg en formulering som jag tyckte var bakvänd. Om man följde Kungl. Maj:t på den punkten, måste en medlem av svenska kyrkan genom en juridisk handling tillförsäkra sig denna rätt i full utsträckning. Vi var några stycken som tyckte, att det var egendomligt att medlem av svenska kyrkan skulle behöva en så omständlig procedur. Lagen antogs emellertid i den form som Kungl. Maj:t hade föreslagit.

När frågan sedan kom till kyrkomötet, blev det en mycket allvarlig debatt i kyrkolagutskottet. Kyrkolagutskottet hade av denna anledning sånär yrkat avslag på lagförslaget. Det var emellertid en grupp inom utskottet — även jag anslöt mig till denna grupp, trots att jag i riksdagen hade varit reservant — som framhöll, att man kanske borde acceptera lagförslaget men samtidigt begära en utredning på denna punkt. Detta blev också kyrkolagutskottets uppfattning; man accepterade lagförslaget såsom det framlagts av justitieministern men begärde samtidigt en utredning beträffande denna paragraf, som man inte ansåg vara riktigt utformad. När det däremot gällde andra punkter i jord-

fästningslagen — däribland också frågan om kyrkans upplåtande — ville man inte ha någon utredning. På den punkten ville man, att ditillsvarande praxis skulle gälla. Ordföranden i kyrkolagutskottet fick också i uppdrag att framföra dessa synpunkter inför kyrkomötet in pleno. Även justitieministern svarade tillmötesgående på denna punkt.

Jag skall nu hoppa över de olika fäserna, och vi är nu framme vid att denna utredning är gjord. Den har omfattat även frågan om kyrkans upplåtande, och vi har nu ett förslag från Kungl. Maj:t att behandla. I detta förslag har departementschefen — och jag vill hålla honom räkning för det — tagit hänsyn till remissyttrandena på denna punkt och förordar, att paragrafen inte skall ändras. Däremot har justitieministern när det gäller »särskilda skäl» gjort vissa uppmjukningar som jag för min del inte kunnat acceptera. Därför väckte jag min motion, en motion, herr talman, som jag tror är mycket efterföljansvärd i sin korthet. Den innehåller bara ett citat av det uttalande ordföranden i kyrkolagutskottet vid 1951 års kyrkomöte gjorde. Det heter där: »I avslutning till uttrycket 'särskilda skäl' i lagförslagets 10 § vilja undertecknade anför ett uttalande av ordföranden i kyrkolagutskottet vid 1951 års kyrkomöte: Utskottet har också velat särskilt understryka vikten av att praxis i fråga om vad som skall anses vara 'särskilda skäl' enligt lagens mening icke på något sätt ändras. Med hänsyn till den för kyrkan avgörande synpunkten, att kyrkorummet är ett för dess kult handlingar invigt rum, finner utskottet återhållsamhet i synnerligen hög grad påkallad och att det näppeligen bör ifrågakomma, att kyrka upplåtes för begravningsakt med icke-kristen karaktär». Det uttalande ordföranden i kyrkolagutskottet gjorde ställde sig kyrkomötet bakom.

Gentemot utskottsförslaget vill jag anföra följande. För det första har man

Lag om jordfästning m. m.

accepterat de uppmjukningar som departementschefen föreslagit i fråga om »särskilda skäl», men vidare har man — varom motionsvis inte väckts något förslag — gjort en förändring i lagparagrafen och strukit ordet »kunna». Man säger kanske, att det inte behöver betyda så mycket, men jag har diskuterat saken med flera jurister, och de har ansett, att det betyder en hel del. Herr Kilsmo är överförtjust över att denna förändring föreslagits, vilket borde inge en del utskottsledamöter vissa betänkligheter och tankeställare.

Jag vill nu säga några ord i själva sakfrågan, och då knyter jag an till vad jag sade i början av mitt anförande. Varför har kyrkan ställt sig på denna ståndpunkt? Är det av ren obarmhärtighet? Ja, det kan låta så, och man brukar till och med använda så skruvade uttalanden, som jag också tror har fällt här, att inte ens inför döden kan man förenas, och det skulle förvägras en död människa att komma in i kyrkorummet. Men när man tar till sådana argument för att liksom appellera till känslorna, tycker jag att det går för långt. Det hela ligger på ett annat plan. Det har sagts av kyrkomötet att gudstjänstrummet är till för kyrkans kulthandlingar. Det märkliga är att vi för något 20-tal år sedan hade en ecklesiastikminister, som många trodde skulle bli en farlig ecklesiastikminister. Det var Arthur Engberg. Om man följde den mannens ämbetsutövning fann man något ganska märkligt. Han var mycket ivrig i arbetet, och han ville att något skulle uträttas, och det utträttades också mycket på kyrkans område. En ny psalmbok kom till liksom en ny kyrkohandbok och en ny evangeliebok. Men det märkligaste var att han, när man kom in på för kyrkan ömtåliga centrala punkter, visade stor tolerans. Detta kom också till uttryck i ett anförande av honom i första kammaren vid 1942 års riksdag, där han på ett utomordentligt sätt klargör denna fråga som vi nu

diskuterar, och jag har därför ingen anledning att här komma med några egna ord på denna punkt. Arthur Engberg framhöll i själva sakfrågan följande:

»För det andra nödgas jag säga, herr talman, att hela det kyrkopolitiska betraktelsesätt, som skymtar» — han nämner här namn som jag går förbi — »är av den art, att jag skulle se med den största oro på den framtida utvecklingen, om det omsattes i praxis. Observera att så länge den rena evangeliska läran är svensk statsreligion de svenska kyrkorna äro avsedda för kultakter i denna bekännelses både anda och ordning. Vad innebär nu det föreliggande förslaget? Jo, det innebär, att som regel skulle framställningar om jordfästning i annan ordning än kyrkans bifallas, d. v. s. framställningar om kultakter under en annan ledning och i en annan ordning än den kyrkliga. Här anmäla sig principiella betänkligheter, som man enligt min tanke icke utan vidare kan föra åt sidan. Ett av de mest tankeväckande anföranden, som hölls på 1925 års kyrkomöte, var biskop Einar Billings i Västerås. Det var kanske ett av de djupsinnigaste anföranden i en kyrkopolitisk fråga, som någonsin hållits vid ett svenskt kyrkomöte.» (Jag vill här tillägga att biskop Einar Billing icke var känd som någon intolerant människa.) »Han framhöll, att det var ingalunda endast med tanke på kyrkorummets helgd, som han var betänksam, utan det var inför utsikten att en kyrka, som i och genom sin bekännelse bragt sin religiösa egenart till uttryck och för vars kultakter kyrkorummen äro avsedda i denna bekännelses ordning och anda, skulle som regel träda åt sidan, när så begärdes. Ty, herr talman, vi ha ju icke endast den kultakt, som består i jordfästning. Vi ha t. ex. även vigsel. Vad skulle ni, herr talman och mina herrar, säga, om en borgerlig vigselakt skulle ifrågasättas att äga rum i kyrkan, om borgmästaren,

Lag om jordfästning m. m.

rådmannen eller landsfiskalen skulle vara vigselförfattare i kyrkorummet? Men sanningen är ju den för var och en som vill tänka igenom problemet, att med precis lika goda skäl som anförts — eller precis lika dåliga — skulle det kunna krävas, att man ställde kyrkorummet till förfogande jämväl för den borgerliga vigselakten. Eller jag nämner nattvarden, herr talman, som ju är en central sakramental kultakt. Vad skulle ni säga, om kyrkorummet skulle upplåtas för nattvard enligt en ordning, som kanske gällde för en sekt som separerat just i nattvardsfrågan?»

Härefter fortsätter herr Engberg att bland annat tala om dopet och kommer därpå in på en annan sak, där han bemöter en invändning, som man ofta får höra. Han säger: »Kanske någon då gör en invändning — den har gjorts förut. Man har sagt så här: 'Men när man kan upplåta kyrkorna till konserter, försvarsblånemöten, Finlandsmöten o. s. v., varför då icke kunna upplåta dem för en kultakt enligt en frikyrkas ritual?' Invändningen kan te sig bestickande, men endast för den, som låter sig lätt bestickas intellektuellt. Ty i själva verket kunna dessa företeelser icke jämföras med kulthandlingar. Vid ett Finlandsmöte, ett försvarsblånemöte eller en konsert» (han kunde ha nämnt även fackföreningsmöten, fastän jag inte önskar att sådana möten skall hållas i kyrkan) »är det alltså icke fråga om att låta en kultakt i annan ordning vikariera för den i statskyrkans ordning föreskrivna. Det är således icke något alternativ, som tages i anspråk.»

Jag har återgivit det citerade, därför att det är så välgörande i sin enkelhet och klarhet, att man borde förstå att det här inte är fråga om någon obarmhärtighet. Den dominerande ståndpunkten från kyrkans sida har varit och är ett värnande av samfundets egenart, men man har ansett att det finns skäl, där dessa synpunkter så att säga får

träda i bakgrunden, och så har skett hittills.

En sak som innebär en förbättring är att biskopen nu får komma in i bilden och att prästen kan rådgöra med honom i dessa ting. Människor uppträder så olika. En del präster kan handlägga sådana här frågor med stor takt, och de kan på ett försynt sätt klargöra saker och ting för dem, som begär att kyrkan skall upplåtas för något visst ändamål. Då ordnar det upp sig. Men det finns också präster, som går mera bryskt till väga, och då blir det givetvis slitningar. Det finns möjligheter att gå längre än vad lagen medger, och i vissa fall har den möjligheten också utnyttjats.

Herr talman! Jag har velat anföra detta, och jag ämnar inte nu ställa något yrkande. Min avsikt har endast varit att redogöra för frågans utveckling och för min egen ställning. Jag beklagar utskottets ståndpunktstagande och förslag.

Häri instämde herrar *Svenungsson* (h) och *Hedin* (h).

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Om det föreliggande förslaget till jordfästningslag råder i mycket stor utsträckning enrätt. Jag tycker det är värdefullt att betona detta, eftersom de inlägg som här har gjorts delvis framförts i ganska hård strid mot varandra och därför att jag för min del anser att just i ett ämne sådant som detta, där det gäller sättet för den sista behandlingen av en död människa, är det värdefullt om vi, oberoende av våra olika utgångspunkter, i så stor utsträckning som möjligt försöker att enas.

Jag skulle vilja nämna något om två av de paragrafer i lagförslaget, på vilka det nu i diskussionen har anlagts särskilda synpunkter. Den första av dem är 4 §, som fru Eriksson i Stockholm talade om, dock ej för att förorda något annat förslag. Såvitt jag kan förstå,

Lag om jordfästning m. m.

har hon emellertid knappast tolkat paragrafens ordalydelse riktigt. Hon fann det besynnerligt att detta stadgande, som avser en rätt för vem som helst att bli begravd på allmän begravningsplats, var försett med ett par särskilda påpekanden. Där står nämligen: »Rätt till gravsättning på allmän begravningsplats skall ej vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund eller att jordfästning ägt rum eller förrättats i viss ordning.» Detta stadgande är avfattat så just för att tydligt fastslå allas lika rätt till allmän begravningsplats.

Men den bestämmelse som här särskilt varit under diskussion är ju 10 §, om upplåtande av svenska kyrkans rum för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans. I denna paragraf står att detta får ske, »om särskilda skäl därtill äro». Och i propositionens förslag, som jag nu refererat, är ordalydelsen oförändrad i förhållande till gällande rätt.

Jag har i detta ämne velat tala omedelbart efter herr Staxäng, då han haft vänligheten att under hand påpeka för mig vad som förekom i detta spörsmål vid 1951 års kyrkomöte. Jag finner mig föranlåten att nu göra den bekännelsen, att det ledsamt nog hade fallit ur mitt minne vad som då förekom, när jag nu, nära sex år efteråt, arbetade med denna proposition. Jag är som sagt ledsen över att jag inte nu kommit ihåg detta och jag vill därför med några ord erinra om vad som då förekom vid kyrkomötet.

Det var så, som herr Staxäng själv påpekade, att det just på denna punkt var mycket svårt att uppnå enighet. Inom kyrkomötet erinrade man sig stadgandets förhistoria och det fanns många som menade, att det var orätt emot kyrkan att över huvud taget medge upplåtelse för annat än kyrkans egna kulthandlingar. Kyrkolagsutskottet, vars utlåtande jag tror att herr Staxäng nyss redovisade, erinrade också om hur kyrkomötet, som tidigare ställt sig avvi-

sande, sedermera godtagit en formulering, men det var denna som det 1951 gällde att ändra. Denna tidigare formulering var lagtekniskt besynnerlig: den innehöll två negationer, och i det förslag som departementet utarbetade var denna passus ersatt med den positiva formulering, som nu återfinnes i propositionen.

Kyrkolagsutskottet ville då framhålla, att denna omformulering icke skulle innebära någon saklig ändring och tryckte mycket starkt på att praxis inte skulle ändras, att med hänsyn till den för kyrkan avgörande synpunkten — att kyrkorummet var en för kyrkans kulthandlingar invigd plats — återhållsamhet var i synnerlig grad påkallad samt att det näppeligen borde ifrågakomma, att kyrkan upplåtes för begravningsakt med icke-kristen karaktär.

Med anledning av de stora svårigheterna att uppnå enighet om denna fråga hade jag en överläggning med företrädare för kyrkolagsutskottet och gjorde klart för utskottet, att det inte var fråga om att göra någon saklig ändring. Jag kanske kan få referera vad jag i anledning av dessa överläggningar då yttrade i kyrkomötet: »Vad särskilt angår frågan om upplåtande av kyrka för begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, har i det föreliggande lagförslaget» — alltså 1951 års med detta likalydande förslag — »gjorts en omformulering, som dock icke innefattar någon saklig ändring. Det hade påpekats, att det hittillsvarande stadgandet, som har en egendomlig formulering — det innehåller en negation i huvudsatsen och en i bisatsen — var svårbegripligt och hade vållat missförstånd. Vad man ville säga med stadgandet var ju, att pastor loci har rätt att upplåta kyrkan, då det föreligger särskilda skäl, men icke annars, och enligt min mening bör detta kunna sägas på ett mer begripligt sätt. Sedan blir ju i praktiken det avgörande vad som menas med 'särskilda skäl'. Härutinnan innebär för-

Lag om jordfästning m. m.

slaget icke någon som helst ändring, och det har ju under tillämpningen och på många håll efter anvisningar och råd av biskoparna utbildat sig en praxis som är rätt regelbunden. Vad utskottet ytterligare anfört i frågan torde stå i överensstämmelse med denna praxis.»

Detta uttalade jag då, och eftersom jag inte drog mig saken till minnes vid utarbetandet av den nu föreliggande propositionen, är det angeläget för mig att nu försöka göra en jämförelse med det föreliggande förslaget och fråga mig om jag nu på något sätt intagit en annan ståndpunkt än den jag borde ha intagit.

Till att börja med är ju lagtexten i propositionen densamma som förut. Utskottet har däremot föreslagit en liten formell avvikelse. Det kan kanske sägas, att man nu i diskussionen har inlagt för mycket i denna ändring. I och för sig tror jag man skall akta sig för att se någon större skillnad mellan propositionens och utskottets förslag, och med den utgångspunkten kan man säga, att ändringen inte spelar så stor roll, men man kan också säga, att det inte var nödvändigt att ändra det i propositionen upptagna förslaget. Om jag däremot fortsätter och jämför motiven, får jag nog det intrycket — åtminstone om jag läser kyrkolagsutskottets utlåtande och vad jag har sagt i denna proposition — att den motivering jag nu har framfört gör ett mera liberalt intryck.

Över huvud taget beror emellertid hela denna fråga egentligen på praxis, med andra ord på hur det ansvariga prästerskapet och i sista hand domkapitlet och biskoparna tillämpar lagen, eftersom ordalydelsen med dess hänvisningar till »särskilda skäl» inte ger så mycken ledning. Kanske kan detta vara riktigt — det är måhända det bästa sättet att under hänsynstagande till olika synpunkter i en sådan här känslig fråga med förtroende överlämna åt praxis att försöka komma till rätta med

problemen. Jag känner inte närmare till praxis, men om utskottet har rätt, skulle praxis redan nu vara generös, och i så fall överensstämmer ju mitt uttalande bättre med det jag gjorde år 1951.

I sakfrågan anser jag att, oberoende av vilken ståndpunkt man själv har i religiösa frågor, man bör förstå, att här står emot varandra allvarliga åsikter, som bör betraktas med ömsesidig respekt, så mycket mer som ämnet i sig självt är djupt allvarligt. Jag har antytt de olika åsikterna i motiveringen, där jag å ena sidan generellt framhåller, att tillämpningen av lagregeln bör ske i en generös anda, men å andra sidan påpekar, att naturligtvis inte i en kyrka bör få förekomma en förrättning som är stötande för församlingen där. Härtill bör också läggas lagens egna ord i en annan paragraf, nämligen 5 §, där det står: »Vid jordfästning och gravsättning må intet förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.»

Som jag har sagt i motiveringen till denna proposition, tycker jag det är stötande med hårda strider i dessa frågor. Inför döden och sorgen borde vi alla söka förstå varandra och taga hänsyn till varandra.

Under detta yttrande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Efter justitieministerns anförande om den punkt, som avser kyrkas öppethållande, har jag inte så mycket att tillägga i detta avseende. Utskottet har för sin del helt anslutit sig till departementschefens allmänna uttalande, att tillämpningen av bestämmelserna om upplåtande av kyrka borde ske i en generös anda och att kyrka i allmänhet borde upplåtas för efterlevande, som av särskilda skäl önskade fira den dödes minne på ett värdigt

Lag om jordfästning m. m.

och allvarligt sätt vid en högtid i kyrkan. Enligt utskottets mening är det en påtaglig fördel att de exemplifieringar strykes, som under utredningen föreslagits rörande väder och tillgång till större lokal. Även om tillämpningen i stort sett varit generös, råder det nog ingen tvekan om att man på sina håll tagit fasta på dessa exemplifieringar, vilket då lett till en enligt min mening inte tillräckligt generös tillämpning.

Jag är själv född och uppvuxen i hägnat av en kyrka på landet, och jag har vänner på många håll inom kyrkan. Jag har emellertid mycket svårt att förstå denna ständiga kamp. Utvecklingen går ju vidare. Kyrkan har inte kunnat vara oberörd av tiden och det görs ju inte heller av kyrkans män gällande att den skall vara det. Men så snart det är fråga om att släppa efter en hårmsån, kämpar man i alla fall emot. Jag för min del hoppas och tror att inte kyrkomötet skall vara oberört av tiden utan vara mera vidsynt än tidigare.

Herr Staxäng förklarade att justitieministern skulle ha glömt något gammalt löfte i detta sammanhang. Justitieministern sade att det hade han verkligen inte tänkt på och försvarade sig som det tycktes mig med mycket stor framgång. Han förklarade att han ändå skulle ha kommit till samma resultat. Jag skall hjälpa justitieministern litet. I herr Staxängs motion nr 658 i denna kammare redogörs för ett yttrande, som kyrkolagsutskottets ordförande hade fällt och som bland annat utmynnade i att det inte borde ifrågakomma, att kyrka upplättes för begravningsakt med icke kristen karaktär. Med anledning därav vill jag säga att det vore väl alldeles omöjligt för justitieministern att göra en sådan begränsning i detta förslag. Bland de sakkunniga, med vilka utredningsmannen har samrått — det var ju som vi vet en biskop och några representanter för frikyrkor, men även några ateister — rådde det enighet om att kyrka skulle upplätas vare sig det

vore fråga om annan kristen jordfästning än jordfästning i kyrkans ordning eller borgerlig jordfästning i egentlig mening. Det hade väl då varit omöjligt att infria nämnda löfte på så sätt, att man skulle ha satt en spärr för dessa rent borgerliga begravingar.

Utskottet har för sin del gjort ett tillägg till departementschefens motivering och sagt att det enligt utskottets mening är självfallet, att intet får förekomma som skulle strida mot förrättningsrummets helgd och därigenom för församlingen te sig stötande. I propositionen talas det bara om förrättningsrummets helgd, men utskottet har som sagt tagit in detta om förrättningsrummets helgd. Det får inte tolkas så att rena negationen av religion skulle vara en kränkning av det kyrkliga förrättningsrummets helgd. Alla och envar förstår ju att detta inte kan vara händelsen, eftersom det förekommer konstnärliga och andra tillställningar utan religiöst innehåll i kyrkorum. Jag tror inte heller, lika litet som utskottet, att det är att befara, att en rent borgerlig jordfästning skulle kunna äga rum under sådana former att förrättningsrummets helgd därigenom bleve åsidosatt. Jag har aldrig bevistat någon sådan jordfästning, men jag har i andra hand hört redogörelser för sådana av dem som varit närvarande, och regelmässigt har det hela gått till på ett mycket tilltalande sätt. Det utföres vacker musik, någon läser kanske en dikt och någon tar mer eller mindre högstämt farväl av den avlidne, och så är det slut.

Däremot kan det väl tänkas, att någon religiös sekt av alla dem som nu finns — jag känner inte till alla deras åsikter så att jag skulle kunna utpeka någon viss sekt, och jag skulle kanske ändå inte göra det — eller sådana nya sekter som kan uppstå, kan ha en mot kyrkans helt avvikande åsikt om t. ex. uppståndelsen. Det måste då te sig stötande för församlingen, om man i samband med en begraving i ett kyrko-

Lag om jordfästning m. m.

rum högt och ljudligt förkunnade en lära, som vore rakt motsatt kyrkans i det hänseendet. Det är därför rimligt att den, som skall ge tillstånd att använda kyrkorummet, gör förfrågan om vad som skall äga rum. I motsats till herr Kilsmo kan jag inte finna att det är särskilt märkvärdigt, om så sker. Det är ju nödvändigt att man tillåter prästen att göra en sådan förfrågan, innan en akt får förekomma som inte överensstämmer med svenska kyrkans ordning. Skulle man vara hänvisad till att ingripa först efteråt, såsom herr Kilsmo syntes anse riktigt, så finns ju ingenting att göra, såvida man inte skulle sträcka sig därefter, att man skulle bötfälla vederbörande för vad de gjort, något som väl inte ens herr Kilsmo tänker sig.

Jag är övertygad om att den lilla ändring som vi nu gör här mycket lätt och fint ansluter sig till den sed, som nu är rådande på de ställen, där man har följt med tiden och har en vidsynt och generös praxis som vi anser riktig. Jag tror att det vore till kyrkans fördel, om man toge bort sådana här stötestenar, som kan uppstå genom att präster kanske sitter och väger orden för att undersöka, om ett visst fall skulle kunna förlikas med ett visst exempel o. s. v.

Min förhoppning är att även kyrkomötet skall finna att tiden nu är mogen för att vidta denna förändring.

Vad beträffar ordet »kunna» i Kungl. Maj:ts förslag, vilket ord strukits i utskottets förslag, så må det stå för herr Kilsmos egen räkning, när han inlägger så mycket i det. Utskottet har bara för sin del velat språkligt hyfsa lagrummet. Hade det varit så att justitieministern föreslagit en ändring i en lag, som fortfarande hade bestått, så hade jag för min del avstått från att förordna någon ändring. Men när man stiftar en helt ny lag, så är det ju onödigt att släpa på gamla språkliga egendomligheter. Jag har frågat nordister, d. v. s. sådana som läst nordiska språk, och de har ruskat på huvudet och sagt, att detta »må kun-

na» måtte vara någon juristsvenska. De vill inte kännas vid någon skillnad i dessa uttryckssätt »må» och »må kunna», och därför har utskottet föreslagit en ändring.

Jag skall sedan övergå till den andra del, som här varit i fråga. Jag tror inte jag har anledning att gå in på vad fru Eriksson i Stockholm anförde. Utskottet har där inga andra synpunkter än vad departementschefen redan har anfört.

Det gäller då denna 2 § om rätt att eventuellt utströ aska. Vi skall ju inte inbilla oss att vi här uppe i Norden är en värld för oss själva, där vi består oss med eget begravningsklick som varit rådande i alla tider. Självfallet sprider sig seder, som uppstår i andra delar av världen, även hit förr eller senare. Numera med våra snabba förbindelser sprider de sig fort. Så har skett med kremeringen, som ju inte förekom i nämnvärd utsträckning tidigare, och man kan även förvänta att denna nya sed skall sprida sig hit.

I England sker för närvarande kremering i 26 procent av alla dödsfall. I Sverige är vi nu uppe vid i runt tal 22 procent efter en mycket snabb utveckling sedan början av 1930-talet då vi var nere i 3 procent. Här i Sverige har ju seden med kremering gått ännu mycket längre på de orter där det förekommer krematorier. I Stockholm är man alltså uppe i 66 procent, och i genomsnitt är man på de 39 orter, där man har krematorier, uppe i 53 procent. I England har denna sed att utströ aska fått en väldig utbredning, och i inte mindre än 90 procent av kremeringarna förekommer sådan utspridning. Jag har fått dessa siffror från Eldbegängelseföreningen, som i sin tur har fått dem från ett motsvarande engelskt sällskap.

Det är alldeles självfallet att vi inte här i längden kommer att kunna motsätta oss en utveckling i denna riktning, även om vi skulle göra det denna gång. I själva verket är det ju också en gans-

Lag om jordfästning m. m.

ka tilltalande sed för dem som är blygsamma av sig, att inte ha något särskilt vilorum. Om man tror på uppståndelsen, så har man ju nu kommit därhän att man inte längre tror sig behöva sina gamla ben för den sakens skull. I så fall skulle man ju inte heller tillåta kremering.

Det har också visat sig att utvecklingen har anteciperat den föreslagna lagen i detta hänseende. På vissa begravningsplatser i Stockholm, i Hälsingborg och min egen hemstad Västerås har man redan sådana områden som motsvarar en engelsk »garden of remembrance», ett område där man skall kunna strö ut aska.

När man här tar fram denne doktor Gejvall, som skrivit en avhandling om 2 000 år gamla brända ben, på vilka han har gjort säkerligen mycket intressanta iakttagelser, förstår ju alla och envar att det inte kan finnas någon jämförelse. Det är ju inte tal om några ben som varit föremål för kremering med den teknik som vi nu har, när man alltså utsätter en död människokropp för en värme av 650—900 grader och så gott som allting försvinner. Men måhända har det sin riktighet att det återstår vissa fasta partiklar. Det har uppgivits för mig att dessa numera söndersmulas på mekanisk väg så att det blir till verkligt stoft. Skulle det inte vara händelsen alla gånger — det beror väl litet på krematoriernas utrustning — så kan vi vara säkra på att Kungl. Maj:t kommer att i de tillämpningsföreskrifter, som skall ges för detta nya förfaringsätt, se till att det blir betryggande sörjt för att den aska, som kvarstår, kan strös ut utan olägenhet. Det är väl inte heller nödvändigt att tänka sig att askan bara strös ut och man vattnar på den eller hur man nu gör. Man kan också vända på en sådan gräsmatta då och då, och det skall man ju ändå göra med gräsmattor för att de skall bli bra. Det måste naturligtvis bli minutiösa regler fastställda för hur utspridningen skall

ske, ifall den skall ske på annan plats än begravningsplats.

Jag kan för min del alltså inte finna annat än att man här bör tillåta detta. Det är ju en tillämpning av religionsfrihetens princip att var och en skall få det som han själv vill ha det inom dessa självfallna gränser, att ordning och hälsovårdsbestämmelser skall iakttagas.

Jag kunde, när fru Boman här talade om uppståndelsetanken, inte riktigt fatta, vad hon menade. Att den är starkt förankrad hos svenska folket o. s. v. tror jag är alldeles riktigt. Men sedan sade fru Boman att det bara var en minoritet av oliktankande. Ja, det är ett sådant resonemang vi har kommit över hos oss, ty vi brukar sörja för att minoriteten också får sina rättigheter. Och här är det faktiskt bara en konsekvens av religionsfrihetens princip, att man skall låta den människa, som har förordnat någonting i detta hänseende, inom rimliga gränser få vad hon själv vill.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Tiden mögnar sakta för tolerans på livsåskådningarnas område — den mögnar trots herr Staxängs från Arthur Engberg hämtade, för övrigt rätt dunkla ord om en svensk statsreligion.

Det föreliggande lagförslaget vittnar, tycker jag, om stigande tolerans. Allt sedan år 1951 har jag haft en liten misstro mot justitiedepartementets principiella hållning till religionsfrihetsfrågorna, eftersom departementet den gången sökte vägra lärarna religionsfrihet. Jag tror emellertid att statsrådet Zetterberg personligen är klar anhängare av religionsfrihetens princip, och jag tycker att det föreliggande förslaget tyder på ökande klarhet på denna punkt. Men

Lag om jordfästning m. m.

är det inte synd att man inte skall kunna ta steget fullt ut och konsekvent ansluta sig till religionsfrihetens princip?

Den avvikelse, som skett, återfinnes i 10 §, men innan jag går in på den saken vill jag i förbigående säga några ord till fru Boman i samband med 2 §. Fru Boman utgick i sitt resonemang från sin egen kristna uppståndelsetro, och det har hon givetvis full rätt till. Men när hon från dessa utgångspunkter tänker hindra andras motsatta värdering att komma till sin rätt, måste man ur religionsfrihetens synpunkt reagera. Jag tänker på hennes ord om en liten minoritet; därför att den var så liten, betraktade fru Boman den såsom rättslös. Herr Rylander har redan bemött detta.

Det egendomliga med fru Bomans anförande var emellertid att hon inte fullföljde sin tankegång, utan att hon från den religiösa analysen gick över till en kemisk analys. Det var kanske klokt att göra detta, även om det som sagt föreföll litet egendomligt i sammanhanget. Jag tror för min del att det bör överlåtas åt den enskilde att ge pietet och högtid även åt en ceremoni, som innebär att askan strös över vattnet eller för himmelens vindar. Religionsfrihetens princip kräver i själva verket att den enskilde skall få utforma akten så som han önskar.

Betydligt intressantare är diskussionen om vad som behandlas i 10 §, nämligen frågan om huruvida kyrkorummet skall upplåtas för andra ändamål än sådana som är kyrkans egna. Min principiella utgångspunkt är den, att kyrkobyggnaderna är vårt gemensamma arv från den tid då det inom vårt folk rådde enhetlighet på de religiösa åskådningarnas och livsåskådningarnas område. Jag hävdar liksom herr Kilsmo att äganderätten till kyrkobyggnaderna ligger hos det svenska folket.

Vi som har denna uppfattning erkänner gärna att svenska kyrkan bör ha

den huvudsakliga dispositionsrätten till kyrkobyggnaderna och att dessa byggnader skall användas för det avsedda ändamålet. Så länge mer än 99 procent av det svenska folket frivilligt står kvar i statskyrkan, kan ingen ändring åstadkommas i fråga om denna dispositionsrätt, och detta är inte heller önskvärt. Men man måste komma ihåg att vårt folk, även om den överväldigande majoriteten formellt står kvar i svenska kyrkan, dock är splittrat och djupt splittrat på livsåskådningarnas område. Vad som hände 1951 var, att det efter lång kamp skapades ett system, enligt vilket alla medborgare, vilken religiös åskådning eller livsåskådning över huvud taget de bekänner sig till, är likaberättigade: de har i princip samma rätt. Därför måste vi söka åstadkomma en garanti för att dispositionsrätten till kyrkobyggnaderna tillämpas med generositet.

Våra kyrkobyggnader — i varje fall de som härstammar från medeltiden och som uppförts, icke för den lutherska kyrkans räkning utan för den katolska kyrkans — är de vackraste byggnader som vi har. Jag tycker att det är ett legitimt önskemål att man för en högtidlig akt, då man tar farväl av en avliden, vill välja den vackraste bland de tillgängliga lokalerna, en lokal som i sig själv är ägnad att skapa stämning, skönhet och andakt. När det talas om att särskilda skäl skall kunna åberopas för kyrkas upplåtande till jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, bör det alltså enligt min mening tolkas så, att om de sörjande önskar en vacker inramning är detta skäl nog. Lagen borde också vara utformad i överensstämmelse med detta. Statsrådet Zetterberg har litat på kyrkans generositet. Jag har ingen redogörelse för i hur många fall kyrka har upplåtits för exempelvis borgerlig begravningsakt och i hur många fall man har vägrat att upplåta den. Statistik är väl tämligen omöjlig att åstadkomma, eftersom fallen är få i båda avseendena. Det finns emellertid delar av landet, där

Lag om jordfästning m. m.

prästerskapet är så inställt, att det är meningslöst att gå till vederbörande pastor och begära att få kyrkan upplåten för en profan begravningsakt. Regeln bör därför vara, att kyrka skall upplåtas, om inte särskilda skäl föreligger. Det innebär alltså en omvändning av lydelsen i 10 §. Såsom paragrafen nu är utformad, är den enligt min uppfattning alltså ett uttryck för ett slags monopolställning från kyrkans sida. Detta gamla monopolkrav, som vi år 1951 lyckades få in en så kraftig stöt emot, strider mot religionsfrihetens princip. Jag finner det för min del också ytterligt otillfredsställande att det skall bero på vederbörande pastors personliga uppfattning, huruvida man i kyrkan skall få tillåta systemet med att hålla den öppen för t. ex. borgerlig begravning eller inte. Prästens personliga åsikt skall inte vara avgörande därvidlag, utan lagen bör fastställa i vilken ordning, på vilket sätt och i vilka fall kyrkan skall upplåtas. Den garanti, som kyrkan med rätt kräver för att inte kyrkorummet skall vanhelgas, finns i 5 §.

För min del tror jag, att bakom de kyrkligas intensiva motstånd mot en utvidgning av rätten för alla till kyrkorummet ligger en rädsla för att katolicismen skall återta sina gamla kyrkor. Den rätt, som frikyrkor och enskilda medborgare av ateistisk inriktning här får, skall ju också tillerkännas katoliker. Jag fruktar, att det är på denna punkt man hyser en skräck för vad som komma kan, en skräck som — såvitt jag förstår — innebär en undervärdering av de egna möjligheterna att ta upp en kamp med andra medel och på andra slagfält mot katolicismen.

I praktiken tillämpas jordfästning i annan ordning än den svenska kyrkans i en lång rad fall, då den avlidne har önskat frikyrklig jordfästning eller borgerlig begravning. Jag har varit närvarande vid många borgerliga begravningar och även haft tillfälle att officiera

vid en sådan, och jag har det alldeles bestämda intrycket, att dessa jordfästningar — eller hur man skall benämna dem — är lika vackra, lika stämningsfulla, lika pietetsfulla som någonsin en jordfästning i en kyrka. I Stockholm äger de i allmänhet rum i ett krematorium, i en vacker och stilfull omgivning. Här är det alltså inte något problem med kyrkornas upplåtelse för begravning »i annan ordning», såvitt jag kan förstå, men i landet i övrigt kan kyrkorummet tänkas vara den enda plats, där man kan ge en sådan här akt en värdig inramning. Under sådana förhållanden bör de sörjande ha rätt till att kyrkorummet upplåtes för dem.

Jag var litet besviken över att herr Kilsmo inte yrkade bifall till sin motion. Jag kunde göra det i hans ställe, men jag skall avstå därifrån. Med hänsyn till vad som sagts tidigare under debatten skulle jag nämligen vilja ha paragrafen utformad på ett annat sätt, så att den löde: »Kyrka skall upplåtas o. s. v., såvida ej särskilda skäl däremot äro.» Då kommer bevisbördan att åvila pastor, men samtidigt kvarstår prövningsrätten. Jag tror, att det är en rimlig ordning under en övergångstid på kanske decennier. Frågan måste komma igen.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag tror att det är väsentligt, att det principiella kravet på religionsfrihet också i detta avseende framföres i Sveriges riksdag.

I detta anförande instämde herrar Alemyr (s), Carlsson i Västerås (s), Bark (s) och Fredriksson (s).

Fru BOMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har faktiskt suttit och tyckt att det är förmätet att begära ordet för replik när vi redan så lång tid hållit på med denna fråga, men när både utskottets ordförande och nu sist herr Arvidson anmärker på att jag riktar mig mot denna lagstiftning därför att ändringen skulle beröra en så liten

Lag om jordfästning m. m.

minoritet, vill jag med några ord utveckla hur jag ser saken.

Jag anser det allvarligt att ändra lagstiftningen för att den skall tillfredsställa mycket små grupper. Det ger mig en trygghetskänsla att vara medveten om att lagstiftningen vilar djupt i folksjälén. Att döma av vad jag hört i denna debatt och även tidigare rör denna ändring en mycket liten minoritet. Jag har försökt att säga, fastän det kanske blev för knapphändigt och ofullständigt, att jag respekterar oliktankandes önskemål också på detta området. Det var av den anledningen, herr Arvidson, jag gick över att tala om de övriga skälen för min avvikande mening i denna fråga, nämligen att vi för närvarande inte har förutsättningar att tillgodose denna minoritet så, som vore önskvärt och som jag förstår att justitieministern har avsett. Jag är helt på det klara med att vi i religionsfrihetens namn bör ha möjlighet för oliktankande att ordna begravning så som de önskar, men detta kan i dag inte ske såsom man vill ha det genomfört. Därför anser jag att lagstiftningen på denna punkt inte brådskar.

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Ärade kammarkamrater! Vi har nu hållit på i ett par timmar och resonerat om begravning av svenska medborgare. Jag skulle vilja ifrågasätta om ni inte kan instämma med mig så till vida, att vi borde verkställa en begravning av den 25-, nästan 30-åriga träta som stått om kyrkorummet. Jag har hört med förvåning hur många talare rekapitulerat hela den sorgliga historien om maktmissbruk och missriktad prestige och vad de till äventyrs själva gjort eller sagt under årens lopp. Jag skall inte förlänga den krönikan, fastän det var jag som 1925 i första religionsfrihetskommittén framlade det förslag man nu stritt om alla dessa år.

Jag har för avsikt att yrka bifall till utskottets förslag. Mot reservanterna, som jag aktar synnerligen högt, vill jag inte alls polemisera. Visserligen tycker jag att deras oro för att kvarlevorna t. ex. i form av aska skulle spridas på olika håll såsom stridande mot den kristna uppfattningen är obefogad. Uppståndelsen — det hette i gamla tider *resurrectio carnis*, köttets uppståndelse — fattas ännu på många håll på ett grovt materialiserat sätt som vi i vår tid bör ersätta med en mer förändligad och därför mer fördjupad evighetstro. Och inför den är ju en fråga av ringa vikt hur det går med våra jordiska kvarlevor.

Det som jag fäste mig vid är avsnittet om askans utspridande. Att sprida aska är, som någon talare nämnde, långt ifrån någon ny idé. Vi vet att man i London med dess 9 miljoner människor brukar praktisera denna begravningsakt. Man har vid Themsen de stora vackra gräsmattorna, där askan utströs under högtidliga former. Vi får inte bryta staven över engelsmännen och påstå att de fördenskull är hemfallna åt ateistiska eller panteistiska åskådningar. Det jag har velat anföra här är inga religiösa betänkligheter utan sociala och folkpsykologiska skäl. Om rätten att strö ut askan skulle bli obegränsad, skulle vi få svenska medborgare, om vilka vi inte visste var de vilade. Jag anser att banden mellan släktleden skall vi inte uttunna. Vi börjar på grund av samhällets allmänna strukturförändring bli ett flyttande och nomadiserande folk. Barn vilar sällan i samma grifter som sina föräldrar. Detta är en naturlig utveckling som ingenting är att säga om.

Å andra sidan måste ett folk slå vakt om vissa bärande samhällsvärden. Som ett sådant måste man betrakta angelägenheten av att bygdens döda har en gemensam lägerstad. Det finns oändligt många svenskar i vårt land som har sina fäder på havets botten och som

Lag om jordfästning m. m.

skulle känna en stor glädje om dessa havets skördar kunde bärgas till hembygdens jord, där fäderna sover i sina grifter. Jag skulle därför vara tacksam om uttrycket i lagtexten, att det ankommer på Kungl. Maj:t att reglera de villkor och förhållanden varunder askan må utströs, kommer att upptas till allvarligt övervägande. Liksom Kungl. Maj:t i alla tider varit ytterst återhållsam med att medge rätt till privata begravningsplatser, bör man vara mycket restriktiv, när det gäller rätten att utströ askan. Vederbörande borde helt hänvisas till vissa, av kyrkan invigda platser eller vissa områden, som iordningställts på våra kyrkogårdar eller på vissa platser, såsom fallet är i England.

Naturligtvis kan man mot detta invända, att det kränker någons yttersta vilja om han i stället vill ha sin aska strödd i skogen eller på ängen eller på berget. Detta är dock inte att slå vakt om tanken att vi svenskar — om vi också i livet gått skilda stigar — skall såvitt möjligt slumra sida vid sida.

Stellan Arvidson kastade fram tanken att man i fördragsamhetens namn även borde upplåta kyrkan för borgerliga begravningsakter. De, som är likgiltiga för den kristna tron, men som ändå vill ordna en begravningsakt i en kristen kyrka, är nog ganska få. Jag är emellertid inte främmande för detta. Jag resonerar nämligen som så, att om vissa människor med exempelvis en agnostisk åskådning vill göra avskedet från en kär frände eller vän mera högtidligt, mera präglat av solennitet genom att omge det med en ram, där allting talar om den kristna tron, korsets symbol, den kristna bebyggelsen och det kristna odödlighetshoppet, då har inte kyrkan någon anledning att avvisa dessa människor, naturligtvis under förutsättning att vid akten intet förekommer, som kränker kyrkans odödlighetstro. Tvärtom kan man se det såsom ett hoppgivande tecken.

Jag vill emellertid sluta som jag bör-

jade. Låt oss alla begrava denna gamla träta om vad som begåtts av maktöversgrepp och missgrepp från ömse håll — kanske mest från kyrkans sida i gångna tider och som nu tillhör det förflutna. Det tjänar inte längre några syften att riva i det. Jag tycker att det bör vara en anda av broderlig kamratlighet som sätter sin prägel på denna debatt om hur svenska medborgares jordafärd skall förlöpa.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag har redan instämt i herr Staxängs anförande. Därmed har jag också angett min egen principiella inställning.

Låt mig bara citera några ord i ett anförande av biskop Billing vid 1925 års kyrkomöte: »Mitt huvudintresse är icke att värna om kyrkorummets helgd, kyrkans helgd i denna mening, utan mitt huvudintresse är att värna om kyrkans, i ideell mening, om kyrkosamfundets egenart, om dess *själ*, skulle jag vilja säga. Kyrkobyggnaden är den plats, som är öppnad för kyrkans gudstjänster. I vad som där sker är det kyrkan ger uttryck för sitt väsen.»

Jag vill gärna få detta uttalande av biskop Billing antecknat till kammarens protokoll. Jag vill tillägga, att hela kyrkorummets anordning, symbolerna och alltsammans uttrycker kyrkans bebyggelse och kyrkans tro.

Detta är anledningen till att jag och många med mig ser på denna sak så som vi gör. Det är alltså ingen katoliskräck, det kan jag försäkra min ärade kamrat på stockholmsbänken, herr Arvidson. Någon katoliskräck har vi inte, och jag tror inte heller att vi behöver ha det i vårt land.

Frågan om äganderätten till kyrkobyggnaderna tror jag inte vi är kapabla att lösa på detta plan. Den saken får vi nog överlåta åt sakkunskapen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Bästekille begärde likväl votering, i anledning varav följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 155 ja och 42 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 17

Ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad proposition, nr 167, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen den 26 maj 1954 (nr 280);

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter;

3) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.; samt

4) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.

I propositionen föreslogs under hänvisning till erfarenheterna från Suezkrisen sådan ändring i allmänna ransoneringslagen, att Kungl. Maj:t — som f. n. i fredstid kan sätta lagens bestämmelser i tillämpning endast med riksdagens i förväg lämnade samtycke — i brådskande fall skulle även i fredstid kunna införa ransoneringslag och andra regleringar enligt 2 § sagda lag utan att begära riksdagens godkännande förrän efteråt.

Vidare föreslogs vissa moderniseringar av formerna för förordnande om

Ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.

tillämpning av ovannämnda tre andra beredskapslagar, berörande kommunernas skyldighet att medverka vid kris-tidsadministrationen samt sjöfartsnäringen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 522 i första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* samt nr 666 i andra kammaren av herr *Kollberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte

1) avslå den i propositionen föreslagna ändringen i allmänna ransoneringslagen, samt

2) vidtaga de ändringar i övriga författningsförslag som bleve en följd av detta yrkande.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 522 och II: 666, måtte bifalla förevarande proposition, nr 167.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Mannerskantz, Aastrup och Jacobsson* i Tobo, fröken *Höjer* och herr *Lothigius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — med bifall till motionerna I: 522 och II: 666 — måtte

1. avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen den 26 maj 1954 (nr 280),

2. med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter antaga förslaget med i reservationen angivna ändringar,

3. med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 22

juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. antaga förslaget med i reservationen angivna ändringar,

4. med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg antaga förslaget med i reservationen angivna ändringar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Den allmänna förfo-gande- och ransoneringslagstiftningen tillkom år 1954 och är av permanent natur. Det är ju en beredskapslagstiftning, som kan sättas i tillämpning främst då landet är i krig eller befinner sig i krigsfara men i vissa lägen även under fredstid. I det sistnämnda fallet får lagen inte sättas i tillämpning utan att riksdagen i förväg lämnat sitt samtycke. Kungl. Maj:ts av andra lag-utskottet tillstyrkta förslag innebär emellertid att Kungl. Maj:t skall kunna förskaffa sig de befogenheter som avses i 2 § allmänna ransoneringslagen även under fredstid utan att riksdagens tillstånd i förväg inhämtats. Förslaget avser inte någon ändring i den allmänna förfogandelagen, och det uppges, att förslaget är föranlett av de erfarenheter, som gjordes i samband med suz-krisen under den förlidna hösten.

I likhet med reservanterna i andra lagutskottet anser jag, att det inte finns tillräckliga skäl för att ge Kungl. Maj:t möjlighet att även under fredliga förhållanden utnyttja den fullmakt som finns i ransoneringslagen utan att riksdagen först lämnat sitt bifall. De skäl, som talar för att den nuvarande ordningen skall bibehållas, måste, när det gäller ingripanden, som avses i ransoneringslagen, anses vida starkare än

Ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.

de av Kungl. Maj:t återopade. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär, att man ytterligare släpper kravet på den garanti mot missbruk av fullmaktssystemet, som ligger i att det kan tillämpas först efter riksdagens samtycke i varje särskilt fall.

För såväl näringslivet som för de enskilda medborgarna är det av utomordentlig vikt att denna garanti upprätthålles så långt ske kan, och samtliga näringslivets organisationer har också uttryckligen avstyrkt det nu föreliggande förslaget. Stockholms handelskammare har påpekat, att en bestämmelse om skyldighet att i förväg inhämta riksdagens samtycke är ägnad att verka återhållande på benägenheten att tillgripa fullmaktslagstiftning och att skaffa sig längre gående fullmakter än vad som är oundgängligen nödvändigt. Sveriges industriförbund framhåller, att Kungl. Maj:t skulle stå starkare mot riksdagen, om riksdagen redan från början varit med om att besluta och därmed själv tagit en del av ansvaret för åtgärden. Jag vill också framhålla vad reservanterna i utskottet uttalat, nämligen att riksdagen, då dess samtycke i efterhand skall inhämtas, inte kan undgå att påverkas av att åtgärderna redan vidtagits och att riksdagen alltså ställts inför ett fullbordat faktum.

Särskilt otillfredsställande ter sig också att riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag inte ens då riksdagssession pågår i förväg skall föreläggas förslag om tillämpning av ransoneringslagen. När riksdagen så sent som år 1954 antog denna fullmaktslag, hade andra lagutskottet i sitt utlåtande godkänt beredskapslagstiftningen under det uttryckliga uttalandet, att man fäste synnerlig vikt vid att Kungl. Maj:t vid användningen av lagen under fredliga förhållanden icke skulle äga utnyttja någon fullmakt förrän riksdagen lämnat sitt samtycke. Jag kan inte finna, att erfarenheterna från hösten, då ransoneringslagen sattes i kraft, motiverar en

ändring. Tvärtom var det i höstas möjligt att genom en snabbbehandling sätta lagen i kraft utan att några besvärigheter uppstod. En sådan snabbbehandling är alltid en förutsättning för att man skall kunna tillämpa lagar av det här slaget.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till herr Sunnes m. fl. reservation.

Herr *Gustafson* i Göteborg (fp) instämde häri.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! I anknytning till vad herr Kollberg yttrade vill jag ställa frågan: Hur skulle regeringen ha klarat den situation som inträffade i höstas, om vi år 1954 hade följt herr Kollbergs och hans meningsfränders förslag och underlåtit att ge regeringen några möjligheter att ingripa enligt 1 § tredje stycket? Vid det tillfället vidgade riksdagen regeringens möjligheter att ingripa vid utomordentliga förhållanden genom att vi lämnade regeringen en fullmakt.

När ransonerings- och förfogandelagarna behandlades 1954 trodde vi att vi så att säga hade kommit ut på fritt vatten. Vi trodde att svårare kritiska förvecklingar vore fjärran och att vi skulle slippa ha de fullmaktslagar som vi var så berikade med under kriget. Nu har emellertid utvecklingen visat att vi var alltför optimistiska när vi trodde, att det inte skulle inträffa några större krigiska förvecklingar, som skulle verka störande på våra importmöjligheter och vårt försörjningsläge.

När reservanterna i dag vänder sig mot den vidgning av ransoneringslagen som regeringen föreslår, skulle jag vilja peka på de förhållanden som inträffade i november i fjol i samband med suezkrisen. Hade riksdagen ett reellt inflytande när 2 § sattes i kraft? Hade riksdagen möjligheter att ingående penetrera regeringens förslag? Nej, ingalunda! Riksdagens befogenheter var en

Ändrad lydelse av allmänna ransoneringslagen m. m.

chimär. Tisdagen den 13 november anmälde Kungl. Maj:t proposition nr 199 till riksdagen. Kamrarna sammanträdde klockan 16 den 13 november. Sammanträdet ajournerades, och vi kallades tillbaka klockan 20. Under tiden hade andra lagutskottet behandlat propositionen, och onsdagen den 14 november beslöt riksdagen efter en bordläggning att godkänna Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen hade ju inte möjlighet att utföra en saklig och reell behandling, utan det blev ett hastverk. Man kan väl knappast säga att ens utskottet fick tid att ingående pröva ärendet, och allra minst hade kamrarna tillfälle att göra det.

Jag vill erinra om vad ett par talare från oppositionspartierna sade under den debatt som fördes den 14 november. Den ene — tillhörande folket — yttrade, att »regeringen inte skulle klandras för att den här gjorde sin självklara plikt och vakade över landets försörjningsläge». Följaktligen ansåg denne talare att man måste ingripa i en sådan situation. Den andra talar — från högerpartiet — förklarade att »bestämmelser som utfärdas i god tid ofta kan tillämpas smidigare än om man kommer för sent med restriktionerna».

Vad reservanterna här hänger upp sig på är den föreslagna fullmakten för regeringen att handla innan riksdagen har prövat åtgärderna. Jag vill då säga att om riksdagens behandling av regeringens förslag blir av samma summariska karaktär som jag nyss skildrat — och det måste den bli med hänsyn till den snabbhet som krävs i en sådan situation — är det ganska meningslöst att upprätthålla skenet av att riksdagen har någonting att säga till om i en sådan situation. Jag anser att regeringen med hänsyn till landets försörjningsläge bör erhålla den begärda fullmakten. Jag är inte alls benägen att skriva ut fullmakter åt regeringen hur som helst, utan jag anser att riksdagen bör behålla

la sina möjligheter till kontroll över regeringen, men att spela en sådan komedi på demokrati som riksdagen gjorde den 13 november i föl anser jag vara meningslöst.

Jag vet inte om jag har anledning att gå närmare in på detta spörsmål. När andra lagutskottet nu förordar att regeringen får denna fullmakt, så förväntar vi att fullmakten inte kommer att utnyttjas i onödan. Allmänheten är kritisk mot ransoneringar och regleringar, och jag tänker mig att regeringen skulle få en påtaglig erfarenhet av detta, om den i ofrängt mål vidtog kontrollåtgärder och ransoneringar, som inte är befogade av ett inträffat kritiskt försörjningsläge.

Erfarenheten säger mig, att vi här måste handla praktiskt och förnuftigt och inte alltför mycket hänga upp oss på formaliteter. Jag är av den uppfattningen att riksdagen, om den godkänner utskottets förslag, ändå kommer att ha kvar sin rätt att bestämma. Jag förväntar mig också att regeringen inte begagnar sig av fullmakten, förrän det är oundgängligen nödvändigt.

Under dessa förutsättningar, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg ville beskriva den situation som förelåg i höstas, då ransoneringslagen trädde i kraft, som en komedi. Jag vill än en gång påpeka att riksdagen vid antagandet av fullmaktslagarna år 1954 uttryckligen sade ifrån, att riksdagen fäste synnerlig vikt vid att Kungl. Maj:t vid användandet av lagen under fredliga förhållanden icke skulle äga utnyttja någon fullmakt förrän riksdagen lämnat sitt samtycke.

Vad inträffade då i höstas? Jag kanske först skulle erinra om den omfattande utredning som föregick beredskapslagarnas antagande samt riksda-

Ersättning för barns läkarvård och resor till läkare

gens antagande av lagen år 1954. Vad är det riksdagen sedan skall bedöma vid beslutet om ikraftträdandet? Jo, om den situation föreligger, som har förutsatts för ikraftträdandet av en sådan beredskapslag. Åtminstone i höstas var det en mycket lätt sak för riksdagen att göra denna bedömning av förhållandena. Suezkrisen hade inträtt, och det var allmänt känt att vi kunde riskera en mycket sträng begränsning av oljeimporten. Det var ju endast den frågan riksdagen hade att bedöma. Riksdagen skulle inte gå in på en prövning av själva lagen. Spörsmålet var endast om tidpunkten för ikraftträdandet var riktigt vald, och riksdagen hade ett dygn på sig att behandla denna fråga, som förberedande handlades av andra lagutskottet.

Jag vet inte vad herr Nilsson anser vara en komedi, men jag tycker att handläggningen av detta ärende var fullt naturligt. Det är för resten alldeles självklart att frågor om ikraftträdande av en ransoneringslag måste snabbbehandlas, det måste riksdagen ha klart för sig redan vid lagens antagande. Riksdagen var ju också, som jag tidigare påpekat, redan då denna lag antogs år 1954 medveten om att frågor rörande en sådan lag måste behandlas från dag till dag. Det hade vi erfarenheter av under hela kriget, då det upprepade gånger inträffade omständigheter som föranledde sådan behandling. Det finns alltså inte något skäl att återropa omständigheterna i samband med suezkrisen som motiv för en lagändring, innebärande en utvidgning av Kungl. Maj:ts fullmakt. Enligt min uppfattning visar de då vunna erfarenheterna tvärtom att det är fullt möjligt att tillämpa de gällande bestämmelserna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 83 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18**Ersättning för barns läkarvård och resor till läkare**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om ändring av bestämmelserna rörande utbetalning i vissa fall av ersättning för barns läkarvård och resor till läkare.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag endast säga ett par ord.

Jag är tacksam för den behandling

motionen fått i utskottet. Genom remissen till riksförsäkringsanstalten har vi i det svar, som anstalten avgivit och som finns återgivet i utskottsutlåtandet, fått bekräftelse på att ifrågavarande ersättningar kan utbetalas mot uppvisande av antingen mannens eller hustruns sjukförsäkringsbesked. Riksförsäkringsanstalten anför bland annat: »Vad beträffar utbetalning av sjukhjälp, avseende barn under 16 år, utgöra de av motionärerna åberopade bestämmelserna i 6 § sjukförsäkringslagen icke hinder för att sjukhjälp utbetalas till modern även i de fall, då barnet är försäkrat såsom barn till mannen och fullmakt från denne saknas.» Det förklaras vidare, att det icke i något enda fall kommit till riksförsäkringsanstaltens kännedom, att en sjuk-kassa vägrat utbetala sjukhjälp till modern därför att barnet varit försäkrat såsom barn till mannen och modern icke företett dennes försäkringsbesked. Det framhålles emellertid också, att detta givetvis icke utesluter att sådana fall kan ha förekommit.

Det är just med anledning av att sådana fall har förekommit, som motionen kommit till stånd, och jag är mycket glad att vi nu av riksförsäkringsanstalten fått bekräftat, att det i här berörda fall går att få ut ersättning även mot uppvisande av moderns försäkringsbesked. Utskottet förutsätter också att riksförsäkringsanstalten såsom tillsynsmyndighet för den allmänna sjukförsäkringen i erforderlig mån ger sjuk-kassorna anvisningar om hur behörigheten att uppbära sjukhjälp för barn under 16 år lämpligen bör styrkas. Jag vill endast understryka vikten av att sådana upplysningar verkligen lämnas, så att vi inte får flera sådana här fall i kassorna.

Jag har, herr talman, inte något yrkande utan är som sagt glad över att på detta sätt ha fått svar på min fråga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna om ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har en blank reservation vid detta utlåtande, och jag har begärt ordet för att ställa en vädjan till socialdepartementet. Trots att socialministern inte är här, hoppas jag att denna vädjan skall gå till Konungen fram.

Så småningom har vi fått klart för oss vad nu gällande bestämmelser om ersättning för resor till sjukhus kan föra med sig. I lagen föreskrives, att ersättning skall utgå »högst med det belopp, som motsvarar kostnaden för resa till närmaste allmänna sjukhus, där erforderlig vård kunnat beredas».

I det län jag representerar har olägenheterna av denna bestämmelse inte märkts förrän just nu. Sjuk-kassorna inom länet har nämligen tillämpat den regeln, att den som remitterats för vård på länets huvudsjukhus fått ersättning för resan dit, även om det funnits sjukhus på närmare håll. Landstinget har också byggt ut sin sjukvård för att bereda de sjuka inom länet en god vård.

Nu har emellertid riksförsäkringsanstalten fått sina ögon på den här saken och har deklarerat, att den som bort. ex. i norra delen av länet och har närmare till ett sjukhus på andra sidan gränsen också skall remitteras dit. Den som trots detta reser exempelvis till Akademiska sjukhuset får alltså inte större ersättning för sin resa än vad som motsvarar kostnaden för resa till sjukhus på andra sidan gränsen. Vi har på grund härav kommit i den situationen, att sjuka människor remitteras till

Ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

sjukhus, där de kan få vänta på plats i en å två månader. Det är möjligt att riks-försäkringsanstalten resonerar som så, att man i fortsättningen inte kommer att ha något besvär av t. ex. en hjärtsjuk person, som får vänta på sin vård i två månader.

Emellertid anser vi inom länet, där vi av hänsyn till länets befolkning byggt ut vår sjukvård både vad det gäller utrustning och läkare, att människorna oavsett var de bor inom länet skall ha möjlighet att komma till huvudsjukhuset och där få ordentlig vård.

Nu har som sagt riks-försäkringsanstalten i ett cirkulär sagt ifrån, att vi inte får förfara på detta sätt. Det sitter för närvarande en utredning, som skall ta upp hela frågan om reseersättningen, men denna speciella fråga är av så brådskande natur, att det inte är lämpligt att vänta på utredningens resultat. Här är det i stället nödvändigt att vidta omedelbara åtgärder. Därför vill jag, herr talman, bara rikta en vädjan till herr statsrådet att han försöker resonera med riks-försäkringsanstalten och få den att följa praktiska regler så att det blir en ändring i detta cirkulär. Jag gör det därför att jag vet att Uppsala läns-centralsjukkas styrelse har just den uppfattning som jag här givit uttryck åt. Även landstinget och sjukhusdirektionen har den uppfattningen att om denna orimliga tolkning skall gälla i fråga om remiss till sjukhus inom länet, kommer vi att i stället för att ha gagn av denna sjukförsäkring att få en hel del obehag, och för de sjuka kan det vålla allvarliga bekymmer. Jag hoppas att statsrådet kan visa att man från regeringens och riksdagens sida kan rå på tjänstemän. Jag vet att det är mycket svårt att få en ändring till stånd i detta hus, och om en tjänsteman anser att man skall ha ett bord på ett visst ställe, så skall det stå där även om det är oförnuftigt. Jag förstår mer än väl att herr statsrådet kan få svårigheter att komma till rätta med riks-försäkringsanstalten,

men jag hoppas i vart fall att han skall visa god vilja, när det gäller att få en ändring till stånd. I övrigt har jag ingen anmärkning att göra mot utskottets förslag i frågan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! I stort sett kan jag förklara mig nöjd med utskottets förslag, och jag skulle kunnat avstå från att ta till orda, eftersom utskottet föreslagit att motionerna skall överlämnas till de utredningsmän som nyss tillsatts av socialministern. Jag har emellertid begärt ordet därför att jag ansett mig böra framföra några synpunkter på frågan i samband med remitteringen av motionerna till utredningsmännen. Jag har bland annat gjort det därför att de direktiv som socialministern tillställt dessa tre utredningsmän kan te sig litet oklara i fråga om vad meningen kan vara. Det heter exempelvis att frågan om ersättningsbeloppets storlek bör omprövas med utgångspunkt från grundsatsen att kortare resor inte bör medföra rätt till ersättning. Om detta skulle innebära en försämring, och så kan det väl tolkas, måste jag här uttala den förhoppningen, att de villkor som nu gäller inte skall försämrast.

Sedan kan jag helt instämma med herr Lundberg när han talar om hur orimligt man från riks-försäkringsanstaltens sida tolkat paragraferna 16 och 17 om sjukreseersättning. Även om dessa paragrafer, som ofta brukar vara fallet, är oklara i vissa stycken har de omgärdats med bestämmelser, som dock ingalunda uttrycker riksdagens mening. Syftet med denna tolkning tycks ha varit att man skall lägga så mycket som möjligt av kostnaden på den sjuke i stället för på den sjuk-kassa i vilken han är försäkrad. I vissa fall har man uppställt en kontroll, som jag skall be att få ge exempel på och som för vanligt folk ter sig fullkomligt obegriplig.

Det inträffar ofta att en patient, som

Ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

tagits in på en sjukinrättning, skrivs ut därifrån innan han blivit fullt frisk. Han behöver en längre eller kortare tids vård sedan han utskrivits. Då blir han ofta föreskriven av läkaren på lasarettet att han skall komma tillbaka för kontroll eller ny vård. Enligt det cirkulär som i följd utgick från riksförsäkringsanstalten till sjukkassorna skall han få göra ett sådant återbesök, men om han vid detta återbesök av läkaren föreskrives nytt återbesök får han ingen reseersättning med mindre än att han har hänvisning från någon annan läkare, och som läkare betraktas då inte den, som skött honom, eller någon som är läkare på ifrågavarande sjukhus. Det är en så underlig föreskrift att jag skall be att få läsa in det till kammarens protokoll. Det heter:

»Med läkare åsyftas i 16 § första stycket andra punkten läkare, som vid hänvisningens meddelande ej är i tjänstgöring vid den sjukvårdsinrättning, dit hänvisningen skett. Har vid sjukvårdsinrättning anställd läkare mottagning — privat eller eljest — utom inrättningen, får hänvisningen till inrättningen, som meddelats honom vid dylik mottagning (eller sjukbesök), godtas som hänvisning i här förevarande hänseende. Om exempelvis en provinsialläkare i denna sin egenskap hänvisar en patient till sjukstuga, där provinsialläkaren själv är sjukstuguläkare, kan ersättning utgå enligt den förmånligare beräkningsgrunden. Däremot kan hänvisning till sjukvårdsinrättning av läkare, vilken meddelar hänvisningen i egenskap av läkare vid samma inrättning, icke tillerkännas sådan verkan som nyss sagts. Detta gäller vare sig vårderna är ägnade att komma till stånd å vederbörande läkares egen avdelning eller hos läkare å någon annan avdelning inom samma inrättning.»

Det där är många ord — och svårbegripligt. Innebörden är emellertid i korthet den, att om en sjukhusläkare säger åt en patient att komma tillbaka,

så utgår inte full reseersättning härför med mindre patienten hänvisas till återbesök av en läkare utanför sjukhuset. Men om sjukhusläkaren har mottagning på ett annat ställe, utanför sjukhusområdet, så får patienten gå dit och av samme läkare få hänvisning till återbesök på sjukhuset. Läkaren får sålunda här i egenskap av sjukhusläkare inte hänvisa patient till återbesök, men som läkare utanför sjukhuset får samme läkare skriva hänvisning till återbesöket. Jag vet fall, där kostnaderna för införskaffande av hänvisning till återbesök blivit större än kostnaderna för själva återbesöket. Det är ju fullkomligt orimligt! Nog bör väl ändå bestämmelserna vara sådana, att läkaren på sjukvårdsinrättningen får rätt att avgöra om patienten skall komma tillbaka för ytterligare behandling. Här ges det möjlighet att spara pengar. Nu blir resultatet bara onödigt merarbete för läkarna, besvärligheter för de sjuka och ökade kostnader för det allmänna. Därtill kan ju näppeligen tänkas att en läkare utanför sjukhusområdet skulle neka att hänvisa sådan patient till återbesök, och ännu mindre kan det tänkas att samme läkare i egenskap av läkare utanför sjukhuset skulle neka patienten sådant återbesök som han själv tidigare föreskrivit.

Twister om reseersättning uppstår ofta på sådana platser ute på landsbygden, där det finns en busslinje i förbindelse med en järnväg, som den sjuke enligt bestämmelserna skall begagna sig av. Då tolkas föreskrifterna så, att den sjuke inte får ersättning annat än för tåg- och bussresa, även om den sjuke måste använda bil därför att det saknas bussförbindelse på tid som sammanfaller med tågets ankomst. Det talar i lagen om »vanligt färd sätt», men med det kan väl inte avses att den sjuke skall sitta vid en järnvägsstation en natt för att kunna åka med en buss vid någon tidpunkt dagen därpå. Det är inte »vanligt färd sätt» att sitta 15—20

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

timmar och vänta på buss, och det är givetvis orimligt att en sjuk skall göra det. I sådana fall är det rimligt och nödvändigt att åka taxibil hem. Det är »vanligt färdssätt», och det är givetvis det lagen menar.

Jag vill ta ytterligare ett exempel, som jag önskar att de sakkunniga studerar. Jag fick för en tid sedan ett brev från en person, som hade genomgått en svår operation och legat många månader på sjukhus. Han blev fördd därifrån i ambulans, han visste knappast vart, men det var till ett vilohem, som landstinget inte var huvudman för. Där skulle vederbörande få vård. Efter en tid fick han en räkning på ambulansfärden, lydande på 53 kronor. Han betalade räkningen men fick sedan besked om att sjukkassan bara kunde ersätta honom med 6 kronor. Motivering: en härför var att han inte hade förts till sitt hem. Men han hade ju förts till vilohemmet därför att han inte kunde vårdas i hemmet och inte kunde beredas plats på något sjukhus.

Jag vill uttala den förhoppningen att de sakkunniga tar upp dessa frågor till grundlig prövning och verkligen tänker sig in i att det är fråga om sjuka människor, för vilka en tia eller en femtiolapp betyder mycket.

Med hänsyn till dessa frågors karaktär vill jag till sist också uttala den förhoppningen att den utredning som skall göras sker så snabbt som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

§ 20**Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 53 av herr *Jonsson, Jon, m. fl.*, och II: 61 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning i rationaliserings- och besparingssyfte om sammanslagning av statens jordbruksnämnd med lantbruksstyrelsen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 53 och II: 61 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Lage Svedberg, Jon Jonsson, Uno Olofsson, Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 53 och II: 61, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville dels låta företaga utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen, dels ock förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

b) av herr *Hansson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas en av representanter för de fyra stora partierna under-tecknad motion, vari hemställas om en utredning rörande möjligheterna för en sammanslagning av jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen. Redan när jordbruksnämnden tillkom stod det klart, att det rädde ett nära samband mellan många av de frågor som faller under jordbruksnämnden respektive lantbruksstyrelsen, särskilt dock dem som gäller jordbrukets rationalisering och den prisreglerande verksamheten. Det är alltså många ärenden som faller inom båda organens verksamhet. En-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

ligt motionärerna skulle en förenkling och kanske även en besparing kunna komma till stånd genom en sammanslagning. Sålunda ifrågasättes bland annat en sammanföring av lantbruksstyrelsens kameralbyrå och jordbruksnämndens kamrerarkontor samt en sammanslagning av lantbruksstyrelsens kanslibyrå och kanslisektionen vid jordbruksnämndens administrativa byrå. Man skulle på detta sätt kunna inbespara en hel del av det dubbelarbete som nu utan tvekan uppkommer.

Tidigare har ansetts, att det skulle vara omöjligt att skapa ett gemensamt organ för hithörande frågor på grund av arbetsuppgifternas mångfald. Men nu har den krisbetonade delen av jordbruksnämndens verksamhet avvecklats, och vidare har ett nytt prisreglerings-system genomförts, som genom att vara mindre detaljbetonat också bör vara mindre arbetskrävande för jordbruksnämnden. Motionärerna vill därför ha en utredning till stånd, som skulle kunna väga fördelar mot nackdelar och klargöra, om något vore att vinna ur såväl effektivitets- som kostnadssynpunkt genom en sammanslagning.

I de yttranden, som avgivits över motionen, ställer sig remissinstanserna inte helt främmande för en sammanslagning. Således är statskontoret »icke övertygat om att en sammanslagning av de båda myndigheterna skulle medföra personalbesparing eller rationalisering i en omfattning, som kan anses uppväga med den ifrågasatta omorganisationen förenade nackdelar», och man är rädd för att en sådan gemensam organisation skulle bli alltför stor och tungrodd. »Skulle en upplösning av jordbruksnämnden dock anses önskvärd», säger man vidare, »torde därför böra övervägas en sammanslagning av delar av jordbruksnämnden även med andra organ än lantbruksstyrelsen, exempelvis med kommerskollegium — utrikeshandelsbyrån — och fiskeristyrelsen — fisksektionen.»

I jordbruksnämndens yttrande pekas på flera exempel av arbetsuppgifter, som griper in i varandra och faller under de båda myndigheternas områden. Man nämner ärenden som mjölkstandardisering, köttklassificering och trädgårdsnäringen. Och så tillägger man: »Det synes icke minst med hänsyn till vad nu anförts om det nära sambandet mellan de olika organens arbetsuppgifter vara sannolikt, att en sammanföring av de båda organen till en enhet skulle öppna möjlighet till administrativ förenkling och besparingar.»

Givetvis finnes också en hel del problem som talar emot en sammanslagning. Jordbruksnämnden framhåller emellertid: »Det är givetvis omöjligt att utan en ingående undersökning göra en riktig avvägning mellan de för- respektive nackdelar, som kan vara förenade med en sammanslagning mellan de båda verken. Jordbruksnämnden finner därför skäl tala för att en utredning rörande denna fråga skall komma till stånd.»

Utskottets majoritet har emellertid inte ens velat vara med härom. Man har ansett att ett enda organ skulle bli för stort och tungrott och att dess ledning svårigen skulle kunna överblicka och hålla samman verksamheten. I den till utlåtandet fogade reservationen framhåller reservanterna, att det är vanskligt att utan en ingående undersökning kunna avge slutligt omdöme härom. Därför borde en utredning komma till stånd som klarlägger problemen kring en sammanslutning, och sedan — men först då — kan man ta ställning till frågan, om det är möjligt och ändamålsenligt med endast ett organ.

Jag kan nämna att första kammaren redan har behandlat denna fråga och bifallit reservationen med röstsiffrorna 68 mot 57.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! I den motion vi nu behandlar yrkas, som herr Nilsson i Lönsboda redogjorde för, på en sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen. Motionen har varit på remiss hos lantbruksstyrelsen, statens organisationsnämnd, statskontoret och jordbruksnämnden och därvid avstyrkts av de tre första remissinstanserna. Statskontoret talar om vilket otympligt organ som skulle uppkomma genom en sammanslagning; det skulle bli sammanlagt 290 befattningshavare, fördelade på 15 byråer. Statskontoret kommer därför till att det är orimligt att inrätta ett så svårhanterligt organ.

Från motionärernas sida göres nu gällande, att jordbruksnämnden egentligen har tillstyrkt förslaget. Jag tycker emellertid för min del att man, om man läser jordbruksnämndens yttrande rätt, får en helt annan uppfattning. Jordbruksnämnden talar om vissa fördelar som skulle vinnas genom en sammanslagning samt om att det råder ett visst samband mellan de två organen. Jordbruksnämndens chef är vid behandlingen av vissa frågor med på lantbruksstyrelsens sammanträden och får delta i överläggningarna men inte i besluten, och på samma sätt är lantbruksstyrelsens chef närvarande vid vissa av jordbruksnämndens sammanträden.

Jordbruksnämnden anför alltså, som herr Nilsson i Lönsboda framhållit, att det på det kamerala området skulle kunna vinnas vissa fördelar genom en sammanslagning. Men så säger jordbruksnämnden, att under den inte så långa tid som de båda organen arbetat sida vid sida har samarbetet gått friktionsfritt. Herr Nilsson i Lönsboda berörde faktiskt inte de skäl jordbruksnämnden anfört mot en sammanslagning. Jordbruksnämnden säger, efter att ha uppehållit sig vid de skäl som kan anses tala för en sammanslagning, att det givetvis också finns omständigheter som talar mot en sammanslagning

eller i varje fall gör värdet av en sådan mycket tvivelaktigt. Det framhålls först att organet skulle bli alltför stort och otympligt, så att ledningen inte fick möjligheter till överblick, samt att det är helt olika uppgifter som åvilar lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden.

Som ett exempel på problem som skulle uppkomma anföres »frågan hur den intresserepresentation, som nu förefinnes i jordbruksnämnden och nämndens råd, skall utformas efter en dylik sammanslagning samt vilka uppgifter en intresserepresentation då skall få».

»En annan fråga, som även måste beaktas», yttrar nämnden, »är vart den jordbruksekonomiska undersökningen bör förläggas i händelse av en sammanslagning mellan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden. Ett av de skäl, som föranlett att den jordbruksekonomiska undersökningen uppdragits åt lantbruksstyrelsen, har nämligen varit att denna undersökning ansetts böra bedrivas av ett organ, som ej är direkt inkopplat i den prisreglerande verksamheten utan intager en mera fristående ställning.» Detta anför jordbruksnämnden som ett mycket starkt skäl mot förslaget.

Jordbruksnämnden anför vidare att det kan finnas skäl för en utredning i frågan, men man undrar om tiden redan verkligen kan vara inne för en sådan, då den tidrymd som har gått är för kort för att man skulle ha kunnat bilda sig en uppfattning om hur det nya prissystemet kommer att verka i framtiden. Man påminner också om att det nya prissystemet om ett par år skall upphöra. I varje fall skall det tagas upp nya förhandlingar om en ny prisreglering, och innan man har någon uppfattning om hur den kan verka är det mycket svårt att fatta något beslut. Man pekar också på planerna på en gemensam europeisk marknad och berör sambandet mellan dessa och den här frågan.

Om man läser jordbruksnämndens

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

yttrande som man skall läsa det, kan man enligt min mening inte komma till något annat resultat än att också detta är klart avstyrkande. Det innebär egentligen ett klarare avstyrkande än något av de övriga remissyttrandena.

I motionen framhålles att det nya prissystemet torde vara mindre arbetskrävande. Då vi behandlade detta 1955 tillät jag mig att säga, att jag var mycket tveksam, huruvida det nya prissystemet komme att bli enklare än det gamla och kräva mindre personal i jordbruksnämnden. Det är ju ändå så att allting skall registreras. Man skall följa utlandsmarknaden varje dag och över huvud taget bedöma läget. Jag tycker att de farhågor, man tidigare hyst för att det nya systemet inte skulle medföra någon förenkling, till fullo har besannats. Jordbruksnämnden har ju i år begärt en personalförstärkning med fem befattningshavare, vilken riksdagen redan har bifallit. Det tycker jag är ett bevis så gott som något för att det nya systemet inte inneburit den arbetsminskning som många väntade. Vi får se hur det blir. För min del har jag som sagt mycket svårt att tänka mig, att det skall kunna bli någon förenkling i framtiden.

Herr talman! Jag kan inte komma till något annat resultat än att det är otänkbart att slå ihop dessa två stora verk. Reservanterna säger på sidan 10 att det förefaller »troligt, att en sammanföring av de båda organen till en enhet skulle öppna möjlighet till administrativ förenkling och besparingar». De åberopar remissyttrandena men är fortfarande en smula tveksamma. I varje fall kan inte heller reservanterna tänka sig någon sammanslagning, innan en grundlig undersökning av förhållandena har gjorts. De framhåller vidare att »utredningen bör bedrivas med sådan skyndsamhet, att erforderligt material för bedömning av organisationsfrågan föreligger i god tid innan den nuvarande

prisregleringsperioden löper ut den 31 augusti 1959».

Detta skulle alltså innebära att denna utredning måste vara färdig före nästa års utgång för att kunna möjliggöra en bedömning av läget. På den punkten har jordbruksnämnden sagt ifrån, att man bör först se resultatet av den nya perioden, innan man kan ta ställning, och att det inte är lämpligt, innan man haft denna möjlighet att bedöma hur systemet verkar, att sätta till en utredning.

Nu kommer säkerligen motionärerna att invända, att de endast begär en utredning. Ja, det är vackert och väl, men denna utredningskvarn anlitas litet för mycket ibland. Har man uppfattningen att en sak är omöjlig, då är det väl ändå, herr talman, onödigt att ställa till med en mycket dyrbar och vittomfattande utredning. Om vi läser reservationen rätt finner vi, såvitt jag förstår, att man även där är mycket tveksam om huruvida man här kan komma till någonting. Därför tycker jag alla skäl talar för bifall till utskottets hemställan, som innebär avslag på detta utredningskrav.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag skall inte ett ögonblick förneka att när man först genomläser den motion som är väckt i denna fråga, verkar den på många ställen omedelbart ganska bestickande, ty vi har nu här i riksdagen litet till mans den åsikten, att i den mån man kan rationalisera en verksamhet gör man en behaglig gärning. Emellertid är det inte bara fråga om att läsa en motion. Den går ju sedermera ut på remiss, och där efter skall man också studera de remissvar som kommer in. Man kan säga att i motionen framförts skäl för sammanslagning, men att skäl mot sammanslagning har framkommit i de remissyttrandena som avgivits.

Det har av statskontoret tydligt och klart sagts ifrån, att dessa två verk, sta-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

tens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen, har till sin natur tämligen skilda uppgifter. Som alla känner till sysslar lantbruksstyrelsen med rationaliseringsverksamhet, och jordbruksnämnden har ju framför allt en prisreglerande verksamhet. Det går ju inte att komma ifrån, när man har genomläst de remissyttranden som avgivits, att dessa klart och tydligt uttalar att tiden inte är inne för en utredning av frågan om en sammanslagning.

Man har ju försökt finna litet tröst i statens jordbruksnämnds yttrande. Det säger sig självt att en generaldirektör för statens jordbruksnämnd, som ju blir vad man kallar part i denna fråga, avgivit ett utlåtande som framhåller både vad som talar för en sammanslagning och vad som talar mot. Som helhetsintryck står dock för mig kvar, att statens jordbruksnämnd även anser att tidpunkten inte nu är inne att förverkliga en sammanslagning.

Dessa båda verk, lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, arbetar ju för övrigt under så olikartade förhållanden, att en sammanslagning av dessa utan vidare — motionärerna säger visserligen att vi skall ha utredning först — inte låter sig göra. Kungl. lantbruksstyrelsen sysslar väl dock med saker och ting på lång sikt, medan statens jordbruksnämnd får arbeta med frågor som många gånger kräver snabbt avgörande. De flesta av oss trodde kanske att sedan man fått det nya flerårsavtalet angående jordbrukets priser, skulle jordbruksnämndens arbete också bli mindre, men utvecklingen har nog visat någonting annat. Den som har följt med denna utveckling och sett vad jordbruksnämnden har att göra kan inte undgå att märka, att jordbruksnämnden redan under den korta tid som det nya prisavtalet har gällt flera gånger fått göra vad man kallar ett snabbt ingripande.

När man i viss mån är beroende av världsmarknaden, där priserna kan fluktuera ganska mycket — ibland står

de högt, ibland går de i botten — säger det sig självt, att statens jordbruksnämnd måste ha uppmärksamheten riktad därpå. Man måste och har också i flera fall fått tillgripa mycket snabba åtgärder. För mig personligen framstår det som otänkbart, att lantbruksstyrelsen skulle ha kunnat fatta dessa avgöranden så snabbt som jordbruksnämnden har kunnat göra.

Vi skall nämligen inte ett ögonblick inbilla oss att vi, i och med att vi fått dessa nya avtal, skulle ha befriats från en hel del bekymmer i framtiden. Jag tror att vi tvärtom måste säga, om vi vill vara ärliga, att just dessa nya prisavtal innebär ett betydligt känsligare läge kanske än det vi tidigare hade. Det första avtalet gäller ju, och ingen vet hur utgången av detta blir. Vi hoppas alla att det skall gå bra, men ingen vet något bestämt. Vi vet också att på våren 1959 skall upptas nya förhandlingar om, som vi hoppas, ett nytt flerårigt avtal. Jag tror ändå att det är skäl att vänta med denna sammanslagning och först se hur det hela avlöper. Skulle det visa sig, att motionärerna får rätt, att arbetsuppgifterna minskas i en sådan omfattning, att vi kan minska personalen, så skall vi naturligtvis gå på den linjen, men något sådant kan vi inte skönja ännu.

Det nya avtalet kommer väl också till i skuggan av en fri europamarknad, och jag förmodar, att det för alla kammarrens ledamöter dock står ganska klart, att om Sverige tvingas in i en fri europamarknad, blir det inte något som vi utan vidare kan ta med klang och jubelsång, utan vi måste vad beträffar både jordbruk och trädgårdsodling se på vad vi gör, innan vi ger oss in på detta. Jag tror fördenskull att det inte kommer att fattas arbetsuppgifter för statens jordbruksnämnd för den närmaste tiden, och det är därför som jag, efter att noggrant ha lyssnat till båda parter synpunkter i utskottet och efter att ha genomläst remissyttrandena, har

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

kommit till den slutsatsen, att vi inte ännu har nått den tidpunkt, då vi kan vara mogna för en utredning om sammanslagning av ifrågavarande båda verk. Visserligen är ju utredningen en oskyldig sak, men när remissyttrandena i sak säger, att vi inte skall göra detta, och inga — ur min synpunkt i varje fall — starkare skäl talar för denna utredning, anser jag att vi kan ge oss litet till tåls.

Jag skulle kunna ha mer att framföra i denna sak, men debatten kommer nu att gå in i sitt avgörande skede mellan huvudmotionären och dem som står på utskottets sida.

Jag ber i alla fall, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Jacobson i Vilhelmina, herr Jansson i Benestad och herr Staxäng väckt denna motion, som i första kammaren har väckts av herr Jonsson i Fjäle m. fl.

Vi har, när vi försökt orientera oss, kommit till det resultatet, att det skulle vara befogat att undersöka möjligheterna att slå samman dessa båda verk, lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, som ju onekligen har mycket gemensamt. Det är ju egentligen ingen som har förnekat detta utom den föregående talaren, som sade, att dessa två ämbetsverk har till sin natur skilda uppgifter. Det är klart att man kan nyansera på många olika sätt, men vad som här förut har påpekats, nämligen att de två generaldirektörerna sitter med i varandras verk och deltar i behandlingen av vissa frågor, är väl ändå ett ganska kraftigt bevis för hur närstående uppgifter dessa två ämbetsverk har. Jag skall inte upprepa vad som är gemensamt. Herr Nilsson i Lönsboda pekade på en del i sitt anförande, vi har pekat på en del i motionerna, och jord-

bruksnämnden har ju i sitt remissyttrande ytterligare strukit under och exemplifierat den saken.

Herr Pettersson i Dahl säger, att om man läser jordbruksnämndens yttrande som det skall läsas, så finner man, att jordbruksnämnden närmast är emot sammanslagningen. Men när jordbruksnämnden har räknat upp vad som talar för och vad som talar emot och sedan själv drar slutsatsen — och det bör nämnden ha rätt att få göra — säger den, att en utredning rörande denna fråga bör komma till stånd, fastän nämnden kanske menar, att tidpunkten inte är den alldeles rätta, men någon annan bruksanvisning för jordbruksnämndens yttrande än dess egna konklusioner tycker jag inte att vi har behov av, utan vi får ta det som det är skrivet.

I detta sammanhang kanske jag får tillåta mig att säga, att jordbruksnämndens nuvarande chef har en mycket allsidig erfarenhet. Han har på ett tidigare stadium varit med i livsmedelskommissionen, han har varit i jordbruksdepartementet, han har varit generaldirektör i lantbruksstyrelsen, han har varit sekreterare i 1947 års jordbruksutredning, och han är nu generaldirektör i jordbruksnämnden. Av remissinstanserna, eller kanske rättare sagt de personer som har ansvaret för remissutlåtandena, tror jag knappast det finns någon med mera allsidig erfarenhet än jordbruksnämndens nuvarande generaldirektör.

När jag läser igenom utskottets utlåtande, kan jag inte finna mer än ett sakskäl, åberopat mot denna sammanslagning, och det är, att det sammanslagna verket skulle bli för stort. Sedan sätter man också i fråga, om den rätta tidpunkten är inne, men det är ju en sak, som man kan diskutera för sig. Men av verkliga sakskäl har, som sagt, egentligen ingenting annat anförts än att verket skulle bli för stort. Vidare pekar man ju på att saken övervägdes i 1942

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

års jordbruksutredning och i samband med riksdagens beslut 1947 samt att riksdagen senare har tagit ståndpunkt till bland annat jordbruksnämndens organisation. Det är ju klart att vi inte kommer ifrån historien, utan när man vill nyorientera sig, så har man ju alltid vad som hänt tidigare bakom sig, och det spelar naturligtvis en viss roll.

Jag var också med i 1942 års jordbruksutredning och deltog i övrigt vid behandlingen av de där frågorna. Nog kan vi väl ändå vara överens om att den rationaliseringsverksamhet, som man då tänkte sig och som lantbruksstyrelsen skulle ha som en av sina stora och viktiga uppgifter, inte på långa vägar har fått avsedd och väntad omfattning. Det innebär i viss mån att 1947 års bedömning inte i sin helhet kan gälla utan tål en omprövning. Däremot är det en annan sak som man inte då tänkte sig skulle spela så stor roll för lantbruksstyrelsens arbete och lantbruksnämnderna, nämligen småbrukarstödet, som ju har vållat litet mer arbete än man då föreställde sig. Hur det blir i fortsättningen skall jag inte sia om, men jag tror att det är både möjligt och önskvärt, att man får sådana former för detta stöd, att det inte vållar något mera kvalificerat arbete, några svåra bedömningsfrågor på högsta nivå, utan att arbetet därmed kan ske mera rutinemässigt. Utskottet har ju i år i sitt utlåtande nr 1 — i viss mån även i ett annat utlåtande — hemställt om en översyn över en del av den bidragsverksamhet som nu finns på jordbrukets område. Det är också möjligt att det finns åtskilligt som kan förenklas.

När det gäller att bedöma frågan om huruvida ett ämbetsverk är för stort eller icke, är väl inte det avgörande, hur många personer som där är anställda, utan hurudan organisationen är och hur pass likartade inbördes som uppgifterna är liksom om det över huvud taget är fråga om sådant som normalt kan rymmas inom en persons in-

tresse- och verksamhetsområde. Om man nu anser — det är kanske det enda argument som anförts mot en sammanslagning — att verket skulle bli för stort — vore det väl ändå skäl i att undersöka, huruvida det finns en framkomlig väg.

Det är klart, att man kan ha olika meningar om vad som är den lämpliga tidpunkten för en sammanslagning. Särskilt den, som inte vill att det skall ske någonting, kan väl alltid hitta en och annan omständighet som talar för att tidpunkten inte är lämplig. Jag tror för min del att det av flera olika skäl varit omöjligt att tidigare aktualisera frågan om en sammanslagning, men att det nu finns rimlig anledning att undersöka saken och inte, såsom en del anser, vänta ännu längre.

Till detta skulle jag, herr talman, vilja foga ett par allmänna synpunkter. Vi vet allesammans hur statsverksamheten har växt under de sista 10—15 åren. Krigs- och kristidens förhållanden medförde ju en stark ansvällning av denna verksamhet, och sedan har många omständigheter samverkat till att statsförvaltningen har fått ytterligare ökad omfattning. Jag tror att vi närmar oss eller, rättare sagt, att vi befinner oss i ett läge, där frågan om vad som kan göras för att rationalisera och spara tränger sig på. Det vore därför klokt av andra kammaren att inte på alltför lättköpta grunder avvisa de tämligen fåtaliga uppslag till besparingar som kommer. När det gäller att slå samman ämbetsverk eller att över huvud taget åstadkomma förenklingar eller besparingar inom förvaltningen, sker det ingenting överilat i detta hus — det tror jag att kammarens ledamöter kan känna sig ganska trygga för. Den som känner sig en smula tveksam beträffande själva tidpunkten för sammanslagningen kan därför rösta för reservationen i den fasta förvisningen att även om saken får en puff framåt, händer det ingenting överilat.

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Nu har, som sagt, första kammaren med 11 rösters övervikt antagit reservationen, och jag hoppas, herr talman, att denna kammare skall gå samma väg.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Lundberg* (s), *Jansson* i Benestad (bf), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h), *Staxäng* (h) och *Widén* (fp).

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile ansåg att jag hade dragit oriktiga konklusioner av jordbruksnämndens yttrande, när jag sade att så som jag läste yttrandet innebar detta ett klart avstyrkande av förslaget om en utredning. Men när jordbruksnämnden, herr Svensson, radar upp en mängd skäl för att visa att tidpunkten nu inte är inne för en sammanslagning av nämnden med lantbruksstyrelsen, så betyder väl detta, att det enligt nämndens mening inte finns någon direkt anledning att nu utreda frågan. Jag kan inte förstå annat än att min slutsats är den riktiga. Herr Svensson sade här själv att man naturligtvis kan vara tveksam om det riktiga i att utreda frågan. Jag är fullt medveten om att generaldirektör Nordlander har en mycket stor och allsidig erfarenhet och behärskar många områden. Det är därför som jag sätter så stort värde på hans omdöme, och jag kan, som sagt, inte fatta att jordbruksnämndens yttrande kan tolkas på annat sätt än jag här gjort.

Det är klart att herr Svensson i Ljungkile förfäktar den meningen att det nya prisregleringssystemet är så enkelt, billigt och bra. Detta ansåg ju folkpartiet både när beslutet fattades år 1955 och tidigare, och det är förklarligt att man vidhåller denna uppfattning så länge som möjligt. Men erfarenheten har ju inte, herr Svensson, infriat dessa förhoppningar, utan resultatet har blivit något helt annat.

Sedan säger herr Svensson i Ljungkile, att vi är nödsakade att spara, och det håller jag gärna med om. Jag tror emellertid knappast, att man sparar genom att ha så ofantligt stora ämbetsverk, tungrodda mammutinrättningar, där den ene tjänstemannen skall sitta och vakta på den andre.

Herr Svensson menar, att man inte skall fatta standpunkt på lättköpta grunder. Enligt min mening har första kammaren gjort detta, men man kanske inte skall fästa sig så mycket vid vad den beslutar, ty folkpartiet vill ju avskaffa första kammaren.

Herr **SKÖLD** (s):

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile väddade här till kammaren att slå vakt omkring sparsamhet och förenkling. Den parollen vinner alltid genklang hos mig. Den stora frågan är bara: Skulle reservanternas utredning komma att leda till någon besparing eller förenkling? Herr Svensson säger, att utskottet bara har ett sakskäl mot reservationen, och det är att lantbruksstyrelsen skulle bli ett för stort verk. Är inte det tillräckligt skäl, att man får ett ämbetsverk, som är för stort och därigenom blir tungrott?

När utskottet hävdar, att lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har skilda uppgifter, är detta bokstavligt sant. Man skall komma ihåg, att lantbruksstyrelsen i dess nuvarande form har tillkommit genom sammanslagning av två verk: den gamla lantbruksstyrelsen och egnahemsstyrelsen. Redan när detta skedde var man mycket tveksam om icke verket blev för stort och för tungrott. Herr Svensson påstår, att t. ex. rationaliseringsverksamheten inte har fått den omfattning, som man från början väntade. Den är dock större än den gamla egnahemsverksamheten. Följaktligen får man klart för sig, att när lantbruksstyrelsen kom till i sin nuvarande skepnad, var den redan ett stort verk med tio byråer.

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen är ett verk med traditionella uppgifter. Den är målsman för lantbrukshållning, djurskötsel, hus-hållningssällskap, lantbruksundervisning, trädgårdsundervisning, lantbruksnämnden, torrläggningsverksamhet o. s. v. Sådana ärenden kan planläggas på relativt lång sikt och kan erhålla en handläggningstid som inte framtvingar synnerlig brådska. Därför kan det vara möjligt att hinna med denna arbetsmängd.

Låt oss gentemot detta sätta jordbruksnämnden. Vad är dess huvuduppgift? Den är att handha jordbruksregleringen. Nuvarande jordbruksreglering bygger på ett importavgiftssystem, som jämt och ständigt måste anpassas efter de utländska förhållandena. Jordbruksnämnden måste också se till, att prissättningen överensstämmer med riksdagens beslut. Ideligen fordras mycket snabba avgöranden. Det finns intet annat organ inom den svenska statsförvaltningen som har en motsvarande uppgift.

Jag måste verkligen ställa den frågan: Hur skulle ledningen för en lantbruksstyrelse, som i sig innefattade även jordbruksnämnden, hinna med allting? Den bleve ju nödsakad att i första hand ägna sig åt prisregleringsfrågorna, och hur mycket tid skulle den få över för resten? Man skulle här få fram ett överbyråkratiserat verk. Det kommer inte att bli någon förenkling eller besparing, utan alldeles tvärtom pekar allt i den riktningen, att man skulle göra administrationen tyngre. Herr Svensson kan ju framhålla, att den nuvarande chefen för jordbruksnämnden är en duktig man, som kan klara allt detta. Ärade kammarledamöter, bygger vi upp verk kring en viss bestämd person? Även om han skulle kunna rå med detta arbete, vilket jag inte tror — jag känner honom lika bra som herr Svensson — är han ändå inte för evigt bestående. Inte vet vi, när han söker sig

över till en annan, enligt hans åsikt bättre befattning.

Herr Svensson i Ljungkile säger vidare, att man får hoppas, att det nuvarande prissättningssystemet blir enklare och kräver mindre arbete. Det kan man hoppas, men vi har det vi har nu. Vi kan inte skapa en organisation med utgångspunkt från ett prissystem som inte finns, utan vi måste gå ut ifrån nuvarande läge. Därför talar enligt min mening alla skäl i grund och botten emot, att vi i dag skulle kunna tänka oss att vinna någonting med en sammanslagning av jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen. När man nu måste ställa sig avvisande till denna tanke på grund av dagens förhållanden, vad kan det då vara för mening i att gå åstad och hos Kungl. Maj:t begära en utredning? Man får ändå ha klart för sig, att utredningskapaciteten är begränsad. Riksdagen begär den ena utredningen på den andra, och varje begärd utredning, som man kan förutse icke leder till resultat, kommer ju att hålla tillbaka andra utredningar, i vilka det skulle vara möjligt att uppnå något. Man kan alltså inte begära en utredning, när man inte kan se om det kommer att bli något resultat.

Jag undrar om inte herr Svensson i Ljungkile också menade, att det nog inte skulle bli något resultat. Han sade ju till kammarens ledamöter att dessa utan risk kunde rösta för utredningsförslaget eftersom det väl inte fanns så stora utsikter till att det hände så mycket — i varje fall skulle det hända långsamt. Detta tycker jag är ett tillräckligt skäl för att kammaren skall vara betänksam och inte begära en utredning. Denna kommer — som herr Pettersson i Dahl sade — att kosta pengar och ta arbetskraft i anspråk, men den kommer säkert inte att leda till resultat i den situation vari vi nu befinner oss.

Dessa båda verk har skilda uppgifter, men det finns gränsområden där

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

de sköter samma sak. Det är möjligt att det sker ett dubbelarbete, men det går väl att göra om gränsdragningen. Utskottet uppmanar också Kungl. Maj:t att se till, att en förnuftig gränsdragning sker, så att det inte blir något dubbelarbete.

Jag vill för min del, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord med anledning av herr Skölds anförande.

Herr Sköld slutade sitt anförande med att åberopa mig emot herr Svensson i Ljungkile. Jag skulle ha sagt, att det inte var troligt att det blev något resultat av denna utredning. I verkligheten sade jag, att när det gällde rationalisering av förvaltningen och sammanslagning av ämbetsverk så hände det inte någonting överilat. Detta tror jag också att jag kan stå för.

Sedan säger herr Sköld, att vi inte bygger upp det nya verket omkring en enda person, t. ex. herr Nordlander. Nej, jag har inte uttalat mig om det. Jag sade att han hade så stor och allsidig erfarenhet, att hans remissyttrande i denna fråga var väl så mycket värt att lägga vikt vid som något annat — och litet till ändå.

Sedan säger herr Sköld att vi slog samman egnahemsstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Ja, vi slog samman en del av egnahemsstyrelsen med en del av lantbruksstyrelsen. Egnahemsstyrelsen sysslar emellertid väldigt mycket även med bostadsegnahem. Dessa ärenden har sedan flyttats därifrån.

Slutligen säger herr Sköld — ja, det var ju i början — att frågan om sparsamhet och rationalisering alltid vinner genklang hos honom. Detta skedde alltså inte denna gång, och det var inte första gången under de 15—16 år vi har haft tillfälle att diskutera i denna kam-

mare som sparsamhetssynpunkten icke vann gehör hos herr Sköld.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte — mitt minne är väl litet trögt — men jag har litet svårt att föreställa mig herr Svensson i Ljungkile som en generell sparsamhetsapostel. Jag tror inte att det är hans allra vanligaste skepnad. Var han får sina exempel från vet jag således inte.

Jag skall för min del inte bestrida herr Nordlanders erfarenhet. När man läser hans yttrande finner man emellertid, att han har skäl för och skäl emot. Det är omöjligt att säga att han anser, att en utredning nu kan leda till resultat. Han tycker dock ändå att det kan bli en utredning. Vår tes är emellertid, att när man finner det vara så tveksamt om man skall tillsätta en utredning, då skall man inte göra det — så mycket mindre som det finns så många ting som bjuder oss att vänta, prisregleringssystemet, europamarknaden och mycket annat, som vi i dag inte kan överblicka.

Herr Svensson i Ljungkile korrigerade mitt referat av honom. Man kan naturligtvis läsa ut hans inlägg på många sätt. Han säger att vi aldrig behöver vara rädda för att en rationalisering kommer överilat. Man kan säga att detta är sant så till vida, att dagens läge inte medger en omorganisation av dessa båda styrelser. Hur det blir i framtiden, vet vi inte. Följaktligen är det rätt överilat att begära en utredning.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Här tvistar man om vad statens jordbruksnämnd egentligen menar i sitt yttrande. Man har diskuterat vad generaldirektör Nordlander säger i yttrandet.

I slutet av jordbruksnämndens ytt-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

rande står det följande: »Emellertid ifrågasätter nämnden, om rätta tidpunkten att igångsätta en dylik utredning redan nu kan anses vara inne. Nämnden hänvisar rörande denna fråga till att den tid, som har förflutit sedan det nya prisregleringssystemet trädde i kraft, är alltför kort för att man ännu skulle ha kunnat bilda sig någon säker uppfattning om hur systemet kommer att fungera och vilken arbetsbelastning det kommer att medföra för nämnden. Vidare erinrar nämnden om att det nuvarande systemet är avsett att gälla endast till den 1 september 1959 och att frågan om utformningen av ett fortsatt prisregleringssystem och därmed även frågan om arbetsuppgifterna för det centrala regleringsorganet kan komma att i hög grad påverkas av det resultat, till vilket man kommer i de nu pågående överläggningarna angående möjligheterna att bilda ett gemensamt europeiskt frihandelsområde.»

Jag anser att denna slutkläm i statens jordbruksnämnds yttrande klart och tydligt säger ifrån, vilken mening man har i denna fråga.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statens jordbruksnämnd har skrivit tre tätttryckta sidor. Det blir litet för långt att citera hela utlåtandet. Två tredjedelar emellertid handlar om vilka fördelar man skulle kunna få av en sammanslagning.

Herr Sköld säger att herr Svensson i Ljungkile inte är någon generell sparsamhetsapostel. Det har jag inte uttalat mig om. Vad jag konstaterade var, att herr Sköld inte var det. Herr Sköld undrade var man skulle hitta exempel. Sådana skulle man kunna hitta från den tid, då herr Sköld var försvarsminister, oändligt många och tungt belastande exempel.

Herr Sköld menar att det inte är någon idé att göra denna utredning, när man har den uppfattningen, att det

inte kan bli någonting av sammanslagningen. Uppfattningarna är ju olika. Motionärerna och reservanterna och majoriteten i första kammaren har ju haft den uppfattningen, att man möjligen skulle kunna få någonting ut av en utredning. Vad majoriteten i denna kammare har för uppfattning, vet vi inte än, men det blir ju uppenbart så småningom.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kunde inte uppfatta herr Svensson på annat sätt än att han menade, att han var en konsekvent talesman för sparsamhetssynpunkter i denna kammare. Detta reagerade jag emot. Jag framställde inte alls mig själv som någon sparsamhetsapostel, men hans hänvisning till mina insatser under världskriget i försvarsfrågan kanske inte var den allra mest lämpliga.

Till sist vill jag säga med anledning av tvisten om vad som står i jordbruksnämndens utlåtande, att en tredjedel av utlåtandet handlar om formalia, en tredjedel innesluter skäl för en utredning, en tredjedel innesluter skäl mot. Jordbruksnämnden konkluderar, att en utredning kan vara nyttig, men att tiden inte nu är inne.

Herr NORUP (bf):

Herr talman! När jag på nyåret läste denna motion, gjorde jag inte riktigt samma reflexioner som herr Nilsson i Bästekille, utan jag tänkte att det är en motion som kan slå an på okunniga människor, som inte känner till hur lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden arbetar och vilka uppgifter de har. Jag är övertygad om att den som själv utan någon offentlig utredning lite grann undersöker de uppgifter som åvilar dessa båda ämbetsverk snart skall komma till uppfattningen, att det inte kan bli ett rationellare arbetssätt om man slår samman dessa ämbetsverk.

Herr Nilsson i Lönsboda anförde ett par skäl för sammanslagning. Man skul-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

le t. ex. kunna få bort eventuellt dubbelarbete på de kamerala avdelningarna och kanslibyråerna. Kan man inte åstadkomma mera, tycker jag att man skall låta bli en sammanslagning.

När man nu begär en utredning, kan det ge intrycket att frågan inte varit föremål för utredning förr. Jordbruksnämnden har varit föremål för två utredningar sedan 1948. Den första utredningen som, om jag inte minns fel, var en enmansutredning utfördes av dåvarande generaldirektören i jordbruksnämnden. Han gjorde upp ett förslag till organisation, som skulle gälla för jordbruksnämnden under fredsförhållanden. Det skulle vara ett ämbetsverk med en generaldirektör, två överdirektörer och ett antal byråchefer, jag kommer inte ihåg hur många. Man kan väl inte säga, att generaldirektör Söderström hör till de människor som tar lätt på problemen. Han har satt sig grundligt in i olika frågor, och jag är övertygad om att den mannen åtnjuter oerhört stort förtroende hos svenska folket såsom en ämbetsman som arbetar i allra bästa avsikter och som gjort vårt land värdefulla tjänster. Man fann dock hans förslag vara väl kraftigt tilltaget. Det blev därför föremål för en ytterligare översyn. Till ordförande i den utredning som då tillsattes utsågs en man som sannerligen inte är främmande för svensk förvaltning, nämligen landshövding Bo Hammarskjöld. Han kom ingalunda till det resultatet att jordbruksnämnden hade så små uppgifter, att den kunde ingå i ett annat ämbetsverk. Man skar ned den krisavdelning, som föreslagits av generaldirektör Söderström, men ansåg med tanke på de uppgifter som låg på det prisbildande området inom landet och även med tanke på den snabba utvecklingen utomlands, att det var nödvändigt att ha ett kansli, och detta har också haft fullt att göra och under hand utfört olika utredningar på detta område.

Lantbruksstyrelsen handhar helt andra

ra uppgifter än dem som är anförtrödda jordbruksnämnden. Lantbruksstyrelsen har i sitt ytande anført, att man möjligen teoretiskt kan tänka sig en sammanslagning men att det i praktiken skulle stöta på hinder av stor räckvidd.

Det finns en hel del människor i detta land, som menar att det var fel att avskaffa egnahemsstyrelsen och lägga dess verksamhet under lantbruksstyrelsen. Ja, det kan man ha olika meningar om, men man kan väl inte ta en sammanslagning mellan jordbruksnämnderna och hushållningssällskapen, som skulle medföra en minskning av lantbruksstyrelsens uppgifter, till intäkt för en sammanslagning av lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden.

Nej, enligt min mening är frågan om jordbruksnämndens organisation utredd. Riksdagen godkände för inte så många år sedan att jordbruksnämnden organiserades som ett särskilt ämbetsverk. Sedan dess har jordbruksnämnden ingalunda i sina årliga petita kunnat säga, att uppgifterna har minskat mer och mer, utan man har i stället till följd av ökat arbete begärt allt flera befattningar. Det anföres visserligen att prissättningssystemet nu är betydligt enklare än förr, och jag medger gärna att kontrollen och de årliga beräkningarna kan vara mindre arbetskrävande, men uppgifterna inför det nya avtal som skall träffas 1959 är sannerligen inte små. Enligt min tro kommer uppgifterna även i framtiden att vara så stora, att man ingalunda med hänvisning till dem kan kräva, att nämnden skall sammanslås med ett annat ämbetsverk.

Jag skulle tro, att de som bildade en stark minoritet när detta ärende behandlades i första kammaren känner väl till de uppgifter som nu åligger dessa ämbetsverk med deras nuvarande organisation, men att de som bildade majoriteten i första kammaren är lika väl underkunniga om den saken be-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

tvivlar jag. Om man önskar en utveckling på detta område, som är till gagn inte enbart för de svenska jordbrukarna utan också för konsumenterna, är jag säker på att man bör bibehålla dessa båda ämbetsverk, som arbetar på så olika sätt och har så olika uppgifter.

Jag medger sedan, att det årligen bör företas undersökningar, huruvida man inte kan rationalisera inom verken. Därvid bör man se objektivt på möjligheterna till ändringar, och antalet ämbetsmän skall inte nödvändigtvis behöva utökas utan skall också kunna minskas. Någon sådan minskning av uppgifterna att en sammanslagning skulle vara motiverad tror jag dock inte kommer att ske under den tid man kan överblicka.

Statskontoret är ju ett ämbetsverk, som ingalunda vill slösa med befattningar och nya uppgifter, men statskontoret har den bestämda meningen, att dessa båda ämbetsverk bör bibehållas. Lantbruksstyrelsen har också avstyrkt en sammanslagning och anser inte att en utredning skulle leda till något resultat. Statens organisationsnämnd, som har överblick över de olika ämbetsverkens uppgifter, har kommit till samma mening. Man måste väl också läsa jordbruksnämndens yttrande bak och fram, om man skall komma till den uppfattningen, att jordbruksnämnden har tillstyrkt en utredning.

Vart vill man komma med en sådan utredning? Det man vill åstadkomma med en sammanslagning av två ämbetsverk är väl ett förbilligande av det arbete de är ålagda att utföra, men jag är övertygad om att man i detta fall inte kan nå någonting dylikt, och en utredning av den art, som här föreslås, har enligt min mening därför ingen uppgift att fylla. Herr Svensson i Ljungskile, som brukar vara ganska säker på sin sak, sade ju också såsom redan har påpekats, att det kanske föreligger risk för att det inte blir någon ändring. Nej, det tror inte jag heller

att det blir. Jag anser, att en utredning på detta område är alldeles onödig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Låt mig bara erinra om att statens organisationsnämnd säger, att nämndens kännedom om verkens arbetsuppgifter och detaljorganisation inte är så ingående, att den kan tjäna som underlag för ett ställningstagande i frågan.

Jag vill tillägga, att när jag i mitt första anförande sade att man kan vara ganska trygg för att det inte händer någonting överilat i sådana frågor som denna, så tänker jag på att vi då alltid möter ett hårt och skickligt motstånd på ämbetsmannaplanet, och herr Norups anförande styrker bara den erfarenheten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Lage Svedberg m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Lönsboda begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Lage Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Lönsboda begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 71 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkande nr 45 uppföres närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 34 och bankoutskottets utlåtande nr 22 sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölles.

§ 22

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunalförbund, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen jämte i ämnet väckta motioner,

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Fondering för framtida pensionsändamål jämte i ämnet väckta motioner,

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts

framställning angående anslag för budgetåret 1957/58 till statlig och enskild upplysningsverksamhet m. m. vid 1957 års folkomröstning samt till administration av denna jämte i ämnet väckta motioner,

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1957 och 1958 m. m. jämte i ämnet väckt motion, och

nr 132, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

första lagutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; och

tredje lagutskottets memorial nr 23, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende.

§ 23

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 290, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 289, till fullmäktige i riksgäldskontoret med uppdrag att föranstalta om utredning av frågan om ersättning för riksdagsmannauppgifternas fullgörande och därmed sammanhängande frågor.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.14.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 24 maj

Kl. 13.00

§ 1

Svar på fråga ang. överförmyndares rätt till arvode

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har frågat mig, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för de regler, efter vilka överförmyndare äger åtnjuta arvode å till myndling utgående pensionsbelopp, och om jag vill medverka till att dessa regler och deras tillämpning bringas till allmän kännedom i högre grad än vad för närvarande är fallet.

Till svar på dessa frågor vill jag anföra följande.

Enligt bestämmelserna i föräldrabalken äger överförmyndare uppbära arvode med ett belopp, motsvarande en procent av den omyndiges behållna årsinkomst, om denna icke överstigit 200 kronor, och eljest med två procent därav. Ersättningen får dock inte uppgå till mer än 1 000 kronor om året. Arvodet beräknas i allmänhet på den omyndiges behållna årsinkomst enligt årsräkning eller sluträkning.

Bestämmelserna i föräldrabalken om ersättning till förmyndare och överförmyndare har överflyttats dit från 1924 års förmynderskapslag. När denna lag behandlades i riksdagen, anförde första lagutskottet att det inom utskottet hade ifrågasatts, att man skulle förtydliga lögtexten för att utmärka vad som menas med uttrycket »behållen inkomst», men utskottet avvisade tanken härpå. Utskottet anförde dock i sitt utlåtande, bland annat, att det för att arvode skall

få beräknas på viss inkomst erfordras att inkomstbeloppet verkligen ingått i förmyndarens förvaltning. Sålunda framhöll utskottet att i de fall då särskild förmyndare är förordnad, oaktat den omyndiges fader eller moder ännu är i livet, förmyndaren i regel icke torde vara berättigad till arvode på pensions- eller livräntebelopp eller underhållsbidrag, vilka utbetalas direkt till den efterlevande.

Detta uttalande av första lagutskottet avsåg alltså arvode till särskilt förordnad förmyndare; till föräldrar som är förmyndare enligt lag utgår som regel inte något arvode. Man synes kunna antaga, att nyssnämnda regel om arvode till förmyndare också bör gälla i fråga om arvode till överförmyndare. I en år 1924 utgiven kommentar till lagstiftningen, författad av dåvarande revisionssekreterarna Einar Stenbeck och Arthur Lindhagen, vilka varit ledamöter i lagberedningen och deltagit i förarbetena till förmynderskapslagen, finner man följande uttalande: »Å pensions- eller livräntebelopp eller underhållsbidrag, som endast motsvarar nödiga underhållskostnader för underårig och som utbetalas direkt till någon av den underåriges föräldrar, torde icke heller överförmyndaren äga beräkna arvode.» Det synes knappast befogat att göra någon skillnad mellan sådana fall då den av föräldrarna som mottar beloppen själv är förmyndare och de fall då det finns en särskilt förordnad förmyndare. På detta sätt har gällande lagbestämmelser också tolkats i en av Göta hovrätt den 18 mars 1954 meddelad dom. Hovrätten uttalar där att överförmyndare icke må åtnjuta arvode för pensionsbelopp, som endast är avsedda

Svar på fråga ang. överförmyndares rätt till arvode

för underårigas uppfostran och uppehälle.

Då det emellertid här gäller en fråga om lagtolkning, som i sista hand ankommer på domstol, anser jag icke att några särskilda åtgärder bör vidtagas för att ge spridning åt en viss uppfattning. Jag vill hänvisa till att den här återgivna ståndpunkten företrädades av allmänt anlitade lagkommentarer och handledning för förmyndare.

Härpå anförde:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min enkla fråga. Jag gör det så mycket mer uppriktigt, som jag förstår, att justitieministern har en stor arbetsbörda under dessa dagar.

Jag gör inte anspråk på att helt förstå den juridiska delen av dessa spörsmål. Min fråga, som var allmänt formulerad, avsåg gällande regler. Bättre hade varit, om den hade tagit upp gällande praxis. Orsaken till min fråga är dels en diskussion, som förts i min länspress, där många insändare varit upprörda över rådande förhållanden, dels en del brev, som jag mottagit och som påpekar en del ganska anmärkningsvärda fall. Ett av dessa brev har kommit statsrådets departement till handa för över ett år sedan, men det har av för mig okänd anledning ej kunnat besvaras.

Det egendomliga är, att det i lagtexten beträffande överförmyndares rätt till granskningsarvode inte är klart angivet, om detta arvode får uttagas. Har en överförmyndare rätt att uttaga arvode å pensionsinkomst, som tillfaller omyndigt barn för att användas för barnets uppfostran och uppehälle och som utbetalas till modern från statskontoret? I ett fall säger häradsrätten ja, men hovrätten nej. I ett annat fall, där det gäller uttagande av granskningsarvode å pupillpension till omyndig dotter, dö-

mer rådhusrätten överförmyndaren förlostig denna inkomst. Överförmyndaren har i många år uttagit denna avgift och får behålla de tidigare uttagna pengarna. Det är alldeles tydligt att i de många fall, där överförmyndaren varit jurist, har han uppmärksammat dessa av mig berörda fall och tagit dem som prejudikat och inte uttagit någon avgift å pensionsbelopp. I de fall däremot, där överförmyndaren inte varit jurist och inte följt handläggningen av dessa ärenden, har denne tagit arvode på pensionen. Här behövs faktiskt ett klarläggande. Det bör ske antingen genom en ändring i lagtexten eller genom ett påpekande till överförmyndarna om gällande praxis.

Det kan inte vara rimligt, att en avgift som denna skall tagas från de pensionsbelopp, som utgår till barn och åldringar eller till dem som står under förmyndare på grund av nervsvaghet eller annat, i synnerhet som överförmyndaren har ytterst litet arbete med handläggningen av sådana ärenden.

Har justitieministerns svar på denna fråga kunnat bringa någon klarhet i denna sak och kan det komma till allmänhetens kännedom för att tjäna som riktlinje för överförmyndares handlande, så är jag nöjd och tacksam. Jag tycker emellertid inte att svaret ger besked om gällande praxis, men jag förmodar att frågan måste tas upp i ett större sammanhang vid ett senare tillfälle.

Jag tackar än en gång för svaret.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag vill i anledning av vad herr Lothigius yttrade om behovet av upplysning för överförmyndare endast påpeka, att det finns en tryckt handledning som heter »Förmyndare och gode män enligt förmynderskapslagen». Den är utgiven just för att tjäna till ledning för förmyndare och över-

Svar på interpellation ang. utredningen rörande skydd för modeller och mönster

förmyndare, och jag skulle tro, eller åtminstone anse det antagligt, att praktiskt taget alla överförmyndare har den. I denna handledning säges ordagrant följande: »Överförmyndararvode skall icke utgå å underhållsbidrag eller pensionsbelopp, som uppbäres av legal förmyndare i dennes egenskap av vårdnadshavare.»

Jag tror alltså, att det redan finns tillgängliga upplysningar, givna i den form som är vanlig i sådana fall, nämligen genom en handbok, som inte precis är av officiell natur men som utgivits av de personer, som i det förberedande lagstiftningsarbetet sysslat med problemet. Dylika handledningar brukar också regelmässigt begagnas av de tjänstemän som är berörda av lagstiftningen i fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2**Svar på interpellation ang. utredningen rörande skydd för modeller och mönster**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Löfgren frågat mig, om jag är beredd att ange när den av riksdagen genom skrivelse den 27 mars 1954 begärda utredningen rörande skydd för modeller och mönster kommer att tillsättas.

Till svar på denna fråga får jag anföra följande.

I ett svar på en liknande fråga från herr Löfgren vid 1955 års riksdag yttrade jag, att en utredning om skydd för mönster och modeller enligt min mening bör komma till stånd, men att utredningen självfallet måste passas in i justitiedepartementets allmänna program för utredningsuppgifter på olika rättsområden. Jag framhöll också, att

de frågor som skulle upptagas av den tillämnade utredningen i viss utsträckning sammanhänger med frågor som redan är under utredning inom auktorrättskommittén samt varumärkes- och firmautredningen och att det syntes välgrundat att i varje fall avvakta att auktorrättskommittén avgivit sitt förslag till ny lag om upphovsmannarätt.

Ehuru auktorrättskommittén nu har slutfört sitt arbete — kommitténs betänkande avlämnades i augusti förra året — har jag inte ännu funnit det möjligt att utverka bemyndigande att tillkalla utredningen. Delvis sammanhänger detta med de undersökningar som från svensk sida har inletts i syfte att åstadkomma en samnordisk utredning av frågan om skydd för mönster och modeller. När denna tanke togs upp till diskussion vid ett nordiskt justitieministermöte i oktober 1956, visade det sig att visst intresse förefanns för ett sådant nordiskt samarbete; ytterligare överläggningar med vederbörande departement i de nordiska grannländerna erfordras emellertid för att få till stånd en samverkan på detta område. Frågan torde därför komma att behandlas av de delegerade för nordiskt samarbete på lagstiftningens område, vilka sammanträder i Helsingfors i augusti. Det främsta skälet till att utredningen ännu inte har kommit i gång är emellertid, att justitiedepartementets resurser i pengar och personal för utredningar hittills varit hårt anlitade för en lång rad andra betydelsefulla lagstiftningsuppgifter. Med hänsyn härtill kan jag inte för närvarande ange någon exakt tidpunkt, när utredningen kan komma att tillkallas. Det bör emellertid kunna ske under loppet av innevarande år.

Härefter anförde

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepar-

Svar på interpellation ang. utredningen rörande skydd för modeller och mönster

tementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Justitieministern har ju redan i ett tidigare interpellationssvar år 1955 uttalat, att en utredning om skydd för mönster och modeller bör komma till stånd. Jag betvivlar på intet sätt justitieministerns avsikter på denna punkt utan är tacksam för det uttalade intresset. Å andra sidan hoppas jag att justitieministern förstår min angelägna önskan att det inte skall dröja för länge med att detta problemkomplex kommer under behandling, eftersom nu rådande förhållanden på detta område av vår lagstiftning är helt otillfredsställande, ja, jag tvekar inte att använda ordet upprörande. På annat sätt kan man inte karakterisera det nuvarande tillståndet, som tillåter stöld av betydande omfattning utan möjlighet till beivrande. Dessa mina omdömen kan jag avge med stöd av mångårig praktisk egen erfarenhet och en omfattande kontakt med andra representanter för vårt lands näringsliv.

Då jag för två år sedan framställde en liknande interpellation var det närmast auktorrättskommitténs betänkande justitieministern ville avvakta. Detta betänkande förelåg i augusti förra året. Tillåt mig då, herr justitieminister, att göra vissa jämförelser mellan auktorrätten och skyddet för modeller och mönster. Jag vill därvid först deklarerat att jag erkänner betydelsen av ett väl avvägt auktorskydd. Hur en kommande proposition om vidgat auktorskydd kommer att se ut vet vi givetvis inte i dag, men det finns ingen anledning att förutsätta att skyddet enligt det nya förslaget blir sämre än det nuvarande.

Den som anlitar en som konstnärlig skapare erkänd formgivare för utformning av sina produkter och lyckas uppnå att produkterna bedömes såsom hänförliga till alster av konstindustri, kan få ett betydande skydd för produkterna redan enligt gällande lag. Skulle 1919 års lag ändras i enlighet med auktor-

rättskommitténs förslag, består den till formgivaren knutna skyddsrammen i 50 år efter formgivarens död, och det är inte otänkbart att denna skyddstid utsträcker till 100 år. Mot denna bakgrund bör det väl inte förvåna om producenterna av andra, ofta lika värdefulla alster är angelägna att en skyddsform lagligen tillskapas, varigenom i varje fall ett minimum av rättsskydd åstadkommes för deras produkter, och att det inte dröjer onödigt länge innan en utredning i detta syfte tillsättes.

I konsumenternas intresse beklagar jag om utvecklingen drives dithän, att produktionsutformningen läses genom en mera allmän övergång till ett konstindustriellt betraktelsesätt på nyttoproduktionen, som i stor utsträckning borde kunna vara hänförlig till alster som skyddas genom ett starkt tidsbegränsat modellskydd.

Kontakt med de nordiska länderna är givetvis bra, men det är enligt min mening inte värdigt vårt svenska rättssamhälle att med hänvisning till nordiskt samarbete dröja med åtgärder i vårt eget land. Danmark och Norge har ju redan helt andra skyddslag i detta avseende.

Justitieministerns hänvisning till svårigheter beträffande lämplig personal är givetvis en förklaring som kan ha visst berättigande, men dessa svårigheter får enligt min uppfattning ej hindra att utredningen tillsättes.

Allra minst förståelse har de av de upprörande förhållandena inom detta område berörda för uppgiften om att det skulle saknas pengar. Visst har vi ett ansträngt ekonomiskt läge, men nog har vi väl ändå råd att utreda på vad sätt vi skall kunna uppnå ett rimligt rättssäkerhetsläge inom detta område. Jag hoppas att utredningen nu snart möjligt tillsättes och att det i varje fall sker i år.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation om förslag till hyreslagstiftning enligt hyresregleringskommitténs betänkande

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Svenning har i en interpellation, som han med kammarens tillstånd framställt till mig, tagit upp en hyresregleringsfråga. Han har erinrat om att hyresregleringskommittén i sitt år 1954 avlämnade tredje betänkande bl. a. föreslagit bestämmelser om kontroll över försäljning av ideella andelar i flerfamiljsfastigheter. Bestämmelserna syftade till att stävja ett förfarande, som har praktiserats på bostadsmarknaden och inneburit ett kringgående av hyresregleringen. Det har sålunda förekommit att ägare av flerfamiljsfastigheter, i stället för att hyra ut lägenheterna, sålt ideella andelar i fastigheten och samtidigt anvisat lägenheter i fastigheten åt köparna. På detta sätt har säljaren med utnyttjande av bostadsbristen kunnat betinga sig oskäligen höga priser för fastighetsandelarna. Herr Svenning frågar nu mig, om jag är beredd att med anledning av de aktuella fallen på hyresmarknaden framlägga ett förslag enligt de riktlinjer och regler som återfinns i kommittébetänkandet. Till svar på denna fråga får jag anföra följande.

Som bekant framlades förra våren på grundval av hyresregleringskommitténs slutbetänkande proposition med bl. a. förslag till en successiv avveckling av hyresregleringen, och förslaget antogs i allt väsentligt av riksdagen. I samband med utarbetandet av denna proposition övervägde jag vissa av de frågor, som hyresregleringskommittén behandlat i sitt tredje betänkande, däribland frågan om kontroll över försäljningen av ideella andelar i flerfamiljsfastigheter. Resultatet blev emellertid, att något förslag i ämnet inte framlades. Såväl förra årets lagstiftning som motsvarande proposition i år avsåg främst att möjlig-

göra en successiv avveckling av hyresregleringen. Det var därför i och för sig naturligt att inte utan vägande skäl föreslå en utsträckning av regleringen till nya områden, vilket det ju här är fråga om. Därtill kom att en sådan reglering skulle medföra ganska stora praktiska svårigheter och möjligen också kunna kringgåas alltför lätt. Trots detta bör naturligtvis ett lagstiftningsingripande ske, om det har yppats missförhållanden i någon större omfattning. Enligt kommittén hade emellertid så inte skett. I betänkandet anfördes tvärtom, att det sannolikt inte var så stor risk för att förfarandet skulle bli allmänt praktiserat. Statens hyresråd — den centrala myndigheten på hyresregleringens område — avstyrkte också i sitt remissyttrande den föreslagna kontrollen. Enligt hyresrådet hade det inte försorts, att försäljning av ideella andelar i illojalt syfte skett i sådan omfattning, att det då motiverade införande av en ordning, som från andra synpunkter syntes förenad med stora olägenheter.

Med detta har jag i huvudsak redogjort för hur situationen bedömdes förra våren, då den ifrågavarande propositionen framlades. Det är ovisst, i vad mån de illojala försäljningarna har ökat i omfattning sedan dess. De myndigheter, som har det närmaste ansvaret för hyresregleringen, har inte anmält något sådant och inte heller gjort framställningar till Kungl. Maj:t om åtgärder i ämnet. Emellertid har i pressen omnämnts vissa fall av illojala försäljningar. Det finns tydligen anledning för såväl regeringen som myndigheterna att med uppmärksamhet följa utvecklingen. Om det visar sig, att missförhållandena hotar att bli mera utbredda, bör frågan om lagstiftningsåtgärder övervägas på nytt.

Vidare anförde

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartemen-

Svar på interpellation om förslag till hyreslagstiftning enligt hyresregleringskommitténs betänkande

tet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Jag finner det synnerligen angeläget att lagliga åtgärder vidtages för att få ett grepp om den trafik som nu pågår med s. k. ideella andelar i såväl nya som äldre fastigheter.

Som exempel vill jag nämna att i ett nybygge en tvårumslägenhet såldes för 25 000 kronor i form av s. k. ideella andelar, varvid köparen fick dispositionsrätt till denna lägenhet. På detta sätt uppläts hela huset, och byggmästaren gjorde sig en nått slant utöver skälig företagervinst. Det förekommer i sådana fall ingen prövning av byggnadskostnaderna, ty det rör sig inte om statlig belåning, och grundhyrorna fastställs icke av hyresnämnden. Det finns ju inga uthyrda lägenheter. Man balanserar på gränsen till det lagliga och tangerar kontrollagens bestämmelser.

Under den senaste tiden har också äldre lägenheter upplåtits i form av ideella andelar, som berättigar till lägenheter. Den som mest utnyttjar detta förfaringssätt är godsägare Gunnar Läggeberger. De hyressökande som vänder sig till honom får inte bara köpa del av ett hus, utan de måste dessutom köpa andelar i en förvaltningsförening, andelar som måste betraktas som bortkastade pengar. Vad som inbetalas på köpekontraktet är närmast att jämställa med hyreskostnader inklusive reparationer av huset. Med nuvarande lagbestämmelser finns det inte någon möjlighet att stoppa sådana metoder.

Jag vill för att belysa frågan redogöra för några punkter i ett köpekontrakt mellan godsägare Läggeberger och en s. k. andelsägare här i Stockholm.

I punkt 1 i köpekontraktet heter det: »Säljaren överlåter och försäljer till köparen $\frac{1}{16}$ av fastigheten Brännkyrkagatan 36, Stockholm, mot en köpeskilling av 10 000 kronor.»

Punkt 3: »Sedan köpeskillingen

10 000 kronor jämte räntor blivit betald betalar köparen endast $\frac{1}{16}$ av löpande utgifter för fastigheten.»

Punkt 4: »Med detta köpeavtal följer nyttjanderätt till lägenhet i nu befintligt skick.»

Punkt 5: »Köparen vidkännes själv alla inre reparationer i lägenheten och säljaren alla inre reparationer i de övriga lägenheterna.»

Punkt 8: »Därest köparen icke fullföljer detta avtal är han förlustig gjorda inbetalningar, vilket belopp tillfaller säljaren som skäligt skadestånd och ersättning för kostnader och besvär. Köparen är i så fall pliktig att omedelbart avflytta från lägenheten.»

Punkt 9: »Yttre reparationer i fastigheten ävensom trappor delas lika mellan andelsägarna.»

Dessa formuleringar säger väl tillräckligt om köpekontraktet. Det kan tilläggas, att det inte är nog med att köparen skall betala 10 000 kronor för en helt omodern lägenhet på cirka 30 kvadratmeter. Han måste också köpa 30 stycken andelar om 100 kronor per styck i Svenska fastighetsägarnas andelsförening, som är Läggebergers egen organisation. Dessa 3 000 kronor måste betalas kontant. Det är föga troligt att köparen någonsin kan bli ägare till sin andel i huset. Medlemmarna i förvaltningsföreningen har råkat i en svår situation. De är ju närmast att betrakta som hyresgäster och riskerar först och främst att förlora envar 3 000 kronor men kanske också lägenheterna. Jag skulle kunna nämna flera fall än detta, där uppenbart bostadsskoj bedrivs.

Det är angeläget att man så snart som möjligt på laglig väg söker stoppa en trafik av det slag jag här beskrivit.

Jag vill sluta med att uttrycka min förhoppning om att justitieministern, vid den översyn av den allmänna hyreslagen som förestår, även tar hänsyn till möjligheten att i denna lag införa bestämmelser, som förhindrar affärer

Svar på fråga ang. inkallande av provinsialläkare till militär tjänstgöring vid läns-lasarett — Svar på interpellation ang. de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd

av det slag jag här nämnt. Skulle det inte vara möjligt att i den allmänna hyreslagen införa sådant rättsskydd, så hoppas jag på en »lex Läggeberger».

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. inkallande av provinsialläkare till militär tjänstgöring vid länslasarett

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Löfroth har frågat mig, om jag anser det ur principiella synpunkter vara lämpligt och riktigt att uttaga ordinarie provinsialläkare till militärtjänst med kommendering som underläkare vid länslasarett i ett annat län.

På detta vill jag endast svara att någon kommendering av värnpliktiga läkare till lasarett såsom underläkare icke förekommer.

Härpå anförde

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Jag är nöjd med svaret, och jag ber att få tacka försvarsministern för detsamma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat, om jag vill ge kammaren en redogörelse

för de principiella skäl som föranlett Kungl. Maj:t att avslå AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd.

AB Exactor har två gånger sökt byggnadstillstånd för tillbyggnad av sin fabrik i Oxelösund. När ärendet varit föremål för prövning inom byggnadsberedningen har det i konkurrens med övriga industriärenden icke bedömts vara av sådan angelägenhetsgrad, att tillstånd kunnat beviljas inom ramen för den för industrien fastställda tillståndskvoten.

Det har därefter prövats, om ärendet ur lokaliseringssynpunkt var av sådan vikt, att tillstånd ändå borde ges utanför industrikvoten. Vid denna prövning har emellertid Oxelösund — med hänsyn till den livliga verksamhet som där kan väntas uppkomma i samband med utbyggnaden av järnverket — icke ansetts vara en sådan ort, där man av lokaliseringsskäl skulle prioritera en industri med byggnadstillstånd.

Företaget ansökte i slutet av januari i år om tillstånd för en mindre tillbyggnad, men denna ansökan återkallades av sökanden, innan ärendet hunnit avgöras.

Härefter anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Jag hade nog väntat mig litet fylligare svar, som hade redovisat vilka principer som ligger till grund för bedömandet av angelägenhetsgraden mellan olika industriprojekt i konkurrensen om byggnadstillstånd. Anledningen till min fråga var dels att såväl enskilda som lokala myndigheter i Oxelösund och länet har visat stort intresse för att företaget skulle få utbygga sin verksamhet i Oxelösund och därför också har

**Svar på interpellation ang. de principiella skälen för Kungl. Maj:ts beslut att avslå
AB Exactors ansökan om byggnadstillstånd**

intresse av att få veta anledningen till att ansökningarna om byggnadstillstånd avslagits, dels att jag velat peka på vilka verkningar byggnadsregleringen — som enligt min mening borde slopas — kan få för näringslivet. Detta fall är endast ett exempel.

AB Exactor är ett företag med ungefär 70 anställda, varav mer än hälften kvinnor, och efter planerad utbyggnad räknade man med 100 anställda, varav 65 kvinnor. För cirka tio år sedan flyttade företaget ut från Stockholm till Oxelösund efter samråd med Industriens produktionsråd, som i sådana frågor samarbetar med arbetsmarknadsstyrelsen. Företaget har därigenom följt de allmänna önskemålen om industriens lokalisering till landsorten. Från många håll har omvittnats att företaget har haft stor betydelse för näringslivets differentiering i Oxelösund, där produktionen i övrigt är ensidigt inriktad på den tyngre industrien. Företaget, som bland annat tillverkar lysämnesarmatur, har haft stegrad efterfrågan på sina produkter och är i stort behov av att expandera. På grund av beslutet om avslag på ansökan om byggnadstillstånd har företagsledningen ansett sig nödsakad att anlita utvägen att flytta hela företaget till Värnamo, där större lokaler kunnat anskaffas.

Vad innebär nu detta? Jo, ett företag som var synnerligen väl lokaliserat flyttar till en ort, där det redan finns gott om lättare industri, som kan anlita kvinnlig arbetskraft och där det fördenskull är tveksamt, om sådan arbetskraft kan erhållas i önskvärd utsträckning. Med andra ord: byggnadsregleringen har här motverkat de positiva strävandena till en lämplig förläggning av industrien till orter, där en differentiering av näringslivet är önskvärd ur allmänna synpunkter. Vidare blir resultatet, att företaget i fråga får vidkännas kostnader för flyttning och installation i lämpliga lokaler i Värnamo

med belopp, som väntas överskrida kostnaden för den tilltänkta mindre tillbyggnaden i Oxelösund. Dessutom blir det ett kännbart avbrott i produktionen på grund av flyttningen och en produktionsminskning, tills ny personal lärts upp. För Oxelösunds del innebär företagets avflyttning att huvuddelen av de anställda förlorar sitt arbete och att svårighet kommer att uppstå att bereda nya anställningar i vart fall för de kvinnliga. En ort med kraftigt expanderande tung industri mister sin enda lätta industri.

Herr talman! Det är inte min mening att ta upp en allmän debatt om byggnadsregleringen — kammaren har ju genomlidit en sådan tidigare i vår — men jag har med det anförda velat peka på vad beslut, grundade på lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, kan leda till. Jag anser att detta exempel styrker min och många andras uppfattning, att byggnadsregleringen ofta får en för samhällsutvecklingen olämplig effekt.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Herr Hedin har tagit upp ett enskilt fall, som behandlats före min tid som socialminister. Vad jag kan understryka är, såsom redan sagts i interpellationssvaret, att när det gäller dessa industribyggnader har en gradering gjorts med hänsyn till de olika objektens vikt. Jag kan kanske hålla med herr Hedin om att det ur lokaliseringssynpunkt varit lämpligt att detta företag, med hänsyn till att det sysselsatte dubbelt så många kvinnliga som manliga anställda och med tanke på att det i framtiden kommer att bli en tung industri i Oxelösund, hade placerats i Oxelösund. När denna fråga skulle be-

Svar på interpellation ang. Stockholms stadsarkivs lokaler

handlas visade det sig emellertid att företagschefen tagit tillbaka en förnyad ansökan om byggnadstillstånd, och av allt att döma är det så, att det i dag inte finns någon anledning att tro, att företagsledningen är missnöjd med den utveckling som ägt rum i fråga om byggnadstillståndet.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag har här i min hand en avskrift av beslutet om avslag på den senaste ansökan om byggnadstillstånd, daterat den 28 februari 1957. Jag vet inte om den uppgift som lämnades i svaret, att företagschefen tagit tillbaka sin ansökan, möjligen kan grunda sig på ett uttalande av honom i ortspressen. Den 23 februari stod det nämligen så här i Södermanlands Nyheter: »Några utsikter att få begärt byggnadstillstånd för att kunna utvidga driften och få denna konkurrenskraftig finns inte inom rimlig tid.» Vad företagschefen grundat denna uppfattning på vet jag inte, men i varje fall gjorde han detta uttalande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. Stockholms stadsarkivs lokaler

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Håstad har frågat, om jag uppmärksammat de rådande hälsovådliga förhållandena i Stockholms stadsarkivs lokaler i Kungsklippan och om jag är beredd att snarast möjligt avhjälpa dessa missförhållanden genom att bevilja arbetstillstånd för den planerade nybyggnaden.

Efter samråd med chefen för inrikesdepartementet vill jag svara följande.

Den av interpellanten avsedda byggnaden räknas såsom kommunal förvaltningsbyggnad. För sådana byggnader finns en särskild kvot i investerings-

budgeten. Byggnadsföretag, som hänförs till detta investeringsområde, angelägenhetsgraderas inom inrikesdepartementet efter samråd med i första hand kommunförbunden.

Kvoten för kommunala förvaltningsbyggnader har under de senaste åren varit 20 miljoner kronor. Då man av arbetsmarknadsskäl emellertid givit vissa tillstånd utöver kvoten, har den faktiska byggnadsverksamheten på detta område kommit att ligga inte oväsentligt högre. I tillståndsbudgeten för år 1957 har kvoten nedräknats till 10 miljoner kronor i syfte att möjliggöra en ökning av kvoten för industrien. Stockholms stad får i år utnyttja ca 3,5 miljoner av kvoten för polishusbygget — en byggnad som totalt beräknas kosta 12,3 miljoner kronor. Dessutom har Stockholms stad i samband med Norrmalmsregleringen, Tunnelbanebygget och på annat sätt fått möjlighet att lösa betydelsefulla lokalfrågor, t. ex. genom nybyggnad för skatte- och mantalsverk till en beräknad kostnad av 28 miljoner kronor och genom nybyggnad för folkskoleledningen. I verkligheten pågår därför även i år en mycket betydande byggnadsverksamhet för kommunala förvaltningsbyggnader vid sidan om den angivna kvoten. Stockholms stad ensam kommer troligen att investera mer än 10 miljoner kronor i sådana förvaltningsbyggnader.

Som herr Håstad påpekat i sin interpellation gjorde yrkesinspektören redan 1948 ett uttalande om arkivlokaler olämplighet som arbetsplats. 1953 gjordes ett nytt uttalande av samma statliga myndighet. Därefter kom Stockholms stads myndigheter i slutet av 1954 in till arbetsmarknadsstyrelsen med en ansökan om byggnadstillstånd för stadsarkivet till en beräknad kostnad av 1 240 000 kronor. Sedan frågan därmed kommit under bedömning av de myndigheter, som handlägger ärenden om byggnadstillstånd för kommunala förvaltningsbyggnader, har andra

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

sådana byggnader bedömts vara än mer angelägna än stadsarkivet i Stockholm. Även stadens egna myndigheter har, som framgått av det föregående, satt andra byggnader före stadsarkivet. Enligt vad jag erfarit står arkivbyggnaden nu emellertid mycket högt bland stadens önskemål i fråga om byggnadstillstånd för förvaltningsbyggnader. Jag delar yrkesinspektörens och interpellantens mening om det angelägna i att stadsarkivets personal så snart som möjligt får drägliga arbetslokaler.

Det bör emellertid i sammanhanget påpekas, att en rad kommuner ligger inne med ansökningar om byggnadstillstånd för angelägna kommunala förvaltningsbyggnader. För dagen inneliggande icke avgjorda ansökningar avser företag med en sammanlagd byggnadskostnad av 30 miljoner kronor. Däribland återfinnes bland annat synnerligen angelägna förvaltningsbyggnader i Stockholms förorter. Det är således en mycket grannliga uppgift att göra en avvägning mellan dessa olika önskemål. Denna avvägning ankommer i första hand på vederbörande kommuner och deras organisationer.

Härpå anförde

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret, inte bara ett formellt utan också ett reellt tack. Jag förstår att denna fråga inte enbart varit beroende av regeringens tillståndsgivning utan också av den gradering, som Stockholms stad har gjort i sina byggnadsprojekt och att det alltså inte uteslutande är en departemental angelägenhet. Jag utläser emellertid i statsrådets mycket välvilliga svar ett löfte om en lika välvillig behandling av frågan, när den nästa gång kommer upp.

Innan jag slutar, herr talman, kanske jag från denna talarstol ändå får un-

derstryka, att förhållandena vid Stockholms stadsarkiv inte kan endast sägas vara olämpliga — för att använda statsrådets milda uttryck — utan mer än så. Användandet av en jämförlig lokal alldeles intill, som visserligen inte var allmän lokal och således kunde förbjudas, förbjöds på hygieniska grunder av yrkesinspektionen. Det bör tilläggas att när de nu aktuella lokalerna gjordes i ordning och arkivalierna lades in där, var det aldrig avsikten att de skulle begagnas såsom arkivlokaler utan endast såsom magasinsutrymmen för förvaring av arkivalier — och detta var för tolv, tretton år sedan. Visserligen har man sedan dess försökt att på bästa möjliga sätt ordna för de människor — ty det är människor det är fråga om, vare sig de nu är tjänstemän eller forskare — som en längre tid måste vistas nere i dessa hälsovådliga rum, men tyvärr har man, exempelvis när det gällt att avväga fuktighetshalten, nödgats ta större hänsyn till arkivalierna än till människorna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet ELIASSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nilsson i Bästekille frågat mig

1) om jag uppmärksammat, att de nuvarande bestämmelserna angående export av fisk till länder med centraliserad import kan medföra vissa ogynnsamma verkningar, samt

2) om jag i så fall vill medverka till att exempelvis de aktuella svårigheterna med exporten på den tjeckiska marknaden snarast undanröjes genom att de

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

privata exportörerna ges rätt att exportera jämsides med de organ, som nu förbehållits ensamrätt till export.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Exporten av fisk till länder med centraliserad import har i enlighet med direktiv av Kungl. Maj:t och riksdagen alltsedan år 1950 varit koncentrerad till vissa organ, som under särskilda förutsättningar tillerkänts ensamrätt till exportlicenserna på ifrågavarande länder. Syftet med denna anordning har givetvis varit att söka rationellt tillvarata föreliggande exportmöjligheter. Ett av de länder, som har centraliserad import, är Tjeckoslovakien. De ursprungliga direktiven angående organisationen av fiskexporten på centraliserade marknader återfinnes i propositionen 1950: 202. Nu gällande bestämmelser i ämnet framgår av propositionen 1957: 88. Det till statens jordbruksnämnd knutna fiskexportrådet, som består av representanter för de olika fiskexportintressena — fiskarna, färskfiskhandlarna, salteriföretagen och konservindustrin — ävensom jordbruksnämndens råd i prisregleringsfrågor på fiskets område, har vid sammanträden senast i januari i år förklarat, att ett fortsatt behov föreligger av en centralisering av fiskexporten till länder med centraliserad import. Innevarande års riksdag har också nyligen beslutat om bibehållande av nuvarande ordning under nästa budgetår.

I interpellationen synes herr Nilsson göra gällande dels att möjligheter för närvarande föreligger att exportera sydkusttorsk till Tjeckoslovakien, dels att denna export kan ske till andra köpare än det i detta land statligt auktoriserade inköpsorganet, Koopol. Enligt vad jag under hand låtit inhämta från Föreningen Sydsvensk exportfisk — som tillerkänts ensamrätten till export av fisk ilandförd på sydkusten och som består av representanter för såväl fiskexporthandeln som fiskarna — har i år ej förelegat möjligheter att exportera

sydkusttorsk till Tjeckoslovakien och kan ej heller för närvarande sådan export genomföras. Bekräftelse härpå har, enligt vad jordbruksnämnden upplyst, erhållits från den tjeckoslovakiska handelsrepresentationen i Stockholm. Denna har vidare understrukit, att möjligheter saknas för annan än det statligt auktoriserade inköpsorganet i Tjeckoslovakien att importera fisk från Sverige. Enligt vad jag inhämtat från jordbruksnämnden har varken från de exportörer, som är representerade i Föreningen Sydsvensk exportfisk, eller från annat exportörhåll till jordbruksnämnden anmälts, att möjligheter i år förelegat att exportera sydkusttorsk till Tjeckoslovakien.

Vid de undersökningar i denna fråga, som jag låtit verkställa, har ej heller i övrigt framkommit något, som enligt min mening för närvarande kan föranleda ändring av gällande bestämmelser för organisationen av fiskexporten på centraliserade marknader.

Vad angår de av herr Nilsson berörda fångstbegränsningarna har sådana — efter medgivande av jordbruksnämnden — vidtagits på grund av det under innevarande år osedvanligt rikliga fisket efter sydkusttorsk. Fångstbegränsningarna har inneburit, att fångstransonen från och med den 1 april i år utgjort 1 400 kilogram per man och vecka och från och med den 23 april 1 200 kilogram per man och vecka. Föreningen Sydkustfisk har däremot icke — vilket herr Nilsson gör gällande — vägrat att mottaga torsköverskottet från fiskarna. Med hänsyn till avsättningsmöjligheterna har föreningen emellertid vidtagit den begränsningen, att den från och med den 15 april slopat garantipriset på torsk utan huvud. Fiskarna ilandför därför torsken i onackat skick.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Nilssons interpellation.

Härefter anförde:

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet Eliasson för svaret på min fråga. Av svaret framgår ju tydligt och klart, att det är en mycket bekymmersam situation vi har råkat in i, framför allt för de människor som skall leva av de inkomster fisket kan ge dem.

Att redan den 1 april detta år exportavtalet med Tjeckoslovakien utlöppt har måst inge dessa människor oerhört stora bekymmer. Det återstår ju ändå nio månader av detta år. Skall man inte under den tiden kunna avsätta någonting på denna marknad, blir ju situationen hart när förtvivlad. I ett sådant läge anser jag att det vore skäl i att undersöka bl. a. huruvida inte de berörda yrkesgrupperna i samverkan med statsrådet Eliasson, eller naturligtvis framför allt statsrådet, skulle kunna skaffa oss ett nytt tilläggsavtal. Skulle detta kunna gå att genomföra vore givetvis därmed mycket vunnet.

Statsrådet förstår lika väl som jag vilka stora bekymmer man har på den skånska sydkusten och även delvis på ostkusten. Läget är ju det att fryshusen redan är praktiskt taget överfyllda längs hela kusten och att det inte finns några större möjligheter att sälja någonting, vilket måste inge bekymmer. Senast i går har jag vid samtal med en av de parter som berörs av detta fått bekräftelse på att fryshusen är praktiskt taget fulla. Han sade att det är nästan omöjligt att avsätta någonting; litet grand går till konservindustrien och litet till färskmarknaden, men stora delar av den fisk som ilandföres i dag får användas till minkföda och ingenting annat. Vi bör väl ändå försöka få till stånd en ändring till det bättre på detta område.

Statsrådet kom i sitt svar även in på frågan om den centraliserade marknaden i Tjeckoslovakien. Han framhöll liksom sin företrädare i ämbetet i fjol, att det inte går för något svenskt före-

tag att sälja på den tjeckoslovakiska marknaden. Det finns ett importmonopol i Tjeckoslovakien, kallat Koopol, och det måste mötas med att vi har ett exportmonopol här i Sverige. Det gavs samma svar i fjol till en annan interpellant i denna kammare. Under interpellationsdebatten i fjol ställde jag en fråga, och jag ställer den ännu en gång, nu till det nya statsrådet: Skulle det ändå inte vara skäl i att undersöka, om inte andra möjligheter finns? Det har sagts mig av människor, som känner till denna marknad, att det inte bara är att vända sig till själva det stora importmonopolet, ty under detta sorterar de s. k. undercheferna, d. v. s. de som gör rekvisitioner till huvudorganisationen. Man har i anslutning härtill ifrågasatt, huruvida inte en bearbetning av dessa underchefer skulle kunna ge till resultat, att man skulle kunna få till stånd en större export till Tjeckoslovakien.

Här står påstående mot påstående. Det skulle väl ändå, herr talman, vara skäl i att undersöka om någonting kan göras i den riktningen. Kvar står det faktum, att på den tjeckoslovakiska marknaden opererar i dag danskar och delvis holländare, medan vi praktiskt taget är borta.

I den interpellation som framställdes i fjol av en bondeförbundsledamot i denna kammare framhölls, att sedan vi här i landet fick exporten monopoliserad, hade vi fått en sämre ställning på denna marknad; vi hade hela tiden stadigt trängts undan.

Jag tycker ändå med den kännedom jag har om denna fråga och efter de samtal jag fört med många av yrkesfiskarna, att det vore skäl, herr statsråd, i att undersöka den sak jag har talat om. Fria exportörer säger, att de skulle kunna ha vissa möjligheter att exportera genom att bearbeta just dessa underchefer. Skall vi inte kunna ge dessa människor chansen att få en licens? Det enda de har i dag är rättig-

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

heten att söka licens, men mig veterligt har ingen sådan ansökan blivit bifallen det senaste året.

För ungefär tre år sedan inträffade följande. En privat exportör begärde att få licens för att exportera ett ganska stort parti fiskkonserver från Sverige till ett värde av miljontals kronor. Licensansökningen avlogs. Ett sådant förfarande tycker jag är felaktigt.

Jag vänder mig inte mot Västkustfisk och inte mot Sydkustfisk; låt dessa båda organisationer arbeta på det sätt de bäst kan! Men jag vill klart och tydligt säga ifrån till både statsrådet och kammarens ledamöter, att det enda jag hemställer om är att andra människor, som säger sig kunna göra någonting på detta område, också får möjlighet att visa vad de kan. Skulle de misslyckas, så har vi i alla fall undersökt möjligheterna och fått klart bekräftat att ingenting är att göra. Jag skulle förden skull vilja hemställa till det nya statsrådet att han undersöker denna sak och ser efter vad som kan göras. Jag får nog säga att det är högt på tiden att vi kan vidta praktiska åtgärder. Vi har dock när det gäller inkomstmöjligheterna för denna grupp av människor kommit icke så långt ifrån den ställning, som det svenska jordbruket hade i början av 1930-talet. Då lyckades vi med gemensamma krafter klara upp det, och det är alla nöjda och belåtna med i dag.

Jag skulle som sagt vilja hemställa till statsrådet att ta hänsyn till den allvarliga situation, som på detta område råder för de människor som berörs härav, och undersöka möjligheterna att få till stånd ett nytt tilläggsavtal men också försöka vara litet mera generös i fråga om licenser än vad som varit brukligt under senare år i fråga om export av fisk från Sverige. Fiskarna säger att vi har kommit i den situationen att Sverige, som förut hade exportöverskott på fisk, sedan 1952 förvandlats till ett land med importöverskott

och ett ganska betydande sådant. Jag väddar till statsrådet om hjälp till här berörda yrkesgrupp.

Herr statsrådet ELIASSON:

Herr talman! Jag vill inledningsvis säga till herr Nilsson i Bästekille, att vår diskussion behöver inte gälla min goda vilja på detta område. Den ville inte heller herr Nilsson ifrågasätta. Jag vet att fisket kämpar med stora svårigheter på sina håll här i landet, och i den mån jag kan göra en insats för att hjälpa upp situationen är jag villig därtill, blott det föreligger möjligheter. Men här föreligger ju inte den situationen att man på ansvarigt håll — jag inräknar här även representanterna för fisket — verkligen tror att någonting skulle kunna göras efter de linjer, som herr Nilsson i Bästekille har ifrågasatt.

Jag måste säga, herr talman, att jag är litet förvånad över denna interpellation. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t för riksdagen lagt fram förslag om prisreglering på fisk för budgetåret 1957/58. När den propositionen kom på kammarens bord, väckte herr Nilsson i Bästekille en motion, i vilken han begärde vad han också begär i dag, nämligen en undersökning av huruvida man skall ha en sådan här centraliserad export eller inte. Denna motion avstyrktes av ett enhälligt jordbruksutskott, det utskott som för övrigt herr Nilsson i Bästekille själv tillhör, och detta enhälliga jordbruksutskotts utlåtande antogs även av denna kammare utan ett ords debatt. Det är väl inte så förvånande om jag tycker det ter sig en smula märkligt att herr Nilsson några få dagar därefter frågar om jag inte vill ta upp den sak, som har väckts i motionen och som jordbruksutskottet och riksdagen enhälligt har avvisat.

Jag behöver inte här, herr talman, närmare argumentera för att det bör finnas ett gemensamt organ för denna export. Om man har centraliserad import i ett annat land, så är det ju gan-

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

ska naturligt att man också försöker få till stånd en centralisering av exporten från vårt land. Då man i importörlandet har en centralisering av importen, är det ganska uppenbart, att om vi inte hade en centraliserad export skulle det kunna föranleda att denne monopolköpare, då han finge att göra med flera säljare från svensk sida, lättare skulle kunna utöva press på priserna, vilket jag inte tror skulle vara till gagn för fiskarna.

Men jag skall inte fördjupa mig i denna fråga, utan jag skall peka på vad jag sagt i mitt svar, att här har ändå representanter för fiskets intressen — fiskarna, färskfiskhandlarna, salteriföretagen och konservindustrin — även som jordbruksnämndens råd i prisregleringsfrågor på fiskets område förklarat — det står också angivet i den proposition som nämnts — att det föreligger ett fortsatt behov av en centralisering av fiskeexporten till länder med centraliserad import.

Herr Nilsson har i interpellationen tydligen antagit — såvitt jag hörde rätt förbigick interpellanten nu denna frågeställning — att denna export skulle kunna ske till andra köpare än detta statliga inköpsorgan Koospol, som finns i Tjeckoslovakien. Men här säger mig de uppgifter jag har fått in från vederbörande, att det inte har förelegat några möjligheter att exportera sydkustorsk till Tjeckoslovakien och att en sådan export för närvarande inte kan genomföras. Det har också bekräftats av vederbörande lands handelsrepresentation här i Stockholm att möjligheter saknas för andra organ än Koospol att importera fisk från Sverige. Det har dessutom, som jag också framhöll, varken från de exportörer som är representerade i Föreningen Sydsvensk exportfisk eller från annat exportörhåll till jordbruksnämnden anmälts att möjligheter förelegat att exportera sydkustorsk till Tjeckoslovakien.

Herr Nilsson i Bästekille tog upp frå-

gan om man inte här skulle söka få ett tilläggsavtal för att öka exporten. På det måste jag, herr talman, självfallet svara, att jag har inte möjlighet att på rak arm bedöma i vad mån några sådana möjligheter föreligger, och jag har ju haft så mycket mindre tillfälle att överväga den frågan som den inte ställdes i den interpellation jag haft att besvara i dag. Dessutom är det ju inte heller så märkligt mot bakgrunden av att frågan inte är av den karaktär att den närmast skall riktas till mig, utan det är som alla vet i första hand handelsministern som får agera i den mån man skall söka få till stånd ett dylikt avtal. Självfallet är det en fråga som berör mitt intresseområde, men den har ju inte ställts i interpellationen, och eftersom jag inte heller är den främst ansvarige på detta område anser jag mig inte ha anledning att gå in på den frågeställningen.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Först konstaterar jag att statsrådet Eliasson säger att han skall göra vad i hans förmåga står för att bringa bättre ordning på detta område. Men sedan han lämnat detta hugnesamma meddelande radade han upp alla hinder han kunde finna och sade att han i stort sett inte kunde tänka sig att göra någonting.

Så säger statsrådet att man tror inte på fiskarhåll på de linjer jag här har framfört. Herr statsråd! Om sommarledigheten skulle medge det, var vänlig res ned till skånska kusten, besök fiskelägena och tala med de människor jag talat med! Där kan ju statsrådet få den upplysningen, att de linjer jag här talat om är desamma som de grupperna företräder. Ty märk väl — jag har sagt det förut och jag säger det en gång till: jag vänder mig inte mot de organisationer som finns, utan jag har endast velat

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

att även andra skall ges en chans att visa, att de duger någonting till.

Statsrådet förklarade att om vi i vår tur inte hade en centraliserad export, kunde chefen för det statliga importföretaget i Tjeckoslovakien bjuda ungefär vad han ville. Jag har i mitt första anförande tydligt och klart talat om för herr statsrådet att jag har av människor, som känner till förhållandena, fått den upplysningen att det är inne på den tjeckoslovakiska marknaden som bearbetningen bör ske. Det är alltså inte bara fråga om att bearbeta chefen för det statliga inköpsföretaget, Koospol.

Men det går inte att exportera till några andra än detta statliga företag, säger statsrådet. Ja, hur det förhåller sig därmed får väl undersökningen utvisa. Varken statsrådet eller jag kan nu med säkerhet säga att det finns sådana möjligheter, och jag har i interpellationen bara begärt att det skall ske en undersökning.

Jag har här också värdsamt hemställt till statsrådet att medverka till tillkomsten av ett tilläggsavtal. Statsrådet säger nu att den saken inte tagits upp i interpellationen och att det i varje fall är felaktigt att interpellera honom därom, ty frågan om ett tilläggsavtal skall handläggas av handelsministern. Ja, jag trodde verkligen att man inom regeringen hade ett så intimt samarbete statsråden emellan, att om jag riktade en vädjan till statsrådet Eliasson, han i sin tur kunde framföra denna till statsrådet Lange. Jag måste djupt beklaga, om det inte finns ett sådant samarbete.

Jag har inte föreslagit några omöjligheter. Jag har bara hemställt att man skulle pröva en utväg för att råda bot på de svårigheter som möter fiskarna på sydkusten, och det är väl en sak som borde ligga statsrådet lika varmt om hjärtat som mig. Detta förklarade ju också statsrådet, när han andra gången här tog till orda. Håll fast vid den in-

ställningen och gör ett positivt försök i den riktning som jag talat om!

Herr statsrådet ELIASSON:

Herr talman! Jag tror inte, att det är så värst lönande att fortsätta denna debatt med herr Nilsson i Bästekille. Tydligt borde jag för tredje gången upprepa vad som står i interpellationssvaret, men jag skall inte göra det. Låt mig bara säga herr Nilsson i Bästekille, att jag inte har påstått, att det absolut inte föreligger några möjligheter, utan endast att varken de ansvariga myndigheterna eller de organ, där fiskexportörerna och fiskarnas organisationer är representerade, har kunnat upplysa mig om att det skulle finnas någon möjlighet till export vid sidan av den centraliserade. Dessutom har den tjeckiske handelsrepresentanten här i Stockholm förklarat, att någon export icke — i motsats till vad herr Nilsson gör gällande — kan ske vid sidan av Koospol. Hur kan då herr Nilsson i Bästekille komma och begära, att jag skall ta itu med en undersökning, som riksdagen utan debatt — inte ens med ett ord av herr Nilsson i Bästekille på vägen — har avvisat? Ingen på ansvarigt håll, ingen exportör eller annan har till myndigheterna anmält, att det föreläggat sådana möjligheter. Om herr Nilsson verkligen vill göra gällande, att sådana skulle finnas, låt mig då få ta del av handlingarna och få detta förhållande dokumenterat! Sedan kan vi diskutera saken. Hittills föreligger inte annat än lösa påståenden, och med utgångspunkt från dem har jag ingen anledning att sätta i gång en utredning, som riksdagen ansett onödig.

Jag tycker inte, att herr Nilsson i Bästekille skall göra så stor sak av mitt yttrande om möjligheterna till handelsavtal. Det innebär väl ingen brist på samarbete inom regeringen, om jag förklarar, att jag inte på rak arm kan svara på denna fråga? Jag är inte handelsminister och har inte sådan överblick

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

över våra handelsrelationer med detta land, att jag här kan säga, huruvida sådana möjligheter finns.

Till sist, herr talman, är det intressanta inte bara vad herr Nilsson i Bästekille säger, utan kanske mest vad han inte säger. Jag har lagt märke till att herr Nilsson i Bästekille på denna punkt är lika tyst som när hans motion behandlades här i riksdagen, och den rörde ju samma fråga, som han nu tagit upp till diskussion.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar, herr statsråd, som om vi skulle börja tala om två olika saker. Jag har aldrig påstått från denna talarstol, att vi kan exportera till Tjeckoslovakien med förbigående av det statliga exportföretaget, Koospol, men jag har hävdat, att vi kan bearbeta den tjeckoslovakiska marknaden, så att de som gör rekvisitioner kan påverkas. Det har människor som känner till denna sak sagt mig, och det är detta jag begärt att få undersökt och ingenting annat.

Herr statsrådet är mycket förvånad över att jag ingenting sade, när min motion behandlades här i riksdagen. Förvånad var man även i fjol. Då var det visserligen inte jag som motionerade utan herr Svensson i Stenkyrka, men han blev utsatt för samma fråga: »Varför sade inte herr Svensson något, när propositionen behandlades?»

Vi har dock i år kommit underfund med, herr statsråd, att situationen försämras för varje dag som går, och i ett sådant läge har man i varje fall rättighet att ställa en fråga till statsrådet. Kan statsrådet inte besvara den, har han full frihet att underlåta att svara.

Jag hemställer än en gång, att statsrådet gör en positiv insats för den berörda marknaden. Kan han inte göra det, måste jag med beklagande konstatera, att det är sig likt att ingenting göres.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Statsrådet Eliasson har redan påpekat det underliga i gången av hela denna fråga. Det är ju inte första gången det skett som i år att det till riksdagen kommer ett förslag om bland annat reglering av exporten och importen av fisk på de centraliserade marknaderna. Sådana har nu i flera år kommit från jordbruksnämnden via jordbruksnämndens råd — i detta sitter ju representanter för alla parter, bland andra fiskhandeln och fiskeexportörerna — som enhälligt har rekommenderat, att man även under nästa budgetår skall ha centraliserad export till de centraliserade marknaderna.

Sedan propositionen lämnats kom en motion från herr Nilsson i Bästekille, där han framförde nästan ordagrant detsamma som senare i interpellationen. Hur motionen behandlades i jordbruksutskottet vet jag inte, men den avstyrktes dock enhälligt. Motionen avslogs också av en enig kammare, som utan ett ords debatt tog Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt centralisering av exporten.

Några dagar efteråt kommer sedan herr Nilsson i Bästekille med en interpellation, i vilken han frågar, om inte Kungl. Maj:t skulle ändra på vad riksdagen enhälligt — sålunda också herr Nilsson i Bästekille — veckan innan beslutat skulle gälla ytterligare ett år. Jag tycker, att detta faktiskt är litet egendomligt.

På en enda punkt kan jag ge herr Nilsson i Bästekille rätt. Det har uppstått besvärligheter detta år. Vi ligger inne med stora lager av torsk, men det beror inte på att exporten från sydkusten till de centraliserade länderna har varit mindre än tidigare. Sydsvensk exportfisk, som har hand om denna export, hade fram till den 20 maj i år exporterat torsk och torskfiléer till dessa länder för 1 405 000 kronor. Hela exporten av torsk och torskfiléer från sydkusten till de centraliserade länder-

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

na under år 1956 uppgick till 1 077 000 kronor. Man har således redan under den gångna delen av detta år exporterat för mer än 30 procent mer än exporten under hela föregående år av torsk och torskfiléer till centraliserade marknader. De nuvarande avsättnings-svårigheterna beror således inte på att exporten varit mindre, utan de sammanhänger uteslutande med att fångsterna varit så mycket större. Under senare år har det faktiskt undan för undan skett en nedgång av torskfisket i södra Östersjön, men nu har fångsterna tagit ett kraftigt språng uppåt igen. Man får en liten föreställning om hur pass stor ökningen varit, om man läser senaste numret av »Jordbruksekonomiska meddelanden», där fisket för februari månad redovisas. Av denna statistik framgår att fångsten av torsk i södra Östersjön under februari månad detta år uppgick till 3 750 000 kg mot 244 000 kg motsvarande månad föregående år. Dessa siffror säger en hel del om det avsättningsproblem som fiskarna ställts inför. Det är klart att fjolåret var ett exceptionellt dåligt fångstår på grund av isbesvärigheterna, men februari månad detta år uppvisar en större fångst än någon februari månad tidigare år.

Herr Nilsson i Bästekille talade om möjligheterna för utomstående, d. v. s. de som står utanför monopolföretaget, såsom han uttryckte sig, att få rätt att exportera. Vilka är då dessa utomstående? Jag antar att herr Nilsson i Bästekille vet vilka som är medlemmar i Sydsvensk exportfisk, alltså det företag som sköter exporten på centraliserade marknader. Det är de skånska och blekingska fiskarnas organisationer, de skånska och blekingska fiskhandlarna och exportörerna och deras organisationer, och de kooperativa fiskhandelsföretagen. Vilka andra personer eller företag där nere, som skulle kunna delta i exporten, begriper jag inte.

Herr Nilsson i Bästekille påstår att

det är möjligt att exportera ytterligare kvantiteter torsk och torskfiléer till Tjeckoslovakiet. Jag kan försäkra att man inom Sydsvensk exportfisk har gjort allt man kunnat för att få till stånd en ökning av exporten. Jag hade senast för ett par dagar sedan ett samtal med den som inom företaget har hand om exporten både på Tjeckoslovakiet och Östtyskland, och han talade om att han hade haft många överläggningar med de tjeckiska exportmyndigheterna; senast i denna vecka hade han ånyo uppvaktat dem för att höra, om det fanns några möjligheter att få till stånd export. Men vederbörande hade sagt bestämt nej. Tjeckoslovakiet hade täckt hela sitt behov av frusen torsk genom avtal med i huvudsak Island, och man var inte intresserad att köpa någon torsk eller torskfilé från Sverige.

Nej, det är inte fråga om vare sig torsk eller torskfiléer eller fiskarnas intressen, utan om en helt annan sak, då herr Nilsson i Bästekille här tar till orda. Det är de sydsvenska fiskarnas organisationer som han vill komma åt. Jag tycker att det snart kunde bli ett slut på den trafiken. Det var på ett rätt sent stadium som de skånska och blekingska fiskarna organiserade sig — det skedde för 10—15 år sedan. I början möttes dessa organisationer av en del misstro, framför allt från dem som ansåg att organisationerna representerade intressen motsatta deras. Man försökte också få till stånd en konkurrentorganisation, som åtminstone till en början delvis finansierades från visst fiskhandlarhåll. Det är emellertid länge sedan som fiskhandlarna och fiskexportörerna kom underfund med att den nuvarande ordningen bäst tjänar allas intressen. Det framgår bland annat av de enhälliga förslag, som på de sista åren kommit från jordbruksnämndens råd, där även fiskhandlarnas organisationer är representerade, och det goda samarbete som rätt inom Sydsvensk exportfisk, där fiskarnas och fiskhand-

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

larnas organisationer samarbetar för att ordna exporten på de centraliserade marknaderna. Nu är det snart inte mer än herr Nilsson i Bästekille och Sydsvenska Dagbladet som är kvar på skansen när det gäller att vid alla tillfällen attackera de sydsvenska fiskarorganisationerna. Jag hoppas att det snart skall bli slut med attackerna från det hållet också.

Innan jag slutar vill jag rikta ett par ord till statsrådet Eliasson. Under de sista åren har vi fått en stegrad import av frysta fiskfiléer, i huvudsak torsk, kolja och andra torskfiskar, d. v. s. de fiskslag som bäst lämpar sig för filéskärning och djupfrysning. Den importen har kunnat fördras och har åtminstone delvis försvarats och förklarats med att vi här i landet haft ett underskott på fisk som varit lämplig till filéskärning. Läget har emellertid ganska radikalt tagit en vändning just i år. I år har vi fått mycket stora kvantiteter östersjötorsk, som mycket bra lämpar sig för filéskärning men som man har svårigheter att avsätta. Jag tror det är bra om statsrådet Eliasson följer med vad som sker på importsidan härvidlag och ser till, att inte importen av frysta fiskfiléer stiger, så att det blir onödiga svårigheter för de svenska fiskarna och den svenska djupfrysningsindustrien.

Häri instämde herr Andersson i Ronneby (s).

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Nu har herr Levin uppbyggt kammaren några minuter med att tala om vilken förnämlig insats man har gjort på den tjeckoslovakiska marknaden och även nämnt vissa siffror. Sätter man dessa siffror i förhållande till andra siffror på importsidan verkar de ganska blygsamma. Sedan har han kommit underfund med vem som står bakom monopolorganisationen. Herr Levin frågar, vad det är som man egentligen har att anmärka på.

Jag känner alltför väl till att herr Levin för detta resonemang, när han är på betryggande avstånd från de skånska fiskarna. Jag kan ställa frågan tillbaka: Varför har vår ställning på den tjeckoslovakiska marknaden undan för undan försämrats? Detta kan kanske vara lämpligt att tala om inte bara för kammarens ledamöter utan även för de människor det berör.

Herr Levin sade att jag ville komma åt organisationerna. Jag undrar hur många gånger jag skall behöva säga från denna plats, att jag inte har någonting emot de organisationer som finns. Jag tror att de har gjort och kommer att göra sin sak så gott de kan i framtiden. Det enda jag har sagt är detta: ge andra människor en chans, människor som säger att de också kan göra någonting. Är det så förskräckligt att säga detta, att man behöver känna sig så upprörd och kasta ut påståenden om att jag vill komma åt organisationerna? En debatt kan väl ändå föras med litet blankare vapen och inte med sådana där — som herr Levin trodde — förnämliga hugg i ryggen.

Gå ut och håll detta tal för fiskarna på Skånes syd- och ostkust! Jag skall gärna vara med och förklara min ställning till denna fråga. Då får vi tillfälle att göra upp.

Herr Levin ville konstatera — det bör antecknas till protokollet — att han känner sig nöjd med läget som det är. Allting är bra, och det går inte att göra någonting ytterligare. Det enda lilla önskemål herr Levin hade var att vi skulle minska importen. Det vore nog också en mycket behaglig gärning, men låt i fortsättningen bli att säga att jag vänder mig mot organisationerna. Jag har inte ifrågasatt dessa organisationers existensberättigande, men jag har krävt att andra borde få en chans och ingenting annat. Jag hoppas att herr Levin har fattat detta, så att några missförstånd för framtiden inte skall behöva uppstå.

Svar på interpellation ang. exporten av fisk till länder med centraliserad import

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille säger att jag har sagt, att vi på fiskarhåll är nöjda med förhållandena och med möjligheterna att exportera. Jag kan inte förstå hur han kan tyda ur detta av vad jag har sagt. Jag har ju sagt att det finns svårigheter, och jag kan understryka att det finns stora lager. Jag har inte alls sagt att vi är nöjda med förhållandena. Jag har däremot sagt att jag är tämligen övertygad om att inte heller några andra har möjligheter att nu exportera på Tjeckoslovakien, som det här gäller.

Herr Nilsson i Bästekille rekommenderar mig att gå ut och tala om detta för de skånska fiskarna. Det är inte länge sedan vi hade ett årsmöte i Skånes fiskareförbund, där vi bland annat behandlade exportsituationen. Alla visste att det rådde svårigheter, men ingen ifrågasatte någonting annat än att man hade gjort och gjorde vad som kunde göras för att åstadkomma bättre exportmöjligheter.

Till sist, herr Nilsson i Bästekille, om det inte är för att herr Nilsson vill komma åt de sydsvenska fiskarnas organisationer, vad menar då herr Nilsson med dessa ständigt återkommande meningslösa attacker som till intet annat leder än att man får tillfälle att i den tidning, som framför allt representerar herr Nilssons uppfattning, sprida ut en del påståenden, som man tror skall skada de skånska och blekingiska fiskarnas organisationer?

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga till vad statsrådet Eliasson och herr Levin här har sagt. Statsrådets svar var ganska uttömmande. Men jag känner mig i alla fall skyldig att säga några ord som representant för västkusten.

Om jag inte minns fel har vi ungefär 70 procent av exporten på de centrali-

serade marknaderna. Så långt jag känner till förhållandena bland våra fiskare, och jag tror att jag känner dem ganska väl, är fiskarna och även fiskhandlarna fullt nöjda med den exportorganisation som nu finns. Att vi inte är nöjda med storleken av exporten på torsk sådan denna nu är, är en annan sak. Det finns ju svårigheter som vi för närvarande kanske inte kan göra någonting åt. Men varken fiskarna eller fiskhandlarna önskar en återgång till den tid, då fiskhandlarna på utlandsmarknaden bjöd under varandra och fiskarna många gånger fick sitta emellan i fråga om priserna på sin fisk.

Jag har varit en hel del på sydkusten, både i Skåne och i Blekinge, och där sammanträffat med kolleger från olika platser. Men jag har inte hört talas om det missnöje med exportorganisationerna som herr Nilsson i Bästekille här talar om. Vad fiskarna säger är att vi behöver en organisation som tillvarar våra intressen både på hemmamarknaden och på utlandsmarknaden. Jag vågar gå så långt att jag säger att exporten är ett livsvillkor för oss fiskare. Det är också mycket värdefullt för oss att ha en organisation, där vi själva har något att säga till om och med vars hjälp vi och fiskhandlarna gemensamt kan värna våra exportintressen.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Herr Levin drog in i debatten den tidning, där jag är medarbetare och jag vill därför säga några ord.

För det första går jag inte och frågar herr Nilsson, då jag interPELLERAR i fiskefrågor. Herr Levin vet ju att jag har haft debatter om dessa saker. För det andra är det inte något angrepp mot organisationerna om man hävdar en mening, som inte alla organisationer delar. Vi har i Sydsvenska Dagbladet under de senaste årens valrörelser bli-

vit rätt vana vid att få höra att vi hävdar åsikter som strider mot stora gruppers intressen. När valet är över har vi kunnat våga dra den slutsatsen, att vi företräder en mycket stark opinion. Att vi skulle företräda hela opinionen, har vi aldrig vågat påstå. Även om en stor organisation har en annan mening, är det väl ändå tillåtet att i en svensk fri debatt framföra den åsikt man anser vara riktig. Jag tror att den argumentering som förts i Sydsverige i den tidning, i vilken jag är medarbetare, här företräder en betydande opinion.

Herr statsrådet ELIASSON:

Herr talman! Innan debatten slutar vill jag bara än en gång betona, för att det inte skall råda något missförstånd, att jag har följt fiskarorganisationernas representanter på denna punkt både tidigare och i mitt svar, där jag säger att vi inte kan göra något annat än vi gör med hänsyn till riksdagens ställning och de upplysningar som har kommit fram. Men jag vill också upprepa vad jag sade till herr Nilsson i Bästekille för en stund sedan att trots att riksdagen avslagit hans motion utan att herr Nilsson i Bästekille ansåg det värt att kosta på en debatt här i kammaren vid den tidpunkten, då för övrigt en viss tidning i Sydsverige tog upp saken av skäl som jag inte skall gå närmare in på, är jag beredd att pröva denna fråga, om herr Nilsson i Bästekille verkligen kan lägga fram för mig eller någon annan skäl som talar för att det existerar ytterligare exportmöjligheter till ifrågavarande land. Så länge herr Nilsson i Bästekille nöjer sig med lösa påståenden, anser jag mig inte mot de ansvariga organens avstyrkan ha anledning att ta upp frågan. Herr Nilsson är välkommen att lägga papperen på bordet. Gör han det skall vi gärna titta på dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NÄSGÅRD, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lindström frågat mig om jag har för avsikt att inom den närmaste tiden igångsätta utredning angående den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt den till densamma knutna totalisatorverksamheten och, om så är fallet, om jag har för avsikt att låta utredningen bli allsidig.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I anledning av vissa motioner anhöll 1923 års riksdag att Kungl. Maj:t ville på vissa villkor medgiva vadhållning för allmänheten med s. k. totalisator för att bereda medel till understöd åt landets hästavel. Genom kungörelsen 1923/87 förordnade härefter Kungl. Maj:t bland annat, att vid kapplöpning eller annan tävlan vadhållning med totalisator ej fick anordnas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Tillstånd meddelas endast förening eller annan sammanslutning, som har till ändamål att för hästavelns befrämjande hålla offentliga kapplöpningar eller travtävlingar. Vinsten av totalisatorn — efter av Kungl. Maj:t bestämt skäligt avdrag för omkostnaderna — inbetalas till statsverket. Vidare har innehavaren av totalisatorstillstånd att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan finna erforderligt att meddela. Anordnare av travtävlingar är i regel ideella föreningar, oftast benämnda travsällskap, bestående av ett större eller mindre antal för travsporten intresserade personer. De tävlingsanordnande sällskapen är alla anslutna till Svenska travsportens centralförbund. Av centralförbundet utfärdat reg-

Svar på interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

lemente skall lända sällskapen till efterrättelse.

Kungl. Maj:t lämnar varje år tillstånd för de olika travsällskapen att vid tävlingarna anordna vadhållning med totalisator. I samband härmed föreskrives vanligen bland annat, att det skall åligga anordnaren att av insatserna i vadhållningen innehålla 20 procent. Till priser och övriga omkostnader vid tävlingarna får anordnaren av det innehållna beloppet tillgodogöra sig vad som återstår, sedan avdrag skett för statens andel i medlen. Denna andel utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 mars 1949 enligt en stigande skala upp till en totalisatoromsättning av 100 000 kronor och utgör vid detta belopp 6 000 kronor. Vid större omsättning utgår statens andel med 6 000 kronor jämte 14 procent av överskjutande omsättningsbelopp.

Innan jag upptar till närmare behandling vissa av herr Lindström berörda speciella spörsmål torde jag böra nämna att Svenska travhästägares riksförbund redan i juni 1956 inkom till Kungl. Maj:t med en begäran om utredning rörande den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt grunderna för fördelningen av de tävlingsanordnande organisationernas andel av totalisatorinkomsterna. Framställningen har varit remitterad till lantbruksstyrelsen som i ärendet haft överläggningar med såväl Travhästägarnas riksförbund som Travsportens centralförbund. Styrelsen har företagit vissa åtgärder och med hänvisning till dessa hemställt att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Då de av styrelsen företagna åtgärderna har samband med de av herr Lindström berörda speciella spörsmålen vill jag något uppehålla mig vid dessa åtgärder.

Med anledning av de höga styrelsearvoden som förekommit vid Västsvenska travsällskapet och i Aktiebolaget

Abyfältet fann lantbruksstyrelsen en utvidgad tillsyn över sällskapen behövlig och hemställde hos Kungl. Maj:t att i likhet med tidigare få utfärda närmare bestämmelser för anordnande och kontroll av vadhållningen med totalisator samt att få utöva tillsyn över tävlingsorganisationerna och meddela därför erforderliga bestämmelser.

Genom beslut den 19 december 1956 lämnade Kungl. Maj:t det begärda be-
myndigandet. Med stöd härav har lantbruksstyrelsen numera föreskrivit, att vid de sällskap, som styrelsen bestämmer, skall ett av styrelsen förordnat ombud äga deltaga i revisionen av sällskapets räkenskaper och förvaltning, varvid det skall åligga ombudet att inom fastställd tid efter revisionsberättelsens underskrivande till styrelsen insända redogörelse för såväl sällskapets inkomster som hur dess utgifter fördelar sig. Närmare instruktioner för ombudet är för närvarande under utarbetande inom lantbruksstyrelsen.

I sammanhanget kan även nämnas, att, enligt vad jag erfarit, Svenska travsportens centralförbund utfäst sig att medverka till att i de fall, travsällskap använder bana, som äges av aktiebolag eller ekonomisk förening, lantbruksstyrelsens ombud vid granskning av sällskapets räkenskaper och förvaltning även skall utses att deltaga vid granskning av aktiebolagets eller föreningens räkenskaper och förvaltning.

Vid av lantbruksstyrelsen företagen genomgång av de till ledamöterna i styrelserna för de olika travsällskapen utgående arvoden har konstaterats, att med undantag för Västsvenska travsällskapet höga arvoden icke förekommit. I en del fall har arvoden varit mycket låga. I samarbete med Svenska travsportens centralförbund har lantbruksstyrelsen fått till stånd en reglering av arvodesbeloppen vid Västsvenska travsällskapet samt utfärdat bestämmelser om att några särskilda

Svar på interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

förmåner därutöver icke må utgå till styrelseledamot i denna hans egenskap. Inom lantbruksstyrelsen pågår vidare en översyn av de olika travsällskapens stadgar. Det har upplysts, att i samband därmed kommer att bland annat uppmärksammas frågan om medlemmarnas rösträtt samt utökning av antalet ledamöter i travsällskapen i syfte att tillförsäkra hästägarna ett större medinflytande i sällskapen m. m.

I anledning av vad herr Lindström anfört beträffande den nordsvenska hästen, kan jag meddela, att Svenska travsportens centralförbund efter samråd med lantbruksstyrelsen i skrivelser till travsällskapen i början av innevarande år uppmanat sällskapen att icke minska antalet lopp för nordsvenska hästar.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning torde i vart fall för närvarande den av herr Lindström efterfrågade utredningen knappast vara påkallad.

Med hänsyn till att organisationen av totalisatorverksamheten samt reglerna för densamma och för samhällets insyn i den tillkommit på en tid då omsättningarna var synnerligen ringa i förhållande till vad fallet är för närvarande har jag emellertid kommit till den uppfattningen att verksamheten kan behöva göras till föremål för en mer genomgående och sammanhängande översyn än vad lantbruksstyrelsen hittills inlett på vissa speciella avsnitt.

Vidare anförde

Herr **LINDSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att till jordbruksministern få framföra ett tack för det positiva svaret. Det vittnar om en berömvärd självständighet, när han gentemot lantbruksstyrelsens negativa inställning ändå ställer sig positiv till en översyn på detta område.

Jag ser, att herr talmannen är orolig för att tiden går, men även om det fe-

minina majestät som gjort vårt land den äran tagit mycken tid i anspråk — inte för oss men för talmännen — anser jag att det finns skäl att något närmare beröra denna fråga, eftersom det är inte mindre än 34 år sedan den diskuterades förra gången. Det kan på sin höjd inte vara mera än några få av kammarens ledamöter, som tycker att det blir tjatigt, och jag anser därför att det må vara mig tillåtet att göra några kommentarer.

Det rör sig om icke så blygsamma belopp, som här passerar genom travsällskapen och travbanebolagen. Det beräknas, att den totala omsättningen för innevarande år kommer att uppgå till omkring 200 miljoner kronor, av vilket belopp travsällskapen får behålla mellan 15 och 20 milj. kronor. Det är alltså fråga om rätt betydande belopp, och utvecklingen har varit enorm på detta område. När vi år 1923 införde totalisator, var det väl ingen som trodde att vi — med reservation för minnesfel — efter en början med ca 150 000 kronor nu skulle vara uppe i 200 miljoner kronor. Vi får inte heller glömma, att travsporten när det gäller publikfrekvens kommer på andra plats i detta land. Måhända råder det ibland delade meningar om travsporten, men kanske vi ändå bör skatta oss lyckliga för att vi har travsport i stället för tjuvfäktningar, ty något skall ju människorna ändå ha att titta på.

Jag berörde här några siffror om den omslutning, som totalisatorn har i detta land. Till dessa siffror kommer stora belopp även från biljettintäkter på travbanorna. Kan det vara riktigt att en handfull människor skall få ta hand om de pengar, som blir kvar hos travsällskapen, och handskas med dem praktiskt taget hur de behagar?

Förhållandena nere i Åby, som statsrådet berörde i sitt svar, var ju de som föranledde min interpellation, och de har väckt ett stort uppseende ute i lan-

Svar på interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

det. Jag vill på intet sätt — det vill jag betona — generalisera och säga, att förhållandena ute i landet på de olika travbanorna skulle vara likadana som nere i Åby. Det vare mig fjärran. Men vad som där har hänt är dock tillräckligt allvarligt för att vi skall se upp på denna punkt. Vad som för mig personligen är mest olustigt är det motdrag som skedde från Åbygamparnas sida mot den person som slog larm. Jag skall inte göra någon moralisk värdering av vad denne person gjort sig saker till, och mannen kan skatta sig lycklig för att han inte blev föremål för sinnesundersökning. Det finns finare församlingar än Åbygubbarnas, som tagit till sådana åtgärder när en person blivit obehaglig.

Jag vill med tacksamhet notera att statsrådet verkligen har för avsikt att försöka komma till rätta med den plutokrati, som tydligen råder inom en del travsällskap och travbanebolag. En tillsyn är säkerligen behövlig.

Det var ett yttrande i statsrådets svar, som jag tyckte var en smula glidande. Han säger, att insyn skall ske hos de sällskap som lantbruksstyrelsen bestämmer. Ja, vad har vi för garantier för att det blir — jag höll på att säga tillräckligt otillständigt för att lantbruksstyrelsen skall se till att oegentligheter rättas till? Förhållandena nere i Åby har utan tvivel varit rådande under flera år ända till dess denne man slog larm. Man kanske anser det obehövt att på de flesta banor tillsätta en person, som skall utöva det allmännas insyn.

Jag fick en obehaglig känsla av att man på lantbruksstyrelsen tar ganska lätt på dessa saker. I svaret står, att lantbruksstyrelsen har gjort en genomgång av arvodena vid de olika travbanebolagen och travsällskapen. Jag var uppe hos lantbruksstyrelsen och begärde att få ta del av dessa papper, men jag fick beskedet, att det inte fanns någon där, som visste vem som hade dem.

Det förefaller mig ganska egendomligt, om inte dessa papper skulle vara diarieförda och utgöra offentlig handling, som skall vara tillgänglig för dem som kommer och frågar efter dem.

Det är ju travsällskapen som anordnar totalitorspelet och får sin beskärda del av detta. Men det har visat sig, att denna vinst överförs till travbanebolagen.

Nu finns — det skall här betonas — en del travsällskap som själva äger de banor som de disponerar. Så är förhållandet bland annat vid Solvalla. Men nere i Åby har det från vederhäftigt folk lämnats den uppgiften till mig, att tre — säger och skriver tre — personer i travbanebolaget där förfogar över 1 700 av 3 000 aktier, d. v. s. har aktiemajoriteten. Man förstår att det inte är mycket demokrati i sådana företag.

Då det gäller statsrådets varsel om att det skall ske en översyn även av stadgarna, tror också jag att det är hög tid att så sker. Jag vill ifrån denna plats uttrycka förhoppningen, att det aktiva travfolket, nämligen hästägarna och hästuppfödarna, skall få möjligheter att bli medlemmar i travsällskapen; de kan inte i längden utestängas från inflytande.

Det avsnitt i min interpellation, som berör problemet om att den nordsvenska travaren avskärmas mer och mer från våra travbanor, avfärdar statsrådet med några få ord. Han säger att lantbruksstyrelsen till travsällskapen gett den uppmaningen, att de inte skall minska antalet lopp för nordsvenska hästar. Ja, men herr statsrådet, det är en del banor, som inte har några nordsvenska lopp alls, och det är vid de banorna som prisen blir av sådan storlek, att de kan animera till uppfödning av nordsvenska hästar!

Även på en annan punkt är de nordsvenska hästarna styvbarn. Av det statliga stöd på inte mindre än 80 000 kronor, som utgår till uppfödarpriis, får

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

den nordsvenska hästen endast 20 000 kronor, alltså 25 procent. Om man ser dessa siffror emot den bakgrunden, att den nordsvenske travaren dock utgör en dragkraftsreserv, som vid fullt pådrag otvivelaktigt skulle vara av stort värde, och om man även tar hänsyn till den avhästning som sker, borde en mera rättvis fördelning kunna bidra till att behålla en hästreserv.

Det har sagts mig från travhästägare, att endast 10 procent av de uppfödda travhästarna — detta gäller båda travhästtyperna — blir vad man kallar guldkantade. De nordsvenska hästar, som inte blir av den kapaciteten, går ut som draghästar. Det var ingen annan än ordföranden i Sveriges travhästägares riksförbund, direktör Jacobsson, som på en fråga av mig om vad de gör med de varmblodiga travhästar som slås ut sade, att det är ingenting annat att göra än att slakta ned dem.

Det förefaller alltså som om varmbloodsuppfödarna här skulle ha skaffat sig ett mycket orättmätigt inflytande när det gäller fördelningen av uppfödarpriisen.

Jag vet att travfolket säger, att vi måste gå in för varmbloodhästarna för att kunna skapa intresse hos spelare och publik. Men om vi går över Kölen till Norge, skall vi finna, att där dominerar kallblodstravarna. Norrmännen har genom en mycket målmedveten avel i dag kallblod, som t. o. m. springer ifrån de sämsta varmblooden ute på Solvalla.

Under 1955 startade 2 189 kallblodiga travare, och de vann i priser 3,1 miljoner kronor. Under samma år startade 1 951 varmblodiga travare, och de kammade hem en pott på inte mindre än 8,5 miljoner kronor. Det säger sig självt att detta måste bero på att kallblodstravarna är avstängda från de stora travbanorna, där det finns stora priser att hämta.

Jag tror att vi har anledning att lägga

rena beredskapssynpunkter på det här problemet och inte favorisera uppfödningen av de här amerikanska varmblooden, vilka vi som växt upp tillsammans med hästar anser vara en vrågbild av vad vi betraktar som en häst. Jag skulle tro att den som uppfunnit det stockholmska slangordet »kuse» för häst hade dessa varmblodiga travare i åtanke.

Vi har all anledning att släppa in de nordsvenska travarna på travbanorna för att få fram en hästreserv, även de aktiva travarna kan användas vid eventuellt pådrag och som, då de måste kasseras som travare, blir användbara arbetshästar.

Jag ber med dessa erinringar än en gång att få tacka statsrådet för svaret och uttalar förhoppningen, att den utredning, som herr statsrådet varslat, skall bli allsidig och att även uppfödare och ägare av travhästar skall bli representerade när denna översyn görs.

Ty, ärade kammarledamöter, har vi satt in denna variant av speldjävulen bland statens övriga mjölkkor, så har vi väl ändå fullgod anledning att se till, att den inte blir tjuvmjölkad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 127—132, första lagutskottets memorial nr 35 och tredje lagutskottets memorial nr 23.

§ 10**Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.**

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (punkten 322, s. 715—717 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1957) föreslagit riksdagen att till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 132, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 mars 1957, föreslagit riksdagen att godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade grunder för statsbidrag till de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén m. fl.* (I: 486) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyhage m. fl.* (II: 623), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 132,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* (I: 462) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Norrköping m. fl.* (II: 590).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framställda förslag samt med avslag å motionerna I: 486 och II: 623 godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 mars 1957 förordade grunder för statsbidrag till de politiska ungdomsorganisationernas

ungdomsfostrande verksamhet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln punkten 322 framställda förslag samt med avslag å motionerna I: 462 och II: 590 till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ohlön, Arrhén, Skoglund i Doverstorp, Widén, Nilsson i Göingegården och Heckscher*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 486 och II: 623 avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 132;

2) av herr *Karl Andersson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! I propositionen nr 132 föreslår ecklesiastikministern att de politiska ungdomsorganisationerna i likhet med övriga ungdomsorganisationer skall erhålla statsbidrag till sin fostrande verksamhet bland ungdom i åldern 12—25 år. Statsbidraget skall utgå till anordnande av fritidsgrupper, för anställande av instruktörer och för anordnande av ungdomsledarkurser. Ecklesiastikministern grundar sitt ställningstagande på det betänkande rörande »Staten och de politiska ungdomsorganisationerna», som 1955 års ungdomsutredning avgav hösten 1956. Statsutskottets majoritet följer helt ecklesiastikministern och yrkar bifall till propositionen.

Vad det här är fråga om är ju ingenting mindre än att den rent partipolitiska verksamheten i detta land skall understödjas av staten. Skattebetalarna

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

skall tvingas lämna bidrag till samtliga partiets ungdomsorganisationer, oavsett vilket parti de själva tillhör. Detta kan väl ändå inte ligga i skattebetalarnas intresse! Alldeles särskilt olustigt tycker jag det är, att möjligheterna att skattevägen komma att stödja kommunistisk verksamhet är mycket stora. De politiska ungdomsorganisationernas huvuduppgift är det politiska arbetet. Detta genomsyrar hela verksamheten, även den ungdomsfostrande. Det är en helhet, inom vilken det är varken önskvärt eller möjligt att avgränsa de olika delarna. För att den politiska verksamheten skall få det omfång och den betydelse den bör ha, måste andra, icke politiska aktiviteter användas som ett led i medlemsrekryteringen. Bidrag till den ungdomsfostrande verksamheten kommer därför indirekt den politiska verksamheten och målsättningen till del. Det kan inte vara förenligt med statens intresse att lämna understöd, som befrämjar de olika partiernas särskilda intressen, vare sig det sker direkt eller indirekt.

Ungdomsutredningen säger i sitt betänkande, att statsbidraget skall gå till den rent ungdomsfostrande verksamheten, men detta är, såsom framgår av vad jag nyss sade, i realiteten omöjligt att genomföra i detta fall. Vem åtar sig att göra en gränsdragning mellan den politiska och icke politiska verksamheten i en politisk organisation? Den gränsdragningen går helt enkelt inte att göra! Inte ens utredningen har på denna centrala punkt kunnat redovisa någon tillfredsställande lösning. Den säger själv att den är övertygad om, att en fullkomlig lösning ej går att åstadkomma. Den tror, att om studieförbunden inkopplas som huvudmän, så har bästa möjliga garanti skapats för att statsmedlen inte används för annat än de avsedda ändamålen. Men vad är en sådan garanti värd? Vad kan studieförbunden garantera, när pengarna ändå skall gå till en verksamhet, som i sig

själv är politisk? Ja, herr talman, strängt taget ingenting! Det är en ohållbar konstruktion man presenterar och ingenting annat. En ohållbar konstruktion, på vilken både statsråd och utskottsmajoritet bygger sina ställningstaganden.

Hela frågan om statsanslag till de politiska ungdomsorganisationerna grundar sig givetvis på den ungdomsgiv man införde i samband med att motboken avskaffades. Man ville stimulera ungdomsorganisationerna till ökat ungdomsfostrande arbete, främst bland den icke föreningsanslutna ungdomen. De politiska ungdomsorganisationerna togs inte med den gången, framför allt av det skälet att politisk verksamhet inte skulle statsunderstöddas. Nu skall så att säga skadan tas igen, trots att samma principiella skäl kvarstår med oförändrad styrka! Men nu utgör de inte något hinder för att statsbidraget skall utgå! En direkt följd av ett bifall till propositionen kommer att bli, att anslaget till de icke politiska ungdomsorganisationerna för deras ungdomsfostrande verksamhet kommer att minskas med lika mycket som de politiska organisationerna får till motsvarande, ehuru politiska, verksamhet. Vad vinner man då ur ungdomsfostrande synpunkt på ett sådant förfarande? Ingenting, såvida man inte anser den ena organisationens verksamhet bättre än den andras. Vem är villig och kapabel att göra den betygsättningen?

Man säger, att de politiska ungdomsorganisationerna utsättes för orättvis konkurrens, om de inte får statsanslaget. Men det är väl ändå ungdomen som sådan man är angelägen om. Huvudsaken måste vara att denna fostrande verksamhet bedrivs, det viktigaste är inte av vem. Det vore väl för övrigt skräp till politisk ungdomsorganisation om den inte skulle kunna klara sig, vinna medlemmar och bedriva ungdomsverksamhet utan detta statsbidrag!

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

Varför skall svensk ungdom vänjas vid att erhålla statsbidrag till snart sagt allt vad den företar sig? Följden av detta blir ju bara att allt vad idealitet heter undertryckes och försvinner. Jag tror det skulle vara mycket nyttigt för hela vårt samhälle och framför allt för dess ungdom om idealiteten åter fick inta sin naturliga och självklara ställning i främsta rummet. Så har det varit förr — varför skulle det inte kunna vara så nu? Jag tror att möjligheterna här till är stora. Det finns ändå alltför många ungdomar, som utan tanke på egen vinning arbetar för sin sak, tror på den och är villiga att göra uppoffringar för den, att möjligheterna till en ideell renässans är stora. Men då måste först detta utbredda bidragstänkande träda tillbaka. Här vilar ansvaret tungt på statsmakterna.

Vad anser för övrigt företrädarna för de politiska ungdomsorganisationer, som har tillstyrkt detta statsbidrag? Är inte idealiteten för det arbete ni bedriver större, än att ni måste ha statsunderstöd? Tror ni er inte kunna bedriva en ungdomsfostrande verksamhet utan hjälp av skattebetalarnas pengar? Tycker ni verkligen det är riktigt att politiska organisationer skall ha heltidsanställda statstjänstemän, i praktiken politiska ombudsmän, avlönade av skattebetalarna?

Till slut ber jag att få citera några ord ur det remissyttrande, som avgivits av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund: »Den tveksamhet styrelsen inte desto mindre hyser inför det föreliggande förslaget, betingas inte blott av de principiella betänkligheter, som tanken att staten i någon form ekonomiskt skulle behöva stödja de politiska organisationerna måste väcka, utan även av styrelsens omfattande erfarenheter av statsbidragsgivningen till kommunerna. För kommunerna har statsbidragen medfört en icke önskvärd ofrihet. Ett övervakande från samhäl-

lets sida av vissa yttringar av de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet kan komma att hämma i stället för främja.»

Herr talman! Det är för mig så självklart att skattemedel inte skall gå till understöd av politiska partier, att jag främst av den anledningen yrkar avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Heckscher* (h), *Hedin* (h), *Svensson* i Krokstorp (h), *Lothigius* (h), *Gezelius* (h), *Nilsson* i Göingegården (h), *Magnusson* i Borås (h) och *Persson* i Svensköp (fp).

Herr DAHL (s):

Herr talman! Den ungdomsfostrande verksamheten ligger väl oss alla, vilken politisk ståndpunkt vi än intar, varmt om hjärtat, och det är inte att undra på, ty ungdomen representerar ju vårt lands och vårt folks framtid.

Riksdagens år 1954 fattade beslut i dessa frågor var på sitt sätt en glädjande manifestation av viljan att ekonomiskt stödja de krafter som sysslar med ungdomens fostran, men vid det tillfället undantogs, som vi nyss hörde, de politiska ungdomsorganisationerna från stödåtgärderna. Orsaken här till var naturligtvis att dessa organisationer sysslar med politik och att man var rädd för att med statsmedel understödja partiernas propaganda. Man kan i detta sammanhang inte befria sig från en känsla av att här möta den farliga uppfattningen att partipolitiken är ett smutsigt hantverk, att den är på något sätt ohederlig och full av fiffel och fuffel, varför ungdomen skall förskonas från att komma i beröring med densamma. Emellertid förhåller det sig väl så, att hela vårt parlamentariska system bygger på förefintligheten av de politiska partierna, och för partiernas fort-

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

bestånd är ungdomens politiska intresse ofrånkomligt. Det kan därför enligt mitt sätt att se saken inte vara annat än en diskriminering av de ungdomar, som är enrollerade i de politiska ungdomsorganisationerna, att staten ställer dem i särklass, när det gäller ekonomiskt bidrag till verksamheten. I stället borde det väl vara så, att vi skall vara tacksamma för att det finns ambitiösa ungdomar, som med intresse omfattar de politiska idealen och inte rycker på axlarna åt politiken — som man så ofta gör bland ungdomarna i våra dagar — utan som vill med allvar ägna sig åt de politiska idealens förverkligande. Att kvalificera dessa politiskt vakna ungdomar är att klassa ner den stora betydelsen av de politiska ungdomsorganisationernas fostrande gärning. Även där behövs ungdomsledare och instruktörer, och det är en det demokratiska samhällets oavvisliga plikt att i självbevarelsens anda ge dessa organisationer sitt stöd.

Man är rädd för att statens pengar skulle bli ett bidrag till det rent partipolitiska arbetet, och den synpunkten kan man förstå. Men vi skall komma ihåg att den ungdomsverksamhet som i dag bedrivs inom de politiska ungdomsförbunden är av en helt annan art än den, som bedrevs för 10—20 år sedan. Den nya tiden har fört med sig nya arbetsformer, som till en del är så främmande för det politiska arbetet, att man ibland rent av frågar sig, vart det politiska momentet har tagit vägen i de politiska ungdomsorganisationernas arbete. Men dagen ungdom har helt andra anspråk på föreningstillhörigheten än vad man hade under Sturm- und Drang-perioden — om jag så får säga. Man har på den politiska ungdomsfronten fått lägga om metodiken och kanske i första hand utnyttja fritidssysselsättningar av olika slag, som inte har ett dugg med politik att göra men som i alla fall fyller sin uppgift att väcka

intresse och samhörighetskänsla och koppla in ungdomen på ett spår, som innebär fostran och leder fram till vad vi vill komma fram till, nämligen en ungdom, som inte bara är ordets hörare utan också dess görare, ungdom som inte rusar genom livets landskap på moped och bara tänker på fartens tjuuning, utan som har klart för sig, att det fordras en personlig insats. Vi vill ha ungdomar, som inte bara begär utan som också har vilja, kraft och mod att offra, att hjälpa och att göra en personlig insats.

Jag har den uppfattningen att just de politiska ungdomsorganisationerna med sin förankring i en ideell politisk verksamhet i allra högsta grad är förtjänta av statens stöd, och jag är förvissad om att de pengar som placeras i de hundratusenden av unga människor, som de politiska ungdomsorganisationerna omsluter, utan tvivel kommer att ge utdelning och kommer att stärka vårt samhälle och så att säga lägga en grund för framtidssamhället därigenom, att vi får ansvarsmedvetna, politiskt kunniga och förstående ungdomar. Det är ingen belastning för samhället, att vi får det, utan det är tvärtom någonting, som vi skall vara tacksamma för.

Herr talman! Jag vill för min del tillstyrka utskottets förslag om stöd även åt de politiska ungdomsorganisationerna.

Herr *Andreasson* (s) instämde häri.

Herr **ALEMYR** (s):

Herr talman! Jag tillhör dem i denna kammare som anser att instruktörerna i de olika ungdomsorganisationerna har så stor betydelse, att även de politiska organisationerna bör komma med, och att man därför borde försöka att redan från och med i höst ge möjligheter för dessa att med hjälp av statsanslag anställa instruktörer. Men då statsutskottet i sin skrivning starkt understrukit

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

vikten av att samhället på detta område engagerar sig, och då utskottet utgår från att Kungl. Maj:t under budgetarbetet instundande höst uppmärksammar frågan, kommer jag här att ansluta mig till dess uttalande.

Jag begärde, herr talman, ordet närmast för att rent principiellt utveckla denna fråga några minuter. Beträffande omfattningen av den av samhället understödda ungdomsverksamheten över huvud kan här noteras, att antalet deltagare i fritidsgrupper innevarande budgetår uppgår till 400 000 å 450 000, vilket innebär att i år 150 000 flickor och pojkar mer än föregående år deltar i av samhället stödd verksamhet. På samma gång ber jag få notera, att antalet medlemmar i de ideella ungdomsorganisationerna de senaste åren har ökat med elva procent, samtidigt som antalet ungdomar i dessa åldrar i landet har ökat endast fyra procent.

Dessa siffror lär mig, att det har varit möjligt att med hjälp av statsunderstöd aktivisera ungdomen i de ideella organisationerna och att på det sättet verksamt bidra till att minska omfattningen av ungdomsproblemen.

Jag är, herr talman, övertygad om att de politiska organisationerna i det här sammanhanget också har en mycket stor uppgift, och jag kan inte se att det kan finnas någon anledning att diskvalificera en typ av organisationer när det gäller att fördela samhällets stöd åt ungdomen. Vi kan väl vara överens om att den övervägande delen av svensk ungdom är skötsam och klarar sig bra i samhället, även om det i dag är svårt att vara ung, och vi kan väl också vara överens om att ungdomsdebatten mycket ofta är snedvriden. Man överdriver de faror man tycker sig se, och man förstorar ofta problemen.

Men kvar står det faktum, att av den svenska ungdomen i dag visar cirka tre procent så allvarliga tecken på missanpassning, att samhällets olika or-

gan måste träda in och försöka ställa till rätta. Vi måste utnyttja alla möjliga instrument för att förebygga att ungdomen missanpassas. Här kommer hemmen in i bilden, här kommer skolan in i bilden, och här kommer också för-
eningslivet in i bilden.

De politiska föreningarna bidrar på ett utomordentligt värdefullt sätt till den demokratiska skolning som är nödvändig för att de som i dag är unga skall kunna ta hand om morgondagens svenska samhälle. Jag litar på att de politiska organisationerna har omdöme och vederhäftighet nog för att använda de pengar det här rör sig om till den direkt ungdomsvårdande verksamheten, och jag anser därför att vi inte behöver frukta, att i någon allvarlig utsträckning pengarna kommer att användas till rent politisk propaganda.

Jag noterade ett par uttalanden av herr Nyhage. Han konstaterade, att om samhället engagerar sig till förmån för de politiska ungdomsorganisationerna kommer detta att innebära, att all idealitet försvinner och ett bidragstänkande vinner insteg och erövrar de politiska ungdomsorganisationerna. Jag tror att det uttalandet vittnar om okunnighet och främlingskap i fråga om det sätt på vilket svenska politiska och andra ungdomsorganisationer arbetar.

Jag tar herr Nyhages avståndstagande från statsbidraget till politiska ungdomsorganisationer som ett löfte från unghögerns sida, att den inte kommer att vilja ha något med av pengarna. Då kan det bli mera över till de organisationer som anser det värdefullt, att samhället engagerar sig, inte för att ge ett sådant stöd att all idealitet försvinner, utan för att ge ungdomen den hjälp till självhjälp som är behövlig för att för-
eningslivet skall kunna konkurrera med nöjesindustrien och allt det andra som lockar, och, herr talman, för att ge även de politiska ungdomsorganisationerna det samhällets stöd som, såvitt jag ser,

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

är nödvändigt för att göra föreningslivet så attraktivt och så skolande som möjligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora (bf), *Fredriksson* (s), *Bark* (s), *Jacobsson* i Sala (s) och *Carlsson* i Västerås (s), fru *Renström-Ingenäs* (s), herr *Andersson* i Hyssna (s), fröken *Olsson* (s), herr *Almgren* (s), fru *Torbrink* (s), fru *Eriksson* i Ängelholm (s), herr *Adamsson* (s) och fru *Löfqvist* (s).

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill inte underskatta eller på något sätt vara med om att diskriminera de politiska ungdomsorganisationerna och deras arbete för att fostra ungdomen till politisk aktivitet. Jag tror att de är nödvändiga i samhället.

I likhet med herr Dahl konstaterar jag dock att de politiska ungdomsorganisationernas politiska verksamhet i dag nog tyvärr är mindre omfattande än förr. Det har skett en förändring under det senaste decenniet. Om jag inte missuppfattade herr Dahl, så talade han för att de politiska ungdomsorganisationerna skulle erhålla stöd till hela deras verksamhet, alltså även för den rent partipolitiska. Så långt har emellertid inte statsrådet gått, utan han har föreslagit att bidrag skall utgå endast för verksamheten utanför det rent partipolitiska fältet, d. v. s. för det ungdomsfostrande arbetet. Jag tycker att vi där har en värdefull gränsdragning.

I direktiven till den utredning som arbetat med dessa frågor säger statsrådet, att de politiska ungdomsorganisationerna bör ha samma rätt som andra ungdomsorganisationer att erhålla statligt stöd för det arbete som bedrivs inom ungdomsvården. Där

finns alltså en gräns dragen mellan den ungdomsvårdande verksamheten och det partipolitiska arbetet. Förutsättningen för att organisationerna skall erhålla statligt bidrag är sålunda, att stödet inte också kommer det rent partipolitiska arbetet till godo. Statsrådet förklarade emellertid samtidigt, att denna gränsdragning inte får byggas på alltför detaljerade bidragsbestämmelser eller på kontrollåtgärder, som griper in alltför mycket i organisationernas inre förhållanden.

Som tidigare framhållits är det tre verksamhetsgrenar, för vilka statligt stöd kan utgå, nämligen fritidsverksamhet, instruktörsverksamhet och ungdomsledarkurser. Statsrådet konstaterar, att man för att få den önskvärda gränsdragningen mellan bidragsberättigad och icke bidragsberättigad verksamhet har måst införa särskilda kontrollåtgärder att gälla för de politiska ungdomsorganisationerna. Detta har också betonats av en del remissinstanser, vilka anser det omöjligt att upprätthålla en sådan gräns. Länsstyrelsen i Norrbottens län har förklarat, att en sådan gränsdragning mellan de politiska ungdomsorganisationernas fostrande verksamhet och det övriga arbetet inte kan genomföras och upprätthållas utan att tolknings- och intressekollisioner uppstår. Detta tror jag är riktigt. Vi kan inte göra en sådan gränsdragning utan att samtidigt skapa irriterande och olyckliga tolkningsproblem.

Som jag framhöll i början av mitt anförande vill jag inte på något sätt underskatta de politiska ungdomsorganisationernas samhällsgagnande verksamhet. Jag vill emellertid understryka att föreliggande förslag innebär att de politiska ungdomsorganisationerna kommer i en särställning beträffande kontrollåtgärderna, och denna särställning kan tolkas som en viss diskriminering och en viss misstro mot dessa organisationer.

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

Att man föreslagit sådana kontrollåtgärder beror utan tvekan på att man velat skapa garantier för att denna statliga bidragsverksamhet icke skall komma andra än de demokratiska ungdomsorganisationerna till godo. Men jag måste fråga mig: Om det kommunistiska partiet bildar en ungdomsorganisation, finns det då möjligheter att härvidlag göra en gränsdragning, så att inte även denna organisation får del av statsbidraget? Jag är rädd att man ger sig in på en väg, som man inte vet var den slutar. Jag tror att vi alla är överens om att inte på något sätt genom statsbidrag stödja ungdomsorganisationer, som arbetar mot vårt demokratiska samhällssystem. Det vore orimligt, om inte vi som representerar de demokratiska partierna hade denna inställning. Men kan vi längden göra gränsdragningen så strikt?

Herr talman! Med den motivering jag här framfört yrkar jag bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Det råder väl i denna kammare inga som helst delade meningar om nödvändigheten av de olika ungdomssammanslutningarna och deras verksamhet. Dessa organisationer utför ett så gagnarikt och fostrande arbete bland ungdomen, att vi inte har råd att undvara dem.

Detta var väl egentligen också motivationen, när riksdagen 1954 fattade beslut om ekonomiskt stöd åt de allmänna ungdomsorganisationerna. Det ansågs, att dessa borde erhålla ekonomiskt bidrag, så att de skulle kunna ta hand om ungdomen i så stor utsträckning som möjligt och fostra den. Det ansågs också, att en utredning borde verkställas, huruvida de politiska ungdomsorganisationerna och närmast då deras fritidsgrupper skulle komma i åtnjutande av samma förmåner som andra ung-

domssammanslutningar. En sådan utredning har nu gjorts, och det är på basis av dess förslag som departementschefen hemställt, att de politiska ungdomsorganisationernas fritidsgrupper skall få detta stöd av samhället.

En del av dem som yttrat sig här i dag har försökt göra gällande, att det inte går att skilja på politisk verksamhet och övrigt arbete, som utövas inom ungdomsorganisationerna. Jag tror emellertid för min del att det finns möjlighet att göra detta. Den som följt de stora ungdomsorganisationernas arbete under årtionden har fått klart för sig, att ungdomen inom de politiska organisationerna — de må vara av den ena eller den andra färgen — känner sitt ansvar och följer utfärdade bestämmelser i fråga om t. ex. bidrag.

Härtill kommer, att de politiska ungdomsorganisationernas fritidsgrupper, om de erhåller statligt stöd, blir föremål för en allmän insyn. Såvitt jag fattat saken rätt möter det, när en fritidsgrupp startats inom en politisk ungdomsorganisation, inga hinder att ungdomar med avvikande politisk uppfattning ansluter sig till gruppen. Det kan alltså bli grupper som består av politiskt olika organiserade och politiskt oliktankande.

Jag menar, att med den allmänna insyn som står till buds och med det ansvar som ungdomen känner — den politiskt organiserade ungdomen liksom annan ungdom — kan vi med stor tillförsikt överlåta åt ungdomsorganisationerna att bedriva denna fostrande fritidsverksamhet och ge den ett erkännande från statens sida och även ekonomiskt bidrag.

Statsutskottet har icke, på grund av den merutgift som skulle uppstå, kunnat biträda motionen om stöd till instruktörsverksamheten inom dessa fritidsgrupper. Herr Alemyr sade emellertid nyss, att utlåtandets formulering är sådan, att ärendet säkerligen kommer att

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

prövas inom den närmaste tiden. Detta har också varit avsikten med statsutskottets skrivning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det föreföll av de två första inläggen i denna fråga som om det fanns personer i denna kammare som tyckte, att detta var ett ärende där man skulle tala med stora bokstäver och med mycket luft i lungorna. Såvitt jag kan förstå, herr talman, är detta snarare en ganska svårbedömd fråga, där det är klokt att tala med mindre bokstäver och samtidigt sträva efter en viss nyansering, ungefär så som herr Widén gjorde. När jag utifrån ett försök till samma betraktelsesätt dragit andra slutsatser och befinner mig på den sida i statsutskottet som har nått majoritet, känner jag ett behov att här försöka förklara varför.

Det beslut som riksdagen fattade 1954 utgör enligt min mening grunden för diskussionen i dag. Man bestämde sig då för att i den situation som förelåg, med en utbredd missanpassning bland svensk ungdom och ett omfattande spritmissbruk, satsa på de olika organisationer, som närmast kunde tänkas nå resultat bland den föreningslösa ungdomen. Därvid skapade man nya statsbidragsformer, som vann anslutning från samtliga partier utom riksdagshögern. För dem som tog ansvaret för 1954 års beslut är det, menar jag, en rättvisesak att i dag fullfölja detta beslut.

Man uppnår eljest en situation, där alla andra organisationer än de som sysslar med politisk verksamhet gynnas av staten i sin ungdomsfostrande verksamhet. Låt oss säga att det på en liten plats finns en grupp ungdomar, som i sin organisationstillhörighet är knuten till

ett politiskt ungdomsförbund och som upptäcker, att de har möjlighet att göra en insats bland föreningslös ungdom men har små resurser härför. Vill de då utnyttja de möjligheter som samhället ställt till förfogande genom 1954 års beslut, skulle de, i den situation som hittills rått och nu före dagens beslut råder, behöva vända sig till en icke politisk organisation, exempelvis ett studieförbund, och inom dettas ram bedriva den bidragsförsedda verksamheten.

Detta skulle emellertid, såvitt jag kan förstå, leda till en hårdare politisering av de studieförbund som nu verkar med relativt fri anknytning till de olika politiska organisationerna. Vi vet alla, att både ABF, Svenska landsbygdens studieförbund, Studieförbundet Medborgarskolan och Liberala studieförbundet är organisationer, som bland sina aktiva har företrädare för andra politiska uppfattningar än dem, som organisationens ledare närmast sympatiserar med, och vi har alla betraktat det som en förmån att dessa studieförbund kunnat arbeta med en så pass bred rekrytering.

Skulle nu dessa politiskt intresserade ungdomar inom ett sådant studieförbunds ram bedriva fritidsverksamhet bland föreningslös ungdom, skulle den förmodligen komma att stämpla det arrangerande studieförbundet i alltför hög grad som en rent politisk organisation, eftersom vi alla vet att dessa politiskt aktiva ungdomar i sista hand skulle syfta till att rekrytera nya medlemmar för sin politiska organisation bland den föreningslösa ungdomen.

Det är inte ett mållöst arbete som man bedriver bland föreningslös ungdom, utan ett arbete i syfte att göra denna mera hemmastadd med det samhällsfostrande arbetet i allmänhet och med det politiska engagemanget, speciellt när detta arbete bedrivs av sådana ungdomar. Jag tror alltså att det ur renlighetssynpunkt är riktigare att öppet framträda med sådan verksamhet såsom

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

en del av det politiska arbetet i en ungdomsklubb.

Av kontrollskäl och med hänsyn till den tidigare konstruktionen av statsbidraget 1954 har man funnit det rimligast och riktigast att låta redovisningen gå via studieförbunden. Därmed har man skapat statens garanti för att verksamheten bedrivs enligt former, som studieförbunden inför sina huvudmän i skolöverstyrelsen och departementet har att svara för. Man har också fått in ett moment av sidostående kontroll när det gäller gränsdragningen mellan den rent politiska verksamheten och den icke politiska.

Jag är medveten om att några hundra procentiga garantier för att det inte kommer att ske någon som helst sammanblandning av denna ungdomsfostrande verksamhet och den politiska kan man inte skapa. Men de garantier som 1955 års ungdomsutredning föreslagit är enligt min mening de bästa man kan nå, och jag uppfattar dem såsom tillräckligt betryggande.

Det har sagts här i dag att man med ett beslut i enlighet med propositionen skulle möjliggöra statsbidrag till den kommunistiska verksamheten. Jag tror att ett sådant uttalande bygger på endera okunnighet eller också är en felaktig slutsats. Någon kommunistisk ungdomsorganisation finns ju för närvarande inte. Skulle en sådan bildas och komma att omfatta 3 000 medlemmar, kunde den visserligen i princip ifrågakomma för ett sådant anslag, men nästa förutsättning vore att den som riksorganisation skulle tillhöra ett av skolöverstyrelsen godkänt studieförbund.

Jag är övertygad om att intet av de nu existerande studieförbunden är villigt att upptaga ett kommunistiskt ungdomsförbund såsom medlem, och jag är övertygad om att icke heller något kommunistiskt studieförbund kan bildas, som på en gång svarar emot de principer det kommunistiska partiet kan godta

och de krav på objektivitet som skolöverstyrelsen ställer. Nej, i själva verket är det så, att möjlighet för statsbidrag till de kommunistiska ungdomsförbunden skapades i så fall i högre grad 1954, eftersom den enda kommunistiska ungdomsverksamhet som för närvarande förekommer är en kamouflerad sådan i form av icke politiska klubbar. Dessa skulle väl kunna begagna sig av de statsbidragsformer som skapades 1954, men detta skulle icke kunna komma i fråga enligt de statsbidragsgrunder varom vi i dag har att besluta.

Jag vill alltså, herr talman, konstatera att den som vill följa upp sitt ställningstagande vid 1954 års riksdag, i dag har alla skäl att rösta med utskottsmajoriteten. Men eftersom riksdagshögern på den punkten inte har något förflutet, kanske det finns anledning att ett ögonblick uppehålla sig vid de argument som framförts från det hållet. Det var en högerman som frågade mig efter behandlingen i statsutskottet, om det över huvud taget finns några med detta förslag jämförbara statsbidragsformer i andra länder än Sverige, och det kanske säger litet om den grundlighet, med vilken man på det hållet tagit del av det föreliggande materialet. I 1955 års ungdomsutredning finns mycket ordentligt redovisat vilka jämförbara bidragsformer som finns i andra länder. I Västtyskland t. ex. har man ett dylikt system, och det är så märkligt konstruerat, att det faktiskt gynnar de politiska organisationerna mer än de icke politiska — detta väl därför att man där finner den politiska verksamheten så särskilt åtråvärd och värd att gynna. I Finland finns ett system som närmare liknar det svenska, och i Norge har man ett system som sätter de politiska organisationerna i en något sämre situation än de icke politiska men dock ger dem möjlighet till statsbidrag. Det är alltså här fråga om en ny situation, där man i de olika länderna funnit det nödvän-

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

digt, med hänsyn till ungdomens situation i allmänhet, att förutsättningslöst gripa sig verket an.

Herr Nyhage, som här förde högerns talan, frågade retoriskt: Vad anser de politiska ungdomsorganisationerna, som har yttrat sig över utredningens förslag? Ja, varför inte, herr Nyhage, lika gärna rikta frågan till högerns ungdomsförbunds ordförande, vilken i egenskap av ledamot av 1955 års ungdomsutredning satt sitt namn under detta förslag och helt solidariserat sig med det? Att han sedan blivit desavouerad av sitt eget ungdomsförbund i remissyttrandet, innebär ju inte att han därmed skulle vikit från sin ståndpunkt, utan han har från sina allmänt konservativa utgångspunkter under utredningsarbetet funnit sakskalet så starka, att han inte kunde gå emot förslaget. Att man sedan i ett remissyttrande gör det, förändrar ju inte hans ställning.

Herr Nyhage slutade med ännu ett som jag förmodar retoriskt utrop, när han konstaterade att det var skräp till svensk ungdom, som inte kan klara sig utan statsunderstöd till snart sagt allt vad den företar sig. När man måste gripa till sådana överord tycker jag att man därmed bäst karakteriserar sin egen ställning. Då måste det betyda att man finner sakskalet så pass svaga att man får lov att argumentera med annat än sakliga argument.

Jag tror, herr talman, att det beslut som riksdagen här i dag fattar ingalunda är något märkligt eller storstilat beslut, att det ingalunda inleder en ny epok, ty det är självfallet en angelägenhet för de politiska organisationerna i ett demokratiskt land att bevaka, att något gynnande av politisk verksamhet med statsmedel icke får ske. Men det är en enkel rättviseåtgärd och en konsekvens av ett beslut, som i varje fall majoriteten i denna kammare för tre år sedan har ställt sig bakom.

Härmed ber jag få yrka bifall till statsutskottets förslag.

I detta införande instämde herrar *Keijer* (fp), *Dahlén* (fp) och *Larsson* i Stockholm (fp), fröken *Elmén* (fp) och herr *Olofson* (fp).

Herr NYHAGE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att högerns ungdomsförbund icke godkänner detta förslag, även om ordföranden gjort det som representant i denna utredning.

Herr Helén talar om att det är en rättvisesak, att andra organisationer gynnas i förhållande till de politiska ungdomsorganisationerna. Det gäller alltså inte för herr Helén ungdomen själv utan i första hand föreningarna och organisationerna som sådana. Jag hade faktiskt trott att det här var fråga om att hjälpa den ungdom som behöver hjälp, och då kan jag inte finna att det spelar någon roll var och i vilken förening det sker, utan jag anser att huvudsaken är att det sker.

Jag konstaterar att herr Helén talade sig varm för att de politiska organisationerna skulle få statsanslag för sin verksamhet, även den politiska. Herr Helén har nämligen inte med ett enda ord kunnat bevisa att statsanslaget icke kommer att gå till den politiska verksamheten.

Det är riktigt som herr Helén sade att det inte finns någon kommunistisk ungdomsorganisation. Men, herr Helén, kommunisterna känner vi väl. Vad är det som hindrar, att de redan i morgon bildar ett ungdomsförbund? Herr Helén framhåller att det inte finns något studieförbund, till vilket kommunistiska föreningar kan ansluta sig. Emellertid är det inte bara studieförbund som kan stå som huvudmän utan även kommunerna kan göra det. Kommunisterna har möjlighet att komma med den vägen.

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

Med anledning av att herr Helén inledde sitt anförande med att säga, att man skall tala med mindre bokstäver, vill jag replikera att jag tycker, att han själv bör rätta sig efter det.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ju tyvärr ingen volymmätare här i kammaren eller någon mätare på bokstävernas storlek. Herr Nyhage får väl därför ha den uppfattningen, att jag talar med lika stora bokstäver och lika mycket luft i lungorna som han. Själv har jag inte uppfattat det på det sättet.

Herr Nyhage menar att det är omöjligt att göra någon gränsdragning mellan den rent politiska verksamheten och den icke politiska. Det vore ju i så fall välgörande, om herr Nyhage ville söka bevisa, på vilka punkter 1955 års ungdomsutrednings förslag inte är hållbart. Jag menar att de garantier, som av utredningen lämnats för en gränsdragning vid redovisningen, är så betryggande som man rimligen kan begära, om man inte önskar en kontroll som blir så minutiös och byråkratiskt uppbyggd, att kostnaderna för den blir större än hela det statsbidrag det är fråga om.

Herr Nyhage är tydligen av den uppfattningen, att även de nu existerande studieförbunden med politisk anknytning här bedriver en politisk verksamhet. Det menar inte jag. Går det att göra en gränsdragning för dem, så är det väl också möjligt att göra det för de politiska ungdomsorganisationer, som skall redovisa sina bidrag via samma studieförbund och efter principer, som dessa studieförbund varit med om att godkänna.

Jag tror, herr talman, att det vore värdefullt, om en del av den bevisbörda, som herr Nyhage vill lägga på statsutskottet, övertoges av honom själv och att han, innan själva bidragsformen är

introducerad, försökte bevisa, på vilka punkter ett missbruk kommer att ske.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag tror att de små orden kanske behövs här men även en väckare, som ljudet av klockor av klingande malm, om vi skall få det budskap ut till ungdomen som vår tid behöver. Jag har velat säga detta därför att i alla de diskussioner, som förs om ungdomsproblemen dyker onekligen upp frågan, hur ungdomen själv skall kunna klara dem.

Det beslut, som riksdagen fattade 1954 om statsbidrag till ungdomsorganisationer för ungdomsledarutbildning, instruktörsverksamhet och fritidsverksamhet, har varit till stor nytta för våra fattiga ungdomsorganisationer i deras enligt min uppfattning många gånger svåra arbete att i dagens samhälle länka in de unga i en frivillig föreningsverksamhet.

När beslutet fattades 1954 ställdes de politiska ungdomsorganisationerna utanför, men föredragande statsrådet Persson utlovade redan då en fortsatt utredning kring detta problem. 1955 tillsattes en särskild utredning, och statsrådet framhöll i direktiven, att de politiska ungdomsorganisationerna borde ha samma rätt som andra ungdomsorganisationer, att erhålla statligt stöd för det av dem bedrivna arbetet inom ungdomsvården. Statsrådet ansåg alltså redan då, att det inte fanns några principiella skäl för att dessa organisationer skulle ställas utanför i vad det gällde deras arbete i ungdomsfostrande verksamhet. Den tillsatta utredningen kom senare enhälligt till samma uppfattning, att de politiska ungdomsorganisationerna borde erhålla statsbidrag för sin ungdomsfostrande verksamhet.

Här har förut påpekats, och jag vill även nu göra det, att ordföranden i högerens ungdomsförbund även under-

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

tecknat detta betänkande. Såväl 1954 som i dag har vi fått höra andra tongångar. Jag skall bara be att få ställa ett par frågor till herr Nyhage: Skall man kriminalisera våra politiska ungdomsorganisationers rent ungdomsfostrande verksamhet? Är det en samhällsfarlig verksamhet, som dessa organisationer bedriver inom den ungdomsfostrande verksamheten? Det skulle vara intressant att få ett svar på de frågorna, ty en betydande del av de politiska ungdomsorganisationernas arbete hänförs sig ju också till ungdomsfostrande verksamhet.

Jag tycker, herr talman, att det är framför allt en gärd av rättvisa, att riksdagen nu fattar beslut om att jämställa våra politiska ungdomsorganisationer med övriga ungdomsorganisationer enligt de riktlinjer som beslöts av 1954 års riksdag. Alla goda krafter bör väl medverka i arbetet för den svenska ungdomens framtid. Det är enligt min uppfattning nödvändigt att alla hjälper till och att ingen ställs utanför de stödåtgärder, varmed samhället vill hjälpa ungdomen.

I motion 590 i denna kammare har jag tillsammans med en del andra kammarledamöter framfört ett yrkande att instruktörsbidrag skulle utgå under nästa budgetår även till politiska ungdomsorganisationer. Vi yrkar i motionen att ytterligare 86 100 kronor skall ställas till förfogande. Statsutskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka den av oss förordade anslagshöjningen. Men då jag tolkar utskottets skrivning i denna del — »Utskottet utgår emellertid från att Kungl. Maj:t vid budgetberedningen instundande höst tager detta spörsmål under förnyat övervägande» — som en klar positiv inställning och en klar beställning, ställer jag, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Walén* (s) och fröken *Bergegren* (s).

Herr *NILSSON* i Tvärålund (bf):

Herr talman! Att stöd bör lämnas de opolitiska ungdomsorganisationerna råder det ganska stor enighet om. Stödet till ungdomsorganisationerna tillkom ju samtidigt med att motboken avskaffades och spriten släpptes fri. Det ansågs nödvändigt att stödja de krafter, som ville leda ungdomen bort från både för individen och samhället vådliga vägar. Det läge som då var för handen är väl inte i dag nämnvärt förändrat. Det gäller att stödja sådana former av ideell verksamhet som syftar till personlighetsfostran och självverksamhet. Sådan verksamhet är mycket behjärtansvärd, och det är enligt min mening naturligt att för densamma alla goda krafter engageras och stimuleras av samhället. Hittills har de politiska ungdomsorganisationerna undantagits, på grund av att man varit osäker om sätet för samhällets stöd, så att det inte skulle komma till användning för politisk propaganda. Denna kan väl inte anses vara samhällsskadlig. Tvärtom. Här kommer man emellertid in på individens åsiktsfrihet, och den skall inte staten lägga sig i.

Nu har en utredning sysslat med dessa problem och rekommenderat ett förfaringssätt för statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer som på ett rimligt sätt garanterar, att pengarna kommer till riktig användning. Alla politiska ungdomsförbund har varit representerade i kommittén, som också varit enig; det är ju sagt tidigare i dag. Jag skulle finna det beklagligt, om högers ungdomsförbunds ordförande vore ensam frondör mot den negativa inställning till dessa ting, som unghögers styrelse har givit uttryck åt. I frågan om ideell verksamhet skulle man väl med fog kunna tillämpa tänkespråket: Man skall tänka och tala väl om sin nästa och tyda allt till det bästa! Herr Nyhage gjorde här precis motsatsen;

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

han ville i detta fall inte tala väl om och tyda allt till det bästa.

De politiska ungdomsorganisationerna utgör ett markant inslag i vårt lands föreningsflora. Enligt utredningsbetänkandet omfattar de cirka 240 000 medlemmar. Nykterhetsrörelsens ungdomsorganisationer har enligt samma källa cirka 35 000 medlemmar. Denna jämförelse säger oss, vilken stor del av svensk ungdom som skulle undanhållas samhällets stöd i ett arbete, som just syftar till självverksamhet, personlighetsfostran och ökat samhällsintresse.

Jag skulle tro, att det inom alla politiska ungdomsförbund förekommer en verksamhet, som spänner över ett mycket vidsträckt område utanför det politiska arbetet. Så är fallet inom den organisation jag mera ingående känner till. Enligt den senaste årsberättelsen för Svenska landsbygdens ungdomsförbund fanns — för att nämna några exempel — så var 29 sångkörer i verksamhet, 109 musikkapell, 615 amatörlag, 112 syklubbar, 28 folkdanslag osv. Vidare har föreningarna meddelägarskap i 550 bygdegårdar och samlingslokaler, och dessutom finns det enligt årsberättelsen 520 sparklubbar inom organisationen. Därutöver förekommer en betydande studiecirkelverksamhet och en kurs- och tävlingsverksamhet — idrottstävlingar givetvis inte inräknade — som samlar närmare 100 000 deltagare varje år.

All denna verksamhet inom SLU bedrives, herr Nyhage, utan att influeras av politiska beräkningar. Herr Nyhage sade här, att det var omöjligt att skilja på politisk och icke politisk propaganda. För min del har jag aldrig, när jag deltagit i verksamhet av det slag som jag här redovisat, haft någon tanke på att göra den politiskt färgad. Jag vill också gärna tro att det även inom andra ungdomsförbund bedrives en liknande opolitisk verksamhet. Skulle så inte vara

fallet, är det en mycket stor samhällsuppgift att ta sig an.

Det förefaller mig orimligt att de politiska ungdomsorganisationerna inte skall erhålla samhällets stöd för i stort sett samma verksamhet som den, för vilken andra ungdomsorganisationer redan lämnats bidrag. Att ställa de politiska ungdomsorganisationerna i stryk-klass härvidlag, innebär en negativ attityd mot samhällsarbetet i allmänhet och den ungdomsfostrande verksamheten i synnerhet. Jag anser det mycket glädjande att arbetet med att väcka ungdomens samhällsintresse har genom det föreliggande utskottsförslaget visats den uppskattning och erkänsla som det är värt både från samhällets och från individens sida.

Med detta har jag, herr talman, velat motivera varför jag yrkar bifall till vad utskottet i detta ärende hemställt.

Häri instämde herrar *Gustafsson* i Mem (bf) och *Wahrendorff* (bf).

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag har varit idrottsledare sedan 50 år tillbaka, först i små föreningar och sedan i centrala sammanhang. Jag blev mycket beklämd, när jag hörde denna debatt, över att inte herrarna lade i dagen samma entusiasm när det gällde anslag till instruktörer och utbildning av idrotts- och ungdomsledare och då hade samma inställning: att den föreningslösa ungdomen skall in i föreningar, att vi inte skall bilda fritidsgrupper utan samla ungdom av alla kategorier, god och dålig och ungdom av olika uppfattningar, i föreningarna.

Nu talar ni med entusiasm för bidrag till de politiska organisationerna, och här används mycket starka ord. Trots att herr Helén sade, att man inte skulle vara tvärsäker, var han själv ganska tvärsäker i fortsättningen. Den siste tälaren var det i ännu högre grad. Han

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

påstod, att vi skulle sätta de politiska organisationerna i strykklasse, om de inte skulle få bidrag.

Är det inte här — det var herr Helén också inne på — fråga om att hjälpa ungdomen till fritidsverksamhet genom att samla den i föreningar och på så sätt skapa kamratskap? Det är till detta vi skall anslå pengarna. Tror ni, att vi hjälper den svenska ungdomen — vi är ju på det klara med att studieförbunden och idrottsrörelsen är de organisationer, som kan samla den — genom att ytterligare splittra bidragsbeloppen? Jag är säker på att alla har glömt bort, hur det ser ut ute i landet, när ungdomsföreningarna i en socken med kanske 7 000 å 8 000 invånare skall slåss inbördes om bidragen genom olika kanaler — genom ABF, genom de politiska studieförbunden och genom idrottsföreningarna — man kan då inte rationellt samla ungdomen och genom samlade insatser använda pengarna på ett förnuftigt sätt. Det är därför jag kände mig nödsakad att ta till orda. Det är beklagligt, att man varje gång denna fråga diskuteras inte ser klokt på att det väsentliga är att vi ger ungdomen hjälp till självhjälp, skaffar lokaler och instruktörer och utbildar föreningsledare, och sedan låter den sköta sig själv. När det kommer till kritan sitter vi här och prutar — vi vill ju inte vårdslösa med statens medel — då vi skulle kunna göra en verklig, enande insats.

Jag måste inlägga en bestämd gensaga mot det påståendet, att om jag nu med full övertygelse röstar för reservationen, gör jag det för att sätta någon i strykklasse. Jag gör det därför, att jag vill anslå pengarna till det centrala ändamålet: samlad hjälp åt ungdomen; hjälp till självhjälp.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Ingen har vägrat idrotts-

organisationerna bidrag. Den bidragsgivningen har granskats i vanlig ordning av statsutskottet och riksdagen har tagit ställning till saken. De politiska organisationerna får däremot nu liksom tidigare inte något bidrag alls, och om riksdagen kan hjälpa dem till en förbättrad ungdomsverksamhet, gör den ju en god gärning.

Den ärade föregående talaren menade tydligen liksom herr Nyhage, att om de politiska ungdomsorganisationerna skulle få del av anslaget på 1 800 000 kronor till sin verksamhet, skulle summan tas av bidraget till andra ungdomsorganisationer. Men, herr talman, om jag inte har fattat alldeles fel, har högern velat ta bort alla bidrag och ställa alla ungdomsorganisationer på bar backe. Är detta högerns uppfattning, bör man nog göra den allmänt känd bland ungdomen. Det skulle också vara intressant att få svar på de frågor, som jag tidigare har ställt till herr Nyhage.

Herr NILSSON i Tvärålund (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå att herr Gezelius känner sig uppfordrad att med känsla göra vissa erinringar. Men herr Gezelius kanske särskilt tänker på förhållandena sådana de var för femtio år tillbaka, då idrottsrörelsen fyllde kanske en ännu större uppgift för att samla ungdomen än nu. På den tiden fanns det egentligen inte någon annan som tog hand om ungdomen. Nu för tiden slåss man om att ta hand om ungdomen — det gäller inte minst nöjesindustrien. I konkurrensen med denna är det svårt för föreningsverksamheten att hävda sig.

Jag erinrade i mitt förra anförande om att de politiska ungdomsorganisationerna för närvarande har sammanlagt omkring 240 000 medlemmar, och vilken tillgång de utgöra för samhällslivet. Då bör också dessa politiska ung-

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

domsorganisationer för sin opolitiska ungdomsfostrande verksamhet få ungefär samma stöd från samhällets sida som redan har tillerkänts andra stora ungdomsorganisationer för liknande verksamhet.

Det är klart, att en gammal kämpe inom idrottsrörelsen som herr Gezelius kanske saknar den idealitet som tidigare funnits. Förr i tiden hade ungdomen ont om pengar, men i dag är förhållandet ett annat. Nu har ungdomen vant sig vid att relativt lätt få goda inkomster och att kunna köpa och, tyvärr, bara konsumera en mängd ting inte minst lockelser från nöjesindustrin, och då försvinner lätt idealiteten. Det finns därför all anledning för samhället att stödja en verksamhet som är i verklig mening ideell.

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Min beklämning växer när jag hör fortsättningen på debatten. Man talar här om högerns inställning. Jag för min del har inte sett denna fråga som någon politisk fråga, utan jag har betraktat den från den bestämda utgångspunkten, att eftersom statens kassa ju inte är outtömlig, måste vi på bästa sätt begagna de medel, som finns tillgängliga, för ungdomsfostrande verksamhet och inte splittra dem på alltför många uppgifter.

Herr Nilsson i Tvärålund ville här liksom ge sken av att jag, när jag talade om idrottsrörelsen, byggde på erfarenheter från gamla tider. Jag kan säga herr Nilsson i Tvärålund, att jag fortfarande är medlem av Riksidrottsförbundets överstyrelse och alltså aktiv som idrottsledare.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi känner väl alla stor respekt för det ideella arbete inom idrottsrörelsen som herr Gezelius genom åren gett prov på, och jag beklagar verkligen, om herr Gezelius i vårt ställ-

ningstagande här ser någon som helst kritik av idrottsrörelsen. Men vi tror att arbetet för att ta hand om, hjälpa och stödja den ungdom, som vi kallar för eningslös, bättre främjas, om alla organisationer som har möjlighet att komma i kontakt med denna ungdom får bidrag till sin verksamhet, och alltså inte enbart idrottsrörelsen. Idrottsrörelsen gör sin del av detta arbete, men den kan inte täcka hela fältet.

Jag tycker nog att det hade varit mera på sin plats, att herr Gezelius redovisat en del av den beklämning som han i dag känner inför det sätt, varpå högern redan 1954 och därefter har försökt att i rent partitaktiskt syfte spela ut bidragen till idrottsrörelsen mot bidragen till övriga organisationer. När exempelvis högerledaren i 1954 års valrörelse beskrev det då nya statsbidragssystemet för fritidsverksamheten såsom innebärande att man skulle ge statsbidrag till den ungdom som satt och spelade kort, så hade det varit välgörande om herr Gezelius uppträtt och redovisat något av den beklämning som han i dag givit uttryck för.

Herr NYHAGE (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Norrköping frågade mig, om högern verkligen ville kriminalisera ungdomsorganisationerna när det gäller deras rent ungdomsfostrande verksamhet. Menar alltså herr Johansson, att om man säger nej till ett statsbidrag, kriminaliserar man därigenom den eventuella mottagaren av detta bidrag? Det är väl ändå att ta till väl starka ord. Har herr Johansson aldrig själv sagt nej till ett statsbidrag? Om herr Johansson sagt nej, har alltså herr Johansson varit med om att kriminalisera vederbörande.

När det gäller anslaget till övriga ungdomsorganisationer, utgår jag ifrån den situation som i dag råder sedan riksdagen beviljat 1,8 miljoner kronor till ungdomsfritidsverksamhet. Om de

Statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.

politiska ungdomsorganisationerna skall få del därav utan att fördenskull någon anslagsökning begärts, vill herr Johansson då förneka att det kommer att bli en omfördelning? Nej, vad herrarna är ute efter är ingenting annat än att främja de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet även vad beträffar deras rent politiska verksamhet. Jag finner fortfarande att det väsentliga är, att bidraget utgår till den ungdom som behöver det. Det väsentliga är inte vem som handhar verksamheten.

Herr Alemyr påstår, att jag sagt att om detta statslag beviljas blir följden ett utbrett bidragstänkande. Nej, det sade jag inte. Nej, herr Alemyr, detta krav har kommit upp som resultat av ett redan vitt utbrett bidragstänkande inte minst hos företrädarna för den organisation som herr Alemyr representerar.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Vad beträffar den första frågan, som herr Nyhage talade om, vill jag bara slå fast, att om de politiska ungdomsorganisationerna ställs utanför den statliga bidragsgivningen för ungdomsfostrande verksamhet och inte jämställs med andra ungdomsföreningar, då anser jag att framför allt herr Nyhage vill kriminalisera dess verksamhet.

Vad sedan den andra frågan beträffar röstade herr Nyhage mot anslaget på 1,8 miljoner. Hade icke detta anslag beviljats, hade ju inte de övriga ungdomsorganisationerna fått någonting. Det är högerens linje.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag citerade herr Nyhage och sade att han dragit in bidragstänkandet i debatten. Jag tillbakavisade beskyllningen för bidragstänkande med att säga, att jag inte tror att detta kommer att erövra de politiska ungdomsorganisationerna, ifall de får ekonomiskt stöd från samhället.

Hos herr Nyhage har ett par gånger också i denna debatt skymtat den kommunistkräckens frossa, som han och unghögern råkat ut för. Den enda ungdomsorganisation, som på allvar bekämpat den kommunistiska ungdomsrörelsen är den socialdemokratiska, som har äran av att kommunisternas ungdomsförbund praktiskt taget dött i vårt land. När vi inte känner skräck för kommunisterna utan tror att det är möjligt att på vanligt sätt slå dem tillbaka, tror jag inte, herr talman, att unghögern, som aldrig varit engagerad i kampen mot kommunisterna, behöver känna någon skräck för dem, även om de till äventyrs skulle råka få något av statsanslaget till ungdomsorganisationerna.

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! Herr Alemyr har ett utmärkt tillfälle att i dag visa, att han i allt menar allvar i sin inställning mot kommunisterna, genom att rösta för reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyhage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 122, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

Fortsättningskurs för hemkonsulenter m. fl. — Tekniska högskolor

ändring däri, som föranledes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nyhage begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 61 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av väckta motioner om dels anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger, dels ock ökat statsbidrag till de privata hemsysterskolorna.

*Punkten 1***Fortsättningskurs för hemkonsulenter m. fl.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag har här antecknat en blank reservation. Man skulle kunna tro att detta innebär ett visst missnöje med utskottets skrivning. Jag vill dock säga att jag trots att man yrkar avslag på motionen är mycket tacksam och glad för den behandling min motion har fått och för utskottets skrivning.

Jag vill bara understryka det önskvärda i att den utredning, som utskottet här förordar, kommer till stånd så

snabbt som möjligt. Svenska vanförevårdens centralkommittés undersökning har klarlagt, att de invalidiserade husmödrarna har att kämpa med mycket komplicerade för att inte säga övermäktiga problem. Det gäller att hjälpa dem i deras situation genom att undervisa dem om de tekniska möjligheter som finns för att de över huvud taget skall kunna klara sig själva. Detta är ett stort humanitärt problem. Även ur samhällsekonomisk synpunkt är denna fråga mycket viktig.

Jag har alltså inget yrkande att ställa utan ber bara att få understryka, att utredningen bör komma till stånd så snabbt som möjligt.

Häri instämde fru *Lindskog* (s).

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Avd. I***Tekniska högskolor**

Utskottets härunder gjorda hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Även vid denna punkt har jag en blank reservation, men i detta fall är den ett uttryck för en viss grad av missnöje.

Vi är alla överens om att det behövs en ökning av antalet arkitekter. Viktigt är också att utbildningen håller en viss

Tekniska högskolor

kvalitet. Man har föreslagit att antalet elever skall fördubblas vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Jag vet inte varför man stannat just för en fördubbling vid de båda anstalterna. Det är osäkert om det verkligen ligger en utredning bakom som visar, att det behövs en fördubbling av det nuvarande antalet.

Beträffande tekniska högskolan i Stockholm föreslår man en plan för en successiv förstärkning av lärarpersonalen. Beträffande Chalmers verkar det dock som om förslaget framlagts i panikens tecken. Chalmers tekniska högskola har väl rätt att ställa samma krav på lärarpersonalens storlek och kvalitet som tekniska högskolan i Stockholm.

För närvarande pågår det en utredning angående lärarbehovet vid Chalmers med nuvarande elevantal. Redan nu har man knappt om lärare. Man måste därför förmoda, att en fördubbling av elevantalet också kräver minst en fördubbling av lärarnas antal. Det är risk för att det nu framlagda förslaget ställer denna skola i ett sämre läge än tekniska högskolan i Stockholm. Det kan därmed bli olika kvalitet på utbildningen vid dessa båda högskolor och det kan inte vara lyckligt.

I propositionen har man skurit ner högskolans förslag beträffande antalet lärare och i stället för en professur i husbyggnadslära har man föreslagit en biträdande lärare. Det har sagts, att man räknar med att denne biträdande lärare skulle ha ett arvode av 7 000 kronor. Med de arkitektarvoden som i dag utgår måste det emellertid ställa sig omöjligt att få en biträdande lärare till den lönen. Därtill är det också mycket svårt att i en stad som Göteborg uppbära fackfolk — framför allt när det gäller ett provisorium som detta.

Jag måste understryka, att tillgången på goda lärare är det allra viktigaste vid utbildningen. Vidare måste det framhållas, att när man ökar intagning-

en av eleverna som man nu gör vid tekniska högskolan i Stockholm och vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg, så kan man inte gallra eleverna på samma sätt som förut. Detta ställer ännu större krav på lärarna. Det har också visat sig när man ökat intagningen av elever vid andra avdelningar av de tekniska högskolorna.

Beträffande lokalerna kämpar man redan nu med mycket stora svårigheter vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Man arbetar i fyra olika lokaler på två vitt skilda platser i staden. Nu räknar man med att nybyggnaden av biblioteket vid Chalmers skall frigöra de gamla bibliotekslokalerna, vilka hösten 1959 skall kunna tas i bruk för den utbyggda arkitektavdelningen.

Ja, att bibliotekslokalerna är dåliga känner vi alla till. De är så dåliga, att de inte håller för tyngden av böckerna. De håller kanske för arkitekteleverna, men lokalerna blir ändå inte tillräckliga.

Jag skulle också vilja säga, att det är bra sent, om man får dessa lokaler först fr. o. m. läsåret 1959/60. Det skulle naturligtvis behövas ytterligare medel, så att man kunde forcera biblioteksbygget och snabbare kunde få lokaler för arkitektavdelningen.

Det hade varit bättre, om man såsom avdelningsrådet vid arkitektavdelningen hos Chalmers har förordat skjutit ett år på ökningen av antalet intagna vid Chalmers, så att man kunde planlägga utbildningen på ett annat sätt och få lärarfrågan och lokalfrågan bättre genomtänkta. När det nu inte har gått utan man skall tillämpa ett provisorium, får vi hoppas att man gör det bästa möjliga och försöker forcera bygandet av biblioteket, så att man verkligen snabbare får disponera dessa gamla bibliotekslokaler för utbildningen av arkitekter. Det är många gånger risk för att provisoriet blir permanent — det gäller framför allt lärarfrågan.

Herr talman! Jag har inget yrkande

Tekniska högskolor

att ställa utan har endast velat anföra dessa synpunkter.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Då fröken Elmén inte gjorde något yrkande, finns det inte någon anledning för mig att uppehålla mig så länge vid hennes framställning. Det förefaller mig dock som om hon målade i mörkare färger än som verkligen är berättigat, ty vad fröken Elmén nu sist sade om att det hade varit bättre att uppskjuta det hela ett år innebär en resignation som jag inte kan finna rimlig.

När vi inom departementet med utnyttjande av de utredningsmöjligheter vi har haft och genom stort tillmötesgående från ledningen för såväl Chalmers tekniska högskola som tekniska högskolan i Stockholm relativt hastigt har fått fram ett förslag, som dock innebär en fördubbling av antalet intagningar för arkitektutbildning, så trodde jag att inte minst företrädarna för Göteborgs stad skulle finna det vara tacknämligt. Utökningen gäller ju också Chalmers tekniska högskola. Vi är också på det klara med att arkitektutbildningen behöver utökas så snabbt och så mycket som möjligt.

Jag har kanske kommit upp litet för tidigt i denna debatt, herr talman, och det är möjligt att representanter för andra delar av landet här kommer att anmäla sitt intresse. I första kammaren kom i alla fall detta intresse klart till synes. Det viktigaste är emellertid, att utbildningen blir fullgod, och jag räknar med att det skall kunna bli fallet.

Fröken Elmén gör sig mödan att tala om, hur vi har beskurit det ursprungliga förslaget från Chalmers. Jag måste då påpeka både för fröken Elmén och för kammaren, att detta första förslag avsåg en ökning av intagningen med 35 studerande, under det att man i propositionen har räknat med 25. Det bör

ju under sådana förhållanden vara möjligt att spara något på lärarkostnaderna. Vad utskottet har skrivit om möjligheterna att anställa en arvodesavlönad laborator har jag ingenting att erinra mot — jag har själv varit inne på samma tankegång när propositionen utformades, och propositionen och utskottsutlåtandet överensstämmer ju så till vida, att det inte är fråga om att på detta provisoriestadium inrätta en laboratorsbefattning utan endast att räkna med ett arvode för en så kvalificerad lärarkraft.

Fröken Elmén är litet rädd för att man inte kan gallra de inträdessökande tillräckligt hårt. Det argumentet har ju använts tidigare i debatterna om dessa frågor, och det kan ju hända att en och annan vill dra den slutsatsen av tillgänglig statistik, att vi inte kan rekrytera elevkårerna vid de tekniska högskolorna i så stor utsträckning som denna proposition ger vid handen. Jag vill då erinra om att vi under tre års tid har ökat intagningen på de tekniska högskolorna så mycket att denna utökning motsvarar storleken av en hel högskola före denna utökning. Det är sålunda en väsentlig ökning. Men vi måste dock vara på det klara med att antalet studenter här i landet också har ökat undan för undan, och den ökning som man nu kan överblicka förefaller mig vara tillräcklig för att man skall kunna få kvalificerade sökande till de tekniska högskolornas ökade intagning.

Så till sist ett par ord om lokalerna. Jag kan inte finna annat än att fröken Elmén överdriver när hon säger, att det är bra sent att ställa utökade lokaler till förfogande först hösten 1959. Alla beräkningar som vi har gjort tyder på att man fram till 1959 klarar sig med de lokaler som finns, även om de naturligtvis måste användas så intensivt som de någonsin kan användas — någonting annat har vi egentligen inte råd till här i landet för närvarande. Kan således bara utökade lokaler ställas

till förfogande för detta ändamål hösten 1959, så är det ingen fara, och jag menar för min del att det kan ske. Det är inte bara denna biblioteksbyggnad som kan tänkas friställa lokaler, utan det finns också ett par andra möjligheter med den byggnadsverksamhet som nu pågår i Göteborg. Vi behöver nog inte dra i tvivelsmål att det hela går i lås.

Man pekar här på att detta är ett provisorium, och jag är den förste att erkänna, att så är förhållandet. Vi bör emellertid komma ihåg, att mycket framstående experter på detta område bedriver utrednings- och prognosverksamhet, och under sådana förhållanden har vi ingen anledning att misströsta och säga att detta provisorium kommer aldrig att förbättras till någonting definitivt. Jag tror att en sådan syn på saken är alldeles för pessimistisk.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Endast ett par ord!

Jag är den första att medge, att vi behöver fler arkitekter — allt tyder ju på det — men vi måste också se till att utbildningen i Stockholm och i Göteborg blir av samma kvalitet. Jag har haft möjlighet att följa dessa frågor och vet, att man för närvarande arbetar under svåra förhållanden. Jag är därför rädd att detta provisorium med en ökad intagning kommer att göra förhållandena ännu svårare. Avdelningsrådet för avdelningen för arkitektur uttalar också sin oro inför denna ökade intagning. Jag menar att man hade kunnat öka intagningen detta år vid tekniska högskolan i Stockholm men kunde ha väntat ett år med att öka intagningen till Chalmers, tills man hade fått det bättre ordnat med både lärare och lokaler.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Avd. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13

Naturastipendier åt studerande

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 121, s. 274—281 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1957, föreslagit riksdagen att till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 6 980 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herr *Arrhén* väckt motion (I: 119);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlön m. fl.* (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 318), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universitet och högskolor m. fl. läroanstalter för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 8 550 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (I: 359) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 445), i vilka hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1957/58 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 570 000 kronor uppräknat reservationsanslag av inalles likaledes 8 550 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Naturastipendier åt studerande

slag ävensom med avslag å motionerna I: 279 och II: 318 samt I: 359 och II: 445, ävensom I: 119, sistnämnda tre motioner såvitt här vore i fråga, till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 980 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ohlön*, *Sundelin* och *Axel Andersson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 279 och II: 318, I: 359 och II: 445, sistnämnda båda motioner såvitt här vore i fråga, ävensom med avslag å motionen I: 119, såvitt här vore i fråga, till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 550 000 kronor,

2) av herr *Arrhén*, och

3) av herr *Heckscher*, de båda sistnämnda utan angivna yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HELEN (fp):

Herr talman! 1950 års riksdag beslöt på grundval av studentsociala utredningens förslag, att naturastipendieringen till de studerande vid universitet och högskolor skulle successivt utbyggas till att omfatta 26 procent av det totala antalet nyinskrivna studenter. Därmed ansåg man sig nå upp till den tröskel, under vilken de kraftigt lånebelastade studenterna befann sig. Ungefär en fjärdedel av de studerande vid universitet och högskolor är nämligen kraftigt lånebelastade när de tar sin examen, medan skuldsättningen för de övriga har varit relativt ringa. De siffror man

grundade beräkningarna på hade inhämtats mot slutet av 1940-talet,

Riksdagen har nu år efter år strävat efter att successivt uppfylla 1950 års principbeslut, och i år anmäler departementschefen i statsverkspropositionen att målsättningen är uppfylld. Tyvärr måste man säga, att statsverkspropositionen på den punkten är vilseledande. Med det antal stipendierum, som enligt Kungl. Maj:ts förslag ställs till förfogande, kan man nämligen inte täcka 26 procent av de nyinskrivna under första året de befinner sig vid universitet och högskolor. Med den praxis i fråga om fördelningen av stipendierummen som hittills har tillämpats — och vari ingen ändring har ifrågasatts — kommer nu de nyinskrivna att först efter en väntetid av upp till två år kunna påräkna att komma i fråga för en 26-procentig stipendiering.

Jag finner det beklagligt, att ecklesiastikdepartementet år efter år följer en beräkningsgrund, som är oriktig i förhållande till det principbeslut som fattades, trots att Sveriges förenade studentkårer och statsstipendienämnderna upprepade gånger har påpekat, att det är en klart felaktig beräkningsgrund. Nu hade vi en rätt lång diskussion om detta vid fjolårets riksdag, och jag skall därför inte onödigt förlänga dagens debatt. Jag hoppas att ecklesiastikministern, även om han inte nu är beredd att inför kammaren erkänna att han den gången blev vilseledd av sina experter, ändå till ett kommande år skall rätta till de misstag, som hittills regelbundet har begåtts varje gång.

Jag vill emellertid, herr talman, peka på att vissa församlingar i fråga om det studentsociala stödet faktiskt inträffat sedan fjolåret. Sälunda har riksdagens beslut om en begränsning av de räntefria studielånen i praktiken inneburit, att dessa lån för nästa års studenter blir mera svåråtkomliga än de varit för föregående års studenter. Studentantalet stiger nämligen i långt snabbare takt än

Naturastipendier åt studerande

vad som motsvaras av det antal lånerum riksdagen för några veckor sedan fastställde. Likaså kommer riksdagens beslut häromnatten att i enlighet med det av reservanterna i statsutskottet framlagda förslaget sänka stödet till studentbostäder till 5 000 kronor per lägenhet, i praktiken att leda till att de studenter, som flyttar in i de nya husen, får en hyreshöjning på mellan 25 och 30 procent. De förmåner, som staten via naturastipendierna nu med ena handen ger, tar staten alltså för dessa studenter vidkommande med en barsk gest tillbaka med den andra handen.

Jag är medveten om, herr talman, att förslaget om en sådan höjning av naturastipendierna, att de — i överensstämmelse med studentsociala utredningens förslag och 1950 års principbeslut — från och med nästa budgetår verkligen kommer att omfatta 26 procent av det totala antalet nyinskrivna studenter, medför en kraftigt ökad kostnad för staten. Vi som reserverat oss i statsutskottet har emellertid valt att satsa på dessa studerande. Vi är övertygade om att naturastipendierna fyller en utomordentligt viktig uppgift inte minst i den trängda lånesituation som för närvarande råder.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats vid detta utlåtande av herr Ohlon m. fl.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag vill endast i största korthet säga, att jag med både mitt hjärta och mitt förnuft instämmer i den av reservanterna uttalade uppfattningen. Det är *uteslutande* med hänsyn till statsfinanserna, om vilkas mer än betydakta läge vi nyligen återigen fått vältaliga bevis, som jag finner mig nödsakad att följa utskottets förslag.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Ända sedan riksdagen år 1950 fattade sitt principbeslut har det ju skett en successiv utbyggnad av

9 — Andra kammarens protokoll 1957. Nr 20

systemet med naturastipendier. Särskilt kraftiga insatser har man på detta område gjort de sista åren för att stegvis söka nå fram till dessa mycket omtalade 26 procent av antalet nyinskrivna studenter, d. v. s. studentsociala utredningens målsättning. Såsom av utskottsutlåtandet framgår har stipendiefrekvensen ökat från 7 procent år 1953 till 22 procent under år 1956.

I år har departementschefen föreslagit en anslagsökning med inte mindre än 2,5 miljoner kronor, d. v. s. en mycket större höjning än vad som någonsin tidigare ifrågakommit beträffande detta anslag. Jag vill för övrigt ifrågasätta, om det är något annat större anslag som i år blivit föremål för en så stor uppräknig. Departementschefen har föreslagit, att uppräknigen av detta anslag skall ske med utgångspunkt från garantilånenämndens förslag. Låt mig, herr Helén, bara erinra om en enda sak, nämligen att anslaget till naturastipendier budgetåret 1952/53 endast utgjorde c:a 650 000 kronor, medan det nu gäller 7 miljoner kronor, på 20 000 kronor när. Här har verkligen skett något under dessa år.

Naturligtvis hade det — det skall jag villigt erkänna — i och för sig varit önskvärt, om man nu hade kunnat låta även de studenter, som tidigare inte haft förmånen och möjligheten att komma i fråga, få del av naturastipendier. Vi måste emellertid ta hänsyn även till andra faktorer, till den kraftiga anslagsförstärkning det här är fråga om och även till vår allmänna återhållsamhet på grund av det ekonomiska läget.

Det förvånar mig litet, herr Helén, att det är just under de två senaste åren, då man från departementschefens sida har föreslagit dessa stora uppräknigar av anslag, som man på folkpartihåll inte velat nöja sig med de framlagda förslagen utan kommit med reservationer. Under de år i början av 1950-talet, då anslagsförstärkningarna var betydligt mindre, nöjde man sig däremot från

Naturastipendier åt studerande

folkpartiets sida med att följa utskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blidfors frågade efter anledningen till att vi från vårt håll först under de två senaste åren framställt yrkanden i överensstämmelse med SFS:s förslag. Ja, det beror bland annat på att det först för ett par år sedan, som departementschefen i statsverkspropositionen konstaterade, att han godkänt de beräkningsgrunder som Sveriges förenade studentkårer föreslagit. Sedan har man vid uträkningen inom departementet av antalet stipendierum likväl icke följt dessa grunder. Det är anledningen till att vi här vidhåller den principiella uppfattning, som 1950 års riksdag ställde sig bakom.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag skall be att med några få ord instämma i herr Heléns och herr Munktells resonemang om nödvändigheten att stipendievägen uppmuntra vetenskapliga studier.

Själv har jag vid årets riksdag stått som motionär för flera och högre licentiand- och doktorandstipendier. De önskemålen fick inte något gensvar i statsutskottet. I dag behandlade vi under föregående statsutskottsutlåtande sista delen av motionen, som gällde högre bidrag till stipendier vid de tekniska högskolorna.

Jag tror att man här låter sparsamheten bedra klokheten. Det har omvittnats från så många håll, bland annat av företrädare för industrien, att vi här i landet nödvändigtvis behöver få fram fler personer med högre utbildning.

I det nu föreliggande ärendet ansluter jag mig till reservanterna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med anledning av de funderingar som här kommit fram om hur man kan och bör beräkna dessa procenttal, vill jag erinra kanske främst herr Helén om att det här gäller två å tre årgångar av studenter, som kan komma i fråga för dessa stipendier för första gången. Därför kan man inte med säkerhet säga, att det kommer att bli just den och den procentsatsen i den och den årgången. Det beror på betygen och kanske även på andra saker, som stipendienämnderna har att ta hänsyn till. Om det t. ex. finns äldre studenter, som tidigare inte kunnat beredas plats inom stipendieringsramen, kommer de kanske att gå före vissa av de nyinskrivna. Jag vill emellertid bestämt påstå, att vårt beräkningssätt, som vi använt såväl i fjolårets proposition som i årets, är fullt riktigt. Men vi har heller aldrig sagt, att den verkliga stipendieringen skulle bli just den eller den procenten i de olika årgångarna.

Vad som är relevant — det tycks alla som deltagit i denna debatt vara på det klara med — är att detta anslag flera år i följd och inte minst i år uppräknats mer än de flesta och kanske mer än alla övriga anslag under denna huvudtitel. Det har sålunda till sist varit en avvägningsfråga, hur mycket man år från år skall kunna öka detta anslag. Vi har ju också sedan länge varit överens om att komma upp till den målsättning, som studentsociala utredningen på sin tid uppsatte. Men detta måste ske i ett flertal etapper. När vi alltså inte helt kunnat uppnå detta mål, har det inte varit aktuellt att diskutera den ytterligare ökning, som tycks föresväva herr Helén.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det är välgörande, herr talman, att ecklesiastikministern nu änt-

Naturastipendier åt studerande

ligen erkänner, att det med Kungl. Maj:ts beräkningssätt inte finns några garantier för att 26 procent av det totala antalet nyinskrivna verkligen skall få stipendier första året. Men ecklesiastikministern har betänkligt lurat statsutskottets majoritet, som utan att göra någon invändning mot resonemanget i sitt referat av statsverkspropositionen konstaterar att »av det beräknade totalantalet nyinskrivna — i runt tal 5 800 — vid universiteten och här ifrågavarande högskolelinjer skulle 26 procent erhålla stipendium». Här fastställs ju vad som ecklesiastikministern nu så riktigt säger inte går att fastställa i förväg, om man väljer Kungl. Maj:ts beräkningssätt. Däremot går det att fastställa stipendieringen som 26-procentig om man väljer reservanternas beräkningssätt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! När jag säger att anslaget är beräknat på sådant sätt, att nya stipendier beräknas för 26 procent av de nyinskrivna, så har jag därmed inte sagt, att det kommer att bli en nystipendiering med just denna procentsats av de nyinskrivna, eftersom det finns äldre studenter, som väntar och som i viss utsträckning kan gå före de nyinskrivna. Vad jag åsyftat med mitt uttryckssätt är att redovisa det beräkningssätt, enligt vilket man kommer till just den utökning av anslaget, som jag har funnit det möjligt att förorda.

När herr Helén så energiskt fasthåller vid sin mening, att det inte skulle vara alldeles korrekt skrivet, vill jag erinra om att jag i departementschefsförordandet till denna proposition direkt angav att SFS:s beräkningssätt är något annorlunda. Jag behöver bara citera en enda mening. Sedan jag talat om SFS:s äskande om höjt anslag och angivit summan tillägger jag: »Därvid har dock SFS till skillnad från garantilånenäm-

den beräknat anslagsmedel för att den 26-procentiga stipendieringen skall kunna genomföras även beträffande de studerande, vilka inskrivits ett respektive två år bakåt i tiden vid de utbildningslinjer, där stipendium kan prolongeras.»

Jag har alltså sagt, att jag inte kan föreslå så mycket pengar och att jag därför inte heller kan ansluta mig till det beräkningssättet. Men hur beräkningen sedan till sist skall ske för de olika grupperna bestämmer respektive nämnder. Det har propositionen inte tagit definitiv ståndpunkt till.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Bara ett par korta ord till herr Helén.

Det är inte på det sättet, hoppas jag, att vi inom utskottsmajoriteten har blivit vilseförda. Jag vill bara erinra herr Helén om att den passus han citerar finns i majoritetens och reservanternas gemensamma skrivning. Sedan erkänner jag villigt, att den uttolkning som reservanterna gör kanske lägger saken till rätta, men det första stycket som herr Helén åberopade är vår gemensamma skrivning.

Vidare vill jag erinra herr Helén, med anledning av vad han tidigare sagt, om att vi 1955 hade en motion som ledde till en reservation i statsutskottet, undertecknad av några socialdemokrater och högermän. Den reservationen gick ut på en anslagförstärkning med 311 000 kronor, om jag inte minns fel, men den reservationen stödde inte folkpartiet 1955, lika litet som folkpartiet har stött de kommunistiska motioner, som under flera år har följt Sveriges förenade studentkårers yrkanden.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlson m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande

Naturastipendier åt studerande

ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 125, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Helén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 144 ja och 60 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola; och

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förslag till dekorering av första kammarens plenisal,

nr 26, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående pension åt fru Helga Hall, samt

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Brita Olivia Johansson.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.52.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 24 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Lag om prästval, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om prästval, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 152, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) Lag om prästval; och

2) Lag angående ändrad lydelse av 7 § 1 mom. och 13 § lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

I förslaget till lag om prästval var 10 § av följande lydelse:

10 §.

Har präst ej under minst fem år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom det stift, till vilket han efter prästvigningen först knutits, må han endast under villkor, som Konungen föreskriver, på grund av egen ansökan komma i fråga till prästerlig tjänst inom annat stift.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner.

Motionen II: 652 av herr Svenungsson m. fl. utmynnade, i vad den — under punkt 1 — berörde stiftsbandet, i yrkandet, att riksdagen måtte besluta att

präst som ej under minst tio år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom det stift, till vilket han vid prästvigningen först knutits, endast efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t på egen ansökan måtte få komma i fråga till prästerlig tjänst inom annat stift.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen — med avslag å motionerna I: 516 och II: 650, II: 651 samt II: 652 — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om prästval;

B) att riksdagen måtte antaga det likaledes vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 7 § 1 mom. och 13 § lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

Reservation hade avgivits av herr Domö och fru Lidman-Frostenson, vilka ansett att utskottet bort under A) hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om prästval — måtte, med bifall till yrkandet under 1 i motionen II: 652 ävensom med avslag å samma motion i övrigt samt å motionerna I: 516 och II: 650 samt II: 651, för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 10 § erhöles följande lydelse:

10 §.

Har präst ej under minst tio år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom det stift, till vilket han efter prästvigningen först knutits, må han endast under villkor, som Konungen föreskriver, på grund av egen ansökan komma i fråga till prästerlig tjänst inom annat stift.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Lag om prästval, m. m.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Formerna för prästtillsättning har ofta diskuterats och kritiserats. Prästvalen ger i många fall inte ett rättvisande uttryck för församlingarnas eller kyrkfolkets önskemål. Ofta får ovidkommande synpunkter spela en stor roll. Ibland är det också så, att agitation under ovärdiga former ger upphov till beklagliga motsättningar. Den nuvarande ordningen löser heller inte på ett tillfredsställande sätt prästerskapets befodringsproblem.

Det är ett både ur församlingarnas och prästernas synpunkt ganska positivt förslag, som kammaren nu har att ta ställning till. Jag tror, att den nya lagen avgjort bättre än nu gällande ordning kommer att tillgodose både församlingarnas intressen och prästernas rimliga önskemål om befodran på sakliga grunder.

Förslaget att slopa valen vid tredjeångstillsättning av kyrkoherde, införande av tredjeångstillsättning av komminister och avskaffande av de föräldrade och numera omotiverade prästvalsprivilegierna vill man gärna biträda. Detsamma gäller skärpningen av villkoren för kallande av fjärde provpredikant. Man noterar också med tillfredsställelse, att förflyttningsskyldigheten begränsats till fall av tredjeångstillsättning. Det löftet har säkert stillat åtskillig oro ute i bygderna.

Det är egentligen, herr talman, bara på två punkter som jag satt frågetecken och låtit frågetecknen få växa ut till en motion.

Den ena punkten gäller för all del bara en detalj. Propositionen visar en tacknämlig strävan att förkorta den nu så långt utdragna tillsättningsproceduren. Bland annat föreslås, att prästen skall vara bunden vid sin ansökan först sedan förslaget är satt. För närvarande är han bunden redan vid ansökningstidens utgång. Jag tror, att den föreslagna ordningen kan komma att innebära en viss risk för att en sökande kan

bli föremål för obehörig påverkan att ta tillbaka sin ansökan till förmån för annan sökande. Försök i den riktningen har förekommit redan nu, men lagen har inte medgivit det. — Jag ställer inte något yrkande på den punkten.

Den mest anmärkningsvärda nyheten är förslaget att stiftsbandet i princip skall avskaffas, fast departementschefen i propositionen och nu också utskottet vill stipulera en till fem år tidsbegränsad stiftsbundenhet. Det är på den punkten, herr talman, som jag har en avvikande mening.

Stiftsbandet har varken av församlingarna eller av prästerna betraktats som ett »band» — åtminstone inte i nämnvärd utsträckning. I min motion har jag anfört några synpunkter till försvaret för stiftsbandet. Jag har framhållit, att stiftsbandet gjort det möjligt för stiftsstyrelserna att beräkna tillgången på prästerliga krafter och lösa stiftets rekryteringsproblem. Fem år är nog alltför kort tid för något så när säkra kalkyler. Framför allt skulle jag vilja understryka, att stiftsbandet också har en ideell sida. Stiftet har mer och mer kommit att framstå som arbetsenheter och skaffat sig olika organ för sin verksamhet. Allra viktigast är det enligt min mening, att prästen genom fostran och personlig erfarenhet blir förtrogen med en bygds särart. Präst och församlingsbor har då lättare att förstå varandra. Förtrogenheten med miljön — framför allt den andliga och kyrkliga miljön — är en betydelsefull faktor. Stiftsbandets avskaffande kan få en nivellerande verkan.

Redan nu förekommer, som vi vet, vissa uppmjukningar av stiftsbandet, vilka finns redovisade i propositionen och utskottsutlåtandet. Det finns också ojämnheter som inte är tillfredsställande. Som präst i Stockholm kan jag ha anledning erinra om att stiftsbandsbestämmelserna för vårt stifts vidkommande är mycket ogynnsamma. Jag är tacksam för att departementschefen un-

Lag om prästval, m. m.

derstrukit detta i propositionen. Bestämmelserna om stiftsband bör vara likformiga för de olika stiften.

I min motion, som ligger till grund för reservationen, har jag givit uttryck åt den uppfattningen, att en stiftsbundenhet under tio år skulle åstadkomma den allra bästa avvägningen mellan de olika intressen, som här kan göra sig gällande. Man bör väl heller inte bortse från det förhållandet, att så gott som alla kyrkliga remissinstanser uttalat sig för oförändrat stiftsband eller en stiftsbundenhet under tio år.

Utskottet skriver att stiftsbandets upphävande är »en så ingripande åtgärd att saken icke bör avgöras på endast schematiska grunder». Då man inte kan överblicka verkningarna av den föreslagna reformen, tycker jag alla skäl talar för att man går mera varsamt fram och stannar vid en stiftsbundenhet av tio år.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h), *Magnusson* i Borås (h), *Svensson* i Krokstorp (h) och *Hedin* (h).

Herr **OLOFSON** (fp):

Herr talman! I motion nr 651 i denna kammare har herr Nilsson i Lönsboda och jag yrkat en ändring i en av punkterna i den nu föreliggande propositionen. Det gäller de fall, då en församling utöver de på förslag uppförda prästmännen kallar ytterligare en prästman. Vi har ansett att om en mycket stor majoritet inom församlingen ställer sig bakom den sålunda kallade, skall församlingen få den favören att ärendet inte behöver gå till Kungl. Maj:t för avgörande, utan att den kallade i och med att han får en stor majoritet också skall betraktas såsom vald — reglerna för denna majoritet är angivna i motionen.

I en statskyrka sådan som svenska kyrkan måste det alltid bli en viss

spänning mellan menighetsinflytandet och myndighetsinflytandet. Man kan kanske säga att i propositionen en förskjutning har inträtt till förmån för myndighetsinflytandet. Detta kommer bland annat till synes genom de slopade valen vid tredjegångstillsättningar, en åtgärd som i och för sig säkerligen är klok men som i alla fall innebär ett betonande av myndighetsinflytandet.

Vi har i motionen hållit före att man skulle kunna göra ett motsvarande medgivande gentemot menighetsinflytandet just i de fall, där en mycket stor majoritet inom en församling ställer sig bakom en kallad prästman.

Jag har inte, herr talman, begärt ordet för att på denna punkt ta upp någon diskussion med utskottet — det är i förevarande läge lönlöst — och jag har inte heller begärt ordet för att yrka bifall till motionen, men jag har vid detta tillfälle till kammarens protokoll velat anteckna den förhoppningen, att den regering och den ecklesiastikminister som kommer att tillämpa den nya lagen i sådana här fall, när en mycket stor majoritet inom en församling ställer sig bakom en kallad prästman, skall ta största möjliga hänsyn till denna församlingsopinion.

Herr **RYLANDER** (fp):

Herr talman! Här har endast i ett hänseende ställts ett yrkande, och jag kommer därför att företrädesvis uppehålla mig vid detta. Det rör stiftsbandet, som föreslås upphävt utom i så måtto, att en präst skall anses vara bunden vid ett visst stift en viss kortare tid i början av sin tjänstgöring.

Det finns egentligen inte mycket att säga. Detta stiftsband är ju ett för svenska kyrkan säreget drag, och det har också varit mycket omstritt. Ganska typiskt är att herr Svenungsson, som själv är präst, säger att prästerna inte känt det som ett band, men ändå vill man ha det kvar. Då måste det väl ändå

Lag om prästval, m. m.

vara något slags band — det måste väl vara någon mening med det.

I själva verket är ju stiftsbandet ganska stötande som en inskränkning i en offentlig tjänstemans rätt att fritt söka sitt verksamhetsfält i en annan del av riket än den, där han dittills arbetat. Det saknar i detta hänseende fullkomligt motstycke inom förvaltningen och över huvud taget i svenskt samhällsliv i övrigt. Rent principiellt kan systemet alltså inte på något sätt försvaras. Men utskottet har sagt, att om man haft en sådan här regel länge, är det klart att det skulle möta betänkligheter att med en enda genomgripande åtgärd avskaffa stiftsbandet.

De skäl som anförts för stiftsbandets bibehållande har i huvudsak gått ut på att det är värdefullt eller oundgängligt för stiftsledningens handhavande av rekryteringen av präster — herr Svenungsson anförde detta som ett viktigt skäl. Men då frågar man sig, hur man kunnat klara sig utan detta stiftsband i Danmark, Norge och Finland. I Danmark och Norge har man aldrig haft det och i Finland avskaffade man det med ett enda penndrag någon gång på 1800-talet — utan debatt och såsom varande en föråldrad institution. Det förefaller mig som om vi här i landet hade släpat efter en smula i utvecklingen. Beträffande Danmark kanske någon kan invända: Nåja, det är ett litet land geografiskt sett, där kan man kanske hålla reda på folket ändå. Men Norge och Finland har i varje fall samma struktur som Sverige i detta hänseende.

Det har vidare anförts att varken domkapitlens eller församlingarnas funktioner vid prästtillsättningen skulle kunna tillfredsställande fullgöras, om stiftsbandet avskaffades. Man har väl menat att stiftsledningen i så fall inte skulle kunna få tillräckliga uppgifter om de sökande. Ja, är det några tjänstemän om vilka man får uppgifter, så är det sannerligen präster, vilket också herr Svenungsson framhöll. Tyvärr gör

sig gällande även en hel del ovidkommande synpunkter som får influera på och spela en stor roll vid ett prästval, och detta är inte så tilltalande; det vet alla vi som varit med om ett sådant. Om det är några som skall kunna tala med varandra på fackspråk och inte anlägga ovidkommande synpunkter, bör det väl vara stiftsledningarna. Vi förutsätter ju att dessa biskopar är personligen bekanta och kan skriva eller ringa till varandra. Jag anser i likhet med utskottet, att dessa grunder inte är bärkraftiga.

Slutligen har såsom ett skäl för bibehållande av stiftsbandet anförts, att stiften i allt högre grad har kommit att utgöra arbetsområden för frivilliga kyrkliga organisationer. Det är riktigt. Inom varje stift har det blivit en livlig organisatorisk verksamhet vid stiftsgårdar och ungdomsting o. d. Men att påstå att detta på något sätt skulle hänga samman med stiftsbandet synes mig vara en överdrift. Tvärtom tror jag att denna verksamhet skulle kunna bli ännu livligare och att det skulle kunna ges impulser i ännu större utsträckning åt sådant arbete, ifall stiftsbandet inte funnes.

Utskottet har sålunda funnit att stiftsbandet bör avskaffas. Men jag håller med herr Svenungsson om att det bör ske varsamt. Herr Svenungsson har själv sagt, att tiden för stiftstillhörigheten bör vara densamma i alla stift.

Det är sant, såsom herr Svenungsson sade, att de flesta domkapitel har uttalat sig för stiftsbandets bibehållande, men man har sannerligen inte ansträngt sig över hövan för att motivera det. Två stift, om vilka vi bör dra särskild försorg, har däremot uttalat sig mot bibehållandet av ett så långt stiftsband som tio år, nämligen våra båda nordligaste stift. De inlägger bestämd gensaga mot detta. Vi vet att dessa stift har särskilda svårigheter att få och behålla präster. Man har alltså anledning att ta särskild hänsyn härtill. Departementschefen har

Lag om prästval, m. m.

också funnit, att man inte lämpligen kan ha en längre bundenhet för präster i övriga stift än i de norrländska stifteten, ty det skulle då inte bli effektivt.

Det är ju sant och visst att det finns en provinsieel egenart i kyrkligt och religiöst hänseende och att varje stift kanske i viss mån är ett slags slutet enhet. Men jag tror för min del att mycket skulle vara att vinna, om prästerna, medan de ännu är unga och inte alltför bundna vare sig i tänkesätt eller bösättning, finge röra på sig litet. Å andra sidan är det klart, att dessa allvarliga män — och kanske med tiden även kvinnor — inte skall bli några vad vi kallar hoppjerkor, som bara flyttar av och an mellan de olika stifteten. Det kan inte vara lämpligt, och ur den synpunkten tror jag, att ett sådant femårsband under den första tiden av en prästs tjänstgöringstid kan vara motiverat.

Jag tycker, herr talman, att den bevisning som här har framlagts av departementschefen och utskottet för stiftsbandets försvinnande är så pass övertygande, att andra kammaren skulle kunna i likhet med första kammaren med gott samvete nu låta detta band försvinna och ersättas endast av en femårig stiftstillhörighet i början av en prästs tjänstgöring.

Här har vidare herr Olofson talat om detta kallelseförfarande. Han har inte ställt något yrkande, och jag skall därför fatta mig mycket kort. Jag vill erinra om att det nuvarande fjärde provpredikantinstitutet har utnyttjats mycket sparsamt. Det beräknas att under åren 1935—1953 skett ett tusental kyrkoherdeval, men bara vid 84 tillfällen har förekommit kallande av fjärde provpredikant. Icke förty har detta ansetts vara ett ganska stort ingrepp i en rättvis befördringsgång för prästerna. De remissinstanser, som har gått närmare in på detta, har också yrkat på en skärpning

av villkoren för kallande av fjärde provpredikant. Det är fallet med styrelsen för Svenska prästförbundet, domkapitlet i Uppsala och Luleå och en ledamot av Linköpings domkapitel. Styrelsen för Svenska prästförbundet har rest ganska vittgående krav på en skärpning i detta avseende. Det är ju också betecknande att prästernas enda härvarande representant, herr Svenungsson, med tillfredsställelse konstaterade att här hade föreslagits en skärpning.

Spännvidden mellan de stora stads- pastoraten och de små landsbygds- pastoraten gör det svårt att bestämma förutsättningarna för kallelse på ett sätt som på en gång är enkelt och för alla pastorat lämpligt. Skall man göra någon ändring är det klart att man bör göra den ganska varsamt. Man bör inte på det kyrkliga området liksom kanske inte heller på något annat område införa några ändringar, som är så stora att de medför direkta chocker vare sig i den ena eller andra riktningen. Utskottet har funnit att den medelväg, som departementschefen föreslagit, när han har velat öka det minimiantal röster som skall erfordras för kallande av fjärde provpredikant till 400, är en god lösning. Dessutom är ju att märka att det nya förfarandet kommer att medföra också den ändringen, till förmån för församlingar som har kallat fjärde provpredikant, att Kungl. Maj:t i fortsättningen inte, då kallelse av fjärde provpredikant skett, skall kunna utnämna någon utom de fyra föreslagna utan skall hålla sig till en av de fyra. Jag vill gärna för min del instämma i den mening, som herr Olofson här gjort sig till talesman för, att om det är en mycket stark majoritet för en kallad fjärde provpredikant synes det rimligt att Kungl. Maj:t fäster mycket stort avseende vid församlingens uttalade önskan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beredskapslagring av olja

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Bara ett par ord! Herr Rylander hänvisade till förhållandena i de andra nordiska länderna. Men man kanske inte kan säga att förhållandena där är riktigt jämförbara med våra. Det finns där färre stift, inte så stora arealer som här hos oss och inte heller samma differentiering i kyrkligt avseende. Vidare har Danmark och Norge helt andra former för prästtillsättning än vi, med kraftigt myndighetsinflytande.

Herr Rylander talade också om den provinsiella egenarten. Jag menar att den är en tillgång, och det är därför jag vill behålla en del av stiftsbandet. Men jag upprepar att både präster och församlingar har anledning vara tacksamma för att statsrådet har framlagt ett i övrigt så positivt förslag.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten och vill inte spinna vidare på denna jämförelse med de andra nordiska länderna. Jag tror säkert att det där kan föreligga skillnader, men möjligen har vi då i den svenska organisationen en del att hämta från dessa länder.

Vad beträffar den provinsiella särarten så är den ju inte bara betecknande för stiftet som helhet. I mitt gamla hemstift, Linköpings stift, föreligger det sålunda en ganska betydande provinsiell särart mellan det starkt frikyrkliga Nordsmåland, som hör dit, och östgöta-slätten, där de kyrkliga förhållandena ter sig helt annorlunda. Det är säkerligen fallet även med andra stift, att gränsen inte går mellan stiftet, eftersom bygderna har utvecklat sig på ett helt annat sätt än när stiftet kom till en gång. Tag som exempel Västerås stift med dess starka industrialisering i västmanlandsdelen och kanske inte så starka industrialisering utan tvärtom mycket utspridda befolkning i daladelen. Man förstår ju att detta avspeglas även på det kyrkliga området.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svenungsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svenungsson yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 140 ja och 37 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

§ 2**Beredskapslagring av olja**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande

Beredskapslagring av olja

beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskottet, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1957 dagtecknad proposition, nr 144, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

dels ock antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning om oljelagring m. m.; samt

2) förordning om oljeavgift m. m.

I propositionen framlades ett program för ökad lagring av mineraloljor under femårsperioden 1958—1962. Lagringsmålen hade bestämts av behoven under viss krigsperiod och vid olika avbrott i oljetillförseln i fred. För den förutsedda lagerutbyggnaden skulle lagringsskyldighet åvila förutom oljehandeln och oljeraffinaderierna, vilka redan enligt nu gällande bestämmelser vore lagringspliktiga, även dem som importerade olja för egen förbrukning samt vissa större förbrukare. Förslaget till förordning om oljelagring m. m. gav möjlighet föreskriva att viss del av lagren skulle förvaras i skyddade utrymmen. Enligt förslaget till förordning om oljeavgift m. m. skulle sådan avgift erläggas av den, som icke fullgjorde sin lagringsskyldighet.

Finansieringen av programmet, som för hela femårsperioden beräknats kosta ca 600 milj. kronor, skulle ske genom de lagringsskyldiga själva eller genom att de erhöles statliga ränte- och amorteringsfria lån.

Propositionen hade hänvisats till bevillningsutskottet, såvitt anginge förordningen om oljeavgift m. m., och i övrigt till lagutskottet. I vad propositionen hän-

visats till lagutskottet hade den behandlats av andra lagutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av densamma väckta motioner.

I förslaget till förordning om oljelagring m. m. hade 6 § och 7 § 2 mom. d) följande lydelse:

6 §.

Förbrukare är lagringsskyldig, därest han under basåret inom riket, annorledes än vid fartygs drift i utrikes trafik, förbrukat olja, som han infört från utrikes ort. Vad nu sagts skall dock ej gälla, om han infört oljan på annat transportmedel än fartyg för transportmedlets drift.

Skyldig att lagra eldningsolja är ock den som under basåret vid anläggning inom riket förbrukat sådan olja, därest vid anläggningen under basåret och de två kalenderåren närmast dessförinnan förbrukats sammanlagt minst femton tusen kubikmeter eldningsolja.

7 § 2 mom.

— — — — —
Vid beräkning av basmängd för säljare skall dock icke medräknas
— — — — —

d) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femton tusen kubikmeter eldningsolja; ...

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte godkänna av föredragande departementschefen enligt propositionen bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 april 1957 förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om oljelagring m. m. — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 6 § erhöles följande lydelse:

Beredskapslagring av olja**6 §.**

Förbrukare är lagringsskyldig, därest han under basåret inom riket, annorledes än vid fartygs drift i utrikes trafik, förbrukat olja, som han infört från utrikes ort. Vad nu sagts skall dock ej gälla, om han infört oljan på transportmedel för transportmedlets drift.

Skyldig att — — — kubikmeter eldningsolja.

C. att förevarande motioner,

1) I: 527 och II: 672,

2) I: 528 och II: 670 samt

3) I: 529 och II: 671,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Mannerskanz, Edström och Jacobsson* i Tobo, fru *Ewerlöf* och fru *Sandström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) godkänna av föredragande departementschefen enligt propositionen bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 april 1957 förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja med de ändringar som framginge av vad reservanterna anfört;

2) besluta att beredskapsavgifterna å olja för tiden 1 juli 1957—30 juni 1958 skulle fastställas högst till:

för bensin 2 öre per liter

för motorbrännolja 1 öre per liter

för eldningsolja I

och II 0,5 öre per liter

för övriga eldnings-

oljor 0,35 öre per liter;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av högst ovan angivna avgifter att träda i kraft den 1 juli 1957 och att gälla till den 1 juli 1958;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att — i enlighet med vad reservanterna anfört — förordna om en särskild stiftelse för dispositionen av de genom beredskaps-

avgifterna inflytande medlen för avsett ändamål ävensom att fastställa stadgar för nämnda stiftelse;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om oljelagring m. m. — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 6 § och 7 § 2 mom. erhöles följande lydelse:

6 §.

Förbrukare är lagringsskyldig, därest han under basåret inom riket, annorledes än vid fartygs drift i utrikes trafik, förbrukat olja, som han infört från utrikes ort. Vad nu sagts skall dock ej gälla, om han infört oljan på transportmedel för transportmedlets drift.

Där Kungl. Maj:t så förordnar är ock den som under basåret vid anläggning inom riket förbrukat eldningsolja skyldig att lagra sådan olja, därest vid anläggningen under basåret och de två kalenderåren närmast dessförrinnan förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja.

7 § 2 mom.

Vid beräkning — — — icke medräknas

d) eldningsolja som han sålt till någon, vilken på grund av förordnande som avses i 6 § andra stycket var skyldig att under kalenderåret närmast efter försäljningen hålla lager av sådan olja;

C. att förevarande motioner,

1) I: 527 och II: 672,

2) I: 528 och II: 670 samt

3) I: 529 och II: 671,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet enligt reservanternas förslag bort anföra och hemställa, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Beredskapslagring av olja

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Den här föreliggande propositionen, nr 144, innefattar ett program för ökad lagring av mineraloljor under femårsperioden 1958—1962. Det föreslås att lagringsskyldighet liksom hittills skall åligga oljehandeln men dessutom vissa större konsumenter, huvudsakligen industriella förbrukare. Den föreslagna författningen ger möjlighet att föreskriva, att viss del av oljan skall förvaras i skyddade utrymmen. Programmet beräknas för femårsperioden dra en kostnad av sammanlagt 600 miljoner kronor. Finansieringen skall ske dels genom att de lagringsskyldiga själva tillskjuter medel i viss utsträckning, dels genom statliga bidrag i form av ränte- och amorteringsfria lån.

Hittills har gällt att oljehandeln varit lagringsskyldig. Erfarenheterna under den gångna tiden har emellertid givit vid handen, att en ökad beredskapslagring måste komma till stånd. Det är ju allmänt känt att vårt land har blivit alltmer beroende av importen av flytande bränslen samt att försörjningsberedskapen rörande dessa varor är otillfredsställande. Det är därför enligt min mening befogat att frågan om en ökad lagerhållning nu tas upp till förnyad prövning, framför allt ur krigs- och beredskapssynpunkt.

Vid utformningen av en lagstiftning på detta område inställer sig emellertid flera betydelsefulla principiella spörsmål. Grundvalen för en beredskapslagring av varor av detta slag måste vara, att det hela är en angelägenhet som åvilar samhället, vilket därför bör svara för de uppkomna kostnaderna. I rådande läge bör emellertid inte näringslivet undandra sig att medverka vid det praktiska genomförandet av lagringen. Detta är den allmänna princip som bör gälla, och det leder till att någon invändning i och för sig icke bör göras mot att en skärpt lagringslagstiftning genomföres.

Emellertid har det i propositionen

framlagda förslaget i vissa hänseenden utformats på ett sådant sätt, att det icke kan godkännas ur vare sig näringslivets eller konsumenternas synpunkt. Jag vill här något beröra de punkter där vägande invändningar måste göras.

För det *första* bör författningen om den föreslagna lagringsplikten för större förbrukare få en sådan avfattning, att möjlighet i första hand öppnas för frivilliga överenskommelser med de berörda företagen. En sådan anordning är att föredra ur rent praktiska synpunkter, då den ger ökade möjligheter att anpassa lagringsåtagandet med hänsyn såväl till allmänna intressen som till varje enskild företagares förutsättningar för lagringens fullgörande.

För det *andra* bör bemärkas att såväl oljehandeln som de större förbrukarna enligt förslaget skall svara för cirka 40 procent av kostnaderna för den ökade lagerhållningen. Den andel, som sålunda belöper sig på oljehandeln och de större förbrukarna, är alltför högt tilltagen. Jag skall inte uppta tiden med någon detaljredovisning härför. Jag ber att i detta avseende få hänvisa till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vari föreslås att större förbrukares kostnadsandel icke bör överstiga 30 procent.

För det *tredje* vill jag säga några ord om en detalj i det framlagda förslaget som är betydelsefull för berörda företag. Såsom jag här tidigare sagt, har oljehandeln redan nu en viss lagringsplikt, medan det inte finns någon lagringsplikt för de industriella förbrukarna. Det aktuella förslaget innebär att både handeln och förbrukarna inom industrien under en femårsperiod successivt skall genomföra en lagerutbyggnad och att man vid periodens utgång skall ha uppnått det uppställda lagringsmålet. Det finns emellertid i författningens 7 § en regel, som säger att lagringsplikten procentuellt skall vara i görligaste mån lika för de olika lagringsskyldiga. Eftersom handeln redan

Beredskapslagring av olja

har fullgjort en viss lagringsplikt, medan industrien så att säga startar på noll, är det uppenbart att man måste ta hänsyn därtill, då man fastställer lagringsplikten under de år utbyggnaden pågår. Jag tillåter mig förutsätta, att så sker, men har velat erinra om saken, eftersom den har stor betydelse för de berörda företagen. Det hela skulle för resten underlättas, om man ginge in för de av mig förut omnämnda frivilliga överenskommelserna.

Även om kostnadsandelen nedsättes till 30 procent innebär den nya lagringsplikten en hård ekonomisk belastning för företagen. Det är därför särskilt angeläget, att lagringsskyldighetens tillämpning och bestämmelsernas praktiska handhavande sker på ett smidigt sätt och att man inte försvårar för de lagringsskyldiga att bygga upp lagren efter sina förutsättningar.

För det *fjärde* skulle jag vilja understryka vad riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anført rörande finansiering av de s. k. skyddade lagringsutrymmena samt att för anordnande av dessa i fortsättningen det nuvarande statsbidragssystemet bör bibehållas.

Mina erinringar i *övrigt* mot förslaget hänför sig till finansieringen av statens andel av kostnaderna för lagerhållningen. Enligt propositionen skall den del av kostnaderna för utbyggnadsprogrammet, som faller på statsverket, bestridas genom beskattning av flytande bränslen, och enligt proposition nr 175 angående energibeskattnings skall dessa medel ingå i den allmänna budgeten. I nuvarande läge kan man inte motsätta sig att konsumenterna av bensin och olja får bidra till kostnaderna för säkerställande av landets lagerhållning av dessa varor, men kostnaderna bör icke uttagas i form av en beskattning utan i form av pristillägg — särskilda beredskapsavgifter på bensin och eldningsolja. Dessas storlek bör årligen regleras så att varans pris icke blir hår-

dare belastat än vad som erfordras för täckande av kostnaderna för beredskapslagring. I samband med att pristillägen börjar utgå bör skatten på motorbrännolja sänkas för undvikande av ökad skattebelastning bland annat för den dieseldrivna tyngre trafiken, och av samma skäl bör kostnadsökning för jordbrukets traktorer kompenseras.

Man bör vidare följa den av oljekommittén anvisade vägen att tillskapa en särskild stiftelse för kontroll över och garanti för att pristillägen endast användes för det avsedda ändamålet. De administrativa problemen löses mycket enkelt genom att riksdagen genom särskilt beslut fastställer högsta belopp för beredskapsavgifter eller pristillägg samt bemyndigar Kungl. Maj:t att förordna om deras uttagande och administration genom stiftelsen. Belopp motsvarande avgifterna skall alltså överföras till stiftelsen, som har att fördela bidragen på kostnaderna för lagringsprogrammets genomförande. Kungl. Maj:t bör också av riksdagen bemyndigas att fastställa stadgarna för stiftelsen och utse en styrelse för densamma. I denna styrelse skall ingå representanter för lagerhållarna.

Enligt propositionen skulle de årliga kostnaderna uppgå till cirka 70 miljoner kronor. För täckande av detta belopp skulle pristillägen — beredskapsavgifterna — på bensin bli 2 öre per liter och för exempelvis eldningsoljorna I och II $\frac{1}{2}$ öre per liter.

Om riksdagen nu med anledning av proposition nr 144 beslutar att uttaga de beredskapsavgifter, som jag har talat om och som närmare finns angivna i den till andra lagutskottets utlåtande nr 34 fogade reservationen, skulle dessa komma att ersätta den i propositionen nr 175 föreslagna beskattningen av flytande bränslen, d. v. s. energiskatteförslaget, som riksdagen kommer att behandla i nästa vecka. Det är att observera, att enligt denna proposition angående energibeskattnings skulle varu-

Beredskapslagring av olja

skatten blir ungefär *dubbelt* så hög som om man använde det system med beredskapsavgifter, som jag här fört fram.

Herr talman! Det väsentliga i de här av mig berörda förslagen är — förutom att man erhåller ett enkelt administrativt system — att varans pris, som jag fört sagt, inte blir hårdare belastad än vad som är nödvändigt för lagerprogrammets genomförande och att man erhåller tillfredsställande garantier för att samtliga de av konsumenterna tillskjutna pristilläggen kommer det avsedda ändamålet till godo.

De förslag till ändringar rörande bestämmelserna om ökad lagerhållning av mineraloljor och dess finansiering, som jag här tagit upp, återfinnes i huvudsak i den till andra lagutskottets utlåtande fogade reservationen av herr Sunne m. fl., till vilken jag ber att få yrka bifall.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertagit förhandlingarnas ledning, instämde herr *Jacobsson* i Tobo (fp).

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Efter det mycket resonabla anförande som herr Kollberg här hållit, torde det med all tydlighet framgå att det inte finns några djupgående meningsskiljaktigheter mellan reservanterna, motionärerna och utskottet. Jag tror inte heller att herr Kollberg på något sätt missförstår mig, om jag underlåter att i någon större utsträckning ta upp hans resonemang till bemötande. De synpunkter, som herr Kollberg här anför, har mycket ingående penetrerats av andra lagutskottet, och i utskottets utlåtande finns en utförlig motivering för utskottets ställningstagande till Kungl. Maj:ts proposition.

I en enda detalj skall jag dock ta mig friheten att beröra vad herr Kollberg var inne på, nämligen lagringsskyldigheten för de större konsumenterna, om vilken motionärerna hade gjort vissa

erinringar. Utskottet påpekar emellertid, att ett system med frivilliga överenskommelser, som både reservanterna och motionärerna rekommenderar, skulle göra det svårt att få en rättvis bedömning. Det skulle även innebära ett betydande administrativt arbete. Jag vill påminna herr Kollberg om att vi har något hundratal — det exakta antalet kan jag inte säga — storkonsumenter, och om vi skulle ta upp förhandlingar med var och en av dem om lagringen, skulle det medföra ett mycket betydande arbete. Såväl ur rättvisesynpunkt som ur praktisk synpunkt bör storkonsumenterna i princip vara lagringsskyldiga på samma sätt som oljehandeln.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha tillräckligt motiverat att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg sade, att det inte fanns några djupgående meningsskiljaktigheter mellan mig och utskottets majoritet. Detta finner jag vara ganska förvånande. Jag vill bara dra fram ett belysande exempel.

Om man tar ut skatt på bensin och eldningsolja i enlighet med proposition nr 175 angående energiskatt i stället för att tillämpa de av mig berörda pristilläggen eller beredskapsavgifterna, vilka skall beräknas — observera att det är detta som är det väsentliga — efter statens direkta kostnader för beredskapslagringen, då får den slutliga konsumenten betala en skatt på 4 öre litern på bensinen i stället för 2 öre per liter. Det är en ganska väsentlig skillnad. Beskattningen blir dubbelt så hög enligt propositionens förslag. Detta gäller även eldningsoljorna.

Bedömningen av storförbrukarnas lagringsskyldighet — jag förordade ju att denna borde ske efter överenskommelse med varje företag för sig — tyckte herr Nilsson skulle medföra för myc-

Beredskapslagring av olja

ket arbete. Det tror jag nu inte. Det är 120 företagare som berörs av detta, och jag tror nog att tillsynsmyndigheten, d. v. s. riksnämnden, ganska enkelt skall kunna genomföra den saken.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt. Jag känner endast behov av att göra några påpekanden i anledning av herr Kollbergs sista inlägg.

Först och främst är det alldeles klart, att hela frågan om finansieringen av detta program kommit i ett helt annat läge sedan förslaget om energiskatt framlades. Jag skall inte föregripa den diskussion som i nästa vecka kommer att äga rum i den frågan. Jag vill bara framhålla att jag skulle föreställa mig, att en finansiering efter de grunder som reservanterna tänker sig — om riksdagen antager förslaget om energiskatt — skulle innebära ett icke oväsentligt nytt krångel.

Medan jag har ordet vill jag göra ännu ett påpekande, herr talman! Som herr Kollberg mycket riktigt framhöll skiljer sig det av Kungl. Maj:t framlagda och av andra lagutskottets majoritet godkända förslaget även i ett annat avseende från det av oljelagringskommittén ursprungligen förordade förslaget. Det gäller frågan om vilka åtgärder som bör vidtas beträffande de till något hundratal uppgående storkonsumenterna av olja. Oljelagringskommittén föreslog att Kungl. Maj:t skulle få ett bemyndigande att föreskriva lagringsplikt. I propositionen har man inskrivit denna lagringsplikt i lagtexten. Detta kan naturligtvis te sig som en skärpning, det vill jag inte söka dölja.

Man kan då fråga sig av vilken anledning man på denna punkt frångått oljelagringskommitténs förslag. Orsakerna har redan berörts av utskottets talesman, herr Nilsson i Göteborg. Han påpekade att det rör sig om över ett

hundratal storkonsumenter. Skall förhandlingar i varje särskilt fall tas upp med dem kommer det att kräva tid och personal i sådan omfattning, att åtminstone tillsynsmyndigheten — som det nu ser ut — knappast kommer att ha erforderliga resurser. En annan sak blir det om dessa storkonsumenter använder sig av den möjlighet som ändå öppnas att begära, att särskild hänsyn skall tas till de speciella förhållanden som i vissa fall kan råda. Då kan man åtminstone hoppas på att antalet fall som kommer upp till speciell prövning blir mera begränsat än om varje storkonsumentens förhållanden särskilt skall granskas av tillsynsmyndigheten innan lagringsplikt föreskrives.

Jag vill som sagt, herr talman, inte förneka att propositionens förslag innebär en skärpning. I så fall har den vidtagits för att snabbare nå målet: en bättre beredskap på oljelagringsområde.

Jag kan, herr talman, ändå inte låta bli att finna det en smula egendomligt, att de, som i detta sammanhang talar för reservationen, delvis är representanter för de grupper, som för några veckor sedan ville göra en konstitutionsanmärkning mot hela regeringen på grund av bristande åtgärder när det gällde lagringen av olja. Deras ståndpunkt nu rimmar illa med det ställningstagande som gjordes för några veckor sedan i denna kammare.

Herr talman! Med detta har jag endast velat göra ett litet tillägg till det som utskottets talesman framhållit.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Får jag börja med vad statsrådet sist berörde, nämligen att vid tidigare tillfällen från vårt håll framförts kritik över bristande åtgärder rörande lagerhållningen. Ja det är riktigt. I mitt anförande i dag utgår jag också från att vi ovillkorligen måste vidta kraftåtgärder för att få en tillfredsställande lagerhållning. Jag för-

Beredskapslagring av olja

ordar överenskommelser med var och en av de 120 storförbrukarna därför att man därigenom skulle få snabbare resultat än genom en generell lagstiftning samt smidigt och snabbt kunna avpassa förhållandena efter varje företags möjligheter. Det ena företaget har möjligheter till en betydande lagerhållning utöver den som man generellt skulle kunna föreskriva under det att ett annat har mindre möjligheter.

Statsrådet vill inte diskutera finansieringen av beredskapslagringen därför att den frågan kommit i ett annat läge genom energiskatteförslaget, som skall behandlas nästa vecka. Ja, den frågan kan nog sägas ha kommit i ett annat läge. Genom energiskatteförslaget uttar man ju dubbelt så mycket pengar som man behöver och de pengarna får ju gå direkt in i budgeten, under det att man enligt det förslag, som jag redogjort för och som bygger på oljelagringskommitténs förslag, bara skulle ta ut så stora avgifter, som verkligen behövdes för att genomföra programmet. Genom att dessa avgifter tillfördes en stiftelse skulle vi dessutom få garanti för att de verkligen kommer det avsedda ändamålet till godo.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag ber bara att med tillfredsställelse få konstatera, att handelsministern tydligen i alla fall sett den reservationsanmärkning som kom från konstitutionsutskottet beträffande de åtgärder som vidtagits eller inte vidtagits för att möjliggöra tillräcklig lagring av olja. Det hade givetvis varit ännu mera tillfredsställande om statsrådet vid det tillfället, då denna sak diskuterades i kammaren, varit närvarande. Då hade vi kunnat diskutera vad man uraktlätit att göra. Jag antar att herr talmannen inte önskar att vi skall ta upp en debatt om den frågan nu.

Vårt förslag, som herr Kollberg redan har preciserat, ger precis samma möjligheter till behövlig utbyggnad av

oljelagringsresurserna som regeringens. Att det som handelsministern säger kan bli arbetsammare för myndigheterna om de måste förhandla, kan jag förstå, men i varje fall kan inte jag acceptera, att bekvämlighetssynpunkten, om jag får kalla det så, skall vara avgörande för om man skall ha en i onödan tvingande lagstiftning eller försöka komma fram underhandlingsvägen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Endast ett ord till herr Kollberg. Det kan inte bestridas att den väg som oljelagringskommittén har föreslagit beträffande storkonsumenternas lagring med nödvändighet medför dröjsmål. Man uppnår därmed först senare den effekt som det här föreslagna programmet avser, nämligen ökad lagerhållning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

Lag om fiskearrenden m. m.

möter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst om-röstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 87 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit ut-skottets hemställan.

§ 3

Föredrogs vart efter annat

bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition med förslag rörande beredskaps-lagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

andra lagutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hem-ställt.

§ 4**Lag om fiskearrenden m. m.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlå-tande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i äm-net väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagteck-nad proposition, nr 151, vilken hänvi-sats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bi-lagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att an-taga vid propositionen fogade förslag till

1) Lag om fiskearrenden,

2) Lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, och

3) förordning om ändrad lydelse av

46 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltning-en av viss kronoegendom.

I propositionen föreslogs, att genom en lag om fiskearrenden ökad trygghet skulle beredas fiskearrendatorer i så-dana fall, då fiskerättsupplåtelsens än-damål vore yrkesfiske eller annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning. I detta syfte skulle bl. a. en del av reglerna för sociala jordbruks-arrenden tillämpas på här avsedda fiskearrenden, särskilt bestämmelserna om minimitid och optionsrätt vid upp-låtelse tidens utgång.

I förslaget till lag om fiskearrenden lödo 1 § och övergångsbestämmelserna:

1 §.

I fråga om avtal, varigenom någon mot vederlag upplåter fiskerätt åt an-nan, skall, utöver vad som följer av 1 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom (nyttjanderättslagen), gälla vad nedan i denna lag sägs, därest upp-låtelsens ändamål är yrkesfiske eller ock annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

Har rätt till fiske, i samband med jordbruksarrende eller eljest, upplåtits genom avtal som huvudsakligen har annat ändamål än i första stycket sägs, äger denna lag ej tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 ok-tober 1957.

Har sådan upplåtelse som avses i 1 § muntligen eller skriftligen gjorts för viss tid, som vid lagens ikraftträdande ännu icke utgått, skola å upplåtelsen bestämmelserna i 4 och 5 §§ denna lag tillämpas, därest vid upplåtelse tidens utgång fiskearrendatorn, eller fiskear-rendatorn och före honom någon av hans föräldrar, innehaft fiskerätten i dess helhet eller till väsentlig del under sammanlagt minst tio år.

Därest i fall, varom i andra stycket är nämnt, upplåtelse tiden utgår under första året efter lagens ikraftträdande,

Lag om fiskearrenden m. m.

är fiskearrendatorn berättigad till ny upplåtelse för en tid av ett år; och skall sådan upplåtelse anses hava kommit till stånd, om han icke inom en månad efter det lagen trätt i kraft på sätt om uppsägning är stadgat tillkännagivit sin önskan att avstå från ny upplåtelse. Med avseende å nämnda upplåtelse äger vardera parten på sätt stadgas i 2 kap. 54 § nyttjanderättslagen påkalla ändring av upplåtelsevillkoren senast åtta månader före den ettåriga upplåtelsetidens utgång.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 513 av herr *Strandler m. fl.* och nr 514 av herr *Boo m. fl.* samt i andra kammaren nr 646 av herr *Andersson* i Ryggestad *m. fl.*, nr 647 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Sundelin*, nr 648 av herrar *Persson* i Appuna och *Lundberg* och nr 649 av herr *Fröding m. fl.*

I motionerna I: 513 och II: 648, som voro likalydande, föreslogs, »att riksdagen måtte besluta att från förslaget till lag om fiskearrenden undanta kronans vatten».

I motionerna I: 514 och II: 646, som voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad avser att upplåtelser från fastighet som tillhör kronan eller är av ecklesiastik natur skall inordnas i lagstiftningen om fiskearrenden, samt att vederbörande utskott måtte vidtaga de förändringar i lagtexten som föranledes härav».

I motionen II: 647 föreslogs, att »nu föreslagna lag ej skall äga tillämpning å upplåtelse från fastighet som tillhör kronan, och att utskottet måtte utarbета härför erforderlig lagtext».

I motionen II: 649 hemställdes i avseende å förslaget att lagen om fiskearrenden i vissa hänseenden och under vissa förutsättningar skulle erhålla giltighet även på arrendeavtal träffade

före den 1 oktober 1957, »att riksdagen måtte med avslag å propositionen i förevarande del besluta, att de föreslagna övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken skola utgå».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionen II: 649 samt med bifall till motionerna II: 647 samt I: 513 och II: 648 ävensom i anledning av motionerna I: 514 och II: 646 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen att till 1 § skulle fogas ett tredje stycke av följande lydelse:

Lagen äger ej heller tillämpning å fiske, som tillhör kronan.

B. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

C. avslå det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Reservationer hade avgivits

I. (avseende utskottets hemställan under A och C i vad därigenom avsåges att göra ändring i propositionen) av herrar *Georg Carlsson* och *Ebbe Ohlsson*, fru *Nilsson* samt herrar *Åhman*, *Stiernstedt*, *Jansson* i Benestad och *Hamrin* i Kalmar, vilka i denna del ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 513 och II: 648, I: 514 och II: 646 samt II: 647 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden;

C. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

II. (avseende utskottets hemställan

Lag om fiskearrenden m. m.

under A. om avslag å motionen II: 649) av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Stiernstedt*, vilka i denna del ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för sin del med bifall till motionen II: 649 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen att de två sista styckena i övergångsbestämmelserna skulle utgå.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för detta utskottsutlåtande föreslås, att en fristående lag om fiskearrenden skall stiftas. I propositionen har icke någon undantagsbestämelse införts, utan lagen föreslås gälla såväl kronans och ecklesiastika som enskilda fiskerättsinnehavares fisken. Det övervägande antalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan har vitsordat lämpligheten av en lagstiftning inom detta område.

Vid behandlingen av propositionen i lagutskottet har emellertid undantag från lagens tillämpningsområde föreslagits för kronans och kyrkans fiskevatten. Någon starkare motivering för ett sådant undantag finns inte; tvärtom kan det anföras många skäl varför lagen bör gälla alla kategorier. Rent principiellt måste det anses att kronan i civilrättsligt hänseende inte bör ställas utanför lagens tillämpningsområde och därigenom tillförsäkras vissa förmåner. Rent praktiskt kan det heller inte vara riktigt att göra undantag för kronan, då man därigenom tvingar fram en gränsdragning för såväl de lagstiftande som de rättstillämpande organen, vilket kommer att medföra svårigheter för den berörda allmänheten.

Inom utskottet har majoriteten tydligen fått den uppfattningen, att ett intagande av kronans fiskevatten inom lagstiftningen skulle försvåra för allmänheten att skaffa sig rekreation ge-

nom fiske. Det är dock alldeles uppenbart att de fiskearrendatorer vilka har fisket som sitt verkliga yrke och därav får sin utkomst också bör skyddas, och följaktligen kan man säga, att en vidgad rätt för allmänheten att där bedriva sportfiske innebär ett intrång i deras yrkesutövning.

Jag har här ett citat ur Norrländska socialdemokraten av den 8 januari 1957 som ganska bra belyser situationen. Piteå fiskelägenhetsförening anholder hos Kungl. Maj:t i en skrivelse att man i lagen får skydd för fiskearrendatorerna. Det heter i denna inlägga bland annat följande: »Som en följd av förhållandena har inom skärgården uppkommit en kår av yrkesfiskare som arrenderat och brukat dessa fiskevatten med fasta redskap och vidare bedrivit strömmingsfiske med rörliga redskap inom och utom skären. Denna kår har i de flesta fall ej haft något annat näringsfång vid sidan utan uteslutande livnärt sig på fiske. Emellertid har så småningom uppstått ett nästan olidligt förhållande för yrkesfiskarna. Konkurrensen om fiskeplatserna har ofta varit övermåttan stor, påverkad inte endast av yrkesutövarna sinsemellan utan även i många fall av andra 'intressenter' som köpmän, fabrikörer, fiskhandlare och väl avlönade statliga tjänstemän m. fl. Yrkesfiskarnas ställning har därigenom blivit ytterligt labil, och de har också länge förgäves spanat efter lagstiftningsåtgärder som kunde råda bot mot dessa även mot allmän rättsuppfattning stridande förhållanden.»

Man kan nog förutsätta att denna inlägga rätt väl avspeglar förhållandena på platsen.

Det är självfallet att denna lagstiftning i så måtto kan inskränka allmänhetens möjligheter till fritidsfiske inom de områden där yrkesfiskarna har sin huvudsakliga och väsentliga bärgning från fisket, men det finns en mängd andra kronovatten där binäringsfiske och husbehovsfiske i stor utsträckning

Lag om fiskearrenden m. m.

bedrivs. I alla sådana fall torde det vara lättare att komma till rätta med saken avtalsvägen, så att både fiskerättsarrendatorerna och allmänheten får fiska.

Eftersom utskottet inte vill acceptera tanken, att kronans och kyrkans fiskevatten bör inrangeras under dessa bestämmelser, så har man i stället sagt, att Kungl. Maj:t genom en i administrativ ordning tillkommen skrivelse bör klargöra, att kronans fiskearrendatorer icke skall ställas i ett sämre läge än de fiskearrendatorer för vilka lagen skall gälla. Med all respekt för kronans skrivelser tror jag inte att en sådan skrivelse skulle betyda särskilt mycket. Det blir nitiska tjänstemän som handlägger ärendena, och det är risk att fiskearrendatorerna kommer att ha rätt svårt att få sina intressen tillgodosedda, om lagen inte skall gälla kronans fiskevatten.

Jag skall inte fördjupa mig i detta, då det inte vore riktigt att i riksdagens slutskede förlänga plenum mer än nödvändigt. Jag vill bara säga, att vi som representerar den borgerliga reservationsminoriteten har den bestämda uppfattningen, att en sådan här lagstiftning bör gälla generellt och att inget undantag bör göras för kronans eller kyrkans vatten.

Med vad jag nu har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Georg Carlsson m. fl.

Herr Hæggholm (h) instämde häri.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Om behovet av en social lagstiftning beträffande fiskearenden rådde inga delade meningar inom utskottet, när vi behandlade denna sak. Motsättningarna gällde egentligen bara frågan vilka ägarekategorier som lagen skulle omfatta.

Det är nog inte ofta en proposition har blivit så grundligt förberedd som i detta fall. Fiskerättskommitténs be-

tänkande innehöll, att lagen skulle omfatta samtliga ägarekategorier, men fiskeristyrelsen hade en annan åsikt om denna sak och uttalade, att kronan och kyrkan borde undantagas. Sedan överarbetades förslaget ytterligare genom en utredning inom fiskeristyrelsen och av en särskild utredningsman inom departementet.

Den departementspromemoria som då kom till stånd har remitterats till ett åttiotal remissmyndigheter. Av dessa har tre ställt sig tveksamma och en direkt avvisande till att kronan skall medtagas i detta sammanhang. Jag kanske inte behöver nämna, att den som ställer sig avvisande är domänstyrelsen. Domänstyrelsen har en dubbelställning i detta fall. Den har dels att tillvarata de allmänna intressena, dels också att tillvarata kronans intressen såsom markägare. Jag vill bara påminna om den debatt, som förekom här i går i anledning av en interpellation. Det framgick då, att domänstyrelsen har denna mycket svåra uppgift att skilja på kronans intresse såsom markägare och att ta tillvara de allmänna intressena.

Man kan fråga varför den kategori klyvning som förordas av utskottsmajoriteten skall ske på detta sätt. Man kan mycket väl tänka sig en annan klyvning. I en av motionerna förekommer för övrigt det yrkandet, att också kyrkan skall undantas, och man kan undanta även universitet och kommuner. Man kan följa en sådan linje med samma skäl som utskottsmajoriteten har åberopat.

För egen del vill jag säga, att det starkaste skälet som talar för att alla kategorier bör medtagas är den principiella inställningen, att när det lagstiftas mer eller mindre tvångsartat mot enskilda, så skall inte kronan undantas, om inte mycket starka skäl föreligger för ett sådant undantag, och sådana starka skäl finns inte i detta fall.

Även de skäl som utskottsmajoriteten förebär är bland annat av principiell art. Man säger att samma princip kan

Lag om fiskearrenden m. m.

godtas, som har godtagits beträffande annan sociallagstiftning, då kronan har undantagits. Såsom exempel på den saken anför utskottet 1930 års lag om arbetstidens begränsning. Det är bara litet synd att det exemplet kanske inte är det allra lyckligaste, sett ur utskottsmajoritetens synpunkt. I arbetstidsutredningens betänkande år 1954 — jag skall låta betänkandet tala för sig självt — återfinnes på sidan 126 följande passus: Utredningen kan sammanfatta sin ståndpunkt på så sätt, att det enligt dess mening icke finns någon anledning att inom arbetstidslagstiftningen sätta staten i egenskap av arbetsgivare i en särställning. Den föreslår sålunda, att arbetstidslagstiftningens tillämpningsområde i princip utsträcker till all statlig verksamhet. Denna utredning har sedan remitterats, och exempelvis socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Arbetsgivareföreningen har inte haft någonting att erinra mot denna princip.

Det finns många fler skäl att återropa utom den rent principiella invändningen, att man icke bör göra undantag för kronan, då man tvångslagstiftar i sådana här sammanhang. Det finns också praktiska skäl, men jag skall inte gå närmare in på dem. Det gäller den betydligt större enkelheten, när man har en lag som gäller alla, och den onekligen större säkerhet, som måste föreligga för en fiskerättsarrendator, då han har att hålla sig till en lag som gäller för samtliga i stället för att behöva gå till den ena eller andra kungörelsen, som förutsättes utkomma, om kronan undantas i detta sammanhang. Det blir säkerligen också mindre krångel. För den händelse att någon inte skulle vara belåten med det beslut som domänstyrelsen fattar i ett ärende, finns alltså möjlighet att föra frågan vidare till Kungl. Maj:t och där få den prövad och avgjord. Det framstår för mig såsom en omgång, som är ganska onödig i sådana här sammanhang.

Jag vill sluta med att säga, herr talman, att föredragande statsrådet i detta avsnitt har återopat ett remissyttrande av arrendenämnden i Blekinge län. Så skedde därför att den som skrivit detta yttrande, häradshövding Anderberg, också suttit som ordförande i utredningen angående 1943 års sociala arrendelagstiftning beträffande jordbruket. Det är alltså med särskild sakkunskap som det i detta yttrande påpekas, att förhållandena icke är lika då det gäller den sociala arrendelagstiftningen och i fråga om den nu föreliggande lagen om fiskearrenden. Häradshövding Anderberg påpekar bland annat att det framför allt var frågor berörande byggnadsskyldigheten som gjorde att man inte tog med kronan i det tidigare sammanhanget. Jag kan också framhålla att principen icke ens av utskottsmajoriteten direkt överflyttats från 1943 års sociala arrendelagstiftning till det nu ifrågavarande lagförslaget, ty den sociala arrendelagstiftningen går på vissa uppräknade kategorier under det att den nu aktuella lagstiftningen går på samtliga enskilda fiskerättsinnehavare och undantar kronan. Det är alltså en helt annan utväg man här valt, och man har beträffande de enskilda fiskerättsinnehavarna icke följt 1943 års sociala arrendelagstiftnings linje.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Georg Carlsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar var mycket vänlig när han sade att denna proposition är mycket grundligt förberedd. Om man läser utskottsutlåtandets andra stycke får man kanske inte riktigt den uppfattningen. Propositionen är väl grundligt förberedd så till vida att den varit ute och valsat i papperskvarnen ganska länge, men propositionen bygger i varje fall i några avseenden på en mycket ofullständig ut-

Lag om fiskearrenden m. m.

redning, bland annat, som utskottet påpekar, i fråga om antalet fiskearrendatorer.

1950 års lag om rätt till fiske medförde ju mycket stora förändringar i fiskerättsförhållandena, med påföljd att rättsinnehavarna, såväl arrendatorer som ägare, utmed stora sträckor av vår kust plötsligt fick avstå från sin ensamrätt till fisket till förmån för frifiskarna. Detta har åtminstone i den del av landet jag representerar medfört att den kategori fiskearrendatorer, som yrkesmässigt utövar sitt fiske, praktiskt taget helt försvunnit. Om detta är en lycklig utveckling eller ej finns det ingen anledning att här närmare gå in på. Jag skulle emellertid tro att den lag, som kammaren nu står i begrepp att antaga, kommer att beröra ett relativt litet antal fiskearrendatorer, åtminstone utmed kusten, och det är bara kustförhållandena jag här talar om.

Härom dagen var det på tal om televisionen någon som ville hävda, att de som kunde utnyttja televisionens reklamöjligheter var så få att det inte fanns någon orsak att lagstiftningsvägen skydda deras intressen. En sådan kvantitetssynpunkt på rätten bestreds från annat håll, och i det här fallet är också alla parter fullt överens om att lagen som sådan kan ha ett visst berättigande. Även om lagen inte behövs i den lilla del av landet, varifrån jag har hämtat mina erfarenheter, vill jag inte alls påstå att lagen är onödig, ty på andra håll har den säkerligen mycket stort berättigande. Jag har heller inte någon allvarigare erinran att göra mot lagförslaget, men det kan inte skada att vi redan nu gör klart för oss att det föreliggande lagförslaget inte på långa vägar kommer att bereda fiskearrendatorerna ett fullgott skydd.

Lämpligheten av 8 § första stycket kan ifrågasättas. Nog hade man väl kunnat undvika dess karaktär av »advokatparagraf» och ge stadandet en klarare formulering än den inbördes motsägan-

de utformning det nu utan vidare fått övertaga från nyttjanderättslagen. Den betalning av arrendet i procent av fångstvärdet, oftast uppåt begränsad i ett absolut antal kronor, som nu i många fall tillämpas till båda parter belåtenhet, lär väl inte kunna användas i framtiden. Därigenom blir andra styckets bestämmelser om nedsättning i arrendavgiften vid vissa kalamiteter en klen tröst för den arrendator, som ser sina vatten ödelagda av ett hårt och urskillningslöst fiske av olika slags frifiskare.

Beträffande 12 §, som ger fastighetsägaren rätt att uppsäga arrendeavtalet om arrendatorn gör sig skyldig till vanvård av fisket, kan man fråga sig hur man skall kunna fördela ansvaret mellan arrendatorn och alla dessa frifiskare, som man inte har någon som helst kontroll över, och hur arrendatorn i sådant fall skall kunna försvara sig och säga: Det är inte jag utan frifiskarna som ödelagt fisket! Det är särskilt i närheten av städerna som en sådan sak kan bli aktuell.

Man kan nog, oavsett dessa små detaljanmärkningar, som jag här påtalat men i fråga om vilka jag icke har något yrkande, i alla fall säga att det föreliggande lagförslaget väl skyddar de nu sittande arrendatorernas och deras efterkommandes rätt, men lika bra är det nog inte beställt med yrkesfiskets rätt som näringsgren betraktat. Där finns det sannolikt anledning att beakta de från flera remissinstanser framförda farhågorna för att lagen genom sin blotta existens skall föra bort fiskevatten från yrkesfisket till sportfisket. Med sportfiskeklubbarnas arrendeanbud kan ju som bekant ingen yrkesfiskare i världen konkurrera. Sportfisket eller rättare sagt fritidsfisket har ett fullt legitimt och för varje år alltmer växande behov av fiskevatten. Att lagstiftningsvägen avgöra hur mycket fiskevatten och vilka vatten som skall förbehållas det ena eller det andra slaget av fiske är naturligtvis omöjligt,

Lag om fiskearrenden m. m.

men så mycket kan i varje fall sägas, att behov av fritidsfiskevatten finns i alla delar av vårt land, även där inte några kronovatten står till förfogande. Att ge kronan en särställning genom att undanta kronan från lagens tillämpning för att tillförsäkra fritidsfisket lämpliga vatten och för att med fiskerätten som lockbete underlätta domänverkets rekrytering, synes mig obefogat. Dessa fiskesociala sidor — om jag får kalla det så — är lika aktuella för enskilda företag med egna vatten. Det blir allt vanligare att en skogsarbetare, som söker anställning, frågar om det på platsen finns några möjligheter att fiska. Kan man lova honom detta, säger han: »Det är bra, då tar jag platsen.» Det är alltså inte oväsentligt för ett företag att kunna locka med en sådan förmån.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation I av herr Georg Carlsson m. fl. och, vad det gäller lagens retroaktiva verkan, även till reservation nr II av herr Ebbe Ohlsson och herr Stiernstedt. Detta sista yrkande gör jag av principiella skäl. Även om jag anser, att det knappast skulle uppstå några större olägenheter vid ett bifall till utskottets förslag, måste det likväl vara betänkligt att ge en lag retroaktiv verkan, om inte särskilt starka behov härav föreligger. Att några sådana behov föreligger i detta fall har inte kunnat styrkas.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Vad beträffar reservation I skall jag här nöja mig med att instämma med de föregående talarna. Det är onödigt att jag står här och upprepar vad de har sagt.

Vad beträffar yrkandet i reservation II skulle jag däremot vilja säga några ord.

Beträffande övergångsbestämmelserna till den nya lagen föreslås, att reglerna om optionsrätt under vissa förutsättningar skall äga giltighet även på

avtal, som äger bestånd redan vid den tidpunkt då den nya lagen träder i kraft.

För lagstiftningen inom förmögenhetsrättens område gäller sedan lång tid tillbaka såsom allmänt erkänd grundsats, att nya lagbestämmelser av civilrättslig karaktär ej bör äga tillämpning på rättsförhållanden, som uppkommit före bestämmelsernas ikraftträdande. Däremot anses bestämmelser av processuell natur kunna vinna tillämpning omedelbart och/oberoende därav, att det processuella förfarandet hänför sig till ett före bestämmelsernas ikraftträdande uppkommet rättsförhållande. Dessa grundsatser har inom lagstiftningen ansetts äga sådan allmängiltighet, att man vid utformningen av övergångsbestämmelser vanligen i tysthet förutsätter att frågan, huruvida gammal eller ny lag i visst fall är tillämplig, skall besvaras i enlighet med nämnda grundsatser, i den mån ej annat uttryckligen stadgas.

Det skall icke bestridas att man i utomordentliga lägen kan tvingas göra avsteg från den nämnda principen. Denna får naturligtvis icke bli självändamål. Men om ett avsteg göres, måste det vara förestavat av ett mycket starkt och väl dokumenterat praktiskt behov. I propositionen har emellertid ej ens påståtts att så skulle vara förhållandet, ännu mindre har något material framlagts till stöd för ett dylikt påstående. Den omständigheten, att man vid genomförande av den sociala jordbruksarrendelagstiftningen år 1943 beträffande vissa, särskilt uppräknade slag av arrenden tillät sig göra avsteg från den nämnda huvudregeln, kan icke utan vidare tagas till intäkt för att också i ett fall som det förevarande upprepa samma avsteg, vilket i detta fall därtill kommer att gälla alla med lagen avsedda upplåtelser utan undantag. Under sådana förhållanden kan jag ej annat än vidhålla, att huvudregeln om förbud att ge civilrättsliga lagar

Lag om fiskearrenden m. m.

tillbakaverkande kraft även i detta fall bör upprätthållas.

Jag vill också hänvisa till tredje lagutskottets ställningstagande i dess utlåtande nr 18 detta år vid behandling av motionen II: 611. I denna motion hade hemställts, att en föreslagen lag skulle få retroaktiv verkan. Här avstyrkte utskottet att lagen skulle bli retroaktiv under motivering att detta strede mot grundläggande svensk rättsåskådning. Jag tycker man borde vara konsekvent och göra likadant i det här fallet.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation I och reservation II.

Herr statsrådet ELIASSON:

Herr talman! Endast några ord med anledning av det utlåtande som nu behandlas och med anledning av ett par yttranden som fällts här i diskussionen.

Herr Wachtmeister menade, om jag fattade honom rätt, att denna proposition inte skulle vara tillräckligt förbättrad. Det har dock gjorts en utredning i frågan, och ett stort antal remissinstanser har hörts. Över såväl departementspromemorian som fiskeristyrelsens förslag har ett 70-tal remissinstanser fått yttra sig. Jag vill med detta inte säga, att alla uppgifter som hade varit önskvärda också varit tillgängliga. Jag är medveten om att det hade varit önskvärt att få en mera klar bild exempelvis av hur många arrendatorer som kommer att falla under denna lagstiftning. Sådana uppgifter har man inte kunnat få fram, utan man har här bara kunnat göra en grov uppskattning.

Herr Wachtmeister sade även någonting om att denna lagstiftning i ett par paragrafer kanske inte var särskilt lyckligt utformad. Till detta får jag då, herr talman, göra den reflexionen, att den motionstid man har efter en propositions avlämnande ju är till för att de vägande invändningar som kan göras mot en proposition också skall

kunna komma fram. Några sådana invändningar har inte gjorts i detta fall. Därmed vill jag inte säga, att det inte kan föreligga skäl för att framdeles göra ändringar i denna lag. Erfarenheterna får utvisa, om detta behövs, och det kan senare bli tillfälle att göra justeringar.

Den fråga, som väckt den mesta diskussionen och som lett till att utskottet blivit delat, är frågan, huruvida kronan skall falla under denna lagstiftning eller inte.

För min del vill jag säga, att jag betraktar det som principiellt mycket viktigt att kronan är likställd med andra fiskerättsinnehavare. Det kan inte finnas bärande skäl för att behandla kronan på annat sätt än andra ägare av fiskerätt. Den ståndpunkten har också intagits av flertalet remissinstanser. Av de 77 remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian är det bara domänstyrelsen som klart uttalat sig emot den ordningen.

Om utskottsmajoriteten anser att kronoarrendatorerna skall ha en mera otrygg ställning än arrendatorerna hos enskilda och bolag, så kan man kanske förstå dess ställningstagande. Nu har emellertid utskottsmajoriteten förklarat, att man betraktar det som praktiskt taget uteslutet att kronan skall följa några andra riklinjer än dem lagstiftningen dragit upp. Jag tycker då inte att det finns några starkare skäl för att undantaga kronan från lagstiftningen.

Jag vill med detta, herr talman, endast säga att jag inte har ändrat mening på den här punkten och att jag tror det vore klokt om kammaren i detta avseende följer reservation nr 1 i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till statsrådet Eliasson säga, att min kritik knap-

Lag om fiskearrenden m. m.

past riktar sig mot honom, då det väl är hans företrädare som bär ansvaret för propositionens utformning. I utlåtandets andra stycke står just denna kritik mot propositionens underlag.

Beträffande själva lagtextens utformning uttalas i fiskerinämnens i Blekinge län yttrande till hushållningssällskapet farhågor för att lagtexten skulle kunna bli litet svårförståelig på sina håll. Men det kan ju hända att det yttrandet ströks sedan jag blev avsatt i den nämnden på grund av mitt oppositionella sinnelag. Att åstadkomma ändringar i en lagtext som lagrådet har yttrat sig över är, som var och en förstår, omöjligt för en vanlig, icke lagklok människa.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt. Jag förstår att kammaren helst ser att vi inte alltför länge drar ut på debatten. I första kammaren är denna fråga redan avgjord på så sätt att kammaren med rätt stor majoritet har antagit utskottets förslag.

Det är faktiskt ett gammalt önskemål från fiskarnas sida, som här har blivit tillgodosett, ty jag kan försäkra att fiskarna och deras organisationer runt omkring i landet har varit mycket angelägna att få fram den här frågan.

Det är kanske riktigt som här sagts, jag tror främst från herr Wachtmeisters sida, att det inte är så förfärligt många människor som denna lagstiftning kommer att omfatta. Även om det bara skulle vara ett eller annat hundratal, så bör man väl ändå inte bara se till hur stort antal människor det är som en dylik lag kommer att omfatta. Det är väl riktigare att resonera så här: här finns en grupp människor som känner otrygghet och som behöver skydd. Då bör man stifta lagar även om det gäller en relativt liten grupp!

Jag kan emellertid försäkra att det ingalunda gäller en helt betydelselös

kår. Vid kusten är en mycket stor del av fiskarna fiskearrendatorer, kanske i synnerhet längst i norr och längst i söder vid östersjökusten. Dessutom finns det massor av fiskearrendatorer i våra insjöar.

Det har från herr Wachtmeisters sida sagts att man inte har utrett saken tillräckligt. Ja, utskottet pekar självt på att man vid utredningen inte har gått till väga så, att man fått fram antalet människor som kommer att beröras av detta. Det hänger till en del samman med att det är osäkert var man skall dra gränsen mellan de fiskearrendatorer som skall beröras och dem som ej skall beröras. Det skulle vara ganska svårt att göra en sådan beräkning över hur många som kommer att beröras. Då finge man förutsätta, att man hade möjlighet att dra en absolut gräns tvärs igenom alla de olika kategorierna. Just den saken, vilka som skall beröras av lagstiftningen, har faktiskt vållat det mesta bryderiet i de här många och långa utredningarna. Man har därvid haft olika alternativ och olika utformningar.

Alla som sysslat med denna fråga vet att det är mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att dra upp en skarp gräns mellan yrkesfiske, husbehovsfiske och tillfällighetsfiske. I lagstiftningen har man stannat för en tämligen restriktiv skrivning, och utskottet har ytterligare understrukit denna restriktivitet och sagt att lagen endast bör omfatta sådant fiske, vilket kan sägas vara av varaktig och väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

Så långt har utskottet varit enhälligt. Vi har varit eniga om lagen, och vi har varit belåtna med att detta gamla fiskarönskemål nu äntligen har kunnat effektueras. På ett par andra punkter har det däremot rått litet oenighet. Som alla vet har det motionsvägen rests betänkligheter mot att kronans fiske och det ecklesiastika fisket även skall beröras av lagen. Framför allt har man va-

Lag om fiskearrenden m. m.

rit bekymrad för att den reglering av kronans fiskevatten, som sker genom Kungl. Maj:ts kungörelse av 1951, ej skulle kunna samordnas med lagen. Denna ordning beträffande fiske på kronans vatten har man ansett vara bra.

För mig har detta inte varit någon hjärtesak. Jag har dock böjt mig för de framförda argumenten, bland vilka även det har anförts att man i den sociala arrendelagstiftningen har undantagit kronans arrenden. Utskottet har stannat för att kronans fiskearrenden skulle undantagas i lagstiftningen, men utskottet säger bestämt ifrån att detta icke får betyda någon försämring av arrendatorernas ställning. Utskottet skriver i det sammanhanget att en förutsättning för utskottets ställningstagande är att — i likhet med vad som skett på jordbruksarrendelagstiftningens område — Kungl. Maj:tt i administrativ ordning utfärdar bestämmelser, som tryggar ställningen för kronans fiskearrendatorer i huvudsaklig överensstämmelse med den föreslagna lagen. Där har utskottet sålunda klart sagt att en förutsättning skall vara att bestämmelser utfärdas på administrativ väg, och under sådana förhållanden har jag kunnat ansluta mig till utskottets förslag.

Men utskottet har inte stannat vid detta utan har också förklarat, att det är angeläget att kronan vid uppgörelser med fiskearrendatorer icke anlägger renodlat ekonomiska synpunkter utan även beaktar föreliggande sociala och personliga omständigheter. Utskottet förutsätter med andra ord att kronans fiskearrendatorer icke skall komma i en sämre ställning än de som arrenderar fiskevatten av privatpersoner.

Med det anförda anser jag mig ha bemött vad som framhålles i reservation I, där reservanterna har föreslagit att även kronans fiskearrendatorer skall omfattas av lagens bestämmelser.

I reservation nr II yrkas att lagen

icke skall få den tillbakaverkande kraft som propositionen föreslår, d. v. s. att lagen icke skall tillämpas på sådana arrendatorer, som innehaft fiskearrendena i tio år eller mera. Utskottet säger där att man väl kan ansluta sig till de principiella betänkligheterna, men att starka praktiska skäl talar för bifall till propositionens förslag. För egen del tror jag det skulle innebära ett svårt avbräck för fiskearrendatorerna, om reservation nr II skulle bifallas. Jag kan hålla med om att det ur principiella synpunkter kanske inte är riktigt att tillämpa lag retroaktivt, men i detta fall måste man förutsätta att lagen görs tillämplig på nu gällande arrenden. Om så inte sker och om varje markägare skall ha möjlighet att vid den nya lagens ikraftträdande skicka iväg alla gamla fiskearrendatorer, så skulle jag vara mycket tveksam att rekommendera lagen. Då skulle den kunna bli till större skada än nytta för Sveriges fiskare. Alla sakliga skäl anser jag därför tala för att man ger lagen den tillbakaverkande kraft, som föreslås i propositionen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer tillbaka igen.

När man från utskottets sida gör gällande att fritidsfiskarnas intressen blir bättre tillvaratagna genom att kronans vatten undantages, så vill jag påpeka vad departementschefen har framhållit i propositionen, nämligen att möjligheter att tillvarata deras intressen finns i lika stor utsträckning, även om man låter lagen gälla även för kronans fiskevatten. När nya avtal träffas, kan man nämligen inrycka det villkoret att fritidsfiskarna skall ha rättighet att lösa fiskekort, och man kan också, allteftersom avtalstiden går ut och de

Lag om fiskearrenden m. m.

gamla avtalen ersättes med nya, få in detta villkor i avtalen. Det är sålunda inte något specifikt för utskottets ställningstagande att det tillvaratar fritidsfiskarnas intressen. Det gör man, även om man går på propositionens linje och på reservation nr I.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A., nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, såvitt anginge 1 § i förslaget till lag om fiskearrenden dels ock på bifall till den av herr Georg Carlsson m. fl. avgivna, med I. betecknade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jansson i Benestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A. i utskottets utlåtande nr 21, såvitt angår 1 § i förslaget till lag om fiskearrenden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade, med I. betecknade reservationen av herr Georg Carlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 102 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid

utlåtandet fogade reservationen nr I. av herr Georg Carlsson m. fl. i denna del.

Herr talmannen gav härefter propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A., såvitt anginge övergångsbestämmelserna till lagen om fiskearrenden, nämligen dels på bifall till utskottets sist berörda hemställan dels ock på bifall till den av herrar Ebbe Ohlsson och Stiernstedt avgivna, med II betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stiernstedt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i punkten A. i utskottets utlåtande nr 21, såvitt angår övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om fiskearrenden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade, med II. betecknade reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Stiernstedt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten A. i övrigt samt punkten B.
Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr I. av herr Georg Carlsson m. fl. i denna del; och

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

biföll kammaren den senare propositionen.

§ 5**Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett i propositionen framlagt förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Förslaget avsåg främst att underlätta rationalisering beträffande distributionen av elektrisk kraft på landsbygden.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fem motioner.

Motionerna I: 347 av fru Svenson m. fl. och II: 428 av herr Pettersson i Norregård m. fl. innehöllo ett yrkande »att riksdagen må hos Kungl. Maj:t an hålla om en prövning av behovet och möjligheterna att minska kostnaderna för användning av el-energi till hushållsmaskiner på landsbygden och på grundval härav för riksdagen framlägga förslag i ärendet i enlighet med motionens syfte».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen

— med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i den föreslagna lydelsen av 2 § 7 mom. lagen den 27 juni 1902, innefattande vis-

sa bestämmelser om elektriska anläggningar —

mätte, med avslag å motionerna I: 526 och II: 664 i icke bifallen del, för sin del antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget med den ändringen att sista punkten i 2 § 7 mom. första stycket uteslötes,

B. att motionerna I: 347 och II: 428 samt motionen I: 518, i den mån de icke besvarats med vad utskottet anfört, ej mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sin motivering anförde utskottet bl. a.:

»Vad distributionsskyldigheten i övrigt beträffar delar utskottet departementschefens uppfattning, att koncessionsinnehavaren skall tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål. Distributionsskyldighetens omfattning bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft. Uppfattningen om vad som kan anses vara normal förbrukning blir naturligtvis beroende av i vad mån förändringar i den tekniska utvecklingen mera allmänt tillgodogöres.

I anknytning till motionerna I: 347 och II: 428 och däröver avgivet yttrande av vattenfallsstyrelsen vill utskottet även uttala, att det f. n. knappast kan krävas, att landsbygdsnäten generellt skall vara avpassade till en belastningsförmåga, som under dygnstider med toppförbrukning av elkraft utan spänningsfall tål inkoppling av apparater med hög effektförbrukning. Utskottet anser det därför icke finnas anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll för elkraft till dylika apparater utformar sina taxor med tanke på detta förhållande, i all synnerhet som enligt vad utskottet i det följande föreslår alla elkraftleverantörer kommer att vara skyldiga att underkasta sig prisreglering. Å andra sidan torde det bli möjligt att, efter genomförandet av förevarande lagstiftningsåtgärder och sedan ett utökat ekonomiskt bistånd fått

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

verka en tid, få till stånd en sådan upp-
rustning av landsbygdsnätet, att det
snart kan anses normalt att lant-
hushållen brukar elektriska hushållsapparater
även med högt effektbehov.»

Reservation hade avgivits av herrar
Sundin, Ahman och *Hansson* i Skegrie,
som ansett att dessa stycken i utskottets
utlåtande bort ersättas med följande:

»Vad distributionsskyldigheten i öv-
rigt beträffar delar utskottet departe-
mentschefens uppfattning att konces-
sionshavaren skall tillhandahålla kraft
för alla normala förbrukningsändamål,
såsom för belysning och varmvattenbe-
redning för hushållsändamål samt för
drift av elpisar och hushållsmaskiner
samt av mindre motorer för jordbruks-
drift, hantverk och småindustri. Om-
fattningen av denna distributionsskyl-
dighet bör dock i sista hand bestämmas
av den totala tillgången på producerad
elkraft. Uppfattningen om vad som kan
anses vara normal förbrukning blir na-
turligtvis beroende av förändringar i
den tekniska utvecklingen och i vad
mån dess resultat mera allmänt tillgodo-
göres.

I anledning av motionerna I: 347 och
II: 428 vill utskottet emellertid under-
stryka behovet av att distributionsskyl-
digheten anpassas efter det växande
kravet på elkraft inom lant-
hushållen. Efter genomförandet av förevarande
lagstiftningsåtgärder och sedan ett ut-
ökat ekonomiskt bistånd fått verka en
tid synes det böra vara möjligt att snart
få till stånd en sådan upp-
rustning av landsbygdens elnät att inom begreppet
'normal förbrukning' kan inrymmas
användandet även av elektriska hus-
hållsapparater med högre effektbehov
än de nu använda.»

Utskottets hemställan föredrogs; och
yttrade därvid:

Herr **ÅHMAN** (fp):

Herr talman! Den reservation beträf-
fande motiveringen som är fogad till

detta utlåtande tillkom först sedan re-
servanterna hade misslyckats i sina
försök att ena utskottet om en sådan
skrivning, att landsbygdens berättigade
krav därigenom skulle kunna bli till-
godosedda. Vi har svårt att förstå ut-
skottsmajoritetens negativa inställning
till landsbygdsbefolkningens behov av
att på samma sätt som tätorternas till-
godogöra sig teknikens framsteg liksom
utskottets undfallenhet för vattenfalls-
styrelsens i remissyttrandet framförda
önskemål.

Det är naturligt att vattenfallsstyrel-
sen vill ha tämligen fria händer att
gentemot abonnenterna kunna handla
mer eller mindre efter gottfinnande;
den övertar ju det ena lilla distribu-
tionsföretaget efter det andra. Med
tanke på den självtillräcklighet, som
emellanåt kännetecknar statliga företag
i deras förhållande gentemot enskilda,
anser vi det vara lagstiftarnas skyldig-
het att ge nödiga direktiv till skydd för
de enskildas rätt. Enligt vår mening är
det emellertid lika viktigt att de enskil-
da abonnenterna får detta skydd även
gentemot andra distributörer av elek-
trisk ström, vilka också genom utskot-
tets skrivning får rätt fria händer att
sköta distributionen på det sätt, som de
finner vara för deras intressen mest
fördelaktigt.

Vi kan inte godta utskottsmajorite-
tens negativa uttolkning i fråga om
principiell distributionsskyldighet som
motiv för den fullständiga underkastel-
sen för vattenfallsstyrelsens mening.
Det heter i utskottsmajoritetens motive-
ring:

»I anknytning till motionerna I: 347
och II: 428 och däröver avgivet yttran-
de av vattenfallsstyrelsen vill utskottet
även uttala, att det f. n. knappast kan
krävas, att landsbygdsnäten generellt
skall vara avpassade till en belastnings-
förmåga, som under dygnstider med
toppförbrukning av elkraft utan spän-
ningsfall tål inkoppling av apparater
med hög effektförbrukning. Utskottet

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

anser det därför icke finnas anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll för elkraft till dylika apparater utformar sina taxor med tanke på detta förhållande, i all synnerhet som enligt vad utskottet i det följande föreslår alla elkraftleverantörer kommer att vara skyldiga att underkasta sig prisreglering. Å andra sidan torde det bli möjligt att, efter genomförandet av förevarande lagstiftningsåtgärder och sedan ett utökat ekonomiskt bistånd fått verka en tid, få till stånd en sådan upp- rustning av landsbygdsnätet, att det snart kan anses normalt att lanthushål- len brukar elektriska hushållsapparater även med högt effektbehov.»

Därigenom blir det ju i själva verket möjligt för distributörer av elström att under obestämd tid på ett otillfreds- ställande sätt sköta sina leveranser. Det måste enligt min mening anses vara ett riksintresse och inte endast ett lands- bygdsintresse att det går att utnyttja teknikens framseg för skapande av trevnad även åt landsbygdens befolk- ning. Detta är inte blott ett intresse för jordbrukarna utan kanske i ännu högre grad ett intresse för övriga elströms- förbrukare på landsbygden och i de mindre tätorterna. De unga vill inte bo kvar på en plats, där på grund av otill- räcklig tillgång på elektrisk ström mo- derna apparater till bekvämlighet och trevnad icke kan utnyttjas. Detta kan öka den oroväckande utflyttningen av ungdom från glesbygderna, speciellt då från skogsbygderna, till uppenbar fara för möjligheterna att klara skogssköt- seln, som har en så oerhörd betydelse för vårt lands ekonomi. Det torde för övrigt vara orimligt i ett rättssamhälle, att en befolkningsgrupp behandlas säm- re än andra, även om det sägs, att det inte skall ske annat än tillfälligtvis. Detta kan kanske tyckas vara väl starka ord i en liten fråga, men för mig har alltid principen om rättvisa varit en stor fråga.

Herr talman! Med detta yttrande ber

jag att få yrka bifall till den vid utlå- tandet fogade reservationen.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (bf):

Herr talman! När riksdagen nu har att besluta om ändring i 1902 års lag rörande elektriska anläggningar, så är detta en åtgärd som hälsas med till- fredsställelse inte minst på landsbygds- håll. Utvecklingen på detta område sedan 1902 har gjort, att lagen i många hänseenden är föråldrad och inte sva- rar mot tidens krav — den måste mot bakgrunden av gjorda erfarenheter sä- gas vara behäftad med allvarliga bris- ter. Den ändrade lydelse, som lagen nu avses få, kommer därför att inne- bära en både nödvändig och påtaglig förbättring ur abonnenternas synpunkt sett. Inte minst gäller detta den före- slagna distributionsskyldigheten, som tidigare inte alls fanns med i lagen.

Emellertid tillgodoser icke Kungl. Maj:ts proposition nr 161 alla de rim- liga krav som i dagens läge måste stäl- las i fråga om effektiv eldistribution på landsbygden. Jag och några till i denna kammare har därför tillåtit oss att i motion nr 664 hemställa om vissa sådana bestämmelser, som saknas i den nuvarande lagen och som propositio- nen ej heller avsett att ta med. Jag syf- tar härmed närmast på driftsäkerheten och ledningarnas belastningsbarhet.

Den nu gällande lagen innehåller inga som helst bestämmelser som reg- lerar dessa förhållanden. Erfarenheten har dock visat att just avsaknaden av sådana bestämmelser utgör en av de mera allvarliga bristerna i den nuva- rande lagen, som det nu följaktligen är all anledning att rätta till. Med den re- lativt höga elektrifieringsgrad som även landsbygden har betyder störan- de avbrott i strömleveranserna stora olägenheter och även stora kostnader för abonnenterna. Detta är så mycket mera beklagligt som det i många fall har kunnat konstateras, att strömvä-

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

brodden berott på att kraftdistributören hållit en alltför bristfällig reparationsberedskap. Från mina egna trakter känner jag till flera beklämmande exempel härpå. Vid ett tillfälle — ganska nyligen för resten — inträffade, att inte mindre än tre socknar blev strömlösa samtidigt. Abonnenterna fick finna sig i att under nära tre veckor vara utan elkraft och ljus, på grund av att vederbörande kraftföretag saknade en reservtransformator. Det är alldeles uppenbart, att ett så långvarigt avbrott medförde stora besvärigheter och kostnader för abonnenterna. Ett industriföretag fick ett onödigt driftavbrott, en bageriiddkare gick i konkurs. Folk i oljeeldade hus fick sitta och frysa. Hydroforer frös sönder, och för jordbrukarnas del kunde motorer och mjölkkningsmaskiner icke användas. Allt detta fick abonnenterna tåla på grund av att kraftföretaget, som ingalunda var någon liten distributör, saknade reservtransformatorer i utbyte mot dem som blev skadade.

När sedan RLF skulle biträda abonnenterna i deras försök att få förlusterna ersatta från kraftföretaget, så visade det sig, att abonnenterna hade inga rättigheter vare sig till elkraft eller ersättning, och kraftbolaget hade inga skyldigheter eller förpliktelser i den vägen. Den möjligheten stupade alltså på bristfälligheterna i 1902 års lag, som inte innehöll några sådana stadganden om förpliktelser för distributören att hålla ledningarna i driftsäkert skick.

Sådana erfarenheter motiverar, att det i den nya lagen intages uttryckliga bestämmelser om kraftdistributörens skyldigheter i dessa hänseenden. Ett sådant stadgande skulle inskräpa kravet på distributören att hålla en tillfredsställande reparationsberedskap, och därmed skulle mycket vara vunnet ur abonnenternas synpunkt.

Departementschefen har inte ansett det erforderligt med sådana bestäm-

melser, och utskottsmajoriteten har ej heller i den delen velat bifalla yrkandet i vår motion, vilken i det hänseendet bygger på elkraftberedningens förslag.

Departementschefen har i sin motive-ring anført, att det måste anses utgöra en självklar förutsättning för uppfyllandet av distributionsplikten att anläggningen hålles i gott stånd, och har därför icke ansett erforderligt med en särskild föreskrift härom. Får man därav dra den slutsatsen, att underlåtenhet att hålla anläggning i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet, jämlikt den föreslagna lydelsen av 2 § mom. 4 och 6 kan medföra koncessionens återkallande, så synes detta också vara rätt tillfredsställande ur abonnenternas synpunkt.

Jag noterar, herr talman, med tillfredsställelse, att utskottet varit enigt om att även statens och kommunernas taxor och övriga villkor skall vara underkastade prisreglering och i den delen tillstyrkt vår motion.

Vad sedan gäller våra övriga yrkanden i motion 664, som utskottet icke kunnat biträda, saknar jag möjlighet att yrka bifall till motionen, då lagtext icke finns med. Jag nöjer mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag med den motivering som föreslagits i reservationen av herr Sundin m. fl.

Herr JÖNSSON i Jämtlands Sikås (fp):

Herr talman! Det kan ju tyckas onödigt att förlänga denna debatt, och jag skulle kunna instämma i det som sagts tidigare här, men det är en del synpunkter som jag ändå skulle vilja framföra. Jag vill understryka vad herr Eriksson i Bäckmora sagt om att den lag vi nu har att besluta kommer att få ganska stor betydelse för landsbygdens utveckling.

Man talar ju ofta om att man skall bygga ut näringslivet på landsbygden;

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

det skall vara differentierat och dylikt — det har jag ofta hört fastän jag inte varit så länge här i kammaren. Det har varit en ganska samstämmig mening bland samtliga som yttrat sig i dessa frågor under de månader jag varit här. Men en förutsättning för en sådan utbyggnad av näringslivet på landsbygden är väl, att man har god tillgång till elektrisk energi. Småföretag, hantverk och handel i det moderna samhället är i stor utsträckning beroende av tillgång på sådan energi.

Det lagförslag som vi nu har att behandla rör ju just landsbygdens möjligheter till tillgång på sådan energi. Vad vi motionärer anser vara en brist i det förevarande lagförslaget är framför allt, att det inte i detta ingår några bestämmelser om driftsäkerhet och belastningsbarhet. Det finns med andra ord, såvitt vi kan se, inga klara och tydliga bestämmelser om att den ström som levereras till abonnenterna skall ha en viss kvalitet. Om jag vill ha en vara, kan jag annars välja mellan olika affärer eller försäljare, men på detta område kan jag inte välja. Det finns endast en som av staten fått en koncession att leverera ström inom ett visst område, och han har så att säga monopolställning där. Lagen bör därför klart och tydligt säga ifrån hurudan vara han skall leverera. Därför har vi motionärer ansett, att lagen borde innehålla klara och tydliga regler om driftsäkerhet och belastningsbarhet.

Jag vill bara påpeka att den utredning, som tillsattes 1943 och undersökte detta och som såvitt jag kan förstå gjorde det ganska grundligt — den höll i alla fall på i tolv år — också fann en brist i den nuvarande lagen vara, att ingenting fanns nämnt i det fallet. Utredningen har också föreslagit, att i lagen borde ingå bestämmelser om driftsäkerhet och belastningsbarhet, alltså om strömmens kvalitet.

Departementschefen har däremot funnit en sådan bestämmelse inte böra

ingå i lagen, utan han anser det vara självklart, att skyldighet i detta hänseende föreligger utan särskild bestämmelse härom, och utskottet har anslutit sig till propositionen i det hänseendet och lämnat de i vår motion framställda yrkandena utan avseende. Jag vill dock rikta några frågor till utskottets talesman. Jag skulle nämligen vara nöjd, om det verkligen vore så att den lag vi nu har att besluta tillgodosåg det krav på ström kvalitet som gör sig gällande. Men jag är ganska tveksam. Utskottet säger på ett ställe beträffande frågan om belastningsbarhet att utskottet i likhet med departementschefen anser »icke erforderligt att, som yrkas i motionerna I: 526 och II: 664, *uttryckligen* föreskriva, att anläggningen skall hållas i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet. Det är nämligen uppenbart att distributionsplikten icke eljest kan fullgöras och att underlåtenhet härutinnan jämlikt den föreslagna lydelsen av 2 § 6 mom. kan medföra koncessionens återkallande». Då frågar man sig: Vad står då i 2 § 6 mom., som kan ge de möjligheterna när det gäller driftsäkerhet och belastningsbarhet? Jo, där står följande: »Åsidosätter koncessionshavaren i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller förpliktelser, som avses i 4 mom., eller har han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk, må koncessionen helt eller delvis återkallas.» En eldistributör skall alltså under tre år kunna underlåta att ha nätet i bruk. Även på den punkten anser vi att det är ganska oklart. Vad ingår i detta ord »föreskrift»? Vem är det som skall utfärda denna föreskrift, och vad är det som säger att man reglerar denna fråga om belastningsbarhet eller förpliktelse, som det också står här?

Jag vill bara erinra om att i ett klagörende, som kommerskollegium hade att bedöma i enlighet med 1902 års lag,

Ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen om elektriska anläggningar

förklarade kommerskollegium att ingenting i den nuvarande lagen säger, att man kan begära en viss kvalitet på kraftleveranserna. Man skriver också här, att det torde vara att vänta att lagstiftningen blir kompletterad på denna punkt. Därför är det med en viss besvikelse man konstaterar att inte något om detta medtagits. När det under tiden sedan 1902 har visat sig vara en brist, att konsumenterna icke haft skydd på detta område, har man anledning fordra att det skall komma med i detta lagförslag.

Det finns också en del andra punkter här, som jag skulle vilja fråga utskottet om. Här står: »Distributions-skyldighetens utformning bör dock i sista hand bestämmas av den totala tillgången på producerad elkraft.» Avses här den totala tillgången i hela landet, är det ingenting att invända, ty man kan inte distribuera och sälja mer ström än vad som finns inom landet. Men avses enbart vad som finns inom konsumtionsområdet, tycker man att det är en brist. Där borde ha förelegat skyldighet för den som erhåller koncession att även tillförsäkra sig reservkraft.

Herr talman! Det skulle vara mera att säga i denna sak, men jag skall begränsa mig. Jag vill dock betona att denna fråga är en för vår landsbygd väsentlig, inte minst när det gäller småindustri, hantverk, lantbruk och lant-hushåll. Är man då dessutom som jag bosatt på landsbygden i en landsända, där nästan varje elkonsument dagligen möts av synen av stora vattenmagasin eller kraftverk i stället för brusande forsar eller också stora kraftledningsgator i stället för produktiv skog, då fordrar man att lagen skall ge konsumenten en klar möjlighet att hävda sin rätt emot eldistributörernas monopol-ställning. Jag understryker att det är en monopolställning, ty man kan inte välja, man måste ta den ström som levereras, och därför är det så viktigt att

konsumenten har en klar möjlighet att här hävda sin rätt.

Jag ber, herr talman, trots att jag anser att den reservation som föreligger har klara brister — jag tycker den inte är fullt tillräcklig — få yrka bifall till reservationen. Jag hoppas att de kammarledamöter, som är intresserade av att landsbygden i här avhandlade avseende skall ha en med andra bebyggelsecentra någorlunda jämställd ställning, följer reservationen.

Herr ANDERSSON i Ryggestad (s):

Herr talman! Det skulle vara frestande att gå in på vad reservanternas sagt och vad vissa motionärer skrivit, men med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte göra det. Jag vill bara påpeka, att detta lagförslag syftar till att göra det möjligt att få till stånd bättre distributionsmöjligheter och bättre elkraftsförsörjning på landsbygden. Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ålman begärde emellertid votering, i anledning varav följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som före-

Ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.

slagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Åhman begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 58 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan utan ändring av motiveringen.

§ 6**Ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 22 mars 1957 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 155, hade Kungl. Maj:t — under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag — föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för domänverket, som angivits i propositionen.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 503 av herr *Svedberg, Lage, m. fl.* samt II: 640 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Persson* i Tandö, i vilka motioner yrkats dels att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam och förutsätt-

ningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, därvid bl. a. borde beaktas tillgång på arbetskraft, avsättningsförhållanden för skogsprodukter och arbetsfördelning mellan grupper av anställda med olika utbildningsgrad, dels att i propositionen berörd utökning av antalet revir och bevakningstrakter inom domänverkets skogsförvaltning måtte anstå i avvaktan på förenämnda utredning.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 503 och II: 640, i vad anginge yrkandet om skyndsam och förutsättningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för domänverket, som angivits i utlåtandet;

3) att motionerna I: 503 och II: 640, i vad anginge yrkandet om anstånd med inrättande av nya bevakningstrakter, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Lage Svedberg, Gunnar Berg, Jonsson* i Strömsund, *Lindström, Nilsson* i Lönsboda och *Persson* i Tandö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

1) med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville dels företaga skyndsam och förutsättningslös utredning rörande domänverkets organisation och förvaltning, dels ock förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalför-

Ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.

teckningen för domänverket, som reservanterna förordat;

3) med bifall till motionerna I: 503 och II: 640, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført beträffande anstånd med inrättande av nya bevakningstrakter.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Det ärende, som vi nu går att behandla och som väl är det sista för dagen, är genom tidigare beslut i första kammaren avgjort på så sätt, att motionen och därmed också reservationen har avslagits. Följaktligen har jag ingen större orsak att offra alltför mycken kraft och tid på argumentering här.

Jag har ändå ett behov att med några ord motivera mitt ställningstagande i utskottet, som medfört att jag kommit att tillhöra reservanterna. Jag är fullständigt överens med propositionen och utskottet om angelägenheten av att domänverket söker komma till rätta med den eftersläpning av skogsvårdsåtgärder, som man kan konstatera i kronans skogar. Däremot är jag för min del inte helt övertygad om att detta problem löses förnämligast genom anställande av ytterligare högskole- eller skogskoleutbildad personal. Detta är snarare en ren arbetskraftsfråga, och domänverket borde till dessa skogsvårdsarbeten knyta kunniga skogsarbetare i egenkap av arbetande förmän. Jag tror för min del, att man lättare skulle komma fram den vägen. Min erfarenhet säger mig också, att kronojägare i rätt stor utsträckning sysselsättes med sådant arbete, som kunniga skogsarbetare borde kunna utföra. Jag har därför icke kunnat undgå att få den uppfattningen, att man skulle kunna klara en hel del av sina personalproblem inom domänverket genom att i likhet med skogsbo-

lagen visa litet mer förtroende för de duktiga och vana skogsarbetarna.

Vad sedan gäller den andra delen av förslaget, nämligen skapandet av nya revir och tillsättandet av flera revirjägmästare, kan det naturligtvis vara riktigt, att man söker tillförsäkra domänverket ytterligare högskoleutbildad personal under en tid då man har ekonomiska resurser därtill. Jag skulle dock tro, att man skulle kunna göra detta genom anställande av jägmästare, som icke blivit revirförvaltare. Skapar man nu nya revir har man organisationen bunden för framtiden. Vi vet, att skogskonjunkturerna är rätt känsliga, och det är ur den synpunkten en viss risk med att skapa en för stor och för dyrbar administration.

En annan omständighet är att vi känner till i kammaren, att det pågår en utredning om de statliga företagsformerna. Det är väl ingen här — i varje fall inte jag — som vet, när den kan vara färdig. Jag vet inte heller, i vilken utsträckning denna utredning kommer att syssla med frågan om domänverkets organisatoriska uppbyggnad. Det verkar emellertid som om de åtgärder det här gäller inte skulle ha varit mer brådskande än att man kunnat avvakta denna utredning. Därest utredningen inte kommer in på dessa problem, finns det, anser vi reservanter, skäl för riksdagen att begära en närmare utredning av frågan om domänverkets förvaltning. De utredningar, som hittills gjorts och som även ligger till grund för denna proposition, är ju utförda av domänstyrelsen själv. Jag har fullt förtroende för styrelsen, men jag anser ändå att det kunde vara av värde, att även någon annan kunde få titta litet på dessa saker.

Sådan som situationen nu är, finner jag inte anledning att gå ytterligare in på ärendet. Jag vet också att det är mycket liten mening med att vid riksdagsbehandlingen av en fråga skicka med några ord på vägen när det gäller

Ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.

frågans fortsatta handläggning, men för den händelse någon inom den högsta ledningen i domänverket skulle komma att läsa protokollet från denna debatt, finner jag angeläget att säga, att ingen-ting skulle landets skogsarbetare hälsa med större tillfredsställelse än att domänverket ville på allvar försöka använda vana och kunniga skogsarbetare som förmän och sålunda visa dem något mer förtroende än som hittills skett.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag skall följa herr Jonssons i Strömsund mycket vällovliga exempel och fatta mig kort.

Den argumentation, som herr Jonsson i Strömsund här anfört, är i själva verket en bra motivering för utskottets utlåtande. Han säger att domänverket borde kunna visa litet förtroende för skogsarbetarna och i större utsträckning än nu använda dem som förmanspersonal. Det är, herr Jonsson i Strömsund, just vad utskottet framhåller. På s. 8 säger utskottet att det i avslutning till motionerna vill uttrycka som sin uppfattning »att domänstyrelsen bör undersöka möjligheterna att i större utsträckning än vad nu är fallet inom skogsförvaltningen överflytta arbetsuppgifter från överordnad personal till förmanspersonal». Med detta bör herr Jonsson vara nöjd.

Vad vidare beträffar frågan om en utredning har utskottet också tryckt på att de statliga företagsformerna är föremål för utredning och att man bör avvakta resultatet därav, innan ytterligare utbyggnad av personalorganisationen företages. Utskottet understryker emellertid att domänstyrelsen inte kunnat tillgodose det avverkningsbehov som föreligger; eftersläpningen omfattar för närvarande ej mindre än 3,5 miljoner skogskubikmeter. Vi har därför ansett oss kunna biträda det mycket

modesta förslag till personalförstärkning som Kungl. Maj:t nu framlagt.

Herr talman! Med denna motivering ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes

bevillningsutskottets memorial nr 46, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.,

nr 29, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillämpning av statens löneplansförordning vid riksdagens verk, m. m.,

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i personalförteckningen för riksbanken, m. m.,

nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i bankoreglementet,

nr 32, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret, och

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringsarbeten i riksbankens fastighet i Nyköping;

andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning i pensionsfrågan m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i

anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58 m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott, Bidrag till folkpensioner m. m. samt Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för

budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet m. m.;

nr 304, i anledning av väckta motioner om anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1957/58 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande musiklinjen vid Framnäs folkhögskola.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första lagutskottet:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till luftfartslag m. m.;

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention angående vissa till civilprocessen hörande ämnen;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om jordfästning m. m.; och

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § allmänna ransoneringslagen m. m.; och

nr 316, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelser-

na om ersättning för resekostnader enligt sjukförsäkringslagen, m. m.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 22.01.

In fidem

Gunnar Britth
